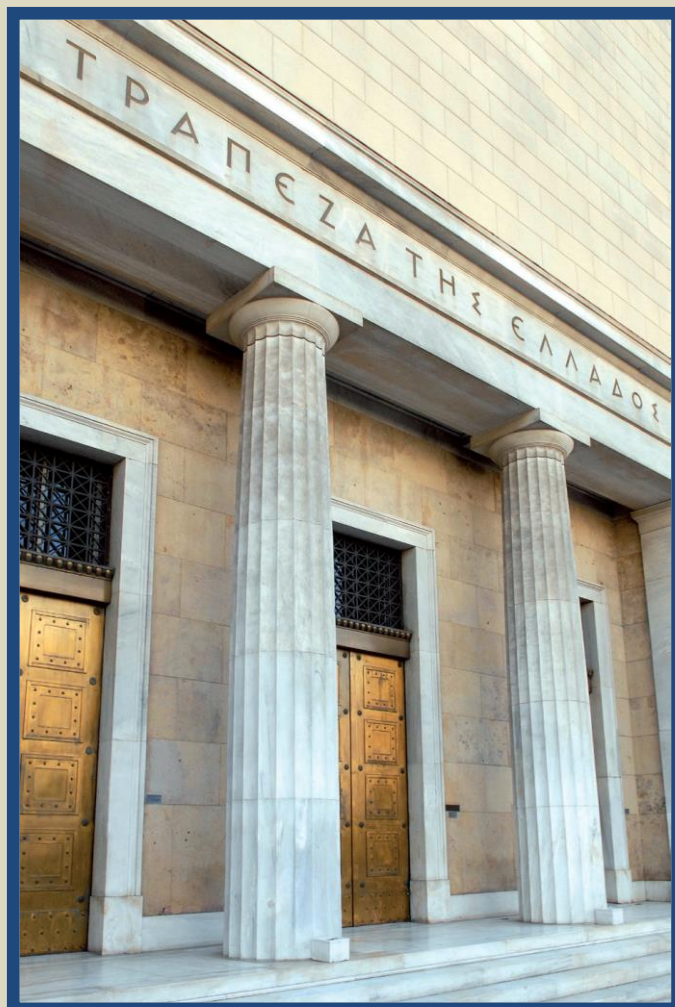

ΕΚΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
2022

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
2022

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελευθ. Βενιζέλου 21
102 50 Αθήνα

www.bankofgreece.gr

Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Τηλ. +30 210 320 5103

Fax +30 210 320 5419

ISSN 2732-9380 (online)

DOI: <https://doi.org/10.52903/finsta.gr202211>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΣΥΝΟΨΗ.....	7
II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.....	15
1. Εξελίξεις και προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας.....	15
2. Δημοσιονομικές εξελίξεις.....	17
3. Χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών	20
3.1 Πιστωτικές εξελίξεις και δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών	20
3.2 Κίνδυνος επιτοκίου για τα νοικοκυριά.....	21
3.3 Κίνδυνος εισοδήματος για τα νοικοκυριά.....	22
3.4 Κίνδυνος τιμών κατοικιών για τα νοικοκυριά.....	22
Πλαίσιο II.1 Δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα – Επισκόπηση εκταμιεύσεων α΄ εξαμήνου 2022	24
4. Εξελίξεις στις εγχώριες και διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων.....	27
III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	33
1. Εξέλιξη των βασικών μεγεθών του ισολογισμού.....	33
2. Τραπεζικοί κίνδυνοι	35
2.1 Πιστωτικός κίνδυνος.....	35
2.2 Κίνδυνος ρευστότητας	45
Πλαίσιο III.1 Το ψηφιακό ευρώ ως μελλοντικό μέσο πληρωμών	51
2.3 Κίνδυνος αγοράς	53
2.4 Διεθνείς δραστηριότητες.....	56
3. Ανθεκτικότητα.....	57
3.1 Αποδοτικότητα.....	57
3.2 Κεφαλαιακή επάρκεια.....	60
4. Διασύνδεση με άλλους τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος	62
4.1 Άμεση διασύνδεση των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με άλλους τομείς	62
4.2 Έμμεση διασύνδεση των τραπεζών με τις άλλες οντότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα	64
4.2.1 Ανάλυση των διακρατούμενων χρεογράφων από χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις της ευρωζώνης.....	65
4.3 Έκθεση των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό και των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα.....	66
IV. ΜΑΚΡΟΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	70
1. Καθορισμός του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας	70
2. Προσδιορισμός των λοιπών συστημικά σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα (O-SII) και καθορισμός του αποθέματος ασφαλείας O-SII.....	73
3. Συνολική απαίτηση αποθεμάτων ασφαλείας	75
Πλαίσιο IV.1 Προειδοποίηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου σχετικά με τις ευπάθειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της ΕΕ	75

V. ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	78
1. Διάρθρωση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	78
2. Ασφαλιστικές επιχειρήσεις.....	80
2.1 Βασικά μεγέθη της ασφαλιστικής αγοράς.....	80
3. Λοιπές επιχειρήσεις.....	85
3.1 Εταιρίες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης – Εταιρίες Πρακτόρειας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων – Εταιρίες Παροχής Πιστώσεων	85
3.2 Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ)	87
3.3 Ιδρύματα πληρωμών, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, πάροχοι υπηρεσιών εκκίνησης πληρωμής και πάροχοι υπηρεσιών πληροφοριών λογαριασμού	91
VI. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ.....	95
1. Ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής	95
1.1 Κάρτες πληρωμών.....	95
1.2 Μεταφορές πιστώσεων.....	99
1.3 Άμεσες χρεώσεις	100
2. Κεντρικοί Αντισυμβαλλόμενοι	101
2.1 Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο	101
2.2 Εταιρία Εκκαθάρισης Συναλλαγών Χρηματιστηρίου Αθηνών (ΕΤΕΚ)	102
3. Κεντρικά Αποθετήρια Τίτλων.....	104
3.1 Εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο.....	104
3.2 Σύστημα Διακανονισμού Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος.....	105
3.3 Σύστημα Αϋλων Τίτλων της Εταιρίας “Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων”	107
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι.....	109
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 2010-2020	109
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙ.....	123
ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	123
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙΙ	130
ΒΕΛΤΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΔΙΟΔΕΥΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΟΥ	130

I. ΣΥΝΟΨΗ

Το α΄ εξάμηνο του 2022, η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα εξελίχθηκε καλύτερα του αναμενομένου: ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) διαμορφώθηκε σε 7,8%, σημειώνοντας μία από τις καλύτερες επιδόσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η επίδοση αυτή οφείλεται κυρίως στην καλύτερη πορεία των τουριστικών εισπράξεων, αλλά και στην έντονη αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων, οι οποίες υποβοηθήθηκαν από την αποσυμπίεση της ζήτησης μετά την άρση των μέτρων περιορισμού της πανδημίας του κορωνοϊού (COVID-19).

Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη έχει αμβλύνει σε κάποιο βαθμό τις αρνητικές επιδράσεις από την αβεβαιότητα λόγω των γεωπολιτικών εντάσεων και της ενεργειακής κρίσης. Ωστόσο, η ένταση και διάρκεια των εισαγόμενων πληθωριστικών πιέσεων, η επιδείνωση των οικονομικών προοπτικών, η ενίσχυση του κινδύνου απότομης ανατιμολόγησης των περιουσιακών στοιχείων στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων και η αύξηση των αποδόσεων των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου έχουν αυξήσει τους κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Κατά τη διάρκεια του 2022, το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνέχισε να βελτιώνεται στους τομείς της κερδοφορίας, της ρευστότητας και της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού. Αξίζει να αναφερθεί ότι και οι τέσσερις σημαντικές τράπεζες έχουν πετύχει τον επιχειρησιακό στόχο που είχαν θέσει, δηλαδή μονοψήφιο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) πριν από το τέλος του έτους. Όσον αφορά τη ρευστότητα, η καταθετική βάση ενισχύθηκε περαιτέρω το εννεάμηνο του 2022, ενώ οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ)¹ για τη συνέχιση των επανεπενδύσεων κεφαλαίων από την εξόφληση τίτλων αποκτηθέντων στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγοράς στοιχείων ενεργητικού (Asset Purchase Programme - APP) και του έκτακτου προγράμματος αγοράς τίτλων λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP) και ειδικότερα η υιοθέτηση ενός νέου μέσου για την προστασία της μετάδοσης (Transmission Protection Instrument – TPI)² ενίσχυσαν τα διαθέσιμα εργαλεία για την αποτελεσματική μετάδοση της νομισματικής πολιτικής και συγκράτησαν την ανοδική πορεία στις αποδόσεις ομολόγων. Στο πλαίσιο αυτό, ενδεχόμενη επίτευξη του στόχου της επενδυτικής βαθμίδας στο εγγύς μέλλον για το Ελληνικό Δημόσιο θα συνέβαλλε καθοριστικά στην αποκλιμάκωση των ασκούμενων πιέσεων στο κόστος χρηματοδότησης, καθώς θα αποτελούσε ισχυρή ψήφο εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία και τον τραπεζικό τομέα.

Εντούτοις, δεν μπορεί να αγνοηθεί η επίδραση από την ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής, με τη σταδιακή αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ για την επίτευξη του μεσοπρόθεσμου στόχου του πληθωρισμού του 2%. Η θετική συμβολή της αύξησης των επιτοκίων στην προσπάθεια αντιμετώπισης του πληθωρισμού, αλλά και στην ενίσχυση της κερδοφορίας των τραπεζών βραχυπρόθεσμα, είναι αδιαμφισβήτητη. Ωστόσο, η αύξηση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων, η αρνητική επίδραση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και η επιβάρυνση στο κόστος χρηματοδότησης λειτουργούν προς την αντίθετη κατεύθυνση και διαμορ-

¹ ΕΚΤ, Αποφάσεις νομισματικής πολιτικής - [Ιούνιος 2022](#) και [Ιούλιος 2022](#).

² Οι αγορές ομολόγων μέσω του TPI θα επικεντρώνονται σε τίτλους του δημόσιου τομέα (εμπορεύσιμα χρεογράφα που εκδίδονται από κεντρικές και περιφερειακές κυβερνήσεις, καθώς και από ειδικούς φορείς-εκδότες χρεογράφων (agencies) όπως ορίζονται από την ΕΚΤ με εναπομένουσα διάρκεια μεταξύ ενός και δέκα ετών (βλ. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr220721~973e6e7273.en.html>).

φώνουν, μεταξύ άλλων παραγόντων, προοπτικές για χαμηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης. Επιπροσθέτως, η επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης, ενδέχεται μεσοπρόθεσμα να οδηγήσει στη δημιουργία νέων ΜΕΔ, γεγονός που θα επηρεάσει εκ νέου την ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών.

Η κεφαλαιακή επάρκεια το α' εξάμηνο του 2022 επηρεάστηκε κυρίως από τη σταδιακή εφαρμογή του Διεθνούς Προτύπου Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 9 (ΔΠΧΑ 9), την κερδοφορία και την αύξηση του σταθμισμένου ενεργητικού. Η χαμηλή ποιότητα των εποπτικών κεφαλαίων λόγω του υψηλού ποσοστού συμμετοχής της οριστικής και εκκαθαρισμένης αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης (Deferred Tax Credit – DTC) συνεχίζει να αποτελεί πρόκληση, ενώ η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών δημιουργίας εσωτερικού κεφαλαίου καθίσταται πλέον προτεραιότητα, δεδομένης της αύξησης του κόστους άντλησης κεφαλαίων από τις αγορές. Πηγή προβληματισμού αποτελεί επίσης η υψηλή διασύνδεση του τραπεζικού τομέα με το κράτος (bank-sovereign nexus).

Η παρούσα Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας καλύπτει το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δίνοντας έμφαση στην ανάλυση των τραπεζικών εξελίξεων, δεδομένης της μεγάλης σημασίας του τραπεζικού τομέα για την ελληνική οικονομία, ενώ πλαισιώνεται από σειρά θεμάτων ειδικού επιστημονικού ενδιαφέροντος.

Στο Ειδικό Θέμα I διεξάγεται μία από κοινού εξέταση της εξέλιξης και της διάρθρωσης του ΑΕΠ βάσει της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, των συνολικών τραπεζικών πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Στο Ειδικό Θέμα II παρουσιάζεται το ευρωπαϊκό και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο για τη διαχείριση των κινδύνων Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και Ασφάλειας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Στο Ειδικό Θέμα III εξηγείται το πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων που επέτρεψε την παροχή ψηφιακών διαδικασιών και υπηρεσιών από την Τράπεζα της Ελλάδος προς τους Φορείς της Γενικής Κυβέρνησης για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στη διακίνηση δημόσιου χρήματος μέσω του Συστήματος Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου.

Οι συνθήκες ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού τομέα το 2022 παρουσίασαν μεικτή εικόνα. Σε ένα περιβάλλον ανόδου των αποδόσεων των ελληνικών ομολόγων, αλλά και προσδοκιών για περαιτέρω αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις αγορές κεφαλαίων κατέστη δυσχερέστερη. Ωστόσο, οι καταθέσεις πελατών συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, αν και με χαμηλότερο ρυθμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αντικατοπτρίζοντας την ισχυρή οικονομική ανάπτυξη και την πιστωτική επέκταση, κυρίως προς τις επιχειρήσεις.

Το υπόλοιπο των καταθέσεων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά ανήλθε σε 185,5 δισεκ. ευρώ το Σεπτέμβριο του 2022 (Δεκέμβριος 2021: 180 δισεκ. ευρώ),³ σημειώνοντας νέο ιστορικό υψηλό

³ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (NXI).

<https://www.bankofgreece.gr/statistika/nomismatikh-kai-trapezikh-statistiki/katatheseis-twn-pistwtikwn-idrymatwn>

δεκαετίας. Η εν λόγω αύξηση προήλθε κυρίως από τις καταθέσεις ταμειυτηρίου και συνδέεται τόσο με τη σημαντική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας όσο και με την αύξηση των τραπεζικών χορηγήσεων, εξελίξεις οι οποίες συνέβαλαν στην ενίσχυση της αποταμιευτικής ικανότητας των καταθετών. Ειδικότερα, το υπόλοιπο των καταθέσεων από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε σε 41,9 δισεκ. ευρώ το Σεπτέμβριο του 2022,⁴ παρουσιάζοντας επιβράδυνση στο ρυθμό ανόδου του από την αρχή του χρόνου, καθώς η μεγάλη αύξηση των τιμών ενέργειας και του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων συνετέλεσε και στη μερική χρήση των καταθετικών αποθεμάτων τους. Ταυτόχρονα, η ρευστότητα των τραπεζών παρέμεινε ενισχυμένη από τη συμμετοχή τους στις στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος (Targeted Longer-Term Refinancing Operations – TLTROs), καθώς και την αποδοχή των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου ως εξασφαλίσεων στις πράξεις αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος και τις πρόσφατες εκδόσεις στις διεθνείς αγορές.⁵ Επισημαίνεται ότι η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα το εν λόγω διάστημα παρέμεινε σταθερή σε 50,7 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021.

Το α' εξάμηνο του 2022 βελτιώθηκε περαιτέρω η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων τον Ιούνιο του 2022 διαμορφώθηκε σε 10,1%, έναντι 12,8% το Δεκέμβριο του 2021. Η μείωση αυτή αντανάκλα την πρόοδο στις προσπάθειες εξυγίανσης του τραπεζικού τομέα, ενώ επισημαίνεται εκ νέου ότι και οι τέσσερις σημαντικές τράπεζες έχουν πετύχει τον επιχειρησιακό στόχο που είχαν θέσει για μονοψήφιο ποσοστό ΜΕΔ πριν από το τέλος του 2022. Εντούτοις, στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς το σύνολο των δανείων είναι ιδιαίτερα υψηλός και διαμορφώνεται σε 49,7% (ποσοστό που σχετίζεται και με τη μη συμβατότητα του προγράμματος παροχής κρατικών εγγυήσεων στη συντριπτική πλειοψηφία των μικρότερων τραπεζών). Επιπρόσθετα, ο δείκτης ΜΕΔ σε επίπεδο συστήματος είναι ακόμη πολλαπλάσιος του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Ιούνιος 2022: 1,8%⁶), συνεπώς οι προσπάθειες αποκλιμάκωσης του υφιστάμενου αποθέματος χρειάζεται να συνεχιστούν και να εντατικοποιηθούν περαιτέρω, ιδίως υπό το πρίσμα των προκλήσεων που αναδεικνύονται.

Η συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία, με την ενεργειακή κρίση που έχει πυροδοτήσει, έχει επιδράσει καθοριστικά στην αύξηση των εισαγόμενων πληθωριστικών πιέσεων, με δυσμενείς συνέπειες για το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη η οποία καταγράφεται με βάση τα στοιχεία του α' εξαμήνου του 2022 έχει συντελέσει στην άμβλυνση των πιέσεων. Εντούτοις, η ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ, με τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος υψηλότερων επιτοκίων, καθιστά σαφές ότι τόσο το κόστος χρηματοδότησης όσο και οι δυνατότητες αποπληρωμής χρέους από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις θα επηρεαστούν δυσμενώς. Στον αντίποδα, θετική επίδραση αναμένεται να υπάρξει στις αποδόσεις των καταθέσεων, καθώς σταδιακά η άνοδος του επιτοκιακού περιβάλλοντος θα μετακυλιστεί σε κάποιο βαθμό και στους καταθετι-

⁴ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (NXI).

<https://www.bankofgreece.gr/statistika/nomismatikh-kai-trapezikh-statistiki/katatheseis-twn-pistwtikwn-idrymatwn>

⁵ Η Eurobank προέβη τον Ιούνιο σε έκδοση ομολόγου υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ύψους 500 εκατ. ευρώ, ενώ σε αντίστοιχη έκδοση ύψους 400 εκατ. ευρώ προέβη και η Alpha Bank στα τέλη Οκτωβρίου.

⁶ Πηγή: Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, Risk Dashboard, Q2 2022 [EBA Dashboard - Q2 2022.pdf \(europa.eu\)](https://www.eba.europa.eu/en/risk-dashboard/q2-2022)

κούς λογαριασμούς. Το περιβάλλον αυτό, σε συνδυασμό με τις προοπτικές για χαμηλότερη οικονομική ανάπτυξη το προσεχές διάστημα, αναμένεται να επηρεάσει εκ νέου την ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών με τη δημιουργία νέων ΜΕΔ. Ωστόσο, το ύψος των νέων ΜΕΔ είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εξαιτίας της αβεβαιότητας για την πορεία των παραμέτρων που σχετίζονται με τη γεωπολιτική και ενεργειακή κρίση, ιδίως υπό το ενδεχόμενο αυτές να παραταθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα ή να κλιμακωθούν περαιτέρω.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η μεταφορά των ΜΕΔ εκτός τραπεζικού τομέα δεν σημαίνει αυτόματα και την οριστική εξάλειψη του χρέους από την οικονομία. Το χρέος παραμένει, με τη διαχείρισή του πλέον να πραγματοποιείται από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ). Συνεπώς, η εύρυθμη λειτουργία της εν λόγω αγοράς για την επίτευξη της οριστικής εκκαθάρισης του χρέους είναι σημαντική παράμετρος και η αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων εργαλείων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Η εξέταση των δυνατοτήτων επανένταξης σε καθεστώς ενημερότητας πιστούχων οι οποίοι έχουν αξιόλογα βιώσιμα επενδυτικά σχέδια που μπορούν να χρηματοδοτηθούν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και να αναδεικνύεται ως μία επιλογή η οποία θα συμβάλει καθοριστικά στην οριστική εκκαθάριση του ιδιωτικού χρέους, αλλά και στην ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας.

Το α' εξάμηνο του 2022 οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 2,3 δισεκ. ευρώ, έναντι ζημιών 4,0 δισεκ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2021, επιστρέφοντας στην κερδοφορία μετά από δύο ζημιογόνες χρήσεις. Αναλυτικότερα, το α' εξάμηνο του 2022 τα λειτουργικά έσοδα των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 18,7% σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2021, κυρίως λόγω της αύξησης των μη επαναλαμβανόμενων εσόδων, όπως τα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις και προϊόντα αντιστάθμισης κινδύνου καθώς και τα έσοδα από την απόσχιση και πώληση του κλάδου αποδοχής καρτών και εκκαθάρισης πράξεων πληρωμής από τρεις σημαντικές τράπεζες. Ωστόσο, τα έσοδα από κύριες τραπεζικές εργασίες (δηλαδή τα καθαρά έσοδα τόκων και προμηθειών) μειώθηκαν κατά 5%, εξαιτίας της μείωσης των καθαρών εσόδων τόκων, η οποία αντιστάθμισε την αύξηση των καθαρών εσόδων από προμήθειες. Τα λειτουργικά έξοδα μειώθηκαν κατά 9,1%, κυρίως εξαιτίας της μείωσης των δαπανών προσωπικού ως αποτέλεσμα της υλοποίησης προγραμμάτων οικειοθελούς αποχώρησης προσωπικού τα προηγούμενα έτη και της καταγραφής έκτακτων εξόδων εταιρικού μετασχηματισμού στο α' εξάμηνο του 2021. Το κόστος πιστωτικού κινδύνου (cost of credit risk) αποκλιμακώθηκε σημαντικά, καθώς το α' εξάμηνο του 2022 σχηματίστηκαν προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο συνολικού ύψους 1,0 δισεκ. ευρώ, έναντι 6,4 δισεκ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2021.⁷

Η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζικών ομίλων υποχώρησε οριακά το α' εξάμηνο του 2022, κυρίως εξαιτίας της αύξησης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού, καθώς η επίπτωση από τη σταδιακή εφαρμογή του Διεθνούς Προτύπου Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 9 (ΔΠΧΑ 9) στα εποπτικά ίδια κεφάλαια αντισταθμίστηκε από την ενσωμάτωση των κερδών χρήσης. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 (Common Equity Tier 1 ratio – CET1 ratio) σε ενοποιημένη βάση μειώθηκε σε 13,2% τον Ιούνιο του 2022 από

⁷ Επισημαίνεται ότι μεγάλο μέρος των προβλέψεων το α' εξάμηνο του 2021 σχετιζόταν με την πώληση χαρτοφυλακίων ΜΕΔ.

13,6% το Δεκέμβριο του 2021 και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου (Total Capital Ratio – TCR) σε 15,9% από 16,2% αντίστοιχα. Οι δείκτες αυτοί υπολείπονται σημαντικά του μέσου όρου των πιστωτικών ιδρυμάτων υπό την άμεση εποπτεία της ΕΚΤ στην Τραπεζική Ένωση (δείκτες CET1 15% και TCR 18,9% τον Ιούνιο του 2022). Ενσωματώνοντας την πλήρη επίδραση του ΔΠΧΑ 9 (fully loaded), ο δείκτης CET1 των τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε σε 12,1% και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου σε 14,8%.

Επιπρόσθετα, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς τον Ιούνιο του 2022 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTCs) ανέρχονταν σε 14 δισεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 58% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 59% το Δεκέμβριο του 2021). Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 63% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων αφού ληφθεί υπόψη η πλήρης επίδραση του ΔΠΧΑ 9 (έναντι 68% το Δεκέμβριο του 2021). Τέλος, αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Assets – DTAs) ύψους 2,2 δισεκ. ευρώ περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων (αφού λάβουμε υπόψη την πλήρη επίδραση του ΔΠΧΑ 9), αποτελώντας περίπου το 9% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους. Σημειώνεται ότι, αν και αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTAs) ύψους 4,8 δισεκ. ευρώ δεν περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών, η επίτευξη επαρκούς μελλοντικής κερδοφορίας είναι απαραίτητη προκειμένου να μην αποτελέσουν κίνδυνο για την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ως μακροπροληπτικής αρχής, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί και αξιολογεί τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και εφαρμόζει μέτρα για τη μείωση της συσσώρευσης των συστημικών κινδύνων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ειδικότερα, αξιολογεί ανά τρίμηνο την ένταση του κυκλικού συστημικού κινδύνου και την καταλληλότητα του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας (Countercyclical Capital Buffer – CCyB) για την Ελλάδα και το καθορίζει ή το προσαρμόζει, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο. Για το 2022, το ποσοστό αυτό διατηρήθηκε στο 0%, το χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης. Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος προσδιόρισε τα λοιπά συστημικά σημαντικά ιδρύματα (Other Systemically Important Institutions – O-SII) στην Ελλάδα για το έτος 2022, εφαρμόζοντας τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, και καθόρισε το ποσοστό του αποθέματος ασφαλείας O-SII για το έτος 2023 σε 1%.

Το α' εξάμηνο του 2022 η χρηματοοικονομική κατάσταση της ασφαλιστικής αγοράς δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή. Η κεφαλαιακή επάρκεια των ασφαλιστικών επιχειρήσεων διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα όπως το 2021, ενώ οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις συνέχισαν την προσπάθεια αναπροσαρμογής των επιχειρηματικών τους μοντέλων και αναθεώρησης της τιμολογιακής και επενδυτικής τους πολιτικής. Η διατήρηση της βιωσιμότητας των χαρτοφυλακίων τους συνδέεται με το μακροοικονομικό περιβάλλον και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η απρόσκοπτη λειτουργία των υποδομών της χρηματοπιστωτικής αγοράς, δηλαδή των συστημάτων πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού των συναλλαγών, συνέβαλε θετικά στη σταθε-

ρότητα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω της αποτελεσματικής διεκπεραίωσης των συναλλαγών. Επισημαίνεται ότι τα ενεργειακά παράγωγα έχουν οδηγήσει σε σημαντικές αστάθειες την ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, καθώς, εν μέσω της απότομης αύξησης των τιμών του φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας, οι εταιρίες ενέργειας χρειάστηκε να καταθέτουν διαρκώς αυξανόμενα ποσά εξασφαλίσεων στους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους.

Όσον αφορά τα χρησιμοποιούμενα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, το α' εξάμηνο του 2022 παρουσιάστηκε σημαντική αύξηση σε όρους αριθμού και αξίας συναλλαγών.

Με στοιχεία Ιουνίου 2022, τα συνολικά ανοίγματα που διαχειρίζονται οι Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ) ανέρχονται σε 92,7 δισεκ. ευρώ, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι μη λογιστικοποιημένοι τόκοι και οι διαγραφές. Για το α' εξάμηνο του 2022, παρουσιάστηκε αύξηση των αποπληρωμών, ρευστοποιήσεων εξασφαλίσεων και διαγραφών των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις, ενώ κατά το διάστημα 2019 έως και Ιούνιο 2022 πωλήθηκαν στη δευτερογενή αγορά δανειακά χαρτοφυλάκια συνολικής αξίας 1,15 δισεκ. ευρώ. Η ικανότητα των εν λόγω εταιριών να διαχειριστούν τα δάνεια για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις και των Πιστωτικών Ιδρυμάτων δυσχεραίνεται από την πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου 822/2022⁸ και τις σχετικές εφετειακές αποφάσεις αναφορικά με τη νομιμοποίησή τους να προβούν σε δικαστικές ενέργειες και κυρίως να συμμετέχουν σε διαδικασίες πλειστηριασμών. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των ΕΔΑΔΠ αναμένεται να διαφανεί τους επόμενους μήνες με την άρση των παραπάνω περιορισμών σε συνδυασμό με την πρόσφατη έναρξη της λειτουργίας της ψηφιακής πλατφόρμας για την πρώτη κατοικία των εύλωτων νοικοκυριών, η οποία θα είναι σε ισχύ μέχρι τη μεταβίβασή της στο Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων.⁹

Για το 2022, η ελληνική οικονομία, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 6,2%, πολύ υψηλότερο της αρχικά αναμενόμενης πρόβλεψης. Σε συνδυασμό με τον υψηλό πληθωρισμό, η αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ αναμένεται να κινηθεί σε επίπεδο πολύ υψηλότερο από το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου, υποβοηθώντας έτσι τη σημαντική μείωση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ. Για τη ζώνη του ευρώ, η αύξηση του ΑΕΠ το 2022 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 3,1%. Για το επόμενο έτος, οι αυξημένες ροές που αναμένονται από το ευρωπαϊκό μέσο ανάκαμψης Next Generation EU (NGEU) θα χρηματοδοτήσουν την υλοποίηση σημαντικών επενδυτικών έργων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, συμβάλλοντας στη διατήρηση θετικών ρυθμών ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Ωστόσο, οι χαμηλότερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης, ο υψηλότερος πληθωρισμός και οι αυστηρότερες συνθήκες χρηματοδότησης ασκούν πιέσεις στην ικανότητα εξυπηρέτησης του χρέους των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Ταυτόχρονα, η υλοποίηση ενός δυσμενούς σεναρίου για την οικονομική δραστηριότητα μπορεί να προκληθεί ή να ενισχυθεί από περαιτέρω γεωπολιτικούς κινδύνους ή κλυδωνισμούς στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

⁸ [Αρειος Πάγος - Απόφαση 822/2022 \(ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ - Α2\) \(areiospagos.gr\)](https://www.areiospagos.gr/)

⁹ Φορέας Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων του άρθρου 218 του ν. 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 207).

Οι εντεινόμενες αβεβαιότητες και προκλήσεις στο μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εγχώριο επίπεδο, έχουν αναδείξει τη σημασία της μακροπροληπτικής πολιτικής, γεγονός που αποτυπώθηκε στην «Προειδοποίηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου σχετικά με τις ευπάθειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» του Σεπτεμβρίου 2022.¹⁰ Συγκεκριμένα, η γενική αυτή προειδοποίηση προσδιόρισε τρεις βασικές πηγές συστημικού κινδύνου: α) την επιδείνωση των μακροοικονομικών προοπτικών, β) τους κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα που απορρέουν από μια (πιθανή) απότομη διόρθωση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων και γ) τις επιπτώσεις των εξελίξεων αυτών στην ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στο πλαίσιο αυτό και σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων μακροπροληπτικής πολιτικής, κυρίως με τη μορφή κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία επαρκούς μακροπροληπτικού χώρου που θα επιδράσει θετικά στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα καλείται άμεσα να προσαρμοστεί στις συνθήκες που διαμορφώνονται. Η συνέχιση της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας προϋποθέτει ισχυρό τραπεζικό τομέα, συνεπώς απαιτούνται ενέργειες προς τη θωράκισή του. Αναμφισβήτητα, η πορεία εξογίασης των τελευταίων ετών έχει συμβάλει καθοριστικά στη βελτίωση των μεγεθών του τραπεζικού τομέα. Εντούτοις, η αβεβαιότητα ως προς την πορεία του πληθωρισμού και τις επιδράσεις από τη μεταβολή της νομισματικής πολιτικής με την άνοδο των επιτοκίων, οι προοπτικές για χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, ο κίνδυνος ενδεχόμενης απότομης ανατιμολόγησης των περιουσιακών στοιχείων και η εντεινόμενη γεωπολιτική και ενεργειακή κρίση δεν αφήνουν περιθώρια εφησυχασμού. Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύονται οι παρακάτω προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει ο τραπεζικός τομέας:

Πρώτον, το υψηλό απόθεμα ΜΕΔ. Η αποκλιμάκωση του αποθέματος ΜΕΔ που έχει συντελεστεί στον τραπεζικό τομέα είναι ιδιαίτερα σημαντική (Ιούνιος 2022: 10,1%). Εντούτοις, το ποσοστό παραμένει ακόμη υψηλό και πολλαπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Ιούνιος 2022: 1,8%¹¹). Επισημαίνεται ότι η υλοποίηση των στρατηγικών των τραπεζών για την αποκλιμάκωση του αποθέματος στηρίχθηκε ως επί το πλείστον στις τιλοποιήσεις, με χρήση του προγράμματος παροχής εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου (σχέδιο “Ηρακλής”), και στις απευθείας πωλήσεις δανείων στη δευτερογενή αγορά, γεγονός που καθιστά τη συνέχιση των ενεργειών αυτών δυσχερέστερη υπό το πρίσμα των πιέσεων που αναδεικνύονται στην κεφαλαιακή επάρκεια. Επιπρόσθετα, με δεδομένη τη συνέχιση της ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής με την άνοδο των επιτοκίων, η επίδραση στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων και στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών μπορεί να επηρεάσει και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης χρέους. Συνεπώς, δεν αποκλείεται, σε συνδυασμό με τις διαφαινόμενες χαμηλότερες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης, να οδηγήσει στη δημιουργία νέων ΜΕΔ, επιβαρύνοντας την ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών. Η τελική επίδραση δεν μπορεί στην παρούσα χρονική συγκυρία να εκτιμηθεί με ακρίβεια, αποτελεί όμως πηγή ανησυχίας.

¹⁰ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ), το οποίο είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση και την πρόληψη κινδύνων για το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην Ευρώπη, είναι η πρώτη φορά που εκδίδει τέτοια προειδοποίηση αφότου δημιουργήθηκε το 2010, λίγο πριν εκδηλωθεί η κρίση χρέους των χωρών της ευρωζώνης. https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/warnings/esrb.warning220929_on_vulnerabilities_union_financial_system-6ae5572939.en.pdf.

¹¹ Πηγή: Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, Risk Dashboard, [EBA Dashboard - Q4 2021 for publication.pdf \(europa.eu\)](https://www.esrb.europa.eu/en/press/pr/2022/042022)

Δεύτερον, η χαμηλή οργανική κερδοφορία. Η αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ βραχυπρόθεσμα θα ενισχύσει τα καθαρά έσοδα τόκων των τραπεζών, καθώς ένα πολύ μεγάλο μέρος των δανείων έχει συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο. Μεσοπρόθεσμα όμως, η ενδεχόμενη επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, η αύξηση του κόστους παραγωγής και η μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους εξυπηρέτησης των υφιστάμενων δανείων, θα ασκήσουν πιέσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Συνεπώς, ενδέχεται να αυξηθεί το κόστος του πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών. Επιπρόσθετα, τα έξοδα τόκων αναμένεται να επιβαρυνθούν από την αλλαγή των όρων και τη σταδιακή απόσυρση των έκτακτων μέτρων, όπως οι στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα (TLTROs), που είχαν ληφθεί στο πλαίσιο της διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ για τον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημίας, καθώς και από την ανάγκη έκδοσης ομολόγων για την κάλυψη εποπτικών κεφαλαιακών απαιτήσεων, κυρίως των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities – MREL).

Τρίτον, το ύψος της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Η κεφαλαιακή επάρκεια του τραπεζικού τομέα στην παρούσα χρονική συγκυρία είναι ικανοποιητική. Ωστόσο, βραχυπρόθεσμα θα επηρεαστεί από σειρά παραμέτρων: α) τον περιορισμό ενδεχομένως των δυνατοτήτων για εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου σε ένα μακροοικονομικό περιβάλλον με αυξανόμενες προκλήσεις από την ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής, β) το κόστος υλοποίησης της στρατηγικής των τραπεζών για τη μείωση των υφιστάμενων ΜΕΔ και το σχηματισμό επαρκών προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της δημιουργίας τυχόν νέων ΜΕΔ, γ) την υλοποίηση ενεργειών που ενισχύουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια (π.χ. συνθετικές τιτλοποιήσεις) και το κόστος έκδοσης κεφαλαιακών μέσων (Additional Tier 1, Tier 2) για την κάλυψη εποπτικών κεφαλαιακών απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένου του κόστους για την έκδοση ομολόγων ώστε να τηρηθούν οι ελάχιστες απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL), και δ) την εξέλιξη των νέων εκταμιεύσεων δανείων προς τα νοικοκυριά και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό, ελλοχεύει ο κίνδυνος να αυξηθεί περαιτέρω το υφιστάμενο ποσοστό των οριστικών και εκκαθαρισμένων αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων (DTCs) στα κεφάλαια των τραπεζών.

Η διασφάλιση συνθηκών χρηματοπιστωτικής σταθερότητας σε ένα διεθνές περιβάλλον αυξανόμενου κινδύνου επιβάλλει εγρήγορση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Καθώς η νομισματική πολιτική ομαλοποιείται, ενδέχεται να επέλθουν κίνδυνοι κατακερματισμού στη ζώνη του ευρώ. Για το λόγο αυτό η ΕΚΤ υιοθέτησε το TPI, το εργαλείο προστασίας του μηχανισμού μετάδοσης. Απαιτούνται όμως συμπληρωματικές δράσεις, ιδίως στους τομείς της ενεργειακής και της δημοσιονομικής πολιτικής, προκειμένου να περιοριστούν οι κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ταυτόχρονα, οι τράπεζες θα πρέπει να συνεχίσουν την εξυγίανση των ισολογισμών τους και να εντατικοποιήσουν περαιτέρω τη χρηματοδότηση υγιών και εξωστρεφών επιχειρήσεων, ώστε, σε συνδυασμό με τους πόρους του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η ελληνική οικονομία να θωρακιστεί απέναντι στους εντεινόμενους κινδύνους (εγχώριους και εισαγόμενους). Στο πλαίσιο αυτό, η βελτίωση της οργανικής κερδοφορίας των τραπεζών, μέσω της επιτάχυνσης των ενεργειών ψηφιακού μετασχηματισμού και περιστολής των λειτουργικών δαπανών, θα συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους.

II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε με ταχείς ρυθμούς το α΄ εξάμηνο του 2022, αφού είχαν πλέον αρθεί όλα τα μέτρα περιορισμού της COVID-19. Ο κύριος μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ήταν η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία αυξήθηκε με διψήφιο ρυθμό. Θετικά συνέβαλε και ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου, ενώ αντίθετα οι καθαρές εξαγωγές είχαν αρνητική συμβολή. Από την πλευρά της προσφοράς, τη μεγαλύτερη άνοδο σημείωσαν οι κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία, όπως ο τουριστικός τομέας και ο κλάδος των τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας, ενώ σημαντική συνεισφορά είχαν επίσης οι κατασκευές, η μεταποίηση και το εμπόριο.

Πίνακας II.1 Το ΑΕΠ και οι κύριες συνιστώσες του (2018-β΄ τρίμηνο 2022)

Ποσοστιαίες μεταβολές (σταθερές αγοραίες τιμές 2015)
Ετήσια στοιχεία: μη εποχικά διορθωμένα. Τριμηνιαία στοιχεία: εποχικά διορθωμένα

	2018	2019	2020	2021	γ΄ τρίμ. 2021	δ΄ τρίμ. 2021	α΄ τρίμ. 2022	β΄ τρίμ. 2022
Ιδιωτική κατανάλωση	1,7	1,9	-7,7	5,8	12,0	12,0	11,9	11,0
Δημόσια κατανάλωση	-3,5	2,1	2,6	2,2	4,2	-0,2	-0,1	0,8
Ακαθάριστος επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	-4,3	-2,2	1,1	20,0	19,4	24,2	13,0	8,7
<i>Κατοικίες</i>	22,5	12,6	19,0	27,3	70,7	6,5	18,6	16,0
<i>Άλλες κατασκευές</i>	-15,9	-20,4	0,1	10,8	13,8	0,4	17,0	10,2
<i>Εξοπλισμός</i>	-0,4	2,5	-4,2	33,2	23,1	69,3	30,5	18,0
Εγχώρια ζήτηση	1,4	1,2	-3,5	7,2	11,2	10,8	9,5	8,6
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,1	4,9	-21,5	24,1	49,6	24,0	9,8	20,8
<i>Εξαγωγές αγαθών</i>	9,7	2,0	4,2	13,8	9,6	4,1	2,9	3,3
<i>Εξαγωγές υπηρεσιών</i>	8,6	7,4	-42,6	37,7	97,9	63,2	22,8	47,4
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	8,1	2,9	-7,3	17,7	19,5	33,3	18,1	15,5
<i>Εισαγωγές αγαθών</i>	7,1	1,8	-3,8	16,8	12,1	29,8	18,4	17,5
<i>Εισαγωγές υπηρεσιών</i>	11,1	6,2	-17,2	20,2	41,7	43,5	16,0	9,3
ΑΕΠ σε τιμές αγοράς	1,7	1,9	-9,0	8,4	11,7	8,3	8,0	7,7

Πηγές: Ελληνική Στατιστική Αρχή και Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι προσδοκίες των επιχειρήσεων επιδεινώθηκαν το β΄ και το γ΄ τρίμηνο σε σχέση με το α΄ τρίμηνο, κυρίως λόγω του υψηλού πληθωρισμού και του συνεχιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία, ενώ και η καταναλωτική εμπιστοσύνη διολίσθησε σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το α΄ τρίμηνο του έτους. Ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) κατέγραψε τους τελευταίους μήνες μείωση της μεταποιητικής δραστηριότητας εξαιτίας της υποχώρησης της ζήτησης.

Η απασχόληση σημείωσε ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς ανόδου το α΄ εξάμηνο, που φαίνεται να εξασθενούν το β΄ εξάμηνο. Ο πληθωρισμός συνεχίζει να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, κυρίως λόγω των ενεργειακών αγαθών, ενώ και ο πυρήνας του πληθωρισμού παρουσιάζει έντονα αυξητικές τάσεις.

Αναλυτικότερα, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 7,8% το α΄ εξάμηνο του 2022 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021, καθώς ενισχύθηκε σημαντικά η εγχώρια ζήτηση παρά το κλίμα αβεβαιότητας που δημιούργησε ο πόλεμος στην Ουκρανία. Η ιδιωτική κατανάλωση ενισχύθηκε σημαντικά κατά 11,4%, καθώς φαίνεται ότι οι καταναλωτές επιτάχυναν τις αγορές αγαθών και κυρίως υπηρεσιών, τις οποίες είχαν στερηθεί σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια της πανδημικής κρίσης, αξιοποιώντας και τις αποταμιεύσεις του προηγούμενου διαστήματος. Αντίθετα, η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε οριακά κατά 0,3%, καθώς επιβραδύνθηκαν σημαντικά οι δημόσιες δαπάνες για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 19,6% το α΄ εξάμηνο του 2022, ως αποτέλεσμα της σημαντικής αύξησης των επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό-οπλικά συστήματα κατά 32,8%. Αντίθετα, οι άλλες δύο κατηγορίες πάγιου εξοπλισμού σημείωσαν υποχώρηση (μεταφορικός εξοπλισμός-οπλικά συστήματα: -4,0%, εξοπλισμός ΤΠΕ: -25,9%). Σημαντική αύξηση κατά 17,3% σημείωσαν οι επενδύσεις σε κατοικίες, ενώ οι άλλες κατασκευές αυξήθηκαν επίσης, κατά 13,5%.

Η συμβολή των καθαρών εξαγωγών το α΄ εξάμηνο του 2022 ήταν αρνητική, επειδή οι εισαγωγές αυξήθηκαν περισσότερο από ό,τι οι εξαγωγές. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 15,1%, κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 34,4% λόγω της ανάκαμψης της τουριστικής κίνησης, ενώ και οι εξαγωγές αγαθών ενισχύθηκαν κατά 3,1%. Οι εισαγωγές σημείωσαν μεγαλύτερη άνοδο κατά 16,8% λόγω της αυξημένης ζήτησης για καταναλωτικά προϊόντα και για επενδύσεις σε μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό.

Από την πλευρά της προσφοράς, η συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 6,4% το α΄ εξάμηνο του 2022, κυρίως λόγω της ανάπτυξης των επιχειρηματικών υπηρεσιών. Σε κλαδικό επίπεδο, τη μεγαλύτερη άνοδο σημείωσαν το «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και μοτοσικλετών, μεταφορά και αποθήκευση, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης» κατά 20,3%, οι «τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» κατά 37,7%, οι «κατασκευές» κατά 16,0%, οι «επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες» κατά 9,2%, ενώ η βιομηχανία σημείωσε άνοδο κατά 4,3%.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε αύξηση κατά 4,2 δισεκ. ευρώ την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 και διαμορφώθηκε σε 10,0 δισεκ. ευρώ, κυρίως λόγω της επιδείνωσης του ισοζυγίου αγαθών και του ισοζυγίου εισοδημάτων, η οποία έως ένα βαθμό αντισταθμίστηκε από τη βελτίωση του ισοζυγίου υπηρεσιών. Οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2022 αυξήθηκαν κατά 4.678 εκατ. ευρώ, έναντι αύξησης 3.862 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2021.

Η αγορά εργασίας εμφάνισε σημαντική βελτίωση το α΄ εξάμηνο του 2022. Πιο συγκεκριμένα, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 9,0%, σημειώνοντας την καλύτερη επίδοση των τελευταίων 24 ετών. Η μισθωτή απασχόληση αυξήθηκε περαιτέρω κατά 12,0%, ενώ και οι αυτοαπασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 2,0%. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 13,1%, από 16,5% την αντίστοιχη περίοδο του 2021. Σημαντική βελτίωση του ποσοστού ανεργίας παρατηρήθηκε τόσο

στις γυναίκες (17,3% από 20,6% το α' εξάμηνο του 2021) όσο και στους νέους 20-29 ετών (23,5% από 32,0% το α' εξάμηνο του 2021). Αντίθετα, το ποσοστό μακροχρόνια ανέργων σημείωσε μικρή αύξηση στο 60,7% από 59,7%. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Σεπτέμβριος 2022) δείχνουν επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της απασχόλησης καθώς η τουριστική περίοδος οδεύει προς το τέλος της.

Ο πληθωρισμός, όπως μετρείται από τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), κατέγραψε σημαντική αύξηση το α' εννεάμηνο του 2022 κατά 9,5%, κυρίως λόγω των έντονων αυξήσεων στα ενεργειακά αγαθά. Το Σεπτέμβριο του 2022, ο ΕνΔΤΚ σημείωσε αύξηση κατά 12,1% σε ετήσια βάση ενώ και ο πυρήνας του ΕνΔΤΚ (που δεν περιλαμβάνει μη επεξεργασμένα είδη διατροφής και ενέργεια) αυξήθηκε κατά 8,1%, γεγονός που δείχνει ότι οι αυξήσεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών έχουν μετακυλιστεί στις τιμές των υπόλοιπων προϊόντων.

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, αναμένεται αύξηση του ΑΕΠ, κατά 6,2% το 2022 και κατά 1,5% το 2023. Ο πληθωρισμός προβλέπεται να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα μεσοπρόθεσμα, λόγω της αργής αποκλιμάκωσης του διατροφικού κόστους αλλά και της διατήρησης των συνιστωσών του πυρήνα του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα.

2. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Την περίοδο Ιουλίου-Οκτωβρίου 2022 παρατηρήθηκε περαιτέρω άνοδος στις τιμές της ενέργειας, που κατέστησε αναγκαία τη διατήρηση και διεύρυνση των δημοσιονομικών ενεργειακών παρεμβάσεων για τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας. Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις συνεχίστηκαν με διάφορες μορφές, όπως επιδοτήσεις της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις, αύξηση του επιδόματος θέρμανσης και διεύρυνση των δικαιούχων, επιδότηση του πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης στην αντλία, διάθεση κάρτας καυσίμων και στήριξη των χαμηλοσυνταξιούχων των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και των αγροτών μέσω φοροαπαλλαγών και επιδοτήσεων. Η χρηματοδότηση των παρεμβάσεων αυτών διευκολύνθηκε αφενός από τα αυξημένα έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης, μέσω της φορολόγησης των υπερεσόδων των παραγωγών ενέργειας και των αυξημένων εσόδων από τις δημοπρασίες δικαιωμάτων ρύπων, και αφετέρου από τα αυξημένα φορολογικά έσοδα. Η υπέρβαση του στόχου των φορολογικών εσόδων προέκυψε τόσο από την αύξηση του πληθωρισμού και των ηλεκτρονικών συναλλαγών, που επηρέασε θετικά την απόδοση των έμμεσων φόρων, όσο και από τη μεγαλύτερη του αναμενόμενου αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2022 και οδήγησε σε αυξημένα συνολικά φορολογικά έσοδα.

Οι παραπάνω εξελίξεις ενσωματώθηκαν στις προβλέψεις του Προσχεδίου του Προϋπολογισμού του 2023 που δημοσιεύθηκε στις 3 Οκτωβρίου 2022 και κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 15 Οκτωβρίου 2022 στο πλαίσιο των διαδικασιών του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Σύμφωνα με το Προσχέδιο, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) κατά ESA το 2022 εκτιμάται σε έλλειμμα 1,7% του ΑΕΠ έναντι πρόβλεψης του Προγράμματος Σταθερότητας (για πρωτογενές έλλειμμα 2,0% του ΑΕΠ). Το σύνολο των ενεργειακών παρεμβάσεων εκτιμάται σε περίπου 12 δισεκ. ευρώ το 2022, εκ των οποίων μόνο 4,7 δισεκ. ευρώ (ή 2,2% του ΑΕΠ) επηρεάζουν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των παρεμβάσεων χρηματοδοτείται από τα επιπλέον έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης χωρίς να επιβαρύνει τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Το χρέος της ΓΚ το 2022 προβλέπεται να μειωθεί σε 169,1% του ΑΕΠ, από 193,3% του ΑΕΠ το 2021. Η αποκλιμάκωση κατά 24,2 ποσ. μον. αντανακλά την επίδραση του παρονομαστή λόγω

της εκτιμώμενης αύξησης κατά 14,8% του (ονομαστικού) ΑΕΠ, η οποία υπεραντισταθμίζει την ονομαστική αύξηση του χρέους κατά 0,5% (ή 1,6 δισεκ. ευρώ). Η ονομαστική αυτή αύξηση του χρέους προκύπτει από την αύξηση του όγκου των ομολογιακών τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου (5,1 δισεκ. ευρώ), μέρος των οποίων θα χρηματοδοτήσει την αποπληρωμή δανείων ύψους (3,2 δισεκ. ευρώ).

Για το 2023, το πρωτογενές αποτέλεσμα της ΓΚ κατά ESA εκτιμάται ότι θα βελτιωθεί κατά 2,4 ποσ. μον. του ΑΕΠ έναντι του 2022 και θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 0,7% του ΑΕΠ. Η προβλεπόμενη βελτίωση οφείλεται στην προσδοκώμενη αύξηση των φορολογικών εσόδων λόγω της αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας –κυρίως από έμμεσους φόρους και το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων– καθώς και στη μείωση των πρωτογενών δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού (κατά 4 δισεκ. ευρώ) που θα προέλθει από την άρση του μεγαλύτερου μέρους των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης αλλά και από τη χρονική διαφοροποίηση των φυσικών παραλαβών των εξοπλιστικών προγραμμάτων. Επιπλέον, η πρόβλεψη περιλαμβάνει τη μονιμοποίηση φοροαπαλλαγών καθώς και στοχευμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και τη στήριξη των οικογενειακών προϋπολογισμών που πλήττονται από τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις, ύψους 3,5 δισεκ. ευρώ (ή 1,6% του ΑΕΠ). Ενδεικτικά αναφέρονται η μόνιμη κατάργηση της καταβολής της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για τους υπαλλήλους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και τους συνταξιούχους, η συνέχιση και το 2023 της μείωσης του συντελεστή ΦΠΑ σε συγκεκριμένες υπηρεσίες και στο τουριστικό πακέτο και η διατήρηση της μείωσης κατά τρεις ποσ. μον. των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα. Τέλος, η πρόβλεψη ενσωματώνει αυξημένη συνταξιοδοτική δαπάνη (κατά 1.227 εκατ. ευρώ) εξαιτίας κυρίως: α) της αναπροσαρμογής των συντάξεων με βάση το συντελεστή που προκύπτει από το άθροισμα του ετήσιου ποσοστού μεταβολής του ΑΕΠ και του ποσοστού μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους (κόστος 830 εκατ. ευρώ) και β) της προβλεπόμενης επιτάχυνσης του ρυθμού απονομής νέων συντάξεων.

Το χρέος της ΓΚ το 2023 προβλέπεται να μειωθεί περαιτέρω σε 161,6% το ΑΕΠ. Η αποκλιμάκωση κατά 7,5 ποσ. μον. έναντι του 2022 αντανακλά την επίδραση του παρονομαστή λόγω της εκτιμώμενης αύξησης κατά 5,3% του (ονομαστικού) ΑΕΠ, η οποία υπεραντισταθμίζει την ονομαστική αύξηση του χρέους κατά 0,6% (ή 2 δισεκ. ευρώ). Η ονομαστική αυτή αύξηση του χρέους προκύπτει από αύξηση του όγκου των ομολογιακών τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου (3,5 δισεκ. ευρώ), μέρος των οποίων θα χρηματοδοτήσει την αποπληρωμή δανείων ύψους 0,8 δισεκ. ευρώ.

Το δεύτερο εξάμηνο του 2022 συνεχίστηκε η αύξηση των επιτοκίων που είχε παρατηρηθεί διεθνώς εξαιτίας της ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής από τις περισσότερες κεντρικές τράπεζες στην προσπάθειά τους να αναχαιτίσουν τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Δεδομένης της γενικής αυτής τάσης, οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων διαμορφώθηκαν σε υψηλό επίπεδο, αυξημένες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, εμφανίζοντας μεγαλύτερη ευαισθησία στη διεθνή μεταβλητότητα σε σύγκριση με τους αντίστοιχους τίτλους των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, λόγω της χαμηλότερης πιστοληπτικής τους διαβάθμισης αλλά και του περιορισμένου βάθους της αγοράς των ελληνικών τίτλων. Παρ' όλα αυτά, το Ελληνικό Δημόσιο διατήρησε την εκδοτική του δραστηριότητα το γ' τρίμηνο του 2022, ενώ τέσσερις οργανισμοί αξιολόγησης (DBRS, Moody's, Fitch και S&P) διατήρησαν αμετάβλητες τις αξιολογήσεις τους για την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδος, υπογραμμίζοντας την ανθεκτικότητα της

ελληνικής οικονομίας παρά την επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος και την αυξημένη αβεβαιότητα.

Τον Αύγουστο του 2022 η Ελλάδα εξήλθε από το καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας και υπήχθη σε καθεστώς κανονικής μεταπρογραμματικής εποπτείας (regular post-programme surveillance), στο οποίο θα παραμείνει έως ότου εξοφλήσει τουλάχιστον το 75% της χρηματοδοτικής συνδρομής που έχει λάβει.¹² Η ένταξη της Ελλάδος στο νέο καθεστώς της κανονικής μεταπρογραμματικής εποπτείας συνεπάγεται αυτόματα την υπαγωγή της και στους δημοσιονομικούς κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), όπως αυτοί θα διαμορφωθούν μετά την ολοκλήρωση της δημόσιας διαβούλευσης που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2021. Η διαφύλαξη της δημοσιονομικής αξιοπιστίας η οποία επιτεύχθηκε την περίοδο πριν από την πανδημία είναι σημαντική. Αυτό διότι οι δημοσιονομικές επιδόσεις της Ελλάδος και η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών της αποτελούν κρίσιμους παράγοντες της πιστοληπτικής αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, πολύ περισσότερο από ό,τι για άλλες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς η Ελλάδα υπολείπεται ακόμη της επενδυτικής βαθμίδας και συνεπώς παρουσιάζει συγκριτικά μεγαλύτερη ευαισθησία στη μεταβλητότητα των αγορών. Πάντως, η ικανότητα συμμόρφωσης της χώρας με τους κανόνες του υφιστάμενου ευρωπαϊκού δημοσιονομικού πλαισίου ενισχύθηκε σημαντικά την προηγούμενη δεκαετία, ως αποτέλεσμα των διαρθρωτικών δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων που υλοποιήθηκαν.

Την περίοδο μετά την πανδημία, η αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας, με εξάλειψη των μεγάλων πρωτογενών ελλειμμάτων, και η μείωση του δημόσιου χρέους θα πρέπει να τεθούν ως βασικές προτεραιότητες από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών της ΕΕ. Επομένως, το νέο πλαίσιο δημοσιονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ πρέπει να είναι αποτελεσματικότερο ως προς την επίτευξη αυτών των στόχων, παρέχοντας περισσότερη ευελιξία στα κράτη-μέλη ώστε να αποφευχθούν επεισόδια υπερκυκλικής δημοσιονομικής προσαρμογής που επιτείνουν αντί να εξομαλύνουν τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου.

Η διατήρηση των πληθωριστικών πιέσεων κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022 ενέτεινε τις πιέσεις για τη λήψη πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών ώστε να μετριαστούν οι επιπτώσεις από την άνοδο των τιμών και ειδικότερα της ενέργειας στα πιο ευάλωτα νοικοκυριά. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, και δεδομένου ότι ο πληθωρισμός πλήττει περισσότερο τα χαμηλά εισοδήματα λόγω υψηλότερης ροπής προς κατανάλωση, θα πρέπει τα μέτρα να είναι περισσότερο στοχευμένα βάσει εισοδηματικών κριτηρίων. Παράλληλα, στο βαθμό που η επιδοματική πολιτική χρηματοδοτείται με επιπλέον δανεισμό, τα μέτρα στήριξης έχουν βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα και πρέπει να είναι προσωρινά. Ως εκ τούτου, η επιδοματική πολιτική θα πρέπει να συνοδεύεται από δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας και με την παροχή κινήτρων για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας. Συνολικά, η δημοσιονομική εξυγίανση σηματοδοτεί ότι οι ιθύνοντες χάραξης πολιτικής είναι συντονισμένοι στην προσπάθειά τους να τιθασεύουν τον πληθωρισμό. Με αυτόν τον τρόπο περιορίζεται το μέγεθος των αυξήσεων των επιτοκίων που απαιτείται για τη σταθεροποίηση των πληθωριστικών προσδοκιών και συγκρατείται το κόστος εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους.

Ο πιο αποτελεσματικός και βιώσιμος τρόπος ενίσχυσης των εισοδημάτων μεσομακροπρόθεσμα είναι η οικονομική ανάπτυξη μέσω επενδύσεων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Επομένως,

¹² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 472/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2013.

προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα της οικονομίας, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην υλοποίηση των δράσεων που προβλέπονται στο σχέδιο “Ελλάδα 2.0” μέσω της αξιοποίησης των πόρων του ευρωπαϊκού Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η υλοποίηση των έργων του σχεδίου θα ενισχύσει τα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας με θετικές επιδράσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.

3. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

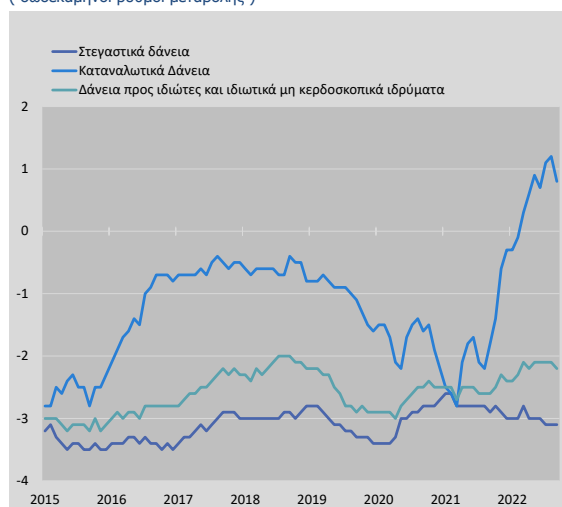
Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης των νοικοκυριών από τα εγχώρια νομισματικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (NXI) παρέμεινε αρνητικός την περίοδο Ιανουαρίου–Σεπτεμβρίου 2022 (Σεπτέμβριος 2022: -2,2%, – βλ. Διάγραμμα II.1). Αναλυτικότερα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των στεγαστικών δανείων παρέμεινε αρνητικός (Σεπτέμβριος 2022: -3,1%), ενώ από το Μάρτιο του 2022 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής για τα καταναλωτικά δάνεια έγινε θετικός (Σεπτέμβριος 2022: 0,8%).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Τραπεζικών Χορηγήσεων,¹³ τα κριτήρια και οι συνολικοί όροι χορήγησης δανείων προς τα νοικοκυριά δεν παρουσίασαν μεταβολή για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022. Η ζήτηση στεγαστικών δανείων το α’ τρίμηνο του 2022 αυξήθηκε έως ένα βαθμό, ενώ υποχώρησε στη συνέχεια λόγω της οριακής επιδείνωσης της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και της μεταβολής του γενικού επιπέδου των επιτοκίων. Από την άλλη πλευρά, η ζήτηση καταναλωτικών δανείων παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη το α’ εξάμηνο ενώ παρουσίασε αύξηση το γ’ τρίμηνο του 2022. Όσον αφορά την προσφορά δανείων για το δ’ τρίμηνο του 2022, τα κριτήρια χορήγησης δανείων προς τα νοικοκυριά, σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, αναμένεται να παραμείνουν σχεδόν αμετάβλητα.

Όσον αφορά τις υποχρεώσεις των νοικοκυριών για το 2021, ο δείκτης χρέους, όπως εκφράζεται από το λόγο χρέους των νοικοκυριών προς το ΑΕΠ, υποχώρησε σε σχέση με το προηγούμενο έτος και διαμορφώθηκε σε 55,2% (βλ. Διάγραμμα II.2). Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, η Ελλάδα παραμένει κοντά στη διάμεση τιμή μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ. Για το 2022 αναμένεται περαιτέρω βελτίωση του δείκτη σε σχέση και με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ.

Διάγραμμα II.1 Χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια NXI (2015-Σεπτέμβριος 2022)

(δωδεκάμηνοι ρυθμοί μεταβολής)

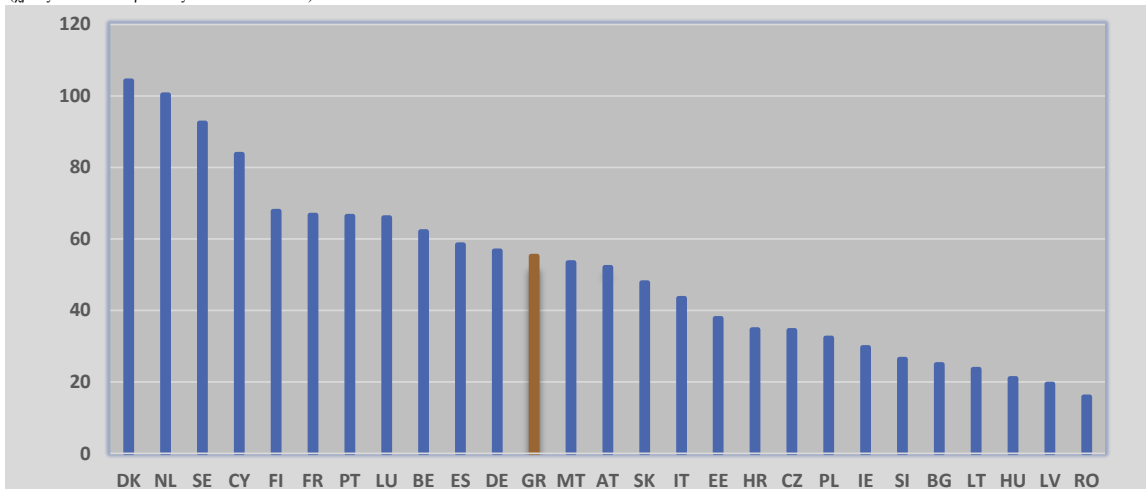
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων μετά από προσαρμογή για διαγραφές δανείων, συναλλαγματικές διαφορές, αναταξινόμησης ή μεταβιβάσεις δανείων.

¹³ Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων.

Διάγραμμα II. 2 Χρέος των νοικοκυριών στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (2021)

(χρέος των νοικοκυριών ως ποσοστό του ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat.

Ο δείκτης "χρέος προς ΑΕΠ" περιλαμβάνει χρεόγραφα και δάνεια προς τα νοικοκυριά και τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ).

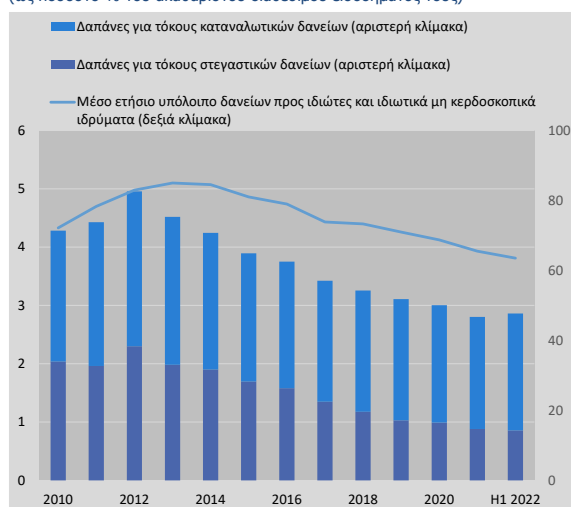
3.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Η διατήρηση των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων σε χαμηλό επίπεδο διευκόλυνε τα νοικοκυριά να ανταποκριθούν στις δανειακές τους υποχρεώσεις το α' εξάμηνο 2022 και βοήθησε να αποφευχθούν αρνητικές επιδράσεις στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι δαπάνες για τόκους ως ποσοστό του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών μειώθηκαν περαιτέρω για τα στεγαστικά δάνεια χάρη στην αύξηση του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος, ενώ αντίθετα ενισχύθηκαν οι αντίστοιχες δαπάνες για τα καταναλωτικά δάνεια λόγω της αύξησης του υπολοίπου τους και του επιτοκιακού κόστους (βλ. Διάγραμμα II.3).

Ωστόσο, από τον Ιούλιο του 2022 το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο στα υφιστάμενα υπόλοιπα των δανείων προς τα νοικοκυριά αυξήθηκε (Σεπτέμβριος 2022: 4,5%, Ιούνιος 2022: 3,9%) αντανακλώντας τη σταδιακή ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Η αύξηση αυτή ήταν πιο αισθητή στα μακροπρόθεσμα δάνεια. Ειδικότερα, το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο στα υφιστάμενα υπόλοιπα στεγαστικών δανείων με διάρκεια άνω των πέντε ετών αυξήθηκε κατά 74 μονάδες βάσης (Σεπτέμβριος 2022: 2,7%, Ιούνιος 2022: 2%), ενώ στα στεγαστικά δάνεια με διάρκεια από ένα έως πέντε έτη αυξήθηκε κατά 25 μονάδες βάσης (Σεπτέμβριος 2022: 4,1%, Ιούνιος 2022: 3,9%). Αντίστοιχα, το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο στα

Διάγραμμα II.3 Χρέος νοικοκυριών και δαπάνες για τόκους στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων (2010-α' εξάμηνο 2022)

(ως ποσοστό % του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματός τους)

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Σημειώσεις: Οι δαπάνες για τόκους προσεγγίζονται με το γινόμενο του σταθμισμένου επιτοκίου κατά κατηγορία στα υφιστάμενα δάνεια επί το μέσο ετήσιο υπόλοιπο της χρηματοδότησης προς τα νοικοκυριά κατά κατηγορία χρηματοδότησης. Η χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά περιλαμβάνει στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια που βρίσκονται στους ισολογισμούς των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και των εταιριών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ) που λειτουργούν στην Ελλάδα. Περιλαμβάνει επίσης τα τιτλοποιημένα δάνεια που παραμένουν στους ισολογισμούς των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων (όπως συνθετικές τιτλοποιήσεις). Για τους υπολογισμούς χρησιμοποιήθηκε το σταθμισμένο επιτόκιο κατά κατηγορία στα υφιστάμενα δάνεια των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων.

υφιστάμενα υπόλοιπα των καταναλωτικών και λοιπών δανείων προς τα νοικοκυριά με διάρκεια άνω των πέντε ετών αυξήθηκε κατά 29 μονάδες βάσης (Σεπτέμβριος 2022: 6,6%, Ιούνιος 2022: 6,3%), ενώ σε αυτά με διάρκεια έως ένα έτος παρέμεινε αμετάβλητο στο 14,1%.

Η περαιτέρω ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος το προσεχές διάστημα αναμένεται να ασκήσει σταδιακά μεγαλύτερη επίδραση στο κόστος εξυπηρέτησης των δανείων προς τα νοικοκυριά, τα οποία σε σημαντικό ποσοστό έχουν κυμαινόμενο επιτόκιο.

3.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Η εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα της σχετικής ευχέρειας εξυπηρέτησης των δανειακών τους υποχρεώσεων. Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε κατά 1,7% το β' τρίμηνο του 2022 έναντι του β' τριμήνου του 2021, ενώ το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε. Το πραγματικό ΑΕΠ¹⁴ αυξήθηκε κατά 7,8% το α' εξάμηνο του 2022 σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021, διατηρώντας τη δυναμική ανάπτυξης που παρατηρήθηκε το προηγούμενο έτος. Επισημαίνεται ότι η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών παρουσίασε σημαντική αύξηση κατά 11,0% το β' τρίμηνο του 2022¹⁵ σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021. Παράλληλα, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σημαντικά από 12,9% το Δεκέμβριο του 2021 σε 11,8% το Σεπτέμβριο του 2022,¹⁶ χάρη στον υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και την ενίσχυση της απασχόλησης σε κλάδους όπως ο τουρισμός, οι κατασκευές, οι υπηρεσίες και η βιομηχανία.

Η αναζωπύρωση του πληθωρισμού (αύξηση του ΕνΔΤΚ κατά 12% το Σεπτέμβριο του 2022 σε σχέση με το Σεπτέμβριο του 2021) λόγω των σημαντικών αυξήσεων στις τιμές της ενέργειας, των διατροφικών αγαθών και του μεταφορικού κόστους, αλλά και της συνακόλουθης διάχυσης των ανατιμήσεων στο σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών, ασκεί σημαντικές πιέσεις στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, ιδιαίτερα των ευάλωτων. Ειδικότερα το κόστος στέγασης παρουσίασε ιδιαίτερα υψηλό ετήσιο ρυθμό μεταβολής κατά 35,4% το Σεπτέμβριο του 2022. Οι πιέσεις αυτές αναμένεται να συνεχιστούν τους πρώτους μήνες του 2023 και να μετριαστούν μόνο εν μέρει αφενός από τα δημοσιονομικά μέτρα για την άμβλυση των επιπτώσεων του αυξημένου ενεργειακού κόστους και αφετέρου από τις αναμενόμενες αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις.

3.4 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Ο ρυθμός αύξησης των τιμών των διαμερισμάτων επιταχύνθηκε το α' εξάμηνο του 2022 στο 9,3% σε ετήσια βάση, από 7,5% το 2021. Μάλιστα, το β' τρίμηνο του 2022 οι τιμές των διαμερισμάτων για το σύνολο της χώρας αυξήθηκαν κατά 9,4% συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021. Για το β' τρίμηνο του 2022, υψηλότερο ετήσιο ρυθμό αύξησης των τιμών παρουσίασαν τα νεόδμητα διαμερίσματα έναντι των παλαιών (ηλικίας άνω των πέντε ετών), 10,5% και 8,7% αντίστοιχα. Από την ανάλυση των στοιχείων κατά γεωγραφική περιοχή προκύπτει ότι οι μεγαλύτερες αυξήσεις για το β' τρίμηνο του 2022 καταγράφηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου διαμορφώθηκαν διψήφιοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης στην Αθήνα (10,9%) και στη Θεσσαλονίκη

¹⁴ Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το ΑΕΠ, στοιχεία με εποχική και ημερολογιακή διόρθωση.

¹⁵ Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στοιχεία με εποχική διόρθωση.

¹⁶ Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, εποχικά διορθωμένο ποσοστό ανεργίας.

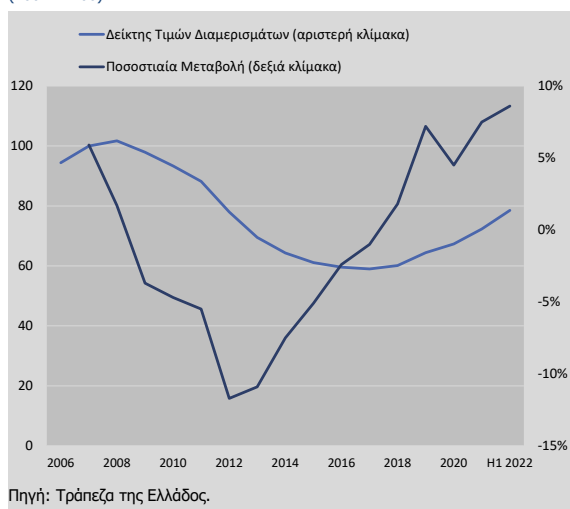
(10,4%). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι παράλληλα εντάθηκαν οι πληθωριστικές πιέσεις, με αποτέλεσμα ο ρυθμός μεταβολής των πραγματικών τιμών των κατοικιών να έχει επιβραδυνθεί.

Οι προσδοκίες για την ελληνική αγορά ακινήτων παραμένουν θετικές. Βραχυπρόθεσμα, εκτιμάται ότι το επενδυτικό ενδιαφέρον θα παραμείνει έντονο, ειδικά για συγκεκριμένες προνομιακές θέσεις στο λεκανοπέδιο της Αττικής και για περιοχές με τουριστικά χαρακτηριστικά. Μεσοπρόθεσμα, πρωτοβουλίες σχετικές με τη στήριξη προς συγκεκριμένες κατηγορίες νοικοκυριών (π.χ. νέοι, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες) για απόκτηση κατοικίας καθώς και για την ανακαίνιση παλαιών κατοικιών (π.χ. προγράμματα “Σπίτι μου” και “Ανακαινίζω – εξοικονομώ/ενοικιάζω”) αναμένεται να συμβάλουν στη βελτίωση του κτηριακού αποθέματος, αλλά και στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών αυτών.

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι οι τιμές των κατοικιών απέχουν ακόμη σημαντικά από το ιστορικό υψηλό που είχε καταγραφεί πριν τη χρηματοπιστωτική κρίση. Με βάση το δείκτη τιμών διαμερισμάτων που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος για το σύνολο της χώρας, η υψηλότερη τιμή του δείκτη παρατηρήθηκε το έτος 2008 (101,7), στη συνέχεια ο δείκτης ακολούθησε σταθερά καθοδική πορεία και κατέγραψε τη χαμηλότερη τιμή του το 2017 (59). Έκτοτε, ο δείκτης εμφανίζει σταθερά ανοδική πορεία και διαμορφώθηκε σε 78,5 το β' τρίμηνο του 2022 (βλ. Διάγραμμα II.4).

Διάγραμμα II.4 Δείκτης τιμών διαμερισμάτων και ποσοστιαία μεταβολή

(2007 = 100)

Πλαίσιο Π.1 Δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα – Επισκόπηση εκταμιεύσεων α' εξαμήνου 2022

Η Τράπεζα της Ελλάδος συγκεντρώνει στοιχεία για τις εκταμιεύσεις δανείων που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα σε τριμηνιαία βάση σύμφωνα με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 175/1/2020).¹ Η περίμετρος αναφοράς περιλαμβάνει δάνεια προς φυσικά πρόσωπα που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα, ανεξάρτητα από το σκοπό του δανείου (δηλαδή περιλαμβάνονται στεγαστικά, επισκευαστικά και καταναλωτικά δάνεια, αλλά και δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις).

Τα βασικά συμπεράσματα για το α' εξάμηνο του 2022 συνοψίζονται ως εξής:

(α) Οι εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα παραμένουν χαμηλές τόσο ως απόλυτο μέγεθος (499 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022) όσο και σε σύγκριση με το επίπεδο προ της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.²

(β) Η ανάλυση των βασικών δεικτών (δηλαδή των LTV-O, LTV-C, DSTI-O, LSTI-O, LTI-O, DTI-O)³ δείχνει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν έως τώρα συνετές πρακτικές δανεισμού.

Ανάλυση βασικών στοιχείων και δεικτών

Οι συνολικές εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα ανήλθαν σε 498,7 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, αυξημένες κατά 60% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021, και υπογράφηκαν 6.596 νέες δανειακές συμβάσεις (βλ. Διάγραμμα 1). Επισημαίνεται ότι το α' τρίμηνο του 2021 είχε επηρεαστεί αρνητικά από την πανδημία του κορωνοϊού (COVID-19). Το α' εξάμηνο του 2022 η μέση εκταμίευση δανείου ανήλθε σε 75,6 χιλ. ευρώ.

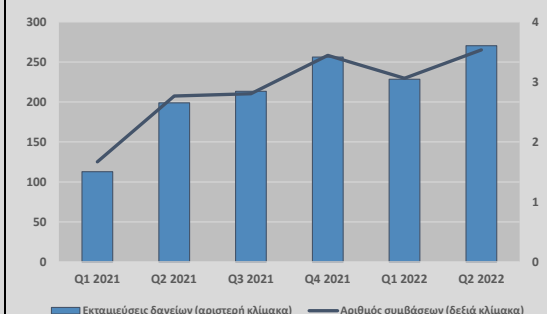
Το μερίδιο αγοράς των τεσσάρων σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων όσον αφορά τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα ανήλθε σε 95,0% το α' εξάμηνο του 2022.

Τα λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα και οι συνεταιριστικές τράπεζες είχαν μερίδιο αγοράς 3,9% και 0,8% αντίστοιχα. Τέλος, το μερίδιο αγοράς των υποκαταστημάτων ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων ανήλθε σε 0,3%.

Ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) διαμορφώθηκε σε 63,0% το α' εξάμηνο του 2022 (βλ. Πίνακα 1). Ο ίδιος δείκτης για την αγορά οικιστικού

Διάγραμμα 1 Εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα και αριθμός δανειακών συμβάσεων

(α' τρίμηνο 2021–β' τρίμηνο 2022, ποσά σε εκατ. ευρώ και δανειακές συμβάσεις σε χιλιάδες)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Η παρούσα ανάλυση αναφέρεται στον τραπεζικό τομέα, καθώς οι εταιρίες χρηματοδοτικών μισθώσεων δεν έχουν αναφέρει εκταμιεύσεις ή υπόλοιπα δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα.

² Για την περίοδο 2005-2007, η τριμηνιαία ροή στεγαστικών δανείων ανήλθε σε 3 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο (σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της ΤτΕ για τη χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια NXI).

³ Οι βασικοί δείκτες είναι οι εξής: Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση – Loan-to-income ratio at origination (LTV-O), Δείκτης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση – Loan-to income ratio at origination (LTI-O), Δείκτης εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση – Loan service-to-income ratio at origination (LSTI-O), Δείκτης εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση – Debt-service-to-income ratio at origination (DSTI-O), Δείκτης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση – Debt-to-income ratio at origination (DTI-O), Τρέχων δείκτης δανείου προς αξία – Current loan-to-value ratio (LTV-C).

ακινήτου προς ιδιοκατοίκηση και προς εκμίσθωση διαμορφώθηκε σε 64,9% και 79,0%, αντίστοιχα. Η ανάλυση των στοιχείων καταδεικνύει ότι το 25,9% των εκταμιεύσεων έχει δείκτη LTV-O με τιμή μικρότερη ή ίση του 50%, ενώ για το 91,2% των εκταμιεύσεων ο δείκτης LTV-O λαμβάνει τιμές μικρότερες ή ίσες του 80%. Όσον αφορά τα υπόλοιπα των δανείων με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου, ο σταθμισμένος μέσος όρος του τρέχοντος δείκτη δανείου προς αξία (LTV-C) ανήλθε σε 73,4%, ενώ το 61,7% των εκταμιεύσεων έχει δείκτη LTV-C μικρότερο ή ίσο του 80%.

Πίνακας 1 Βασικά μεγέθη και δείκτες των εκταμιεύσεων δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα

	Εκταμιεύσεις Δανείων (σε εκατ. ευρώ)	Αριθμός Δανειακών Συμβάσεων	LTV-O	LTV-C	LSTI- O	DSTI-O	LTI-O	DTI-O
			(σε ποσοστά)					
Q1 2022	228,4	3.061	63,1	74,7	21,9	27,7	3,6	4,1
Q2 2022	270,3	3.535	63,0	72,0	22,7	29,9	3,7	4,2
H1 2022	498,7	6.596	63,0	73,4	22,3	28,9	3,7	4,2

Ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LTI-O) διαμορφώθηκε σε 3,7, υποδηλώνοντας ότι το σύνολο των δανείων που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα είναι σχεδόν τετραπλάσιο από το ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των δανειοληπτών. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι το 39,8% των εκταμιεύσεων έχει δείκτη LTI-O μικρότερο ή ίσο του 3. Επιπλέον, ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O) διαμορφώθηκε σε 4,2, με το 33,4% των εκταμιεύσεων να παρουσιάζει δείκτη DTI-O μικρότερο ή ίσο του 3. Παράλληλα, ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση (LSTI-O) ανήλθε σε 22,3% και ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έγκριση (DSTI-O) διαμορφώθηκε στο 28,9%.

Πρόσθετα χαρακτηριστικά

- Οι περισσότερες εκταμιεύσεις (96,2%) προορίζονται για αγορά οικιστικών ακινήτων για ιδιοκατοίκηση, ενώ μόλις το 3,8% αφορά δάνεια για αγορά οικιστικών ακινήτων προς εκμίσθωση.
- Σχεδόν το σύνολο των νέων εκταμιεύσεων αφορά δάνεια πλήρως χρεολυτικά.
- Οι εκταμιεύσεις δανείων με αρχική περίοδο σταθερού επιτοκίου άνω των 10 ετών αντιπροσωπεύει το 55,7% του συνόλου των νέων δανείων, ενώ οι εκταμιεύσεις δανείων με αρχική περίοδο σταθερού επιτοκίου μικρότερη ή ίση του ενός έτους αντιπροσωπεύει το 26,6%. Η προτίμηση αυτή για στεγαστικά δάνεια σταθερού επιτοκίου θα αμβλύνει τις επιπτώσεις από την ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής για τους δανειολήπτες αυτούς.
- Η μέση διάρκεια δανείου κατά την έκδοση είναι 23 έτη. Το 45,3% των νέων δανειακών συμβάσεων έχει διάρκεια έως 20 έτη, το 17,4% έχει διάρκεια από 20 έως 25 έτη, ενώ το 37,2% έχει διάρκεια από 25 έως 35 έτη.

Από κοινού κατανομή δεικτών

Αναφορικά με την από κοινού κατανομή επιλεγμένων δεικτών, το 72,8% των εκταμιεύσεων δανείων έχει δείκτη LTV-O μικρότερο ή ίσο του 80% και δείκτη LSTI-O μικρότερο ή ίσο του 30%, ενώ για το 53,2% των εκταμιεύσεων δανείων ο δείκτης LTV-O είναι μικρότερος ή ίσος του 80% και ο δείκτης DTI-O μικρότερος ή ίσος του 4 (βλ. Πίνακες 2 και 3).

Πίνακας 2. Κοινή κατανομή του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) και του δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LSTI-O) για τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου (α' εξάμηνο 2022)

(ποσοστά, %)

Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O)	Δείκτης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LSTI-O)			Σύνολο
	≤30%	(30%-50%]	>50%	
LTV-O ≤ 80%	72,8	17,7	1,7	92,1
LTV-O (80%-90%]	2,3	1,2	0,1	3,6
LTV-O (90%-110%]	0,7	0,5	0,1	1,3
LTV-O >110%	2,0	0,9	0,1	2,9
Σύνολο	77,8	20,2	2,0	100,0

Με βάση την από κοινού κατανομή των δεικτών LTV-O και LSTI-O, ταξινομούμε τις εκταμιεύσεις δανείων που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα σε τρεις ομάδες κινδύνου (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό). Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο μέρος των εκταμιεύσεων (δηλαδή 75,1%) κατατάσσεται στην κατηγορία χαμηλού κινδύνου (πράσινη απόχρωση), επομένως σε δανειολήπτες με επαρκές εισόδημα και ικανοποιητική ικανότητα εξυπηρέτησης δανείου. Το 23,3% των εκταμιεύσεων δανείων χαρακτηρίζεται ως μεσαίου κινδύνου (πορτοκαλί απόχρωση). Οι εκταμιεύσεις δανείων που ταξινομούνται στην κατηγορία υψηλού κινδύνου (κόκκινη απόχρωση) αντιστοιχούν σε μόλις 1,7% επί του συνόλου. Αυτά τα ανοίγματα κατανέμονται από κοινού στη συστάδα (cluster) με τις τιμές των δεικτών LTV-O και LSTI-O άνω του 80% και του 50% αντίστοιχα και στη συστάδα με τιμές (LTV-O και LSTI-O) άνω του 90% και άνω του 30% αντίστοιχα.

Πίνακας 3. Κοινή κατανομή του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) και του δείκτη χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O) για τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου (α' εξάμηνο 2022)

(ποσοστά %)

Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O)	Δείκτης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O)			Σύνολο
	≤4	(4-6]	>6	
LTV-O ≤ 80%	53,2	26,2	12,7	92,0
LTV-O (80%-90%]	1,4	1,4	0,9	3,6
LTV-O (90%-110%]	0,5	0,5	0,3	1,3
LTV-O >110%	0,8	1,2	1,0	3,0
Σύνολο	55,8	29,3	14,9	100,0

Επίσης, με βάση την από κοινού κατανομή των δεικτών LTV-O και DTI-O, το 54,6% και το 41,6% των εκταμιεύσεων δανείων που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα κατατάσσονται στις κατηγορίες χαμηλού και μεσαίου κινδύνου αντίστοιχα, ενώ στην κατηγορία υψηλού κινδύνου κατατάσσεται μόλις το 3,9% των εκταμιεύσεων.

Συμπερασματικά, η ανάλυση των παραπάνω δεικτών καταδεικνύει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν επί του παρόντος συνετές πρακτικές δανεισμού όσον αφορά τα δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα.

4. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Την περίοδο Φεβρουαρίου-Οκτωβρίου 2022 επικράτησαν πτωτικές τάσεις στις αγορές κεφαλαίων παγκοσμίως, γεγονός που συμπαρέσυρε και τις ελληνικές αγορές. Κύριος λόγος της πτώσης ήταν η μεταβολή της νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες, οι οποίες απομακρύνονται από την διευκολυντική πολιτική και κινούνται πλέον στην κατεύθυνση ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής με αυξήσεις των επιτοκίων για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Ειδικότερα, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed), η Τράπεζα της Αγγλίας¹⁷, και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), από την αρχή του 2022 γνωστοποίησαν με σαφήνεια τις προθέσεις τους στις αγορές, ενώ ταυτόχρονα προέβησαν σε αυξήσεις επιτοκίων. Αποτέλεσμα ήταν να ασκηθούν σημαντικές πιέσεις στις αποτιμήσεις των περιουσιακών στοιχείων.

Η επιδείνωση του κλίματος εμπιστοσύνης των επενδυτών εξαιτίας της διαμόρφωσης χαμηλότερων προσδοκιών για τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης λειτούργησε ενισχυτικά στην αποστροφή τους προς τον κίνδυνο. Επιπρόσθετα, η μεγάλη άνοδος των τιμών της ενέργειας τροφοδότησε περαιτέρω τις πληθωριστικές πιέσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν συνθήκες ανατροφοδοτούμενης πτώσης των περιουσιακών στοιχείων σε όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας και στο σύνολο των αγορών χρήματος και κεφαλαίων. Στο πλαίσιο αυτό, οι αποδόσεις των κρατικών και εταιρικών ομολόγων άρχισαν να αυξάνονται σημαντικά, γεγονός που ώθησε την ΕΚΤ στη λήψη πρόσθετων μέτρων για την προστασία του μηχανισμού μετάδοσης της

¹⁷ Στις 3 Νοεμβρίου η Τράπεζα της Αγγλίας ανακοίνωσε την αύξηση του βασικού επιτοκίου της στο 3%.

νομισματικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έχει αποφασίσει από το Δεκέμβριο 2021 ότι οι επανεπενδύσεις στο πλαίσιο του προγράμματος Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP) μπορούν ανά πάσα στιγμή να προσαρμοστούν με ευελιξία ως προς το χρόνο, τις κατηγορίες στοιχείων ενεργητικού και τις χώρες ενώ τον Ιούλιο 2022 θέσπισε ένα νέο μέσο για την προστασία της μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής (Transmission Protection Instrument – TPI).¹⁸

Στο ελληνικό χρηματιστήριο, η αποκλιμάκωση της διετούς υγειονομικής κρίσης ώθησε το Γενικό Δείκτη τιμών του Χρηματιστηρίου Αθηνών (ΓΔΧΑ) σε υψηλό επταετίας το Φεβρουάριο του 2022 (971 μονάδες), αλλά στη συνέχεια οι τιμές υποχώρησαν και στο τέλος Οκτωβρίου ο δείκτης διαμορφώθηκε σε χαμηλότερο επίπεδο (874 μονάδες). Ειδικότερα, ο ΓΔΧΑ κατά το διάστημα Δεκεμβρίου 2021-Οκτωβρίου 2022 παρουσίασε υψηλή μεταβλητότητα: ενώ αρχικά σημείωσε άνοδο μέχρι και 8,7% στο κλείσιμο της 11.2.2022, υποχώρησε μέχρι και 12,8% στο κλείσιμο της 6.7.2022 (ή περίπου -20% από το υψηλό Φεβρουαρίου). Αντίστοιχα, το εν λόγω διάστημα ο τραπεζικός δείκτης ενισχύθηκε μέχρι και 30% στις 11.2.2022 σε σύγκριση με το κλείσιμο της 31.12.2021, στη συνέχεια υποχώρησε σημαντικά από το υψηλό του (κατά περίπου -41%) στις 5.7.2022, ενώ ανέκαμψε κατά περίπου 36% στις 31.10.2022, στις 604 μονάδες.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία με τις συνακόλουθες γεωπολιτικές εντάσεις και η κλιμακούμενη ενεργειακή κρίση επέδρασαν καθοριστικά στις αγορές. Ταυτόχρονα, η μεγάλη αύξηση των τιμών της ενέργειας και ειδικότερα του πετρελαίου (μέχρι και κατά 59% στις 8.6.2022), σε σύγκριση με τις 31.12.2021 (112,2 ευρώ έναντι 70,4 ευρώ αντίστοιχα, εκφρασμένη σε ευρώ, βλ. Διάγραμμα II.5), δημιούργησε πληθωριστικές πιέσεις και ενέτεινε τις ανησυχίες για περιορισμό της οικονομικής ανάκαμψης. Η αποφυγή ανάληψης κινδύνου διακράτησης χρηματοοικονομικών τίτλων από τους επενδυτές και, δευτερευόντως, η ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων, σε συνδυασμό με τις διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα, οδήγησαν σε επαναπροσδιορισμό των χρηματιστηριακών αποτιμήσεων, παρά τα θετικά νέα για την κερδοφορία των επιχειρήσεων το 2021 και το πρώτο εξάμηνο του 2022.

Διάγραμμα II.5 Γενικός Δείκτης Χρηματιστηρίου Αθηνών και τιμή πετρελαίου (σε ευρώ)

(1.1.2021-31.10.2022, ημερήσιες τιμές)

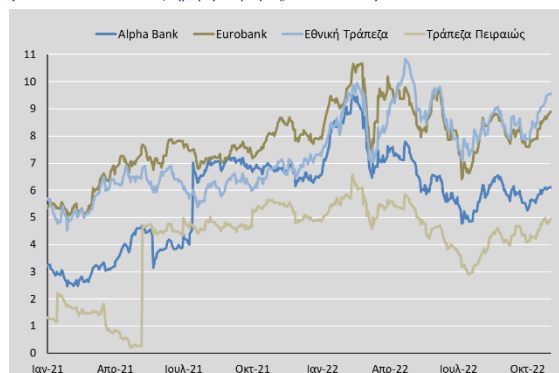

¹⁸ [ECB Press Release, "The Transmission Protection Instrument", 21.7.2021](#). Ουσιαστικά με το εν λόγω μέσο παρέχεται η δυνατότητα στην ΕΚΤ να αγοράζει απευθείας ομόλογα των χωρών-μελών των οποίων οι αποδόσεις τους παρουσιάζουν υψηλότερες τιμές.

Σε επίπεδο ελληνικών τραπεζών, οι τιμές του δείκτη Κεφαλαιοποίησης ως προς το Σταθμισμένο Ενεργητικό (Market Cap/RWAs) υποχώρησαν από τα υψηλά επίπεδα τιμών του Φεβρουαρίου (Απριλίου για την Εθνική Τράπεζα), αρνητικά επηρεασμένες από την πτώση των χρηματιστηριακών τιμών, ενώ και το Σταθμισμένο Ενεργητικό ενίσχυσε τη μείωση του εν λόγω δείκτη λόγω της μικρής αύξησης που προήλθε κυρίως από την πιστωτική επέκταση των σημαντικών τραπεζών (βλ. Διάγραμμα II.6).

Διάγραμμα II.6 Δείκτης κεφαλαιοποίησης ελληνικών τραπεζών ως προς το σταθμισμένο ενεργητικό

(1.1.2021-31.10.2022, ημερήσιες τιμές, ποσοστό %)

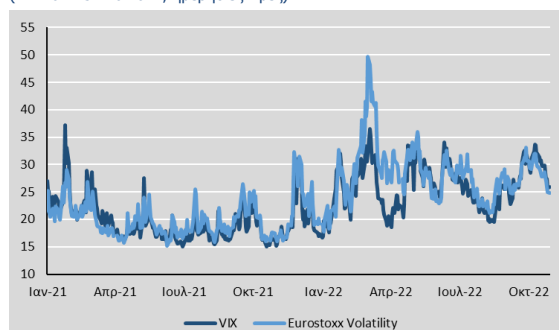

Πηγές: Bloomberg, Τράπεζα της Ελλάδος.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ανοδική πορεία των χρηματιστηριακών αγορών το διάστημα Μαρτίου 2020 – Φεβρουαρίου 2022 ανακόπηκε μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Οι θετικές προσδοκίες για περαιτέρω οικονομική ανάκαμψη το 2022 και τα θετικά εταιρικά αποτελέσματα δεν ήταν αρκετά για τη διατήρηση των επιπέδων των τιμών του 2021. Η πτώση των τιμών των μετοχών ήταν έντονη, ενώ και η μεταβλητότητα αυξήθηκε σε υψηλότερα επίπεδα το 2022 σε σύγκριση με το 2021 (βλ. Διάγραμμα II.7).

Διάγραμμα II.7 Μεταβλητότητα χρηματιστηριακών αγορών σε Ευρώπη και ΗΠΑ

(1.1.2021-31.10.2022, ημερήσιες τιμές)

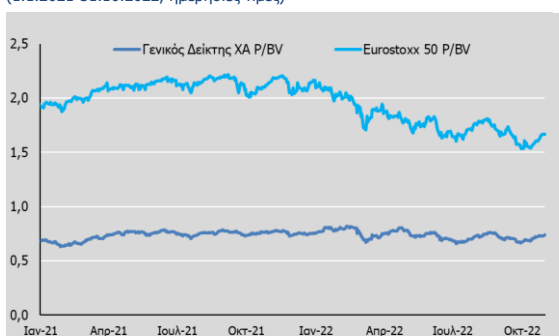

Πηγή: Bloomberg.

Ωστόσο, η διαφορά των αποτιμήσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών και των ελληνικών μετοχών περιορίστηκε. Ειδικότερα, οι ευρωπαϊκές αγορές από την αρχή της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία έχουν προβεί σε αναθεώρηση των αποτιμήσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις επιβληθείσες κυρώσεις, την έκταση των ανοιγμάτων των τραπεζών στις αγορές της Ρωσίας καθώς και τις ευρύτερες μακροοικονομικές επιπτώσεις.¹⁹ Συγκεκριμένα, ενώ η χρηματιστηριακή αξία σε σχέση με τη λογιστική αξία (Price to Book Value - P/BV) των ευρωπαϊκών μετοχών κατά την περίοδο 31 Δεκεμβρίου 2021-31 Οκτωβρίου 2022 σημείωσε μείωση κατά περίπου 20%, η χρηματιστηριακή αξία σε σχέση με τη λογιστική αξία για το Γενικό Δείκτη τιμών μετοχών στην Ελλάδα κατέγραψε χαμηλότερη πτώση, κατά περίπου 2% την ίδια χρονική

Διάγραμμα II.8 Χρηματιστηριακοί δείκτες

(1.1.2021-31.10.2022, ημερήσιες τιμές)

Πηγή: Bloomberg.

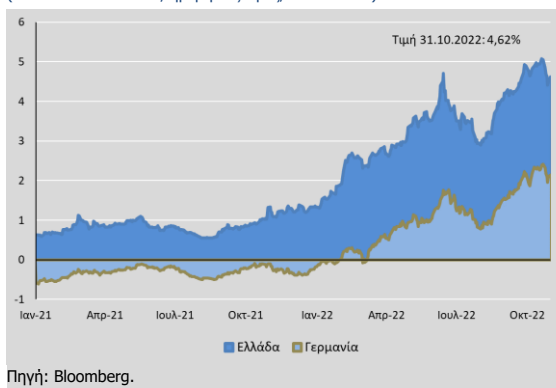
¹⁹ [Παρουσίαση στην ΕΚΤ](#) (15.3.2022), Invasion of Ukraine: euro area banks so far resilient to a second exogenous shock.

περίοδο. Παρ' όλα αυτά, ο ευρωπαϊκός μέσος όρος P/BV συνεχίζει να είναι σημαντικά υψηλότερος από τον αντίστοιχο ελληνικό και διαμορφώθηκε σε επίπεδα μεγαλύτερα της μονάδας, ήτοι 1,67 στις 31.10.2022, σε αντίθεση με τον αντίστοιχο δείκτη για την Ελλάδα που κυμαινόταν γύρω στο 0,74 (βλ. Διάγραμμα Π.8). Αναφορές επενδυτικών οίκων τιμολογούν θετικά τις εν λόγω εξελίξεις, επιβεβαιώνοντας με τον τρόπο αυτό τις θετικές προοπτικές που διαφαίνονται για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μετά την σημαντική εκκαθάριση του αποθέματος ΜΕΔ που έχει συντελεστεί.²⁰ Στο πλαίσιο αυτό ο οίκος αξιολόγησης Moody's το Νοέμβριο 2022 αναβάθμισε τις ελληνικές τράπεζες, βασιζόμενος στη βελτίωση της ελληνικής οικονομίας και της ποιότητας του ενεργητικού των τραπεζών, την ενίσχυση της φερεγγυότητάς τους και τις ευνοϊκές προοπτικές για περαιτέρω ενίσχυση της κερδοφορίας τους.²¹

Στην αγορά ομολόγων, έντονες πιέσεις ασκήθηκαν σε ολόκληρη την ελληνική καμπύλη αποδόσεων κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2022, ιδιαίτερα στον απόηχο της πρώτης

Διάγραμμα Π.9 Αποδόσεις ελληνικών και γερμανικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας

(1.1.2021-31.10.2022, ημερήσιες τιμές, ποσοστό %)

αύξησης επιτοκίων από την ΕΚΤ τον Ιούλιο του 2022 (βλ. Διάγραμμα Π.9). Οι αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος τον Απρίλιο από την S&P σε BB+ και το Μάρτιο από την DBRS σε BB (high), δηλαδή μια βαθμίδα χαμηλότερα από την επενδυτική διαβάθμιση (investment grade), δεν ήταν αρκετές για να συγκρατήσουν την αύξηση των αποδόσεων στα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Ρευστοποιήσεις ελληνικών ομολόγων παρατηρήθηκαν σε όλο το φάσμα της καμπύλης αποδόσεων, ιδίως στις εκδόσεις με τη μεγαλύτερη ρευστότητα και επηρέασαν και τις εκδόσεις εταιρικών ομολόγων, περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο τον αριθμό των νέων εκδόσεων σε μόλις πέντε, συνολικού ύψους 1,03 δισεκ. ευρώ εντός του 2022.

Αντίστοιχα, οι αποδόσεις των 10ετών ομολόγων χωρών της ευρωζώνης παρουσίασαν σημαντική άνοδο κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο 2022 έως το τέλος Οκτωβρίου 2022, ενώ η διαφορά απόδοσης (spread) του ελληνικού ομολόγου έναντι του αντίστοιχου γερμανικού αυξήθηκε από 152 μονάδες βάσης στις 31 Δεκεμβρίου 2021 σε 328 μονάδες βάσης στις 31 Οκτωβρίου 2022.

Αντίστοιχα, οι αποδόσεις των 10ετών ομολόγων χωρών της ευρωζώνης παρουσίασαν σημαντική άνοδο κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο 2022 έως το τέλος Οκτωβρίου 2022, ενώ η διαφορά απόδοσης (spread) του ελληνικού ομολόγου έναντι του αντίστοιχου γερμανικού αυξήθηκε από 152 μονάδες βάσης στις 31 Δεκεμβρίου 2021 σε 328 μονάδες βάσης στις 31 Οκτωβρίου 2022.

²⁰ [Nasdaq.com \(Σεπτέμβριος 2022\), "JPMorgan upbeat on Greek banks, upgrades Piraeus to "overweight"](https://www.nasdaq.com/articles/jpmorgan-upbeat-on-greek-banks-upgrades-piraeus-to-overweight).

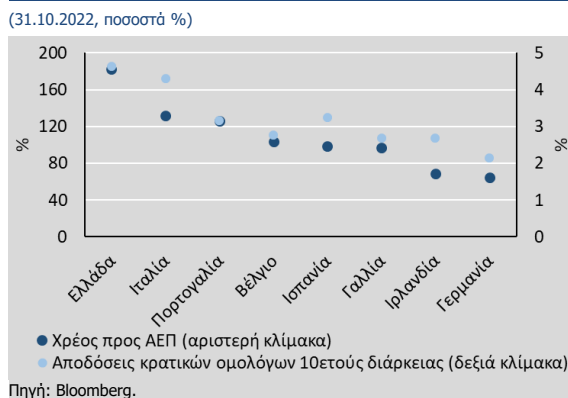
²⁰ [Nasdaq.com \(Αύγουστος 2022\), "HSBC ups price targets on Greek banks, with Eurobank, Piraeus top picks"](https://www.nasdaq.com/articles/hbsc-ups-price-targets-on-greek-banks-with-eurobank-piraeus-top-picks).

²¹ [Ανακοίνωση οίκου αξιολόγησης Moody's.](https://www.moody.com/press-releases/2022/11/01/greek-banks-upgraded)

Ειδικότερα, οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας χωρών ευρωζώνης αυξήθηκαν, κατά κανόνα, κατ' αντιστοιχία με το λόγο χρέους προς το ΑΕΠ (βλ. Διάγραμμα Π.10). Αντίστοιχα στις ΗΠΑ, η απόδοση του δεκαετούς κρατικού ομολόγου ανήλθε σε 4,05%, μετά τις 5 διαδοχικές αυξήσεις του επιτοκίου αναφοράς από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ μέσα στο 2022, διαμορφωντάς το στο εύρος του 3,75%-4% (Νοέμβριος 2022).

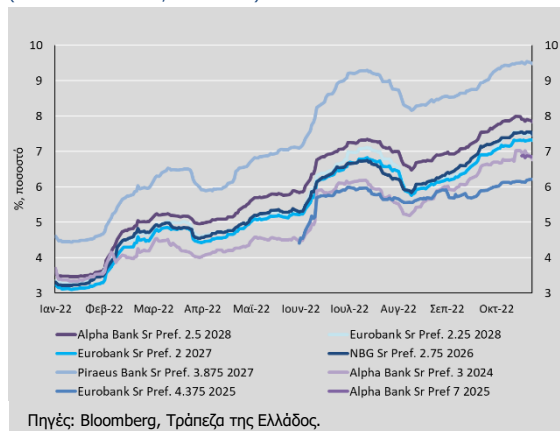
Οι αποδόσεις των ομολόγων των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν μέσα στο 2022 (βλ. Διαγράμματα Π.11 και Π.12). Η αύξηση των αποδόσεων των ομολόγων που είναι κατάλληλα για την κάλυψη της MREL καθιστά ακριβότερη τη μελλοντική προσπάθεια έκδοσης ομολόγων από τις ελληνικές τράπεζες. Επιπρόσθετα, οι αποδόσεις των ομολόγων αναμένεται να συνεχίσουν να επηρεάζονται στο άμεσο μέλλον από τις αυξήσεις επιτοκίων της ΕΚΤ, καθώς και από τις εντεινόμενες πληθωριστικές πιέσεις.

Διάγραμμα Π.10 Χρέος προς ΑΕΠ και αποδόσεις κρατικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας

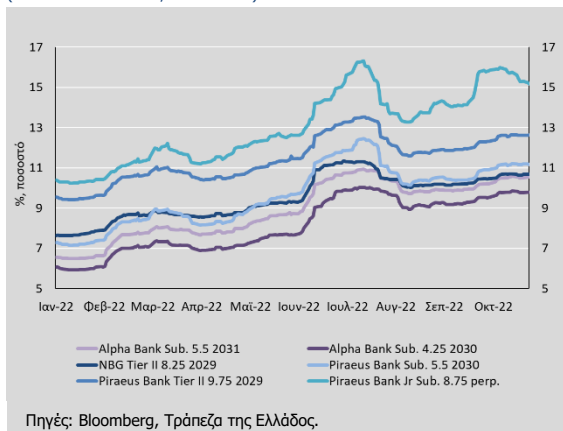
Διάγραμμα Π.11 Πορεία αποδόσεων ομολόγων υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ελληνικών τραπεζών

(1.1.2022-31.10.2022, ποσοστό %)

Διάγραμμα Π.12 Πορεία αποδόσεων ομολόγων χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ελληνικών τραπεζών

(1.1.2022-31.10.2022, ποσοστό %)

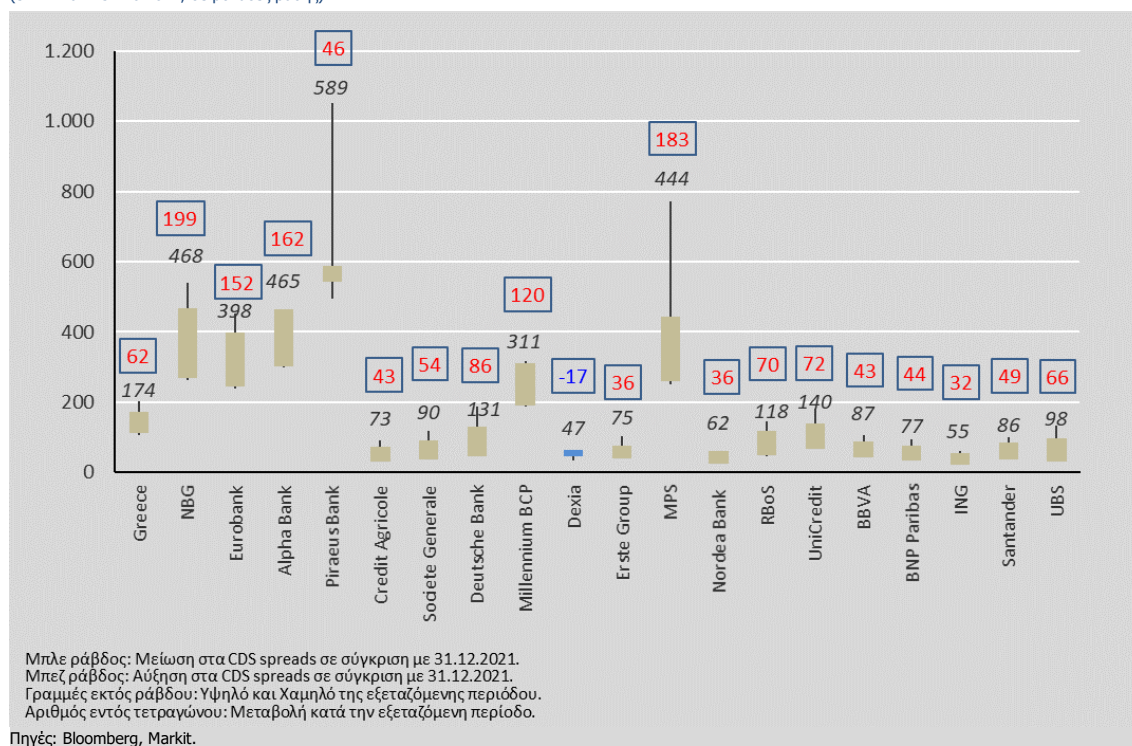

Οι προοπτικές αναβάθμισης του αξιόχρεου του Ελληνικού Δημοσίου για το 2023 παραμένουν σε ισχύ, λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες εκθέσεις από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Επισημαίνεται ότι η κατοχή επενδυτικής βαθμίδας αξιολογείται καλύτερα σε περιόδους διαταραχών, κατά τις οποίες, ο κίνδυνος ρευστότητας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τις τιμές των ομολόγων, καθώς οι επενδυτές τείνουν να μετακινούνται από ομόλογα μη επενδυτικής βαθμίδας (τα οποία είναι πιο δύσκολο να ρευστοποιηθούν), σε ομόλογα επενδυτικής βαθμίδας. Συνεπώς, η αύξηση της ζήτησης ομολόγων λόγω ενδεχόμενης επίτευξης της επενδυτικής βαθμίδας θα συμβάλει στην ορθότερη τιμολόγηση των χρεογράφων και στη διαμόρφωση χαμηλότερων αποδόσεων και, κατά συνέπεια, στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών. Συμπερασματικά, η επίτευξη του στόχου της επενδυτικής βαθμίδας αποτελεί σημαντική παράμετρο στη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, καθώς θα προσδώσει νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία.

Τέλος, λόγω της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος, τα 5-ετή ασφάλιστρα πιστωτικού κινδύνου (5-year Credit Default Swaps – CDS) της Ελλάδος σημείωσαν άνοδο το εννεάμηνο του 2022 και από 112 μονάδες βάσης στο τέλος του 2021, διαμορφώθηκαν σε 174 μονάδες βάσης στις 31 Οκτωβρίου 2022. Η αύξηση αυτή είναι αντίστοιχη με την αύξηση των επιπέδων κινδύνου που παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο (βλ. Διάγραμμα Π.13). Αντίστοιχη ανοδική πορεία ακολούθησαν και οι τιμές των 5-ετών ασφαλιστρών πιστωτικού κινδύνου στο σύνολο των σημαντικών ελληνικών τραπεζών, μολοντί αυτές παρουσίασαν κερδοφορία κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022.

Διάγραμμα Π.13 5ετή ασφάλιστρα πιστωτικού κινδύνου (CDS spreads) Ελλάδος, ελληνικών και ευρωπαϊκών τραπεζών

(31.12.2021-31.10.2022, σε μονάδες βάσης)

III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Το α' εξάμηνο του 2022 το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζικών ομίλων αυξήθηκε οριακά. Συγκεκριμένα, το ενεργητικό τους ανήλθε σε 328,8 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, αυξημένο κατά 0,8% (ή κατά 2,7 δισεκ. ευρώ) σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2021 (βλ. Πίνακα III.1).

Πίνακας III.1 Διάρθρωση του ενεργητικού και του παθητικού των ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομίλων

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2021		Ιούνιος 2022		Μεταβολή
		%		%	
Ενεργητικό					
Ταμείο και διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα	58.532	17,9	60.778	18,5	2.246
Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	10.484	3,2	6.154	1,9	-4.330
Δάνεια (μετά από προβλέψεις)	149.263	45,8	155.171	47,1	5.908
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα	7.814	2,4	7.858	2,3	44
Χρεόγραφα	51.659	15,8	53.661	16,3	2.002
Συμμετοχές, ενσώματες και ασώματες ακινητοποιήσεις	9.881	3,0	10.001	3,0	120
Στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση	6.505	2,0	3.148	1,0	-3.357
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	32.022	9,8	32.064	9,8	42
Σύνολο	326.160	100	328.834	100	2.674
	2021		Ιούνιος 2022		Μεταβολή
Παθητικό					
Καταθέσεις πελατών	217.301	66,6	221.375	67,3	4.074
Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	57.499	17,6	57.444	17,5	-55
Εκδοθείσες ομολογίες και λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	8.213	2,5	8.650	2,6	436
Στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση	4.028	1,2	580	0,2	-3.448
Λοιπές υποχρεώσεις	14.986	4,6	15.350	4,7	364
Ίδια κεφάλαια	24.133	7,4	25.435	7,7	1.302
Σύνολο	326.160	100	328.834	100	2.674

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναλυτικότερα, οι μεταβολές στο ύψος και στη διάρθρωση του ενεργητικού οφείλονται κυρίως:
 α) Στην αύξηση των υπολοίπων των δανείων κατά 5,9 δισεκ. ευρώ, καθώς οι εκταμιεύσεις δανείων υπερσκέλισαν τη μείωση των υπολοίπων εξαιτίας των συναλλαγών πώλησης και τιτλοποίησης ΜΕΔ.²² Η αύξηση αυτή οφείλεται στα επιχειρηματικά δάνεια. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε η συμμετοχή των δανείων ως ποσοστό του ενεργητικού (Ιούνιος 2022: 47,1%, Δεκέμβριος 2021: 45,8%).

β) Στην αύξηση των ταμειακών διαθεσίμων, κυρίως αυτών που είναι κατατεθειμένα στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά 2,2 δισεκ. ευρώ, στο πλαίσιο της βελτίωσης των συνθηκών ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων, ως αποτέλεσμα της αύξησης των καταθέσεων από πελάτες και της πρόσφατης έκδοσης ομολόγων στις διεθνείς αγορές. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε η συμμετοχή των ταμειακών διαθεσίμων ως ποσοστό του ενεργητικού (Ιούνιος 2022: 18,5%, Δεκέμβριος 2021: 17,9%).

²² Επισημαίνεται ότι στα υπόλοιπα των δανείων συμπεριλαμβάνονται οι τίτλοι υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior notes) που έχουν διακρατήσει οι τράπεζες από τις τιτλοποιήσεις δανείων τους και οι οποίοι έχουν κρατική εγγύηση στο πλαίσιο του σχεδίου "Ηρακλής".

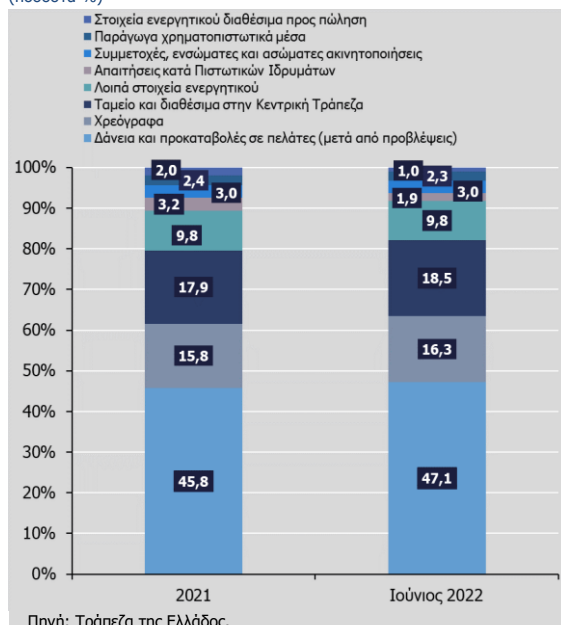
γ) Στην αύξηση των χρεογράφων κατά 2 δισεκ. ευρώ, κυρίως από την αύξηση των θέσεων σε ομόλογα λοιπών κρατών και εταιρικά ομόλογα με αποτέλεσμα να αυξηθεί και η συμμετοχή των χρεογράφων ως ποσοστό του ενεργητικού (Ιούνιος 2022: 16,3%, Δεκέμβριος 2021: 15,8%).

δ) Στη μείωση κατά 4,3 δισεκ. ευρώ των απαιτήσεων κατά πιστωτικών ιδρυμάτων, κυρίως από την μείωση των καταθέσεων σε εγγυήσεις για καλύμματα παραγώγων και πράξεων προσωρινής εκχώρησης και τη μείωση των συμφωνιών επαναπώλησης τίτλων (repos). Κατά συνέπεια, μειώθηκε η συμμετοχή των απαιτήσεων κατά πιστωτικών ιδρυμάτων ως ποσοστό του ενεργητικού (Ιούνιος 2022: 1,9%, Δεκέμβριος 2021: 3,2%).

ε) Στη μείωση κατά 3,3 δισεκ. ευρώ των στοιχείων ενεργητικού διαθέσιμων προς πώληση, κυρίως λόγω της πώλησης της θυγατρικής ασφαλιστικής εταιρίας από μία σημαντική τράπεζα με αποτέλεσμα να μειωθεί η συμμετοχή τους ως ποσοστό του ενεργητικού (Ιούνιος 2022: 1,0%, Δεκέμβριος 2021: 2,0%, βλ. Διάγραμμα III.1 και Πίνακα III.1).

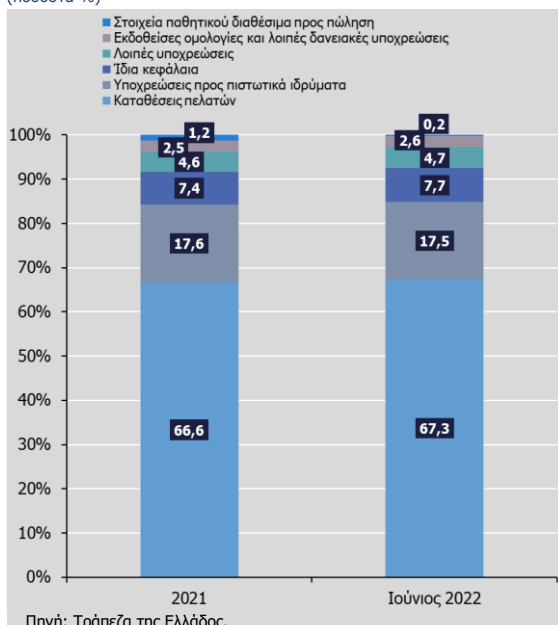
Διάγραμμα III.1 Διάρθρωση του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

Διάγραμμα III.2 Διάρθρωση του παθητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

Η μεταβολή στην πλευρά του παθητικού οφείλεται κυρίως:

α) Στην αύξηση των καταθέσεων πελατών κατά 4,1 δισεκ. ευρώ. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε η συμμετοχή των καταθέσεων ως ποσοστό του παθητικού (Ιούνιος 2022: 67,3%, Δεκέμβριος 2021: 66,6%).

β) Στην αύξηση στα ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων κατά 1,3 δισεκ. ευρώ, κυρίως λόγω της αύξησης των αποθεματικών και αποτελεσμάτων εις νέον. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε η συμμετοχή των ιδίων κεφαλαίων ως ποσοστό του παθητικού (Ιούνιος 2022: 7,7%, Δεκέμβριος 2021: 7,4%).

γ) Στην αύξηση των ομολογιών και λοιπών δανειακών υποχρεώσεων (κατά 0,4 δισεκ. ευρώ) με αποτέλεσμα την οριακή αύξηση του μεριδίου τους ως ποσοστό του παθητικού (Ιούνιος 2022: 2,6%, Δεκέμβριος 2021: 2,5%). Η νέα έκδοση ομολόγου υψηλής προεξοφλητικής προτεραιότητας από τη Eurobank κατά τη διάρκεια του α' εξαμήνου του 2022 ανήλθε σε 0,5 δισεκ. ευρώ.

δ) Τέλος, παρατηρείται μείωση κατά 3,4 δισεκ. ευρώ στα στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση των υποχρεώσεων σχετιζόμενων με την

πώληση ασφαλιστικής εταιρίας από μία σημαντική τράπεζα. Κατά συνέπεια, μειώθηκε η συμμετοχή των στοιχείων του παθητικού διαθέσιμα προς πώληση ως ποσοστό του παθητικού (Ιούνιος 2022: 0,2%, Δεκέμβριος 2021: 1,2%, βλ. Διάγραμμα III.2 και Πίνακα III.1).

2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

2.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Εξέλιξη βασικών μεγεθών

Το α' εξάμηνο του 2022 βελτιώθηκε περαιτέρω η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η υποχώρηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) συνεχίστηκε, με αποτέλεσμα στο τέλος του α' εξαμήνου το συνολικό απόθεμα των ΜΕΔ να διαμορφωθεί σε 14,9 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά 19,0% ή 3,5 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το τέλος του 2021 (18,4 δισεκ. ευρώ) με ατομικά στοιχεία εντός ισολογισμού²³ (βλ. Πίνακα III.2).

Πίνακας III.2 Βασικά μεγέθη - Συνολικό χαρτοφυλάκιο		
(εκατ. ευρώ, στοιχεία εντός ισολογισμού)	Δεκ-21	Ιουν-22
Ανάλυση ΜΕΔ		
Σύνολο δανείων	144.097	147.460
Εξυπηρετούμενα δάνεια	125.697	132.557
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια	18.400	14.903
Αβέβαιης είσπραξης	6.530	4.814
Σε καθυστέρηση > 90 ημέρες	5.705	5.172
91-180 ημέρες	850	655
181-360 ημέρες	874	610
>1 έτος	3.982	3.907
Καταγγελμένες απαιτήσεις	6.165	4.916
Ανάλυση δανείων υπό ρύθμιση		
Ρυθμισμένα δάνεια	15.238	12.848
Ρυθμισμένα εξυπηρετούμενα δάνεια	8.037	7.275
Ρυθμισμένα μη εξυπηρετούμενα δάνεια	7.201	5.573
Ανάλυση προβλέψεων και διαγραφών		
Συσσωρευμένες προβλέψεις μη εξυπηρετούμενων δανείων	7.739	6.237
Διαγραφές έτους	1.870	453
εκ των οποίων διαγραφές καταγγελλόμενων απαιτήσεων	1.150	231
Ανάλυση εξασφαλίσεων		
Σύνολο εξασφαλίσεων	95.436	95.589
Εξασφαλίσεις σε εξυπηρετούμενα δάνεια	84.850	87.080
Εξασφαλίσεις σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια	10.586	8.510
Αβέβαιης είσπραξης	4.232	3.088
Σε καθυστέρηση > 90 ημερών	3.015	2.674
Καταγγελμένες απαιτήσεις	3.339	2.748
Εξασφαλίσεις σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	4.739	3.673
Ανάλυση ροών		
Ροές μη εξυπηρετούμενων δανείων περιόδου	818	150
Ροές προς εξυπηρετούμενα δάνεια περιόδου	-3.369	-1.179
Ροές από εξυπηρετούμενα δάνεια περιόδου	4.187	1.329

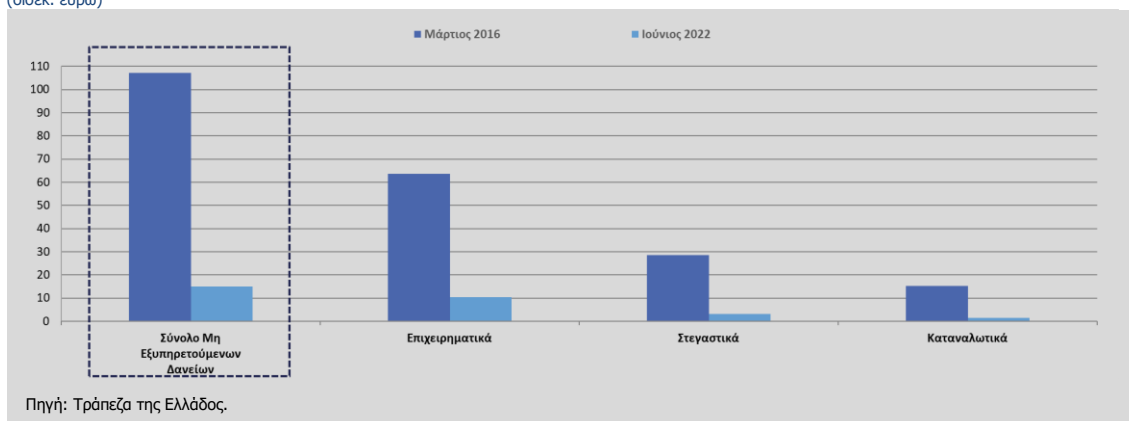
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

²³ Σε ενοποιημένη βάση, το απόθεμα των ΜΕΔ διαμορφώθηκε στα 15,5 δισεκ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 19,9% ή 3,9 δισεκ. ευρώ, από 19,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021.

Σημειώνεται, ότι η συνολική μείωση των ΜΕΔ σε σχέση με το υψηλότερο επίπεδό τους, που καταγράφηκε το Μάρτιο του 2016, έφθασε το 86,1% ή 92,3 δισεκ. ευρώ (Διάγραμμα III.3).

Διάγραμμα III.3 Σύγκριση αποθέματος μη εξυπηρετούμενων δανείων ανά χαρτοφυλάκιο κατά το α' εξάμηνο του 2022 με το υψηλότερο επίπεδό τους (Μάρτιος 2016)

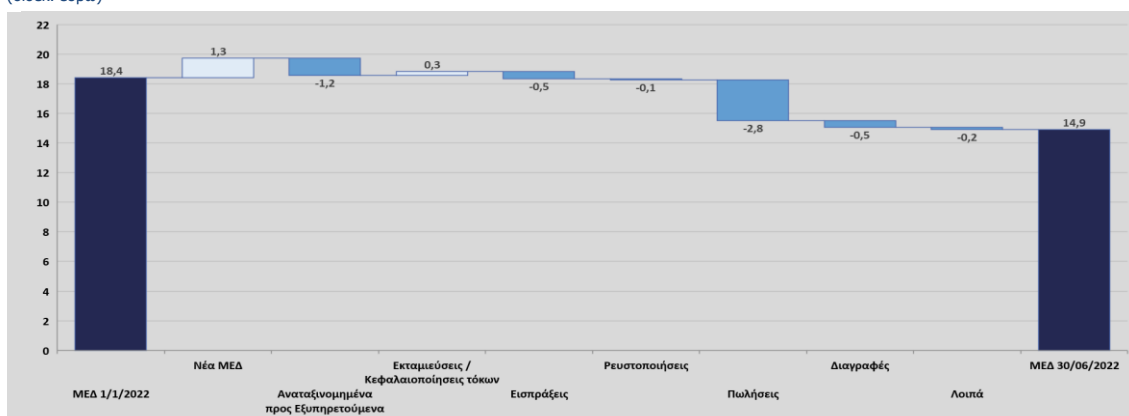
(δισεκ. ευρώ)

Η υποχώρηση των ΜΕΔ κατά το α' εξάμηνο 2022 οφείλεται κυρίως στην ταξινόμησή τους σε διακρατούμενα προς πώληση εν αναμονή της ολοκλήρωσης συναλλαγών πώλησης μέσω τιλοποίησης, καθώς και σε συμφωνίες απευθείας πώλησης δανείων στη δευτερογενή αγορά, ενώ σε μικρότερο βαθμό οφείλεται σε εισπράξεις και διαγραφές (βλ. Διάγραμμα III.4). Οι συναλλαγές τιλοποίησης πρόκειται να αξιοποιήσουν εκ νέου το πρόγραμμα για τη χορήγηση εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο στους τίτλους ανώτερης διαβάθμισης (senior tranche)²⁴ (σχέδιο “Ηρακλής”²⁵).

Διάγραμμα III.4 Διαμόρφωση μη εξυπηρετούμενων δανείων για το α' εξάμηνο 2022

(δισεκ. ευρώ)

Σημείωση 1: Στις κατηγορίες “Ρευστοποιήσεις”, και “Πωλήσεις” συμπεριλαμβάνονται τυχόν ποσά μερικής διαγραφής που σχετίζονται με τις εν λόγω κατηγορίες. Η κατηγορία “Διαγραφές” περιλαμβάνει αμιγώς διαγραφές δανείων.

Σημείωση 2: Οι συναλλαγές πώλησης ΜΕΔ απευθείας ή μέσω τιλοποιήσεων περιλαμβάνονται στις κατηγορίες “Πωλήσεις” και “Λοιπά”.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

²⁴ Βλ. Πλαίσιο V.1 “Οι τιλοποιήσεις ως εργαλείο μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) των τραπεζών” (Εκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας – Μάιος 2022) ([FINANCIAL STABILITY REVIEW MAY 2022 EL.pdf](#)).

²⁵ Η λήξη του σχεδίου “Ηρακλής” είχε προγραμματιστεί για τον Οκτώβριο του 2022 και εξετάζεται το ενδεχόμενο εκ νέου παράταξής του. Επιστημαίνεται ότι με στοιχεία 30.6.2022 το συνολικό απόθεμα ΜΕΔ που έχει ενταχθεί σχέδιο ανέρχεται σε 47,9 δισεκ. ευρώ, ενώ το ύψος των χορηγηθεισών εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο ανέρχεται πλέον σε 18,7 δισεκ. ευρώ.

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η μεταφορά των εν λόγω ΜΕΔ εκτός πιστωτικού συστήματος δεν σημαίνει αυτόματα και την οριστική εξάλειψη του χρέους από την οικονομία. Το χρέος παραμένει, με τη διαχείρισή του πλέον να πραγματοποιείται από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ). Συνεπώς, η εύρυθμη λειτουργία της εν λόγω αγοράς για την επίτευξη της οριστικής εκκαθάρισης του χρέους είναι σημαντική παράμετρος και η αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων εργαλείων και επιλογών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Η εξέταση των δυνατοτήτων επανένταξης σε καθεστώς ενημερότητας πιστούχων οι οποίοι έχουν αξιολογήσει βιώσιμα επενδυτικά σχέδια που μπορούν να χρηματοδοτηθούν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και να αναδεικνύεται ως μία επιλογή η οποία θα συμβάλει καθοριστικά στην οριστική εκκαθάριση του ιδιωτικού χρέους, αλλά και στην ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας.

Το απόθεμα των συνολικών δανείων ανήλθε σε 147,5 δισεκ. ευρώ, σημειώνοντας μικρή αύξηση κατά 2,3%, προερχόμενη κυρίως από το χαρτοφυλάκιο των επιχειρηματικών δανείων (+4,1%). Αντίστοιχα, το συνολικό απόθεμα των εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκε κατά 5,5%, αύξηση που επίσης οφείλεται στο χαρτοφυλάκιο των επιχειρηματικών δανείων (+8,3%) (βλ. Διάγραμμα III.5).

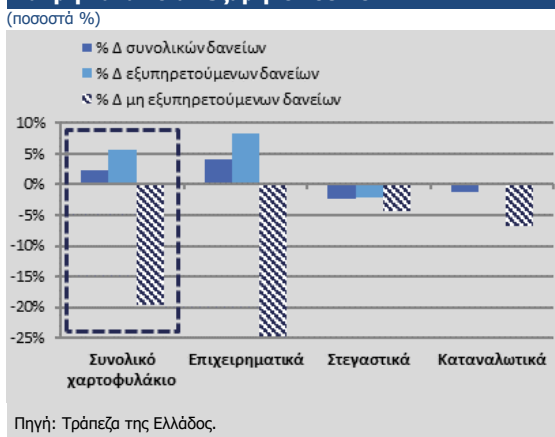
Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων στο τέλος του α' εξαμήνου 2022 διαμορφώθηκε σε 10,1%, έναντι 12,8% στο τέλος του 2021. Η μείωση αυτή αντανάκλα την πρόοδο

στις προσπάθειες εξυγίανσης του πιστωτικού συστήματος, ενώ επισημαίνεται εκ νέου ότι και οι τέσσερις σημαντικές τράπεζες έχουν πετύχει τον επιχειρησιακό στόχο που είχαν θέσει για μονοψήφιο ποσοστό ΜΕΔ πριν από το τέλος του έτους. Εντούτοις, στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες επισημαίνεται ότι ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς το σύνολο των δανείων είναι ιδιαίτερα υψηλός και διαμορφώνεται σε 49,7% (ποσοστό που σχετίζεται και με τη μη συμβατότητα του προγράμματος παροχής κρατικών εγγυήσεων στη συντριπτική πλειοψηφία των μικρότερων τραπεζών).

Επιπρόσθετα, ο δείκτης ΜΕΔ σε επίπεδο συστήματος είναι ακόμη ιδιαίτερα υψηλός και πολλαπλάσιος του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Ιούνιος 2022: 1,8%²⁶), συνεπώς οι προσπάθειες αποκλιμάκωσης του υφιστάμενου αποθέματος χρειάζεται να συνεχιστούν και να εντατικοποιηθούν περαιτέρω, ιδίως υπό το πρίσμα των προκλήσεων που αναδεικνύονται.

Η συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία, με την ενεργειακή κρίση που έχει πυροδοτήσει, έχει επιδράσει καθοριστικά στην αύξηση των εισαγόμενων πληθωριστικών πιέσεων, με δυσμενείς συνέπειες για το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη η οποία καταγράφεται με βάση τα στοιχεία του α' εξαμήνου του 2022 έχει συντελέσει στην άμβλυνση των πιέσεων. Εντούτοις, η ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, με τη διαμόρφωση ενός

Διάγραμμα III.5 Ποσοστιαία μεταβολή του αποθέματος των συνολικών δανείων, εξυπηρετούμενων και μη κατά το α' εξάμηνο του 2022

²⁶ Πηγή: Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, Risk Dashboard, Q2 2022 [EBA Dashboard - Q2 2022.pdf \(europa.eu\)](https://www.eba.europa.eu/en/risk-dashboard)

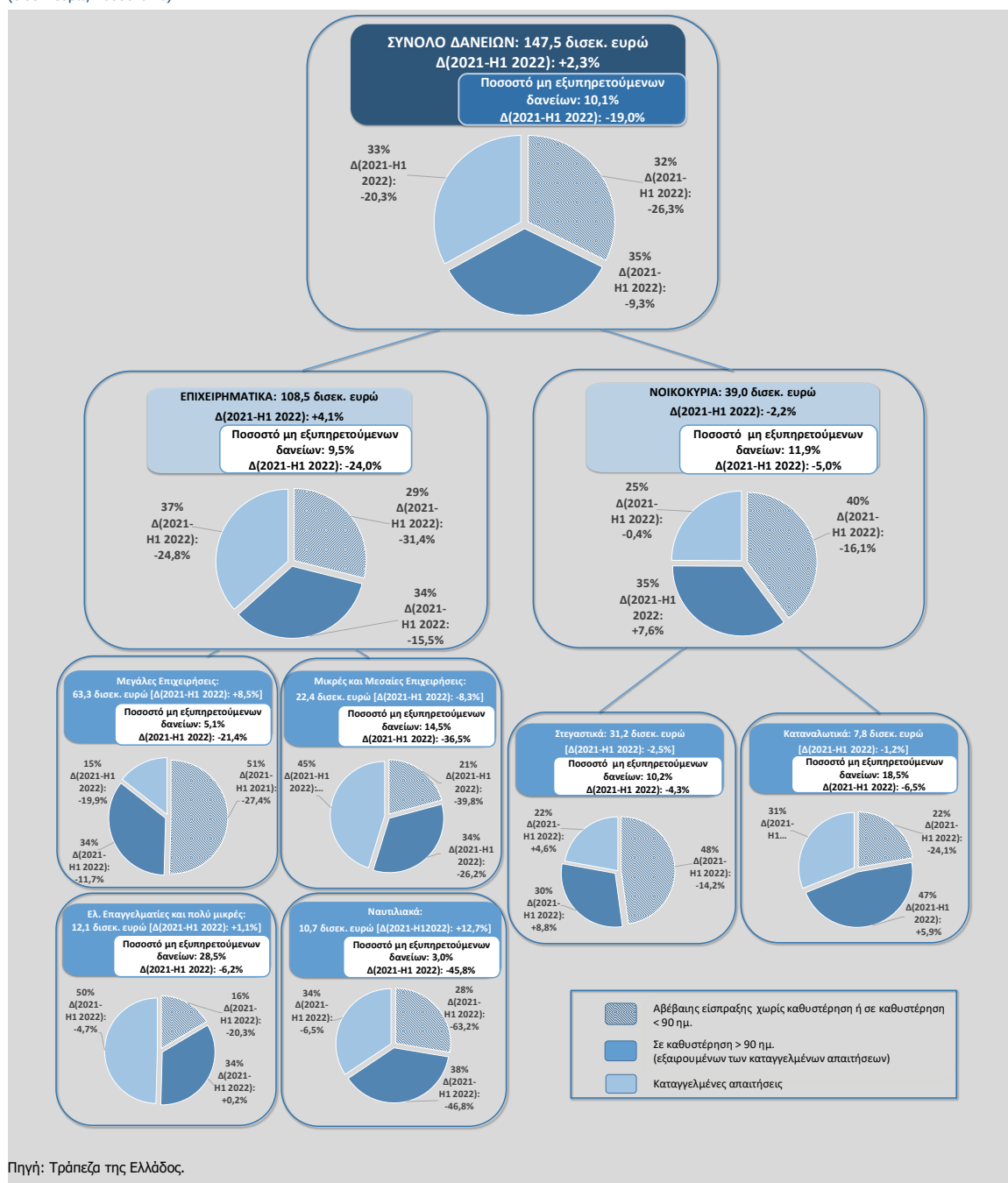
περιβάλλοντος υψηλότερων επιτοκίων παρέμβασης, καθιστά σαφές ότι τόσο το κόστος χρηματοδότησης όσο και οι δυνατότητες αποπληρωμής χρέους από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις θα επηρεαστούν δυσμενώς. Το περιβάλλον αυτό, σε συνδυασμό με τις προοπτικές για χαμηλότερη οικονομική ανάπτυξη το προσεχές διάστημα, αναμένεται να επηρεάσει εκ νέου την ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών με τη δημιουργία νέων ΜΕΔ. Ωστόσο, το ύψος των νέων ΜΕΔ είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εξαιτίας της αβεβαιότητας για την πορεία των παραμέτρων που σχετίζονται με τη γεωπολιτική και ενεργειακή κρίση, ιδίως υπό το ενδεχόμενο αυτές να παραταθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα ή να κλιμακωθούν περαιτέρω.

Διάρθρωση και μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Αξιόλογη υποχώρηση του αποθέματος των ΜΕΔ καταγράφηκε για όλα τα επιμέρους χαρτοφυλάκια δανείων το α' εξάμηνο του 2022, με σημαντικότερη τη μείωση των ΜΕΔ για τα επιχειρηματικά δάνεια (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.6).

Διάγραμμα ΙΙΙ.6 Διάρθρωση και μεταβολή των συνολικών δανείων και των ΜΕΔ των ελληνικών εμπορικών τραπεζών ανά χαρτοφυλάκιο κατά το α' εξάμηνο 2022

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τα δάνεια αβέβαιης είσπραξης (unlikely to pay) ανήλθαν σε 4,8 δισεκ. ευρώ (32% των ΜΕΔ) το α' εξάμηνο του 2022, μειωμένα κατά 26,3% σε σχέση με το τέλος του 2021 (6,5 δισεκ. ευρώ).

Τα δάνεια σε καθυστέρηση 1 έως 90 ημέρες (πρώιμες ληξιπρόθεσμες οφειλές) αυξήθηκαν κατά 25,3%, με αποτέλεσμα να ανέλθουν σε 5,0 δισεκ. ευρώ το α' εξάμηνο 2022 από 4,0 δισεκ. ευρώ το τέλος του 2021. Η αύξηση αυτή προέρχεται κυρίως από τα επιχειρηματικά δάνεια σε καθυστέρηση 1 έως 30 ημέρες. Επιπλέον, άξιο αναφοράς είναι ότι ο λόγος των δανείων τα οποία είναι σε καθυστέρηση από 1 έως 90 ημέρες προς το σύνολο των εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκε κατά το α' εξάμηνο του 2022 και διαμορφώθηκε σε 3,8% το α' εξάμηνο του 2022, έναντι 3,2% στο τέλος του 2021 (βλ. Διάγραμμα III.7).

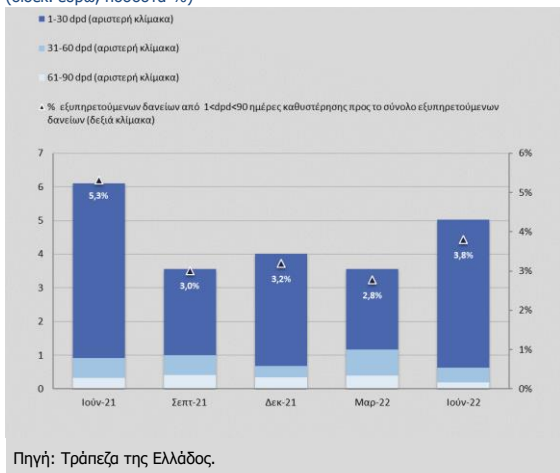
Τα δάνεια σε καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι καταγγελλόμενες απαιτήσεις – denounced) υποχώρησαν περαιτέρω το α' εξάμηνο του 2022 και διαμορφώθηκαν σε 5,2 δισεκ. ευρώ (34,7% των ΜΕΔ), μειωμένα κατά 9,3% σε σχέση με το τέλος του 2021 (5,7 δισεκ. ευρώ). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι το 75,5% των ΜΕΔ που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία είναι σε καθυστέρηση μεγαλύτερη του ενός έτους, ποσοστό αυξημένο σε σχέση με το τέλος του 2021 (70,4%). Το αντίστοιχο ποσοστό καθυστέρησης για τα επιχειρηματικά δάνεια ανέρχεται σε 83,8%, για τα στεγαστικά σε 51,9% και για τα καταναλωτικά δάνεια διαμορφώνεται σε 65,8%.

Ανάλυση σχετικά με τη διάρθρωση των υπολοίπων των ΜΕΔ στην κατηγορία καθυστέρησης άνω των 90 ημερών ανά χαρτοφυλάκιο στο α' εξάμηνο του 2022 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα III.8.

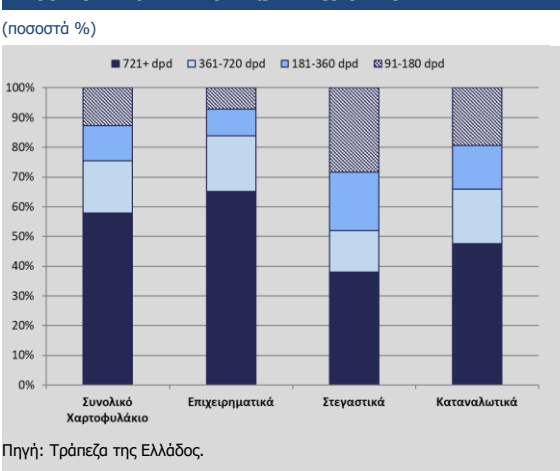
Παράλληλα, το 33,0% των ΜΕΔ αφορά καταγγελλόμενες απαιτήσεις (denounced), οι οποίες το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθαν σε 4,9 δισεκ. ευρώ, μειωμένες κατά 20,3% σε σχέση με το τέλος του 2021 (6,2 δισεκ. ευρώ), κυρίως λόγω των συναλλαγών πωλήσεων μέσω τιτλοποίησης.

Τέλος, η βελτίωση της ποιότητας χαρτοφυλακίου αντανακλάται και στην κατανομή του συνολικού αποθέματος δανείων ανά στάδιο ανάλογα με το επίπεδο πιστωτικού κινδύνου, σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 9 (ΔΠΧΑ 9), κατά το 2022 σε σύγκριση με το 2021, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη μείωση του συνολικού αποθέματος ΜΕΔ, τα οποία περιλαμβάνονταν στο στάδιο 3 (βλ. Διάγραμμα III.9).

Διάγραμμα III.7 Διάρθρωση των υπολοίπων των πρώιμων ληξιπρόθεσμων οφειλών ανά περίοδο αθέτησης και ποσοστό των πρώιμων ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το σύνολο των ενήμερων δανείων (δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

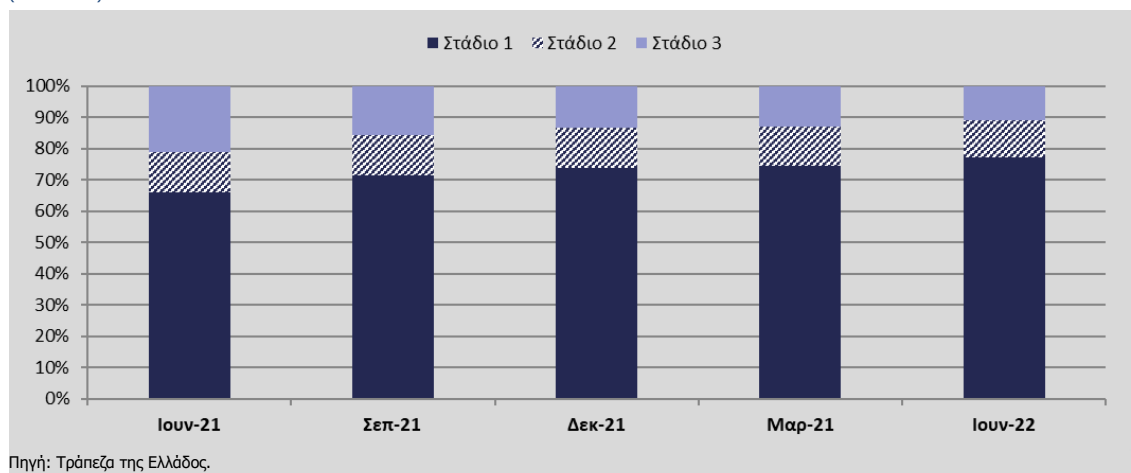

Διάγραμμα III.8 Διάρθρωση των υπολοίπων των ΜΕΔ στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται καταγγελλόμενες απαιτήσεις) ανά χαρτοφυλάκιο (ποσοστά %)

Διάγραμμα ΙΙΙ.9 Κατανομή συνολικού αποθέματος δανείων ανά στάδιο κατά ΔΠΧΑ 9

(ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης των ΜΕΔ

Σχετικά με τους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαχείρισης των ΜΕΔ για το α' εξάμηνο του 2022, παρατηρούνται τα εξής (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.3):

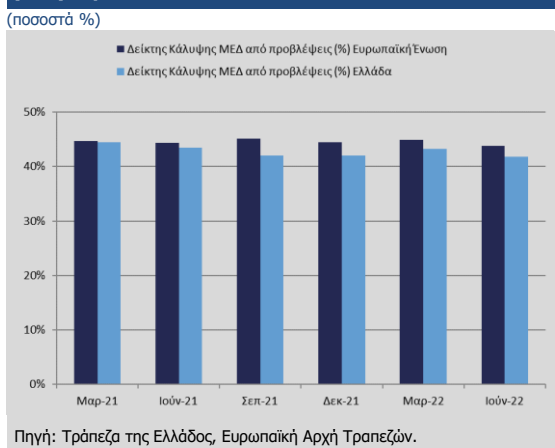
Πίνακας ΙΙΙ.3 Συνολικό χαρτοφυλάκιο δανείων - Βασικοί δείκτες

(ποσοστό %, στοιχεία εντός ισολογισμού)	Δεκ-2021	Ιουν-2022
Δείκτες ποιότητας χαρτοφυλακίου (%)		
Συνολικός δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ)	12,8	10,1
Συνολικός δείκτης δανείων σε καθυστέρηση > 90 ημερών	8,2	6,8
Δείκτες διάρθρωσης καθυστερήσεων ως προς σύνολο ΜΕΔ (%)		
Αβέβαιες εισπραξιές	35,5	32,3
Ανοίγματα σε καθυστέρηση > 90 ημερών	31,0	34,7
91-180 ημέρες	4,6	4,4
181-360 ημέρες	4,7	4,1
>1 έτους	21,6	26,2
Καταγγελλόμενες απαιτήσεις	33,5	33,0
Δείκτες ρυθμίσεων ως προς σύνολο ανοιγμάτων (%)		
Δάνεια υπό ρύθμιση	10,6	8,7
Εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	5,6	4,9
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	5,0	3,8
Δείκτες κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων και διαγραφών (%)		
Συνολικός δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από προβλέψεις	42,1	41,9
Συνολικός δείκτης διαγραφών έτους ως προς σύνολο δανείων	1,3	0,3
Συνολικός δείκτης διαγραφών έτους ως προς ΜΕΔ	10,2	3,0
Συνολικός δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από εξασφαλίσεις	57,5	57,1
Δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων υπό ρύθμιση από εξασφαλίσεις	65,8	65,9
Δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων από προβλέψεις και εξασφαλίσεις	99,6	99,0
Τριμηνιαίος Δείκτης αθέτησης και Ρυθμός αποκατάστασης (%)		
Δείκτης αθέτησης	0,6	0,6
Ρυθμός αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων	3,3	3,2
Κόστος πιστωτικού κινδύνου		
Προβλέψεις δανείων ως προς δάνεια μετά από προβλέψεις	5,7	1,3
Προβλέψεις δανείων ως προς ενεργητικό	2,6	0,6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

- Ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από προβλέψεις διαμορφώθηκε το α' εξάμηνο του 2022 σε 41,9% από 42,1% στο τέλος του 2021. Ειδικότερα, οι προβλέψεις που είχαν σωρευτικά σχηματίσει οι τράπεζες έως το τέλος του α' εξαμήνου του 2022 για την κάλυψη των ΜΕΔ ανέρχονταν σε 6,2 δισεκ. ευρώ, έναντι 7,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στις συναλλαγές τιτλοποίησης και πώλησης ΜΕΔ που πραγματοποιήθηκαν εντός του εξαμήνου. Επισημαίνεται ότι το επίπεδο του δείκτη κάλυψης των ΜΕΔ από προβλέψεις στην Ελλάδα υπολείπεται του ευρωπαϊκού μέσου όρου (β' τρίμηνο 2022: 43,8%²⁷) (βλ. Διάγραμμα III.10).

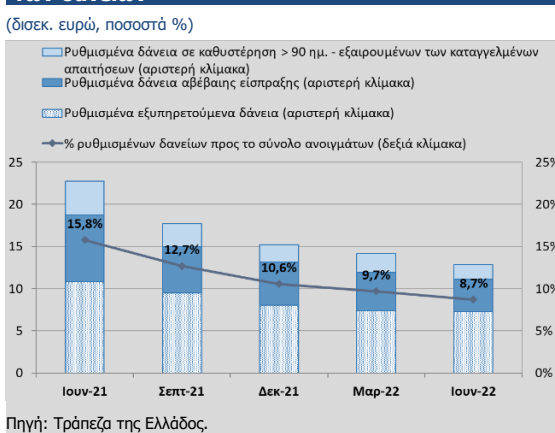
Διάγραμμα III.10 Δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από προβλέψεις

- Ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από εξασφαλίσεις το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθε σε 57,1%, σημειώνοντας οριακή πτώση σε σχέση με το τέλος του 2021 (57,5%), ενώ ο δείκτης κάλυψης ρυθμισμένων ΜΕΔ από εξασφαλίσεις ανήλθε σε 65,9% έναντι 65,8% στο τέλος του 2021.

- Το σύνολο των ρυθμισμένων (forborne) δανείων²⁸ υποχώρησε στα 12,8 δισεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 8,7% των συνολικών δανείων το α' εξάμηνο του 2022, σε σχέση με το τέλος του 2021 (10,6%, ήτοι 15,2 δισεκ. ευρώ) (βλ. Διάγραμμα III.11). Η μείωση των ρυθμισμένων δανείων από τον Ιούνιο του 2021 οφείλεται κυρίως στις συναλλαγές τιτλοποίησης και πώλησης ΜΕΔ που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία δύο χρόνια.

Διάγραμμα III. 11 Εξέλιξη των ρυθμισμένων δανείων (forborne) ανά κατηγορία και του λόγου του συνόλου των ρυθμισμένων δανείων προς το σύνολο των δανείων

Επισημαίνεται ότι το 13,8% των ήδη ρυθμισμένων δανείων εμφανίζει καθυστέρηση άνω των 90 ημερών, ποσοστό που παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με το τέλος του 2021.

- Το 65,7% των ΜΕΔ άνω των 90 ημερών δεν έχει ρυθμιστεί, έναντι 63,3% στο τέλος του 2021, ενώ τα ποσοστά για τα στεγαστικά, καταναλωτικά και επιχειρηματικά δάνεια ανέρχονται σε 63,8%, 77,0% και 64,1% αντίστοιχα.
- Οι διαγραφές δανείων το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθαν σε 0,5 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων τα 0,2 δισεκ. ευρώ αφορούν καταγεγραμμένες απαιτήσεις, κυρίως επιχειρηματικών δανείων.
- Κατά τη διάρκεια του α' εξαμήνου του 2022 οι ροές από εξυπηρετούμενα δάνεια προς μη εξυπηρετούμενα ήταν 1,329 δισεκ. ευρώ, ενώ οι ροές από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς

²⁷ Πηγή: Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, Risk Dashboard, Q2 2022 [EBA Dashboard - Q2 2022.pdf \(europa.eu\)](https://www.eba.europa.eu/en/risk-dashboard)

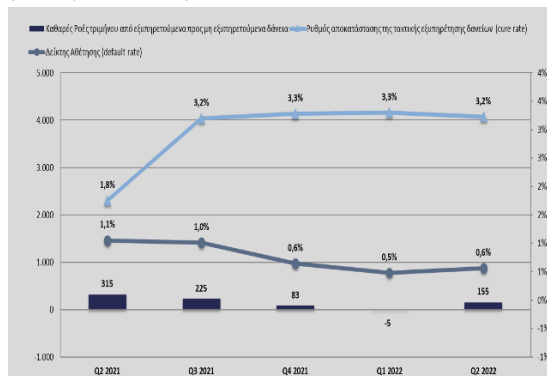
²⁸ Στην Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) της Τράπεζας της Ελλάδος 175/2/29.7.2020 περιγράφονται ενδεικτικά οι δυνατοί τύποι ρυθμίσεων και οριστικών διευθετήσεων για τα εξυπηρετούμενα και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

τα εξυπηρετούμενα ήταν 1,179 δισεκ. ευρώ, αφήνοντας καθαρές ροές προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια 150 εκατ. ευρώ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η τάση που παρατηρήθηκε κατά το α' τρίμηνο του 2022 για αρνητικές καθαρές ροές προς ΜΕΔ αντιστράφηκε κατά το β' τρίμηνο και είναι πάλι θετικές (βλ. Διάγραμμα III.12).

- Επισημαίνεται ότι 0,5 δισεκ. ευρώ, ήτοι 3,1% των ΜΕΔ, αφορούν απαιτήσεις που έχουν υπαχθεί σε καθεστώς νομικής προστασίας και για τις οποίες εκκρεμεί η έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης. Από αυτά, 0,2 δισεκ. ευρώ αφορούν απαιτήσεις που έχουν ήδη καταγγελθεί. Τα δάνεια αυτής της κατηγορίας αφορούν είτε φυσικά πρόσωπα (π.χ. ν. 3869/2010²⁹) είτε νομικά πρόσωπα (π.χ. ν. 4307/2014, Πτωχευτικός Κώδικας). Σχετικά με τις επιμέρους κατηγορίες, περίπου το 5,6% των μη εξυπηρετούμενων στεγαστικών δανείων έχει υπαχθεί σε καθεστώς νομικής προστασίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα καταναλωτικά δάνεια είναι 4,5%.
- Ο ρυθμός αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων (cure rate) ανήλθε το β' τρίμηνο του 2022 σε 3,2% και ο δείκτης αθέτησης (default rate) σε 0,6% (βλ. Διάγραμμα III.12). Το στεγαστικό χαρτοφυλάκιο εμφανίζει τον υψηλότερο ρυθμό αποκατάστασης (8,1%), ενώ το επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο τον χαμηλότερο (1,9%).
- Το μεγαλύτερο μέρος των ρυθμισμένων δανείων αφορά μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις σε ποσοστό 65,8% επί του συνόλου, ενώ ακολουθούν οι βραχυπρόθεσμες ρυθμίσεις με 31,5% και οι λύσεις οριστικής διευθέτησης με ποσοστό 2,7% (βλ. Διάγραμμα III.13). Αξίζει να αναφερθεί, ότι το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων ρυθμισμένων δανείων για το α' εξάμηνο του 2022 παραμένει υψηλό (43,7%) αν και εμφανίζεται ελαφρώς βελτιωμένο σε σχέση με το 2021 (47,5%).

Διάγραμμα III.12 Εξέλιξη των τριμηνιαίων καθαρών ροών από εξυπηρετούμενα προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια, του δείκτη αθέτησης (default rate) και του ρυθμού αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων (cure rate)

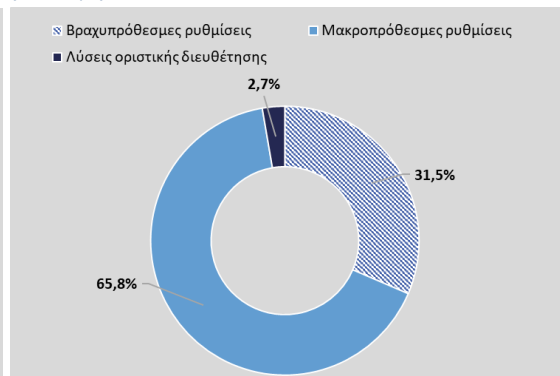
(εκατ. ευρώ, ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα III.13 Κατανομή ρυθμισμένων δανείων (forborne) κατά είδος ρύθμισης

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

²⁹ Ο νόμος τροποποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2018 και προβλέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου των οφειλετών που έχουν υπαχθεί σε αυτόν, ενώ στην περίπτωση που φέρουν αντίρρηση θα τίθενται εκτός προστασίας. Ταυτόχρονα, ο οφειλέτης δηλώνει ότι παρέχει άδεια σε οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα να διαβιβάζει στους πιστωτές την κίνηση των τραπεζικών του λογαριασμών και των λοιπών τραπεζικών προϊόντων και ότι επιτρέπει σε αυτούς την επεξεργασία και ανταλλαγή των δεδομένων που κατέχουν ή λαμβάνουν από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Πιστωτικός κίνδυνος ανά κλάδο

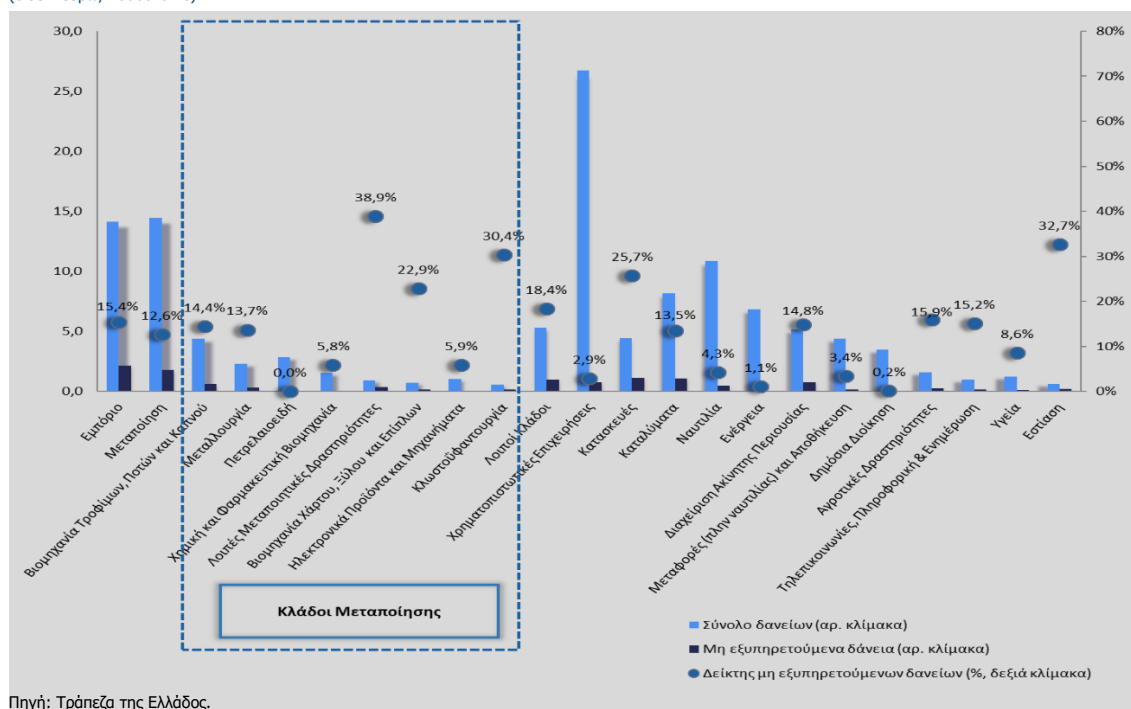
Το α' εξάμηνο του 2022 οι χρηματοδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις, με στοιχεία εντός ισολογισμού, ανήλθαν σε 108,5 δισεκ. ευρώ, αποτελώντας περίπου το 74% της συνολικής χρηματοδότησης της οικονομίας από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα. Ο λόγος των ΜΕΔ στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο διαμορφώθηκε για πρώτη φορά σε μονοψήφιο ποσοστό (9,5%), συνεχίζοντας όμως να επηρεάζεται κυρίως από το υψηλό ποσοστό στην κατηγορία των μικρομεσαίων (14,5%) και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (28,5%).

Αναφορικά με τη διάρθρωση των χρηματοδοτήσεων στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, σημειώνεται ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση αφορά τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (25% των συνολικών χρηματοδοτήσεων προς επιχειρήσεις, έναντι 26% για το 2021). Ο δείκτης ΜΕΔ για τον εν λόγω κλάδο κυμαίνεται σε επίπεδο χαμηλότερο του μέσου όρου του αντίστοιχου δείκτη των επιχειρηματικών δανείων (2,9%, έναντι 3,1% για το 2021).

Τα υψηλότερα ποσοστά ΜΕΔ καταγράφονται στους κλάδους της εστίασης (32,7%), των κατασκευών (25,7%), των αγροτικών δραστηριοτήτων (15,9%), του εμπορίου (15,4%), των τηλεπικοινωνιών πληροφορικής και ενημέρωσης (15,2%) και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (14,8%). Υψηλά ποσοστά καταγράφονται και σε επιμέρους κλάδους της μεταποίησης, όπως ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας (30,4%), της βιομηχανίας χάρτου, ξύλου και επίπλων (22,9%) και των λοιπών μεταποιητικών δραστηριοτήτων (38,9%), τα οποία όμως αφορούν μικρότερα υπόλοιπα χορηγήσεων και συνεπώς έχουν μικρή επίδραση στη διαμόρφωση του συνολικού δείκτη ΜΕΔ του κλάδου της μεταποίησης. Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται ενδεικτικά στους κλάδους της ενέργειας (1,1%) και των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (2,9%) (βλ. Διάγραμμα III.14).

Διάγραμμα III.14 Κλαδική ανάλυση επιχειρηματικών δανείων για το α' εξάμηνο του 2022

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Συνολικά, επισημαίνεται ότι το περιβάλλον που διαμορφώνεται από την ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής με την άνοδο των επιτοκίων και την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης,

σε συνδυασμό με την ενεργειακή κρίση, τις συνεχιζόμενες διαταράξεις στις αλυσίδες εφοδιασμού και τις εντεινόμενες πληθωριστικές πιέσεις, επιβαρύνει στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων. Μεγαλύτερη επίδραση εκτιμάται ότι θα προκύψει στους κλάδους παραγωγής, όπου το κόστος λειτουργίας είναι άμεσα συναρτώμενο με τις τιμές των πρώτων υλών και της ενέργειας, ωστόσο είναι σαφές ότι θα επηρεαστεί το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, οποιαδήποτε ποσοτική εκτίμηση των νέων ΜΕΔ που ενδέχεται να προκύψουν περιβάλλεται από μεγάλη αβεβαιότητα και είναι εξαιρετικά επισφαλής.

2.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Οι συνθήκες ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022 παρουσίασαν μεικτή εικόνα. Μέσα σε ένα περιβάλλον ανόδου των ελληνικών ομολογιακών αποδόσεων, αλλά και προσδοκιών για περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων από την ΕΚΤ, η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις αγορές κεφαλαίων κατέστη δυσχερέστερη. Κατά την εν λόγω περίοδο, οι καταθέσεις συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, αν και με χαμηλότερο ρυθμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αντικατοπτρίζοντας την ισχυρή οικονομική ανάπτυξη, την πιστωτική επέκταση, αλλά και την αρνητική επίδραση του εισαγόμενου υψηλού πληθωρισμού.

Το υπόλοιπο των καταθέσεων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά ανήλθε σε 185,5 δισεκ. ευρώ το Σεπτέμβριο του 2022 (Δεκέμβριος 2021: 180 δισεκ. ευρώ, Ιούνιος 2022: 182,3 δισεκ. ευρώ), σημειώνοντας νέο ιστορικό υψηλό δεκαετίας. Η θετική αυτή μεταβολή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καταθέσεων ταμειευτηρίου και συνδέεται, τόσο με τη σημαντική ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, όσο και με την αύξηση των τραπεζικών χορηγήσεων, εξελίξεις οι οποίες συνέβαλαν στην ενίσχυση της αποταμιευτικής ικανότητας των καταθετών. Αντίστοιχα, το υπόλοιπο των καταθέσεων από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε σε 41,9 δισεκ. ευρώ το Σεπτέμβριο του 2022 (Δεκέμβριος 2021: 40,3 δισεκ. ευρώ, Ιούνιος 2022: 40,9 δισεκ. ευρώ), παρουσιάζοντας επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησης του από την αρχή του έτους, καθώς η μεγάλη αύξηση των τιμών ενέργειας και του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων συνετέλεσαν και στη μερική αξιοποίηση των αποταμιεύσεών τους.

Τα επιτόκια καταθέσεων παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα και το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο καταθέσεων/repes διαμορφώθηκε σε 0,04% το Σεπτέμβριο 2022 (Δεκέμβριος 2021: 0,04%, Ιούνιος 2022: 0,03%). Αντίστοιχα, το προσφερόμενο μέσο επιτόκιο στα νοικοκυριά και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε σε 0,05% και 0,02% το Σεπτέμβριο του 2022 (Δεκέμβριος 2021: 0,05% και 0,01%, Ιούνιος 2022: 0,04% και 0,00%).

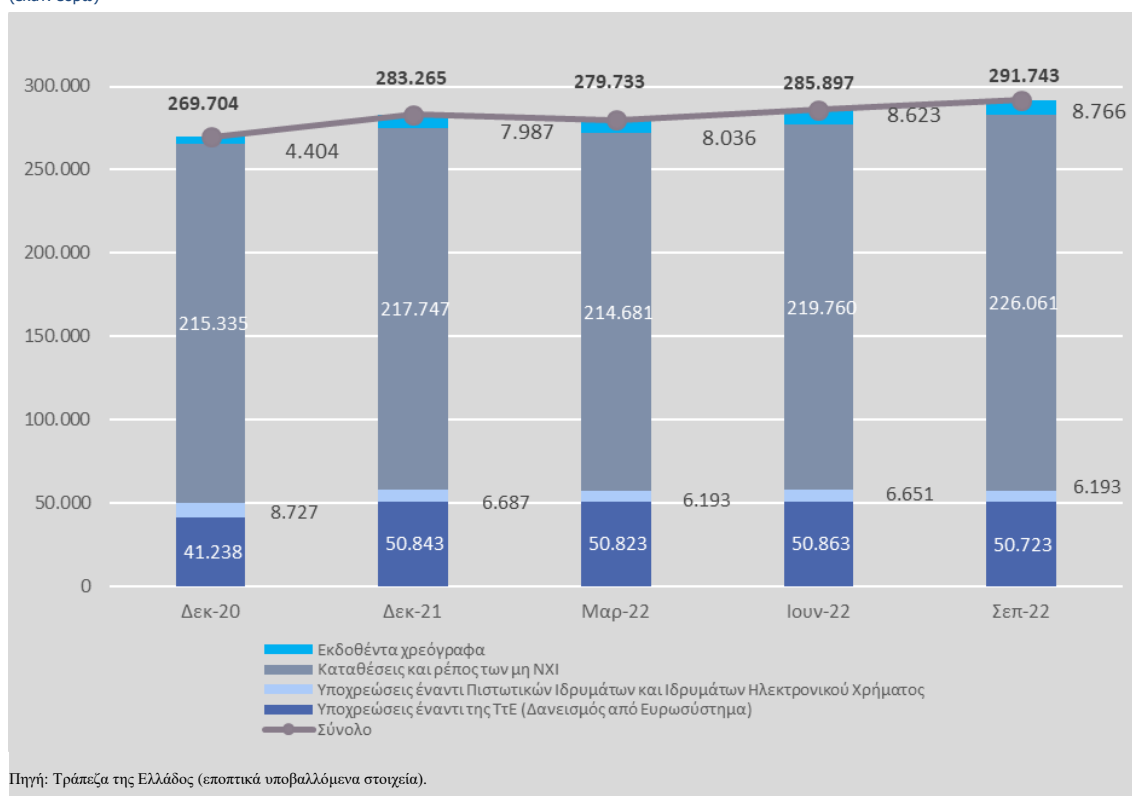
Η χρηματοδότηση των τραπεζών εξακολουθεί να βασίζεται κυρίως στις καταθέσεις και στο δανεισμό από το Ευρωσύστημα, ενώ μέσα στο 2022 συνεισφορά είχαν και οι εκδόσεις χρεογράφων (βλ. Διάγραμμα III.15). Συγκεκριμένα, το Σεπτέμβριο του 2022 οι καταθέσεις και repes από μη Νομισματικά και Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI) ανήλθαν σε 226,1 δισεκ. ευρώ, από 217,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Το ίδιο χρονικό διάστημα η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα παρέμεινε σταθερή σε 50,7 δισεκ. ευρώ, ενώ τα εκδοθέντα χρεόγραφα το Σεπτέμβριο του 2022 αυξήθηκαν σε 8,7 δισεκ. ευρώ από 8,0 δισεκ. ευρώ στο τέλος

του 2021 μετά την έκδοση ομολόγου υψηλής προεξοφλητικής προτεραιότητας της Eurobank ύψους 500 εκατ. Ευρώ³⁰.

Η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις πράξεις αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος – με πολύ ευνοϊκούς όρους – βελτίωσε το κόστος διατραπεζικής χρηματοδότησής τους, όπως έχει διαφανεί μέχρι τώρα από την πορεία του διατραπεζικού επιτοκίου χρηματοδότησης,³¹ το οποίο, όμως, έχει αυξηθεί από τον Ιούλιο 2022 και μετά. Επιπρόσθετα, οι συναλλαγές μέσω repos εξακολουθούν να παραμένουν μια από τις πιο σημαντικές πηγές χρηματοδότησης για τις ελληνικές τράπεζες, καθώς χαρακτηρίζονται από ομαλή αναχρηματοδότηση, αυξημένο αριθμό αντισυμβαλλομένων και βελτιωμένη τιμολόγηση. Επισημαίνεται, ότι ο όγκος των συναλλαγών των διατραπεζικών repos ενδέχεται να αυξηθεί από το Δεκέμβριο του 2022 και μετά (με τη σταδιακή πρόωρη αποπληρωμή καθώς και τη λήξη των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος TLTRO III).

Διάγραμμα III.15 Πηγές χρηματοδότησης των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων

(εκατ. ευρώ)

Τον Ιούνιο του 2022 η ΕΚΤ ανακοίνωσε την απόφασή της να σταματήσει τις καθαρές αγορές τίτλων στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (Asset Purchase Programme – APP) από την 1η Ιουλίου 2022. Ωστόσο, διατήρησε τη δυνατότητα να επανεπενδύει

³⁰ Τον Οκτώβριο του 2022 η Alpha Bank ολοκλήρωσε αντίστοιχα την έκδοση ομολόγου υψηλής προεξοφλητικής προτεραιότητας ποσού 400 εκατ ευρώ

³¹ Το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο του ευρώ (Euro Short Term Rate - ESTR) αντανακλά το κόστος δανεισμού των τραπεζών που είναι εγκατεστημένες στη ζώνη του ευρώ, για συναλλαγές σε ευρώ χωρίς εξασφαλίσεις, διάρκειας μιας ημέρας. Το ESTR δημοσιεύεται κάθε εργάσιμη ημέρα του TARGET2 με βάση συναλλαγές που διενεργήθηκαν και διακανονίστηκαν την προηγούμενη εργάσιμη ημέρα του TARGET2 (ημερομηνία αναφοράς "T") με ημερομηνία λήξης T+1, οι οποίες θεωρείται ότι έχουν πραγματοποιηθεί με βάση τις συνήθεις εμπορικές συνθήκες και συνεπώς αντανακλούν τα επιτόκια της αγοράς με αμερόληπτο τρόπο.

πλήρως το προϊόν της εξόφλησης τίτλων που λήγουν και έχουν αποκτηθεί μέσω του προγράμματος APP, για παρατεταμένη χρονική περίοδο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαίο για τη διατήρηση συνθηκών άφθονης ρευστότητας στη κατεύθυνση ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής. Επιπρόσθετα, αναφορικά με το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme – PEPP), η ΕΚΤ σκοπεύει να επανεπενδύει το προϊόν της εξόφλησης τίτλων που λήγουν και αποκτήθηκαν μέσω αυτού του προγράμματος, τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024.

Ειδικότερα, αποφασίστηκε να δοθεί η δυνατότητα στην ΕΚΤ να αγοράζει ομόλογα που εκδίδει το Ελληνικό Δημόσιο επιπλέον της αξίας των ομολόγων που επανεπενδύεται στη λήξη τους. Με αυτό τον τρόπο αποφεύγονται ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις στη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής προς την ελληνική οικονομία από τη διακοπή των αγορών ελληνικών ομολόγων, ενόσω αυτή ακόμα ανακάμπτει από τις επιπτώσεις της πανδημίας.³²

Ακολούθως, τον Ιούλιο του 2022 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ ενέκρινε το Μέσο για την Προστασία της Μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής (Transmission Protection Instrument - TPI).³³ Κατέληξε σ' αυτή την απόφαση αφού αξιολόγησε τους πληθωριστικούς κινδύνους και την ανάγκη θέσπισης ενός εργαλείου το οποίο, εφόσον ενεργοποιηθεί, θα μπορεί να στηρίζει την αποτελεσματική μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Το TPI αναμένεται να συντελέσει στην επαναφορά του πληθωρισμού στο μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%, ενισχύοντας τη σταθεροποίηση των πληθωριστικών προσδοκιών διασφαλίζοντας την προσαρμογή των συνθηκών της ζήτησης ώστε να είναι συμβατές με την επίτευξη αυτού του στόχου. Πιο συγκεκριμένα, καθώς η ΕΚΤ θα προχωρεί σε περαιτέρω ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής, το TPI θα διευκολύνει την ομαλή μετάβαση της νομισματικής πολιτικής σε όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ και θα διαφυλάξει τον ενιαίο χαρακτήρα της νομισματικής πολιτικής, που άλλωστε είναι προϋπόθεση ώστε η ΕΚΤ να μπορεί να εκπληρώνει την αποστολή της, όσον αφορά τη σταθερότητα των τιμών. Το TPI είναι ένα πρόσθετο εργαλείο που θα έχει στη διάθεσή της η ΕΚΤ και θα μπορεί να το ενεργοποιήσει σε περίπτωση ανεπιθύμητων, έκτακτων εξελίξεων στην αγορά που θα απειλούσαν σοβαρά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση, η ευελιξία όσον αφορά τις επανεπενδύσεις ποσών από την εξόφληση τίτλων του χαρτοφυλακίου PEPP κατά τη λήξη τους παραμένει η πρώτη γραμμή άμυνας έναντι των κινδύνων για το μηχανισμό μετάδοσης που σχετίζονται με την πανδημία.³⁴

Τέλος, τον Οκτώβριο του 2022, η ΕΚΤ αύξησε το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης στο 2%. Ταυτόχρονα, αποφάσισε να αλλάξει τους όρους και τις προϋποθέσεις του προγράμματος TLTRO-III και να αναπροσαρμόσει τις αποδοχές των ελάχιστων αποθεματικών.³⁵ Ειδικότερα, από τις 23 Νοεμβρίου 2022 το επιτόκιο για όλες τις πράξεις TLTRO III θα διαμορφώνεται στο μέσο όρο των ισχυόντων βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, ενώ θα εισαχθούν τρεις πρόσθετες εθελοντικές ημερομηνίες πρόωρης αποπληρωμής των υφιστάμενων TLTRO-III δανείων. Ε-

³² [ΕΚΤ, \(Ιούνιος 2022\), Αποφάσεις Νομισματικής Πολιτικής.](#)

³³ Οι αγορές ομολόγων μέσω του TPI θα επικεντρώνονται σε τίτλους του δημόσιου τομέα (εμπορεύσιμα χρεόγραφα που εκδίδονται από κεντρικές και περιφερειακές κυβερνήσεις, καθώς και από ειδικούς φορείς-εκδότες χρεογράφων (agencies), όπως ορίζονται από την ΕΚΤ) με εναπομένουσα διάρκεια μεταξύ ενός και δέκα ετών.

³⁴ [ΕΚΤ, \(Ιούλιος 2022\), Αποφάσεις Νομισματικής Πολιτικής.](#)

³⁵ [ΕΚΤ, \(Οκτώβριος 2022\), Αποφάσεις Νομισματικής Πολιτικής.](#)

πιπρόσθετα, από τις 21 Δεκεμβρίου 2022 η αποζημίωση των ελάχιστων αποθεματικών θα καθορίζεται σύμφωνα με το επιτόκιο διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων του Ευρωσυστήματος αντί με το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης.

Δείκτες ρευστότητας των τραπεζών

Το α' εξάμηνο του 2022 οι ελληνικές τράπεζες συνέχισαν την προσπάθειά τους να ενισχύσουν τη ρευστότητά τους, βελτιώνοντας τη σύνθεση των χαρτοφυλακίων τους με ρευστοποιήσιμα στοιχεία υψηλής ποιότητας, ελεύθερα από οποιοσδήποτε επιβαρύνσεις. Ως εκ τούτου, ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio – LCR) των τραπεζών ανήλθε στο 204,3% σε επίπεδο συστήματος, παρουσιάζοντας αύξηση 3,5 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το τέλος του 2021 (Δεκέμβριος 2021: 200,8%) και παραμένοντας σχετικά σταθερός σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2021 (Ιούνιος 2021: 204,8%) (βλ. Διάγραμμα III.16).

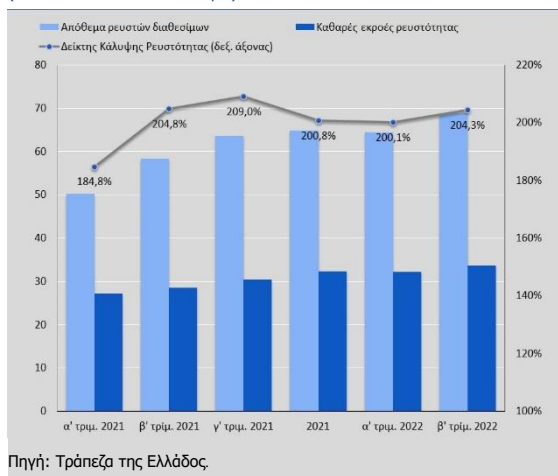
Η εν λόγω αύξηση οφείλεται κυρίως στην ενίσχυση του αποθέματος ρευστών διαθεσίμων που διακρατούν οι τράπεζες κατά 6,2%. Επισημαίνεται, ότι ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες διατηρήθηκε σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (164,4% το α' εξάμηνο του 2022).³⁶

Επιπρόσθετα, ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio – NSFR) διαμορφώθηκε σε 127% τον Ιούνιο του 2022 από 124% στο τέλος του 2021, αντανakλώντας την επαρκή κάλυψη των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων των τραπεζών χωρίς να απαιτείται η υπέρμετρη χρήση βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης.

Ο Δείκτης Επιβάρυνσης Στοιχείων Ενεργητικού (Asset Encumbrance Ratio – AER) το α' εξάμηνο του 2022 μειώθηκε σε 24,2%, από 26,6% στο τέλος του 2021, παραμένοντας σε χαμηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των τραπεζών της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (Ιούνιος 2022: 28,5%) (βλ. Διάγραμμα III.17).

Διάγραμμα III.16 Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio - LCR)

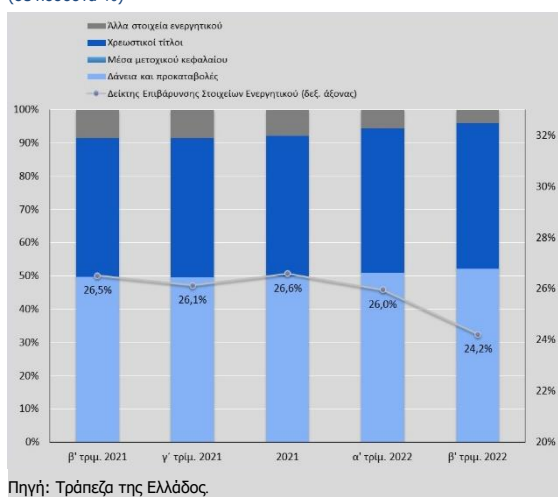
(σε ποσοστά % και δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα III.17 Δείκτης Επιβάρυνσης Στοιχείων Ενεργητικού (asset encumbrance ratio – AER)

(σε ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

³⁶ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\) -SSM Supervisory Banking Statistics](#).

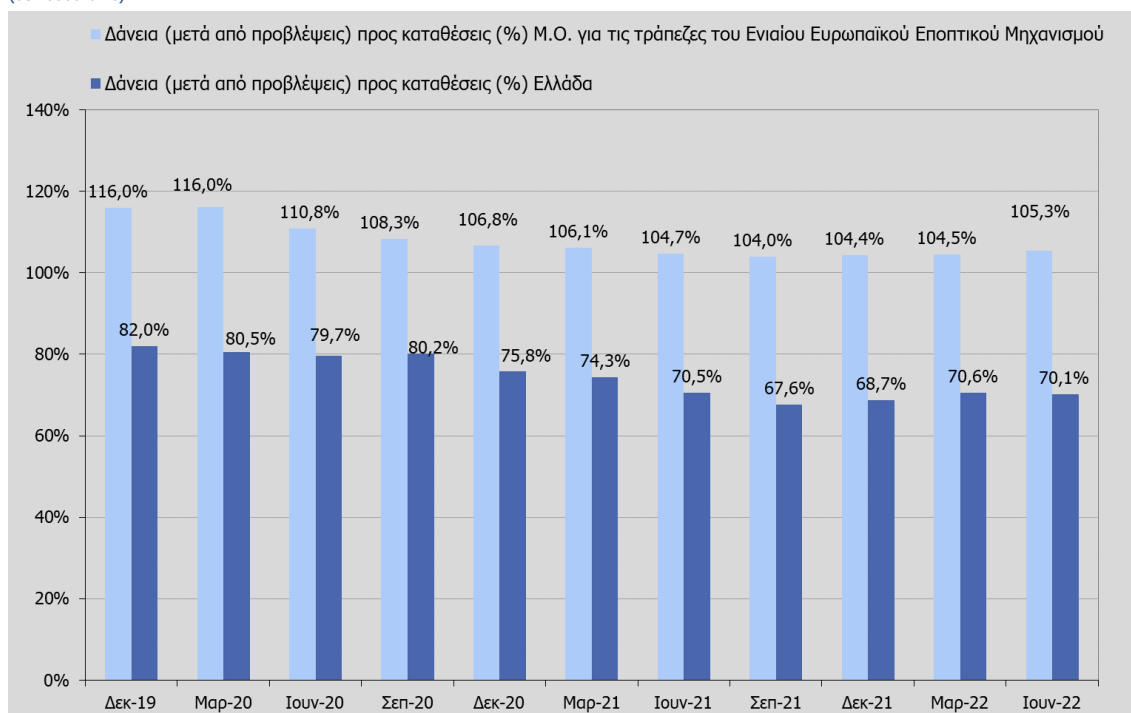
Επισημαίνεται ότι η υποχώρηση του δείκτη πραγματοποιήθηκε κατόπιν της μείωσης του αριθμητή – δηλαδή του ποσού των βεβαρημένων στοιχείων ενεργητικού τους – και ταυτόχρονα αύξησης του παρονομαστή, δηλαδή του ενεργητικού των τραπεζών.

Όσον αφορά την κατανομή των βεβαρημένων στοιχείων, μεγαλύτερη μείωση επήλθε στα άλλα στοιχεία ενεργητικού κατά 3,4 δισεκ. ευρώ, ενώ μειώθηκαν και οι χρεωστικοί τίτλοι κατά 0,6 δισεκ. ευρώ και τα δάνεια και προκαταβολές κατά 1,1 δισεκ. ευρώ.

Η απομόχλευση του δανειακού χαρτοφυλακίου των ελληνικών τραπεζών, που είχε παρατηρηθεί το 2021, ανακόπηκε το α΄ εξάμηνο του 2022. Ο λόγος Δάνεια προς Καταθέσεις διαμορφώθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα (Ιούνιος 2022: 70,1%³⁷) από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (Ιούνιος 2022: 105,3%³⁸), λόγω της βραδύτερης αύξησης των καταθέσεων, έναντι των χορηγήσεων (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.18).

Διάγραμμα ΙΙΙ.18 Δάνεια (μετά από προβλέψεις) προς Καταθέσεις των ελληνικών τραπεζών (σε ενοποιημένη βάση)

(σε ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (Supervisory Banking Statistics).

³⁷ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία τραπεζών

³⁸ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\) - SSM Supervisory Banking Statistics](#).

Ελάχιστες απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων

Οι τράπεζες έχουν ήδη αναλάβει πρωτοβουλίες με στόχο την κάλυψη των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (Minimum Requirements for Own Funds and Eligible Liabilities – MREL) έως και το τέλος του 2025. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες έχουν προβεί σε έκδοση ομολόγων Tier 2, πράσινων ομολόγων και χρεογράφων χωρίς εξασφαλίσεις (senior unsecured bonds) (βλ. Πίνακα III.4), ενώ σημαντικό ρόλο παίζει και η παρατηρούμενη μείωση των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού. Λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο MREL, τα επόμενα χρόνια αναμένεται επιτάχυνση των εκδόσεων ομολόγων χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (subordinated), αλλά και ομολόγων με υψηλή εξοφλητική προτεραιότητα (senior preferred). Στο πλαίσιο αυτό, το Μάιο του 2022, η Eurobank προχώρησε στην έκδοση ομολόγου υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ονομαστικής αξίας 500 εκατ. ευρώ με τοκομερίδιο 4,375% και, τον Οκτώβριο του 2022, η Alpha Bank άντλησε 400 εκατ. ευρώ με τοκομερίδιο 7%, με την έκδοση αντίστοιχου τύπου ομολόγου.

Πίνακας III.4 Εκδόσεις τραπεζών				
Ομόλογα υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (Senior Preferred)	Ποσό Έκδοσης (εκατ. ευρώ)	Κουπόνι (%)	Ημερομηνία Έκδοσης	Ημερομηνία Λήξης
Alpha Bank Senior Pref. 2024	400	3	14/12/2021	14/2/2024
Alpha Bank Senior Pref. 2028	500	2,5	23/9/2021	23/3/2028
Alpha Bank Senior Pref. 2025	400	7	1/11/2022	1/11/2025
Eurobank Senior Pref. 2028	500	2,25	14/9/2021	14/3/2028
Eurobank Senior Pref. 2027	500	2	5/5/2021	5/5/2027
Eurobank Senior Pref. 2025	500	4,375	9/6/2022	9/3/2025
NBG Senior Pref.	500	2,75	8/10/2020	8/10/2026
Piraeus Senior Pref.	500	3,875	3/11/2021	3/11/2027
Ομόλογα χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (Tier II Bonds)	Ποσό Έκδοσης (εκατ. ευρώ)	Κουπόνι (%)	Ημερομηνία Έκδοσης	Ημερομηνία Λήξης
Alpha Bank Subordinated	500	5,5	11/3/2021	11/6/2031
Alpha Bank Subordinated	500	4,25	13/2/2020	13/2/2030
NBG Tier II	400	8,25	18/7/2019	18/7/2029
Piraeus Bank Tier II	400	9,75	26/6/2019	26/6/2029
Piraeus Bank Subordinated	500	5,5	19/2/2020	19/2/2030
Piraeus Bank Junior Subordinated	600	8,75	16/6/2021	Perpetual

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πλαίσιο III.1 Το ψηφιακό ευρώ ως μελλοντικό μέσο πληρωμών

Η ψηφιακή καινοτομία έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στον χρηματοπιστωτικό τομέα, όπως η αυξημένη χρήση ψηφιακών μορφών πληρωμών, η μείωση της χρήσης μετρητών και η εμφάνιση κρυπτοστοιχείων (crypto-assets, stablecoins) που θα μπορούσαν ενδεχομένως να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά προς το ιδιωτικό χρήμα και το χρήμα κεντρικής τράπεζας.¹

Προκειμένου να ανταποκριθούν σε αυτές τις εξελίξεις και να διατηρήσουν τον ρόλο του χρήματος κεντρικής τράπεζας σε ένα όλο και πιο ψηφιακό οικονομικό περιβάλλον, αρκετές κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο διερευνούν τη δυνατότητα έκδοσης ενός ψηφιακού νομίσματος κεντρικής τράπεζας (Central Bank Digital Currency – CBDC). Σύμφωνα με μελέτη της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS),² το 2021, το 90% των 81 κεντρικών τραπεζών που συμμετείχαν στην έρευνα διεξήγαν ήδη αναλύσεις σχετικά με το CBDC, ενώ ορισμένες είχαν προχωρήσει στην έκδοση νομίσματος σε ψηφιακή μορφή για χρήση από το ευρύ κοινό (“CBDC λιανικής” – retail CBDC)³ ή σε μια πιλοτική ψηφιακή έκδοση του αντίστοιχου νομίσματός τους (όπως η Κίνα).

Η ΕΚΤ, τον Οκτώβριο του 2021, ξεκίνησε μια διετή “φάση διερεύνησης” σχετικά με την έκδοση ψηφιακού ευρώ για χρήση από το ευρύ κοινό (CBDC λιανικής). Κατά το πρώτο έτος αυτής της φάσης, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ ενέκρινε μια αρχική σειρά βασικών επιλογών σχεδιασμού (design choices) ενός ψηφιακού ευρώ και στο δεύτερο έτος, που μόλις ξεκίνησε, προχωράει στην ανάλυση επιπλέον χαρακτηριστικών. Ο συνολικός σχεδιασμός θα επανεξεταστεί πριν λήξει η φάση διερεύνησης και τον Οκτώβριο του 2023 το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να πάρει την απόφαση για την έναρξη της “φάσης υλοποίησης” του ψηφιακού ευρώ, αναπτύσσοντας και δοκιμάζοντας τεχνικές λύσεις και επιχειρηματικές ρυθμίσεις. Αυτή η φάση μπορεί να διαρκέσει περίπου τρία χρόνια. Παράλληλα, το α΄ τρίμηνο του 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένεται να δημοσιεύσει πρόταση κανονισμού για τη θέσπιση και τη ρύθμιση βασικών πτυχών του ψηφιακού ευρώ ως νέας μορφής χρήματος κεντρικής τράπεζας.

Μεταξύ των βασικών στόχων του ψηφιακού ευρώ είναι: α) να διατηρήσει το ρόλο του δημόσιου χρήματος ως νομισματικού σημείου αναφοράς για το σύστημα πληρωμών, β) να αντιμετωπίσει και να στηρίξει τον ψηφιακό μετασχηματισμό στον τομέα των πληρωμών, παρέχοντας μια μορφή χρήματος κεντρικής τράπεζας για ψηφιακές πληρωμές, που θα διαφυλάσσει τη συνύπαρξη και τη συμπληρωματικότητα του ιδιωτικού χρήματος και του χρήματος κεντρικής τράπεζας, γ) να προσφέρει μια δωρεάν, ασφαλή και προσβάσιμη μορφή χρήματος κεντρικής τράπεζας για ψηφιακές πληρωμές –με τον ίδιο τρόπο που χρησιμοποιούνται τα μετρητά για διά ζώσης πληρωμές– που θα συνυπάρχει με ιδιωτικές μορφές χρήματος (πληρωμές με τραπεζικές κάρτες ή ηλεκτρονικές πληρωμές αποτελούν μεταφορές ιδιωτικού χρήματος) και δ) να στηρίζει τη στρατηγική αυτονομία και την οικονομική αποτελεσματικότητα στη ζώνη του ευρώ.

¹ Χρήμα κεντρικής τράπεζας/δημόσιο χρήμα: υποχρεώσεις κεντρικής τράπεζας, με τη μορφή τραπεζογραμματίων ή τραπεζικών καταθέσεων που τηρούνται σε κεντρική τράπεζα. Ιδιωτικό χρήμα: υποχρεώσεις εμπορικών τραπεζών που έχουν τη μορφή καταθέσεων σε εμπορική τράπεζα (πηγή ΕΚΤ). Βλ. επίσης Τράπεζα της Ελλάδος: [Το ψηφιακό ευρώ και η σημασία του χρήματος κεντρικής τράπεζας](#).

² BIS Papers No. 125: “Gaining momentum – Results of the 2021 BIS survey on central bank digital currencies”.

³ ΕΚΤ (Απρίλιος 2022). “Digital euro glossary”.

Επιπλέον, ένα ψηφιακό ευρώ θα μπορούσε να ενισχύσει την ασφάλεια των ψηφιακών πληρωμών και να παράσχει περαιτέρω επιλογές πληρωμών, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη μείωση του κόστους των συναλλαγών.⁴

Πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχει ακόμη αβεβαιότητα σχετικά με τον τελικό σχεδιασμό του ψηφιακού ευρώ και το μοντέλο διανομής του, που απαιτούν προσεκτική εξέταση προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν τυχόν ανεπιθύμητες παρενέργειες στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής, τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τη χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση.

Όσον αφορά τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, το ψηφιακό ευρώ θα μπορούσε να επηρεάσει τις τραπεζικές καταθέσεις σε περίπτωση εκροής καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα προς το ψηφιακό νόμισμα. Αυτό θα αύξανε το κόστος χρηματοδότησης, καθώς οι τράπεζες θα προσπαθούσαν να αντισταθμίσουν την εκροή καταθέσεων με νέες εκδόσεις ομολόγων, θα μείωνε την κερδοφορία των τραπεζών και, δυνητικά, θα επηρέαζε τη χορήγηση δανείων προς την οικονομία.⁵

Ωστόσο, αυτοί οι κίνδυνοι μπορεί να μετριαστούν με την εισαγωγή επαρκώς μελετημένων διασφαλίσεων. Ειδικότερα, όσον αφορά τον σχεδιασμό του ψηφιακού ευρώ, εξετάζεται η ενσωμάτωση συγκεκριμένων εργαλείων, για να περιοριστεί η χρήση του ψηφιακού ευρώ ως μορφή επένδυσης. Τέτοιου είδους εργαλεία μπορεί να είναι α) η θέσπιση ποσοτικών ορίων κατοχής ψηφιακού ευρώ με στόχο τον περιορισμό στη διακράτησή του ανά άτομο και τη δυνατότητα μετατροπής καταθέσεων ή β) η θέσπιση αρνητικών επιτοκίων των διαθεσίμων σε ψηφιακό ευρώ πάνω από κάποιο όριο, ώστε να καταστούν τα μεγάλα αποθέματα σε ψηφιακό ευρώ μη ελκυστικά σε σύγκριση με άλλα περιουσιακά στοιχεία υψηλής ρευστότητας και χαμηλού κινδύνου. Επιπλέον, οι τράπεζες προβλέπεται να παραμείνουν ο βασικός πυλώνας υποστήριξης ψηφιακών λειτουργιών, μέσω του ανοίγματος ψηφιακών λογαριασμών και πορτοφολιών σε ψηφιακό ευρώ και της παροχής όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με τη διαχείριση των διαθεσίμων, καθώς και των συναλλαγών σε ψηφιακό ευρώ.⁶

Εν κατακλείδι, τα τελευταία χρόνια η έρευνα έχει προχωρήσει από τους πρώτους ορισμούς του CBDC στη μελέτη των επιπτώσεών του στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τη νομισματική πολιτική, καθώς και στην ανάλυση σχετικά με τα πιθανά χαρακτηριστικά σχεδιασμού του.

Ωστόσο, απαιτείται περαιτέρω έρευνα σε διάφορους τομείς προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη ενός ψηφιακού ευρώ και να αποφευχθούν ανεπιθύμητες συνέπειες. Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι οικονομικές συνθήκες που θα επικρατούν όταν εκδοθεί το ψηφιακό ευρώ (π.χ. επιτόκια, επίπεδο πλεοναζόντων αποθεματικών κ.λπ.) και η διαθεσιμότητα εναλλακτικών ψηφιακών μέσων πληρωμής.

Αυτή η έρευνα θα αποτελέσει ουσιαστικό μέρος της ανάλυσης που θα καθοδηγήσει τις αποφάσεις για το ψηφιακό ευρώ. Επιπλέον, η κατανόηση των πιθανών επιδράσεων του ψηφιακού ευρώ στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα θα ενισχυθεί από τις παρατηρήσεις επί των πρώιμων εκδόσεων CBDC και των πιλοτικών ψηφιακών εκδόσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

⁴ [ΕΚΤ – F. Panetta \(Ιούνιος 2022\), "The digital euro and the evolution of the financial system"](#).

⁵ [ΕΚΤ – F. Panetta \(Απρίλιος 2022\), "More than an intellectual game: exploring the monetary policy and financial stability implications of central bank digital currencies"](#).

⁶ [ΕΚΤ – F. Panetta \(Σεπτέμβριος 2022\), "Building on our strengths: the role of the public and private sectors in the digital euro ecosystem"](#).

2.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Το α' εξάμηνο του 2022 η πορεία των διεθνών κεφαλαιαγορών επηρέασε τα χαρτοφυλάκια των ελληνικών τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα, τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου που διακρατούνται στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών και αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία επηρεάστηκαν αρνητικά από την υποχώρηση των τιμών. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 80%) του εν λόγω χαρτοφυλακίου, αφορά τίτλους που διακρατούνται μέχρι τη λήξη τους (held to maturity) και άρα δεν επηρεάζονται από τις ημερήσιες μεταβολές των τιμών, ενώ ταυτόχρονα επισημαίνεται ότι οι τράπεζες εφαρμόζουν και πολιτικές αντιστάθμισης του επιτοκιακού κινδύνου. Συνολικά, η τάση διατήρησης χαμηλότερων αποτιμήσεων στην αγορά των ομολόγων αναμένεται να διαρκέσει και ενδεχομένως να ενταθεί στο άμεσο χρονικό διάστημα, όσο η ΕΚΤ εφαρμόζει την πολιτική ομαλοποίησης της νομισματικής πολιτικής με την αύξηση των επιτοκίων παρέμβασης σταδιακά σε επίπεδα που θα διασφαλίσουν την έγκαιρη επαναφορά του πληθωρισμού στο μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%. Επιπρόσθετα, αρνητικά αναμένεται να συμβάλει η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος προσδοκιών υψηλών επιτοκίων, πληθωριστικών πιέσεων και αυξημένων γεωπολιτικών κινδύνων.

Έκθεση σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου³⁹

Το σύνολο των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (περιλαμβανομένων των εντόκων γραμματίων) που διακρατούν οι ελληνικές τράπεζες στα χαρτοφυλάκιά τους στο α' εξάμηνο του 2022 ανήλθε σε 27,7 δισεκ. ευρώ (8,4% του ενεργητικού τους), μειωμένο κατά περίπου 574 εκατ. ευρώ (ήτοι 2%) σε σύγκριση με το τέλος του 2021.

Ειδικότερα, η αξία του χαρτοφυλακίου τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου που διακρατεί ο τραπεζικός τομέας σε χαρτοφυλάκια, που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία υποχώρησε σε 5,6 δισεκ. ευρώ στο α' εξάμηνο του 2022, έναντι 7,1 δισεκ. ευρώ το 2021 (βλ. Πίνακα III.5 και Διάγραμμα III.19), παρουσιάζοντας μείωση 21%. Η αξία του εν λόγω χαρτοφυλακίου ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών υποχώρησε σε 1,7% από 2,1% το 2021⁴⁰.

Επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο εξέτασης της απόδοσης του εν λόγω χαρτοφυλακίου ομολόγων, σύμφωνα με τη σύνθεσή του κατά το α' εξάμηνο του 2022,⁴¹ μία δυνητική αύξηση των επιτοκίων κατά 1 μονάδα βάσης (μ.β.) στο σύνολο του χαρτοφυλακίου αναμένεται να επιφέρει ζημιές ύψους

³⁹ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

⁴⁰ Τα χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται σε τρέχουσες αξίες αφορούν τα χαρτοφυλάκια που κατηγοριοποιούνται ως χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών μέσων αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω λοιπών συνολικών εσόδων (Fair Value Through Other Comprehensive Income – FVTOCI), χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων (Fair Value Through Profit and Loss – FVTPL) και χαρτοφυλάκιο συναλλαγών (Held For Trading – HFT).

⁴¹ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

21,7 εκατ. ευρώ για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών, έναντι ζημίας 33,7 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021. Αντίστοιχα, η επίδραση μίας δυνητικής αύξησης των πιστωτικών περιθωρίων⁴² (credit spreads) κατά 1 μ.β. στο σύνολο του χαρτοφυλακίου ισοδυναμεί με ζημία 23,6 εκατ. ευρώ στο α' εξάμηνο του 2022, ενώ στο τέλος του 2021 ανερχόταν σε ζημία ύψους 37,5 εκατ. ευρώ.

Πίνακας III.5 Επενδύσεις του τραπεζικού τομέα

(εκατ. ευρώ)	31.12.2020	30.06.2021	31.12.2021	30.6.2022	% Διαφορά 30.6.2022 – 31.12.2021
Γενικό σύνολο					
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου (περιλαμβανομένων και των εντόκων γραμματίων)	26.755,0	29.242,6	28.302,7	27.728,4	-2,0%
εκ των οποίων ΕΓΕΔ*	3.260,1	3.197,2	1.458,5	2.593,6	78,0%
Σύνολο εταιρικών ομολόγων	1.888,0	2.012,3	2.679,5	3.178,8	18,6%
Σύνολο μετοχών	492,4	385,3	679,0	419,7	-38,2%
Σύνολο αμοιβαίων κεφαλαίων	115,5	124,3	138,5	178,3	28,7%
Σύνολο συμμετοχών	719,6	725,0	1.108,2	969,8	-12,5%
Χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία					
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου (περιλαμβανομένων και των εντόκων γραμματίων)	10.306,7	8.540,3	7.098,6	5.615,4	-20,9%
Εταιρικά ομόλογα	1.796,8	1.911,8	2.449,6	1.374,6	-43,9%
Μετοχές	492,4	385,3	679,0	419,7	-38,2%
Αμοιβαία κεφάλαια	115,5	124,3	138,5	178,3	28,7%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Έντοκα Γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου

Έκθεση σε εταιρικά ομόλογα⁴³

Κατά το α' εξάμηνο του 2022 η αξία των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν οι τράπεζες αυξήθηκε από 2,7 δισεκ. ευρώ σε 3,2 δισεκ. ευρώ, λόγω της αγοράς ελληνικών εταιρικών ομολόγων κυρίως από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς των κατασκευών και της ενέργειας. Ωστόσο, το α' εξάμηνο του 2022 τα εταιρικά ομόλογα που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία μειώθηκαν σημαντικά κατά 44% σε 1,4 δισεκ. ευρώ, από 2,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021, ως αποτέλεσμα της προσπάθειας των τραπεζών να αποφύγουν τις ζημιές στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών λόγω της υποχώρησης των τιμών των ομολόγων. Ως εκ τούτου, το ποσοστό των εταιρικών ομολόγων που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία, σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα μειώθηκε σε μόλις 0,4% τον Ιούνιο του 2022.

⁴² Διευκρινίζεται ότι αφορά τον υπολογισμό της μεταβολής στην παρούσα αξία των θέσεων λόγω αύξησης των πιστωτικών περιθωρίων κατά μία μονάδα βάσης, σύμφωνα με την εποπτική αναφορά CS01. Αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο των ομολόγων και των πιστωτικών παραγώγων.

⁴³ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

Έκθεση σε μετοχικούς τίτλους, αμοιβαία κεφάλαια και λοιπές συμμετοχές⁴⁴

Η αξία των μετοχικών τίτλων, αμοιβαίων κεφαλαίων και συμμετοχών που διακρατεί ο τραπεζικός τομέας κατά τη διάρκεια του α' εξαμήνου του 2022 μειώθηκε ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών.

Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2022 οι τράπεζες κατείχαν μετοχικούς τίτλους, συμμετοχές και αμοιβαία κεφάλαια συνολικής αξίας 1,5 δισεκ. ευρώ, ήτοι 0,47% επί του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, έναντι 1,9 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021, ήτοι 0,65% επί του συνολικού ενεργητικού (βλ. Πίνακα III.5). Η εν λόγω εξέλιξη οφείλεται κυρίως στη μείωση των θέσεων σε μετοχές και συμμετοχές στην οποία προέβη το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά το α' εξάμηνο του έτους.

Έκθεση σε συναλλαγματικό κίνδυνο⁴⁵

Η έκθεση των τραπεζών σε συνάλλαγμα παρέμεινε σχεδόν πλήρως αντισταθμισμένη κατά το α' εξάμηνο του 2022, όπως είχε διαμορφωθεί το τέλος του 2021, και αυξήθηκε από -312,5 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2021 σε -320,1 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022. Ειδικότερα, η αντιστάθμιση των θέσεων των τραπεζών σε δολάριο ΗΠΑ αυξήθηκε σε -295,2 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 από -106,4 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2021. Αντίθετα, η έκθεση σε ελβετικό φράγκο αυξήθηκε από 47,5 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021 σε 92,6 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, με την ενίσχυση του ελβετικού νομίσματος έναντι του ευρώ να συμβάλλει σε άνοδο του συναλλαγματικού κινδύνου.

Επιτοκιακή ευαισθησία των χρεογράφων και παραγώγων⁴⁶

Από την εξέταση της απόδοσης του χαρτοφυλακίου χρεογράφων και παραγώγων⁴⁷ του τραπεζικού τομέα προκύπτει ότι η αύξηση των επιτοκίων κατά 1 μ.β., σε επίπεδο χαρτοφυλακίου συναλλαγών, το οποίο αποτιμάται στην τρέχουσα αξία και ανέρχεται σε 1,5 δισεκ. ευρώ, αναμένεται να επιφέρει ζημία ύψους 5,3 εκατ. ευρώ για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών, σύμφωνα με τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου τον Ιούνιο του 2022. Αντίστοιχα, σε επίπεδο συνόλου χαρτοφυλακίων χρεογράφων και παραγώγων, η αύξηση των επιτοκίων κατά 1 μ.β. θα προκαλέσει ζημίες ύψους 20,5 εκατ. ευρώ, με στοιχεία α' εξαμήνου 2022. Αντίστοιχα, η επίδραση της αύξησης των πιστωτικών περιθωρίων κατά 1 μ.β. περιορίζεται σε ζημία κάτω από 1 εκατ. ευρώ στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, ενώ συνολικά για το τραπεζικό σύστημα ανέρχεται σε ζημία 38,4 εκατ. ευρώ. Οι τράπεζες διατηρούν ένα χαρτοφυλάκιο από επιτοκιακά παράγωγα προϊόντα για σκοπούς οικονομικής αντιστάθμισης, απλής κυρίως δομής, τα οποία εκκαθαρίζονται κατά κανόνα μέσω κεντρικών αντισυμβαλλομένων ή αφορούν διμερείς συναλλαγές που διέπονται από τυποποιημένες συμβάσεις κάλυψης «πιστωτικού κινδύνου αντισυμβαλλομένου».

Κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών για τον κίνδυνο αγοράς

Οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αγοράς υποχώρησαν σε 273,8 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 από 345,1 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021. Οι εν λόγω κεφαλαιακές απαιτήσεις αντιστοιχούν σε 63,6% για τα χρεόγραφα, 22,0% για το συνάλλαγμα, 7,5% για τους

⁴⁴ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

⁴⁵ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

⁴⁶ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022

⁴⁷ Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία των τραπεζών Ιουνίου 2022.

μετοχικούς τίτλους και 6,9% για τα εμπορεύματα. Τα σταθμισμένα ανοίγματα έναντι του κινδύνου προσαρμογής πιστωτικής αποτίμησης για τις σημαντικές τράπεζες, σε ατομική βάση, ανήλθαν σε 368,5 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 από 343,6 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021. Αντίστοιχα, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του κινδύνου προσαρμογής πιστωτικής αποτίμησης για το σύνολο του τραπεζικού τομέα ανήλθαν σε 29,5 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 έναντι 28,1 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021.

2.4 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

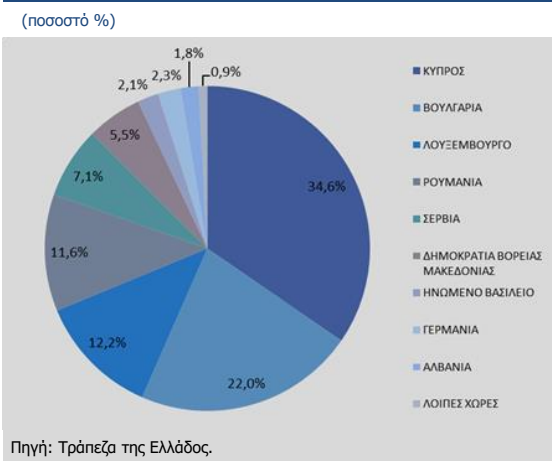
Το α' εξάμηνο του 2022 η παρουσία των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό παρέμεινε αμετάβλητη. Το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό ανήλθε τον Ιούνιο του 2022 σε 34,4 δισεκ. ευρώ, αυξημένο κατά 0,5% σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2021, και το μερίδιο των διεθνών δραστηριοτήτων στο συνολικό ενεργητικό σε ενοποιημένη βάση παρέμεινε σταθερό στο 10,5%.⁴⁸

Ως προς τη γεωγραφική κατανομή, η Νοτιοανατολική (NA) Ευρώπη⁴⁹ αντιπροσωπεύει το 82,6% του συνολικού ενεργητικού των διεθνών δραστηριοτήτων, με κυριότερη παρουσία στην Κύπρο και τη Βουλγαρία (βλ. Διάγραμμα III.20). Τα χρηματοοικονομικά κέντρα, δηλαδή το Λουξεμβούργο, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία, αντιπροσωπεύουν ποσοστό 16,6%, με τη μεγαλύτερη παρουσία να εμφανίζεται στο Λουξεμβούργο. Το μερίδιο της NA Ευρώπης στις καταθέσεις και στα δάνεια εξωτερικού είναι ακόμη μεγαλύτερο (90% και 83,3% αντίστοιχα, βλ. Πίνακα III.6), όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός υπηρειακών μονάδων και προσωπικού.

Η κερδοφορία από τις τραπεζικές θυγατρικές και υποκαταστήματα στο εξωτερικό αυξήθηκε σημαντικά σε 165 εκατ. ευρώ και αντιπροσωπεύει το 6,2% των κερδών προ φόρων των τραπεζικών ομίλων σε ενοποιημένη βάση. Σημαντική συμβολή είχαν οι θυγατρικές στην Κύπρο, στη Ρουμανία και στη Βουλγαρία. Κερδοφόρες ήταν επίσης οι δραστηριότητες στην Αίγυπτο, στο Λουξεμβούργο και στη Γερμανία. Αντίθετα, ζημιογόνες ήταν οι δραστηριότητες στην Αλβανία, στη Σερβία και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα δάνεια σε καθυστέρηση⁵⁰ ανήλθαν τον Ιούνιο του 2022 σε 661 εκατ. ευρώ, έναντι 732 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2021 (μειωμένα κατά 10% σε συγκρίσιμη βάση), αντιπροσωπεύοντας το 3,7% του δανειακού χαρτοφυλακίου. Αναλυτικότερα, το ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση στο σύνολο των δανείων ανέρχεται σε 3,0% για τα επιχειρηματικά, 6,4% για τα καταναλωτικά και σε

Διάγραμμα III.20 Κατανομή του ενεργητικού των τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό (Δεκέμβριος 2021)

⁴⁸ Σύμφωνα με εποπτικά στοιχεία που υποβάλλονται για τη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό μέσω υποκαταστημάτων και θυγατρικών εταιριών στο πλαίσιο της Πράξης Διοικητή 2651/20.01.2012. Η ανάλυση στην ενότητα αυτή αφορά μόνο τις τραπεζικές θυγατρικές και υποκαταστήματα στο εξωτερικό.

⁴⁹ Η δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στη NA Ευρώπη αφορά τις εξής χώρες: Αλβανία, Βουλγαρία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Κύπρο, Ρουμανία και Σερβία.

⁵⁰ Δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών.

Πίνακας III.6 Βασικά μεγέθη ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό (Ιούνιος 2022)

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Χώρα	Ενεργητικό	Δάνεια (πριν από προβλέψεις)	Δάνεια σε καθυστέρηση	Ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση	Καταθέσεις	Αριθμός καταστημάτων	Αριθμός προσωπικού
NA Ευρώπη	28.393	15.036	623	4,1%	22.186	547	8.807
Αλβανία	611	269	15	5,7%	530	34	366
Βουλγαρία	7.556	4.926	211	4,3%	6.373	192	3.010
Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας	1.890	1.433	101	7,0%	1.374	64	954
Κύπρος	11.896	3.919	121	3,1%	9.631	28	1.033
Ρουμανία	4.000	2.841	83	2,9%	2.761	133	1.931
Σερβία	2.440	1.648	92	5,6%	1.517	96	1.513
Χρηματοοικονομικά κέντρα	5.692	2.986	33	1,1%	2.464	4	203
Γερμανία	782	582	1	0,2%	120	1	14
Ην. Βασίλειο	724	442	2	0,4%	604	1	77
Λουξεμβούργο	4.185	1.961	30	1,5%	1.739	2	112
Λοιπές χώρες¹	294	25	5	19,8%	11	2	142
ΣΥΝΟΛΟ	34.379	18.047	661	3,7%	24.661	553	9.152

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Οι λοιπές χώρες περιλαμβάνουν την Αίγυπτο και τη Μάλτα.

3,5% για τα στεγαστικά δάνεια. Τα δάνεια σε καθυστέρηση μειώθηκαν κατά 2% για τα στεγαστικά δάνεια, κατά 18% για τα επιχειρηματικά δάνεια ενώ αυξήθηκαν κατά 2% για τα καταναλωτικά δάνεια, σε συγκρίσιμη βάση. Το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις αυξήθηκε σε 78% (Δεκέμβριος 2021: 76%).

Όσον αφορά τη ρευστότητα, ο δείκτης «δάνεια προς καταθέσεις» αυξήθηκε οριακά (Ιούνιος 2022: 73,2%, Δεκέμβριος 2021: 70,9%). Αναλυτικότερα, οι καταθέσεις παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες, ενώ οι χορηγήσεις αυξήθηκαν κατά 4% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021 σε συγκρίσιμη βάση.

Οι προοπτικές για τις διεθνείς δραστηριότητες στην παρούσα συγκυρία χαρακτηρίζονται από αυξημένη αβεβαιότητα, όπως άλλωστε και για την Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη τον κίνδυνο διάχυσης των πληθωριστικών πιέσεων στην πραγματική οικονομία, τη συνέχιση των αρρυθμιών στις εφοδιαστικές αλυσίδες, τη διαφαινόμενη επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και τους αυξημένους γεωπολιτικούς κινδύνους.

3. ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το α' εξάμηνο του 2022 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 2,3 δισεκ. ευρώ, έναντι ζημιών 4,0 δισεκ. ευρώ την αντίστοιχη

περίοδο του 2021 (βλ. Πίνακα III.7), επιστρέφοντας στην κερδοφορία μετά από δύο ζημιογόνες χρήσεις.

Πίνακας III.77 Αποτελέσματα χρήσεως του ελληνικού τραπεζικού τομέα

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	α' εξάμηνο 2021	α' εξάμηνο 2022	Μεταβολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	4.884	5.800	18,7
Καθαρά έσοδα από τόκους	2.907	2.583	-11,2
- Έσοδα από τόκους	3.694	3.441	-6,8
- Έξοδα τόκων	-787	-859	9,1
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	1.977	3.217	62,7
- Καθαρά έσοδα από προμήθειες	697	841	20,5
- Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	1.216	1.727	42,0
- Λοιπά έσοδα	64	649	>100
Λειτουργικά έξοδα	-2.120	-1.928	-9,1
Δαπάνες προσωπικού	-1.065	-893	-16,2
Διοικητικά έξοδα	-767	-736	-4,1
Αποσβέσεις	-288	-299	3,9
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – λειτουργικά έξοδα)	2.764	3.872	40,1
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	-6.415	-1.004	-84,3
Λοιπές ζημιές απομείωσης	-123	-148	20,0
Μη επαναλαμβανόμενα κέρδη/ζημιές	-53	-114	>100
Κέρδη (+)/Ζημιές (-) προ φόρων	-3.828	2.606	-
Φόροι	-239	-518	>100
Κέρδη (+)/Ζημιές (-) από διακοπτόμενες δραστηριότητες	44	240	>100
Κέρδη (+)/Ζημιές (-) μετά από φόρους	-4.023	2.328	-

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις για τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες (SIs) και εποπτικά στοιχεία για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες (LSIs).

Αναλυτικότερα, το α' εξάμηνο του 2022 τα λειτουργικά έσοδα των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 18,7% σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2021. Τα καθαρά έσοδα από τόκους υποχώρησαν κατά 11,2%. Τα έσοδα από τόκους μειώθηκαν κατά 6,8%, επηρεασμένα από τη συρρίκνωση του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών κυρίως λόγω των πωλήσεων μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς και από τη μικρή μείωση του μέσου σταθμισμένου επιτοκίου των δανείων. Αντίθετα, τα έξοδα για τόκους αυξήθηκαν ως αποτέλεσμα των αυξημένων εξόδων τόκων από ομολογιακές εκδόσεις των τραπεζών και από παράγωγα και προϊόντα αντιστάθμισης κινδύνου. Το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο μειώθηκε σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2021 και διαμορφώθηκε σε 1,6%, παραμένοντας όμως υψηλότερο από το αντίστοιχο των τραπεζικών ομίλων στην Τραπεζική Ένωση που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ (βλ. Πίνακα III.8). Σημαντική αύξηση κατά 20,5% παρατηρήθηκε στα καθαρά έσοδα από προμήθειες, με θετική συμβολή των εσόδων από νέες εκταμιεύσεις δανείων, διενέργεια πληρωμών και μεταφορών κεφαλαίων, πιστωτικές κάρτες, διαχείριση χαρτοφυλακίου και επενδυτική τραπεζική. Τα έσοδα από κύριες τραπεζικές εργασίες (δηλαδή τα καθαρά έσοδα τόκων και προμηθειών) μειώθηκαν κατά 5%. Μεγάλη αύξηση κατά 42% εμφάνισαν τα έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις το α' εξάμηνο του 2022, τα οποία προήλθαν από συναλλαγές σε ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου, κέρδη από παράγωγα και προϊόντα αντιστάθμισης κινδύνου, καθώς και κέρδη από συναλλαγματικές διαφορές. Τα λοιπά έσοδα αυξήθηκαν επίσης σημαντικά κυρίως λόγω της καταγραφής κερδών από την απόσχιση και

πώληση του κλάδου αποδοχής καρτών και εκκαθάριση πράξεων πληρωμής από τρεις σημαντικές τράπεζες. Επισημαίνεται ότι τα μη επαναλαμβανόμενα έσοδα, όπως τα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις, τα κέρδη από την πώληση του κλάδου αποδοχής πράξεων πληρωμής καθώς και το όφελος από τις TLTRO III, ανέρχονται σε περίπου 2,5 δισεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 43% των λειτουργικών εσόδων το α' εξάμηνο του 2022.

Πίνακας III.88 Δείκτες αποδοτικότητας τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

	Ελλάδα		Τραπεζική Ένωση ¹
	α' εξάμηνο 2021	α' εξάμηνο 2022	α' εξάμηνο 2022
Καθαρά έσοδα από τόκους/ενεργητικό (καθαρό επιτοκιακό περιθώριο)	1,9	1,6	1,0
Λειτουργικά έξοδα/ενεργητικό	1,4	1,2	1,2
Λειτουργικά έξοδα/λειτουργικά έσοδα (δείκτης αποτελεσματικότητας)	43,4	33,2	62,2
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο/δάνεια μετά από προβλέψεις (κόστος πιστωτικού κινδύνου)	8,9	1,3	0,5
Αποδοτικότητα ενεργητικού ^{2,3}	-2,6	1,4	0,5
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων ^{2,3}	-33,2	18,3	7,6

Πηγές: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις τεσσάρων ελληνικών σημαντικών τραπεζών και εποπτικά στοιχεία για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες (LSIs), Στατιστική Βάση Δεδομένων (SDW) της ΕΚΤ - Supervisory Banking Statistics.

¹ Τραπεζικοί όμιλοι στην Τραπεζική Ένωση που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ.

² Για τον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται το ενεργητικό στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

³ Ο υπολογισμός των δεικτών αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA) και αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (ROE) λαμβάνει υπόψη τα κέρδη μετά από φόρους και διακοπόμενες δραστηριότητες.

Τα λειτουργικά έξοδα μειώθηκαν κατά 9,1%, κυρίως εξαιτίας της μείωσης των δαπανών προσωπικού ως αποτέλεσμα της υλοποίησης προγραμμάτων οικειοθελούς αποχώρησης προσωπικού τα προηγούμενα έτη και της καταγραφής έκτακτων εξόδων εταιρικού μετασχηματισμού το α' εξάμηνο του 2021. Επιπλέον, οι αποσβέσεις αυξήθηκαν κυρίως ως αποτέλεσμα της αύξησης των άυλων περιουσιακών στοιχείων λόγω επενδύσεων σε υποδομές πληροφορικής στο πλαίσιο της επιτάχυνσης του ψηφιακού μετασχηματισμού. Κατά συνέπεια, το α' εξάμηνο του 2022, βελτιώθηκε σημαντικά ο δείκτης αποτελεσματικότητας (λόγος λειτουργικών εξόδων προς έσοδα – cost-to-income ratio) των ελληνικών τραπεζών.

Το κόστος πιστωτικού κινδύνου (cost of credit risk)⁵¹ αποκλιμακώθηκε το α' εξάμηνο του 2022. Συγκεκριμένα, σχηματίστηκαν προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο συνολικού ύψους 1,0 δισεκ. ευρώ, έναντι 6,4 δισεκ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2021. Επισημαίνεται ότι μεγάλο μέρος των προβλέψεων το α' εξάμηνο του 2021 σχετιζόταν με την πώληση χαρτοφυλακίων ΜΕΔ.

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, οι τραπεζικοί όμιλοι κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπόμενες δραστηριότητες και οι δείκτες αποδοτικότητας του ενεργητικού (Return on Assets - RoA) και των ιδίων κεφαλαίων (Return on Equity - RoE) των τραπεζικών ομίλων ανήλθαν σε 1,4% και 18,3% αντίστοιχα.

⁵¹ Το κόστος πιστωτικού κινδύνου είναι ο λόγος των προβλέψεων χρήσης για τον πιστωτικό κίνδυνο προς τα δάνεια μετά από τις συσσωρευμένες προβλέψεις.

Όσον αφορά τις προοπτικές για την κερδοφορία, βραχυπρόθεσμα η αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ θα ενισχύσει τα καθαρά έσοδα τόκων των τραπεζών, καθώς ένα πολύ μεγάλο μέρος των δανείων έχει συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο. Ωστόσο, μεσοπρόθεσμα η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, η αύξηση του κόστους παραγωγής και η μείωση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους εξυπηρέτησης των υφιστάμενων δανείων, θα ασκήσει πιέσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών και επιχειρήσεων και δύναται να αυξήσει το κόστος πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών. Επιπλέον, τα έξοδα τόκων αναμένεται να επιβαρυνθούν από τη σταδιακή απόσυρση έκτακτων μέτρων, όπως το πρόγραμμα TLTRO, που είχαν ληφθεί στο πλαίσιο της διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ για τον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημίας, καθώς και την ανάγκη έκδοσης ομολόγων για την κάλυψη εποπτικών απαιτήσεων (π.χ. MREL).

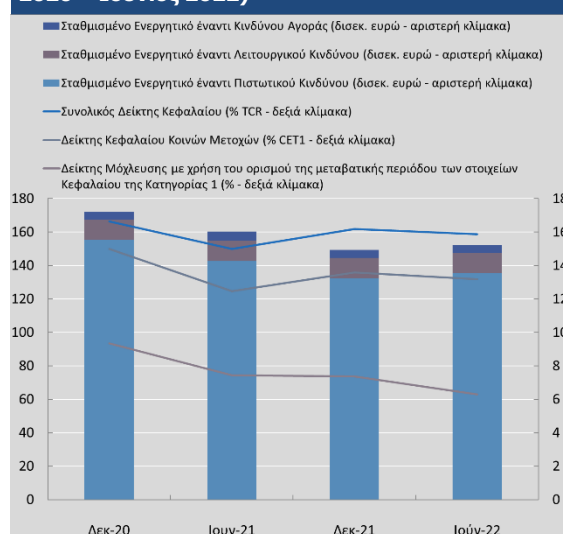
Κατά συνέπεια, οι τράπεζες οφείλουν να επιταχύνουν την υλοποίηση των επιχειρησιακών τους σχεδίων σχετικά με τη χρηματοδότηση υγιών επιχειρήσεων, με έμφαση σε εξωστρεφείς κλάδους και στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και νοικοκυριών, εφαρμόζοντας συνετά πιστοδοτικά κριτήρια. Παράλληλα, καλούνται να αναπτύξουν περαιτέρω εναλλακτικές πηγές εσόδων στο πλαίσιο της αποτελεσματικής διαχείρισης αποταμιευτικών πόρων. Στην κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού των πιστωτικών ιδρυμάτων. Συμπερασματικά, η ανάπτυξη ενός διατηρήσιμου επιχειρηματικού μοντέλου που θα επιτρέπει την επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου οργανικής κερδοφορίας θα ενισχύσει την ικανότητα του τραπεζικού τομέα να απορροφά τις επιπτώσεις ενδεχόμενων αναταράξεων (είτε ενδογενών είτε εξωγενών) και θα συμβάλει στη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

3.2 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων υποχώρησε ελαφρά το α' εξάμηνο του 2022 έναντι του 2021, κυρίως λόγω της αύξησης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού.

Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 (Common Equity Tier 1 ratio – CET1 ratio) σε ενοποιημένη βάση μειώθηκε σε 13,2% τον Ιούνιο του 2022 από 13,6% το Δεκέμβριο του 2021 (βλ. Διάγραμμα III.21), και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου (Total Capital Ratio – TCR) σε 15,9% από 16,2% αντίστοιχα. Οι δείκτες αυτοί υπολείπονται σημαντικά του μέσου όρου των πιστωτικών ιδρυμάτων υπό την άμεση εποπτεία της ΕΚΤ στην Τραπεζική Ένωση (δείκτες CET1 15% και TCR 18,9% τον Ιούνιο του 2022). Ενσωματώνοντας την πλήρη επίδραση του ΔΠΧΑ 9, ο Δείκτης CET1 (fully loaded) των ελληνικών τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε σε 12,1% και ο TCR σε 14,8% τον Ιούνιο του 2022.

Διάγραμμα III.21 Δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, δείκτης μόχλευσης και κατανομή σταθμισμένου ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών (Δεκέμβριος 2020 – Ιούνιος 2022)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναλυτικότερα, τα εποπτικά ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα τον Ιούνιο του 2022 σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021, καθώς η καταγραφή κερδών μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες αντιστάθμισε την αρνητική επίδραση από την εφαρμογή των μεταβατικών διατάξεων του ΔΠΧΑ 9, την απόσβεση των οριστικών και εκκαθαρισμένων αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων (Deferred Tax Credits – DTCs) και την επίπτωση από την αποτίμηση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων στην εύλογη αξία μέσω των λοιπών συνολικών εσόδων (Fair Value Through Other Comprehensive Income - FVTOCI). Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς τον Ιούνιο του 2022 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTCs) ανέρχονταν σε 14 δισεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 58% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 59% το Δεκέμβριο του 2021). Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 63% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων αφού λάβουμε υπόψη την πλήρη επίδραση του ΔΠΧΑ 9 (από 68% το Δεκέμβριο του 2021). Επιπλέον, αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Assets – DTAs) ύψους 2,2 δισεκ. ευρώ περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων (αφού ληφθεί υπόψη η πλήρης επίδραση του ΔΠΧΑ 9), αποτελώντας περίπου το 9% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους.⁵²

Το σταθμισμένο ως προς τον κίνδυνο ενεργητικό αυξήθηκε κατά 1,9% τον Ιούνιο του 2022 έναντι του Δεκεμβρίου του 2021, κυρίως ως αποτέλεσμα της αύξησης κατά 2,4% του σταθμισμένου ενεργητικού ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο, το οποίο αναλογεί στο 89% του συνολικού σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Αντιθέτως, το σταθμισμένο ενεργητικό ως προς τον κίνδυνο αγοράς μειώθηκε κατά 7,3% έναντι του Δεκεμβρίου του 2021. Τέλος, το σταθμισμένο ενεργητικό ως προς τον λειτουργικό κίνδυνο παρέμεινε αμετάβλητο.

Επίσης, ο δείκτης μόχλευσης⁵³ υποχώρησε σε 6,3% τον Ιούνιο του 2022 από 7,4% το Δεκέμβριο του 2021 εξαιτίας της εκ νέου συνεκτίμησης όλων των ανοιγμάτων προς τις κεντρικές τράπεζες⁵⁴ για τον υπολογισμό αυτού του δείκτη (βλ. Διάγραμμα III.21).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα μέτρα που έχει λάβει η ΕΚΤ από το 2020 για την προσωρινή κεφαλαιακή ελάφρυνση των πιστωτικών ιδρυμάτων που υπάγονται στην άμεση εποπτεία της με σκοπό την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την πανδημία, εκπνέουν στα τέλη του 2022 και διαφαίνεται ότι δεν θα ανανεωθούν.⁵⁵ Μέχρι τότε, οι ελληνικές σημαντικές τράπεζες μπορούν προσωρινά να χρησιμοποιούν πλήρως τόσο το απόθεμα διατήρησης κεφαλαίου (capital conservation buffer) όσο και το απόθεμα κεφαλαίου που καθορίζεται από την καθοδήγηση του Πυλώνα 2 (Pillar 2 Guidance – P2G). Παράλληλα, οι τράπεζες δύνανται να χρησιμοποιούν μερικώς κεφάλαια που δεν προσμετρούνται στα ίδια κεφάλαια του δείκτη CET1, όπως πρόσθετα μέσα κεφαλαίου της κατηγορίας 1 (Additional Tier 1 – AT1) και μέσα κεφαλαίου της κατηγορίας 2 (Tier 2)

⁵² Επίσης, αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTAs) ύψους 4,8 δισεκ. ευρώ δεν περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών, ωστόσο η επίτευξη επαρκούς μελλοντικής κερδοφορίας είναι απαραίτητη προκειμένου να μην αποτελέσουν κίνδυνο για την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα.

⁵³ Λόγος των στοιχείων κεφαλαίου της Κατηγορίας 1 (στοιχεία κεφαλαίου Tier 1) που διαθέτει μία τράπεζα (με χρήση του ορισμού της μεταβατικής περιόδου των στοιχείων κεφαλαίου Tier 1) προς το μέσο συνολικό ενοποιημένο ενεργητικό της.

⁵⁴ Στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας η ΕΚΤ είχε χορηγήσει εξαίρεση μόνο για όσα ανοίγματα προς τις κεντρικές τράπεζες συσσωρεύθηκαν μετά τις 31.12.2019, η οποία εξέπνευσε στις 31.3.2022.

⁵⁵ Βλ. δελτίο τύπου ΕΚΤ της 12.3.2020, “ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus”.

για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Πυλώνα 2 (Pillar 2 Requirements – P2R).⁵⁶ Αντίστοιχα μέτρα έχουν ληφθεί για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες που υπάγονται στην άμεση εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Για το έτος 2023, η Τράπεζα της Ελλάδος καθόρισε με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 195/21.09.2022 το απόθεμα ασφαλείας των “λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων” (other systemically important institutions buffer – O-SII buffer) σε ποσοστό 1,00% για τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες που έχουν προσδιοριστεί ως O-SIIs. Το ποσοστό αυτό είναι αυξημένο κατά 0,25% σε σύγκριση με το 2022, αυξάνοντας κατά το ίδιο ποσοστό τη συνολική απαίτηση αποθεμάτων ασφαλείας (combined buffer requirement) για τις σημαντικές τράπεζες.

Όσον αφορά τις προοπτικές για την κεφαλαιακή επάρκεια, μερικοί από τους παράγοντες που θα την επηρεάσουν είναι οι εξής: α) η δυνατότητα εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου σε ένα περιβάλλον με αυξανόμενες προκλήσεις από την ομαλοποίηση της νομισματικής πολιτικής, β) το κόστος υλοποίησης της στρατηγικής τους για τη μείωση των υφιστάμενων ΜΕΔ και το σχηματισμό επαρκών προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου από τυχόν νέα ΜΕΔ, γ) την υλοποίηση εταιρικών ενεργειών που ενισχύουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια (π.χ. συνθετικές τιτλοποιήσεις) και το κόστος έκδοσης ομολόγων (Additional Tier 1, Tier 2) για την κάλυψη εποπτικών απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL), και δ) την εξέλιξη των νέων εκταμιεύσεων δανείων προς τα νοικοκυριά και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.

4. ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4.1 ΑΜΕΣΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ⁵⁷

Ο λόγος του συνόλου ενεργητικού των ελληνικών Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI)⁵⁸ έναντι άλλων τομέων οικονομικής δραστηριότητας ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσίασε αποκλιμάκωση από το α' τρίμηνο του 2021 με τάσεις σταθεροποίησης το α' εξάμηνο του 2022, αντιστρέφοντας την αυξητική πορεία που παρατηρήθηκε κατά τους πρώτους μήνες της υγειονομικής κρίσης. Ειδικότερα, η αξία των στοιχείων ενεργητικού των NXI υποχώρησε κάτω από το 160% του ΑΕΠ τον Ιούνιο του 2022 (βλ. Διάγραμμα III.22) σε σχέση με την υψηλότερη τιμή (180%) που είχε καταγραφεί το δ' τρίμηνο του 2020.

Η κατανομή των στοιχείων ενεργητικού των NXI αντανακλά τη μείωση της έκθεσης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις, κυρίως με αξιοποίηση του προγράμματος παροχής κρατικής εγγύησης σε τιτλοποιήσεις δανείων πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ η έκθεση προς τη Γενική Κυβέρνηση είναι

⁵⁶ Η συγκεκριμένη διευκόλυνση προβλέπεται στις διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/878 (CRD V), συνεπώς θα ισχύει σε μόνιμη βάση.

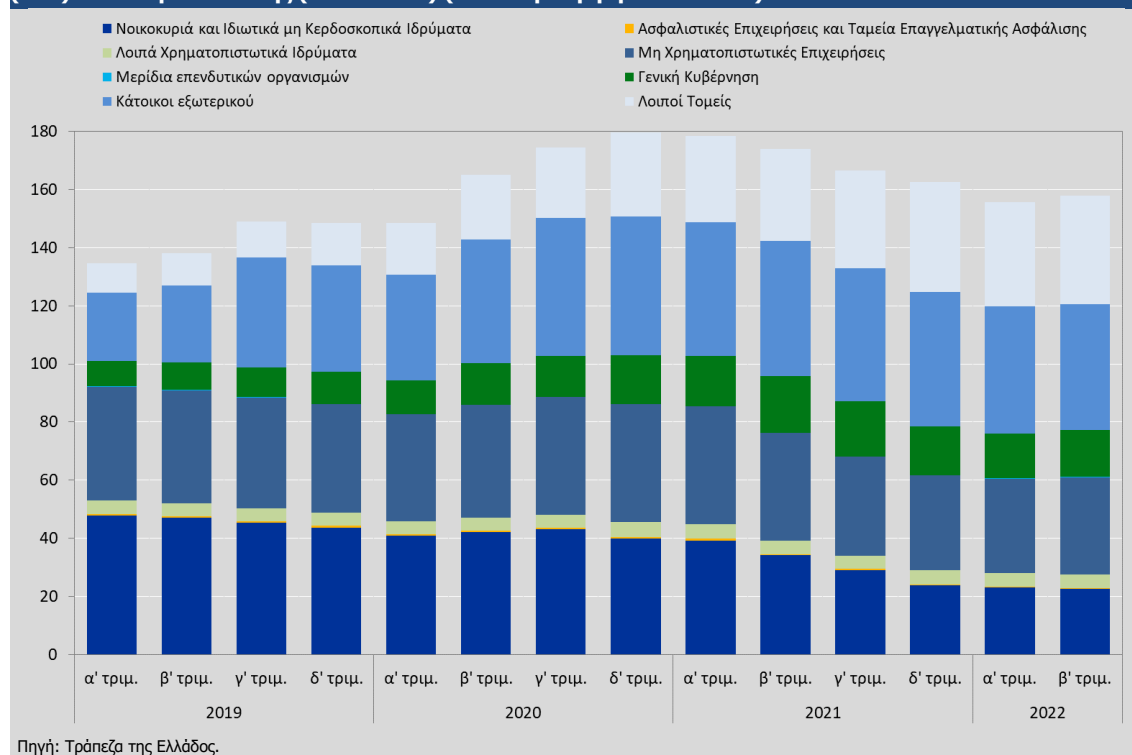
⁵⁷ Διευκρινίζεται ότι η ανάλυση της διασύνδεσης μεταξύ διαφορετικών οικονομικών παραγόντων και αγορών βοηθά στον εντοπισμό δυνητικά συστημικών ευπαθειών που προκύπτουν από τη διασύνδεση οντοτήτων εντός του ίδιου του χρηματοπιστωτικού τομέα ή μεταξύ του χρηματοπιστωτικού και του μη χρηματοπιστωτικού τομέα.

⁵⁸ Στην κατηγορία των NXI εντάσσονται οι Κεντρικές Τράπεζες, τα Πιστωτικά Ιδρύματα (ΠΙ), τα Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΠΗΧ), τα Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα που δέχονται καταθέσεις και τα Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ).

συγκριτικά μικρότερη. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι απαιτήσεις των ΝΧΙ έναντι των επενδυτικών ταμείων, των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των συνταξιοδοτικών ταμείων είναι πολύ χαμηλότερες σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους τομείς (κάτω από 1% του ΑΕΠ).

Οι απαιτήσεις έναντι των νοικοκυριών μειώθηκαν στο 22,7% του ΑΕΠ το β' τρίμηνο του 2022 από 23,9% το τέλος του 2021, ενώ έναντι των κατοίκων εξωτερικού⁵⁹ παραμένουν σημαντικές και αποτελούν το 43,4% του ΑΕΠ το β' τρίμηνο του 2022. Οι μεταβολές που παρατηρήθηκαν κατά το α' εξάμηνο του 2022 οφείλονται κατά κύριο λόγο στην αύξηση του ΑΕΠ την περίοδο αυτή, ενώ ένα μέρος οφείλεται και στην μείωση της έκθεσης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

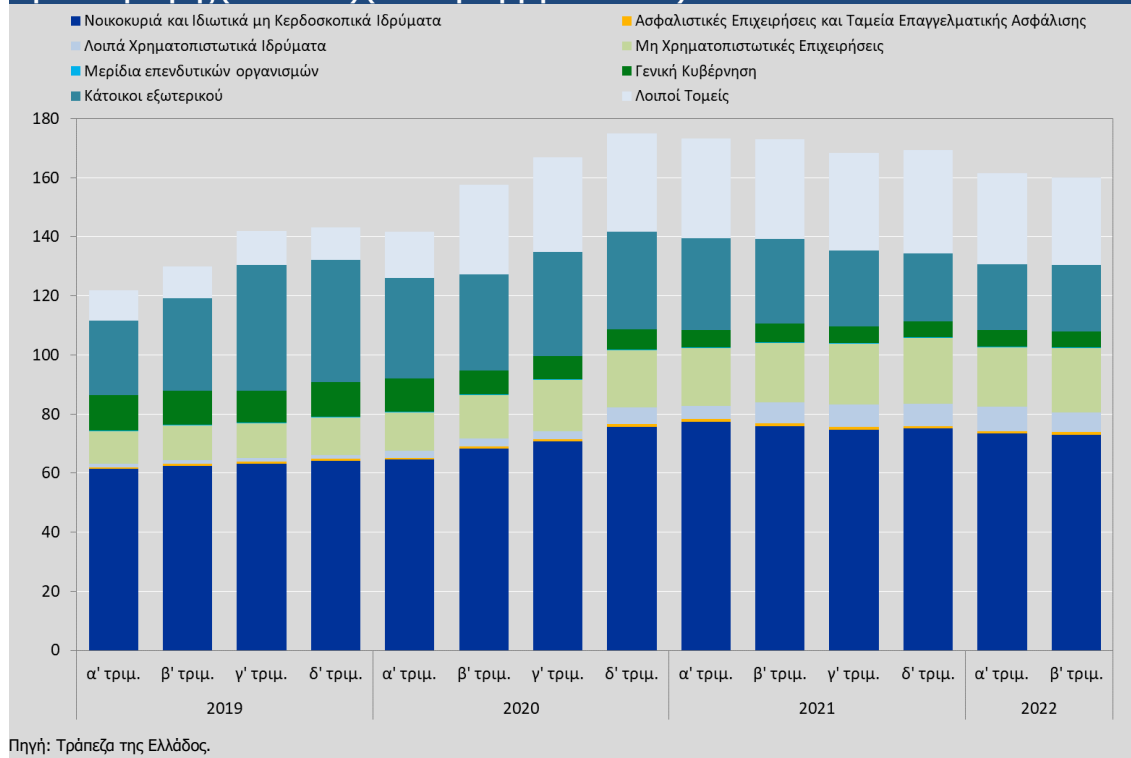
Διάγραμμα ΙΙΙ. 22 Στοιχεία ενεργητικού των ελληνικών Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (ΝΧΙ) κατά τομέα έκδοσης (% του ΑΕΠ) (2019 – β' τρίμηνο του 2022)

Αντίστοιχα, οι υποχρεώσεις των ΝΧΙ ως ποσοστό του ΑΕΠ ανέρχονται στο 160% το β' τρίμηνο του 2022, γεγονός που πιστοποιεί μία σταθεροποίηση σε χαμηλότερα επίπεδα από την υψηλότερη τιμή που είχε καταγραφεί στο 175% του ΑΕΠ το δ' τρίμηνο του 2020 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.23).

⁵⁹ Ως κάτοικοι εξωτερικού νοούνται φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δεν κατοικούν/δεν έχουν έδρα την Ελλάδα, με περαιτέρω διάκριση σε κατοίκους των λοιπών πλην της Ελλάδος κρατών της ζώνης του ευρώ και κατοίκους λοιπών χωρών.

Διάγραμμα III. 23 Στοιχεία παθητικού των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) κατά τομέα διακράτησης (% του ΑΕΠ) (2019 – β' τρίμηνο του 2022)

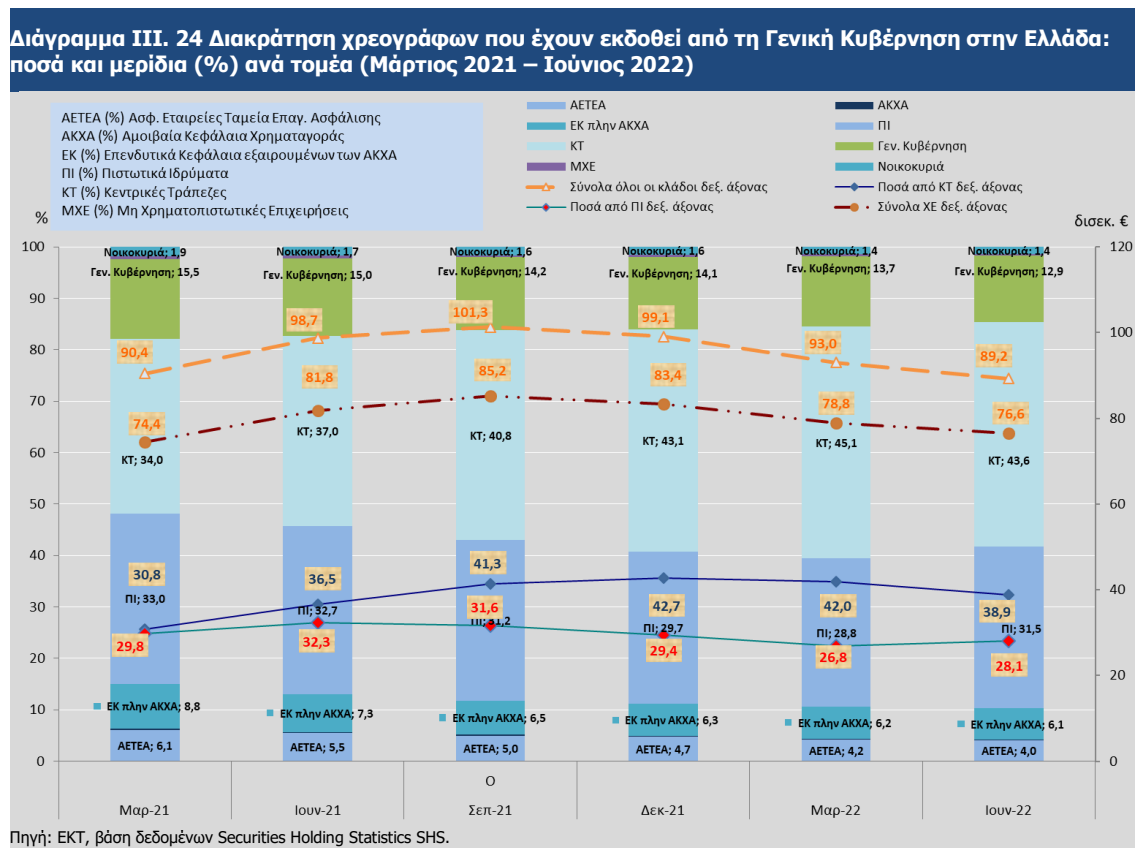
Η μείωση των υποχρεώσεων των NXI ως ποσοστού του ΑΕΠ που παρατηρήθηκε το α' εξάμηνο του 2022 οφείλεται κατά κύριο λόγο στην σημαντική αύξηση που καταγράφηκε στο ΑΕΠ το 2021 και το α' εξάμηνο του 2022. Σε ό,τι αφορά την κατανομή των υποχρεώσεων, προσδιοριστικός παράγοντας είναι τα ανοίγματα προς τα νοικοκυριά (καταθέσεις), ενώ οι υποχρεώσεις των NXI έναντι ασφαλιστικών εταιριών, συνταξιοδοτικών ταμείων (ΑΕΤΕΑ) και επενδυτικών οργανισμών πλησιάζουν μόλις το 1% και 0,5% του ΑΕΠ, αντίστοιχα. Ειδικότερα, παρατηρείται οριακή μείωση των υποχρεώσεων των νοικοκυριών (Ιούνιος 2022: 73% του ΑΕΠ, Δεκέμβριος 2021: 75,2% του ΑΕΠ), έναντι μικρότερης μείωσης που καταγράφεται στις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (Ιούνιος 2022: 21,8% του ΑΕΠ, Δεκέμβριος 2021: 22,3% του ΑΕΠ).

4.2 ΕΜΜΕΣΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΆΛΛΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ⁶⁰

Το ύψος των χρεογράφων που εκδίδονται από την Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα και διακρατούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα (ΠΙ) της ζώνης του ευρώ διαμορφώθηκε στα 28,1 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, σε σύγκριση με 29,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Μείωση εμφανίζεται στη διακράτηση χρεογράφων της Γενικής Κυβέρνησης στην Ελλάδα από τις Κεντρικές Τράπεζες της ευρωζώνης, όπου το ύψος των διακρατούμενων στοιχείων διαμορφώθηκε στα 38,9 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 σε σύγκριση με τα 42,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Επισημαίνεται

⁶⁰ Η έμμεση διασύνδεση των τραπεζών με τις άλλες οντότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα διερευνά αν – παράλληλα με τον τραπεζικό τομέα – υπάρχουν μεταβολές σε άλλους τομείς οι οποίοι διακρατούν χρεόγραφα εκδοθέντα από τη Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα (δηλ. ΟΕΔ, ΕΓΕΔ και εγγυήσεις). Στο πλαίσιο αυτό, η βάση δεδομένων της ΕΚΤ Securities Holding Statistics (SHS) παρέχει πληροφορίες για χρεόγραφα και μετοχές που κατέχουν επενδυτές της ζώνης του ευρώ (σε επίπεδο χώρας), κατανεμημένες ανά τύπο μέσου, χώρα εκδότη και τομέα εκδότη.

ότι τα ποσά διακρατήσεων από τα Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ) και τα επενδυτικά κεφάλαια (ΕΚ) της ευρωζώνης παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα. Σε ό,τι αφορά τα χρεόγραφα της Γενικής Κυβέρνησης που διακρατούν ασφαλιστικές επιχειρήσεις και ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης (ΑΕΤΕΑ) παρατηρείται περαιτέρω μείωση σε 3,6 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 σε σχέση με το τέλος του 2021 (Δεκέμβριος 2021: 4,7 δισεκ. ευρώ) (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ. 24).

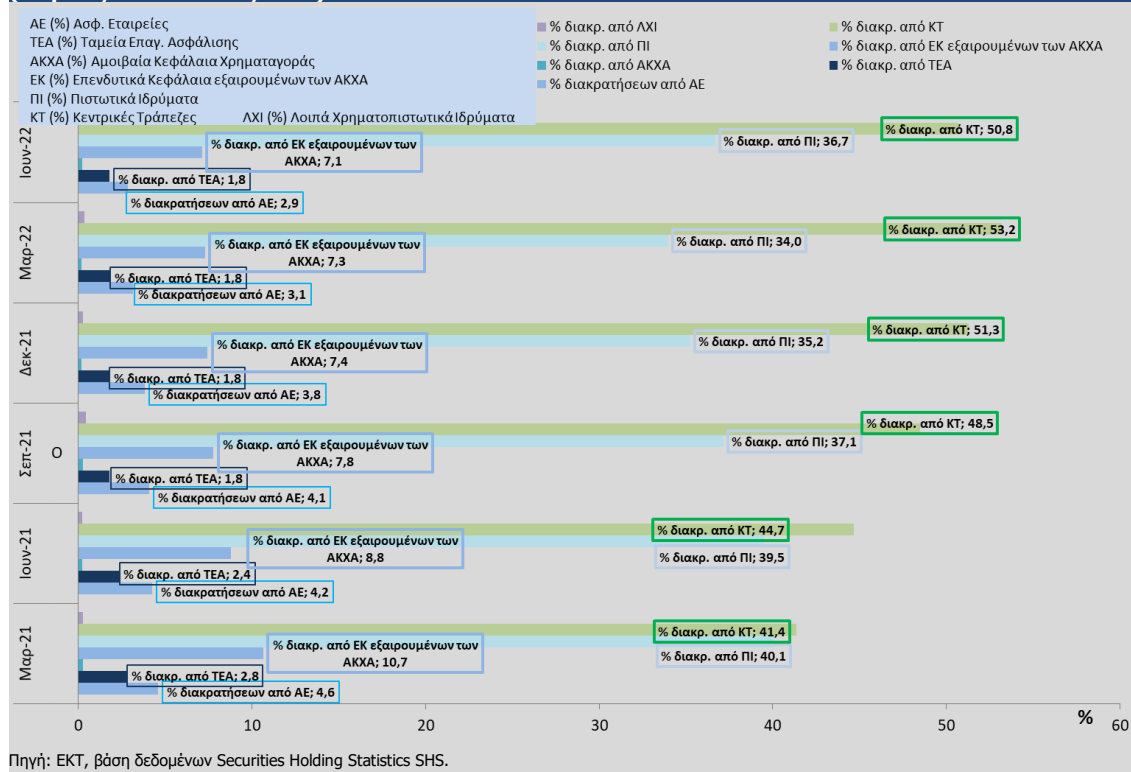

4.2.1 Ανάλυση των διακρατούμενων χρεογράφων από χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις της ευρωζώνης

Οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΧΕ) της ευρωζώνης, ως κάτοχοι χρεογράφων που έχουν εκδοθεί από την Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα,⁶¹ διαπιστώνεται ότι μείωσαν σημαντικά την έκθεσή τους σε 76,6 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 από 83,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021 (Διάγραμμα ΙΙΙ.24). Στο γεγονός αυτό συνέβαλε, η μείωση των ποσών που διακρατούνται τόσο από τις Κεντρικές Τράπεζες όσο και από τα πιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης. Ειδικότερα, σε επίπεδο ποσοστών διακρατούμενων χρεογράφων διαπιστώνεται οριακή μείωση των Κεντρικών Τραπεζών σε 50,8% τον Ιούνιο του 2022 από 51,3% στο τέλος του 2021, ενώ αντίστροφα παρατηρείται αύξηση στο ποσοστό διακράτησης από τα πιστωτικά ιδρύματα σε 36,7% τον Ιούνιο του 2022 από 35,2% στο τέλος του 2021 (Διάγραμμα ΙΙΙ.25).

⁶¹ Στην καινούργια χρονοσειρά SHSS που χρησιμοποιείται στην ανάλυση υπάρχει διαχωρισμός των Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων (ΧΕ) σε πιστωτικά ιδρύματα (ΠΙ), Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ), επενδυτικά κεφάλαια πλην των αμοιβαίων κεφαλαίων χρηματαγοράς (ΕΚ), Κεντρικές Τράπεζες (ΚΤ) εταιρίες χρηματοπιστωτικών μέσων που συμμετέχουν σε συναλλαγές τιτλοποίησης (FVC), ασφαλιστικές εταιρίες (ΑΕ), Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) και Λοιπά Χρηματοοικονομικά Ιδρύματα (ΛΧΙ).

Διάγραμμα ΙΙΙ. 25 Διακράτηση χρεογράφων από τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις της ευρωζώνης (ΧΕ) που έχουν εκδοθεί από τη Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα: ποσά και μερίδια (%) ανά τομέα (Μάρτιος 2021-Ιούνιος 2022)

Ταυτόχρονα, παρατηρείται μείωση των ποσοστών των χρεογράφων που διακρατούν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις σε 2,9% τον Ιούνιο του 2022 από 3,8% στο τέλος του 2021. Επισημαίνεται, ότι η διακράτηση από τα πιστωτικά ιδρύματα χρεογράφων της Γενικής Κυβέρνησης, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων, ενισχύεται από το κίνητρο για την αύξηση των αποδεκτών εξασφαλίσεων για την παροχή ρευστότητας από την ΕΚΤ, γεγονός που δεν ισχύει για τις λοιπές χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.⁶²

Τέλος, διευκρινίζεται ότι οι θετικές προοπτικές αναβάθμισης εκ νέου της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου το 2023 για την απόκτηση της επενδυτικής βαθμίδας διαμορφώνουν ευνοϊκό πλαίσιο για τη βελτίωση της διάρθρωσης των χρεογράφων που διακρατούν τα ΠΙ, ώστε να μειωθεί περαιτέρω ο κίνδυνος του χαρτοφυλακίου τους.

4.3 ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το σύνολο των ανοιγμάτων από όλες τις χώρες στην Ελλάδα μειώθηκαν σημαντικά σε 17,6 δισεκ. δολάρια ΗΠΑ το β' τρίμηνο του 2022 σε σχέση με την υψηλότερη τιμή πενταετίας που είχε διαμορφωθεί το γ' τρίμηνο του 2018 (Σεπτέμβριος 2018: 32,7 δισεκ. δολάρια).⁶³ Η μείωση από

⁶² Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ), Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ), Επενδυτικά Κεφάλαια (ΕΚ) και τα Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΛΧΙ).

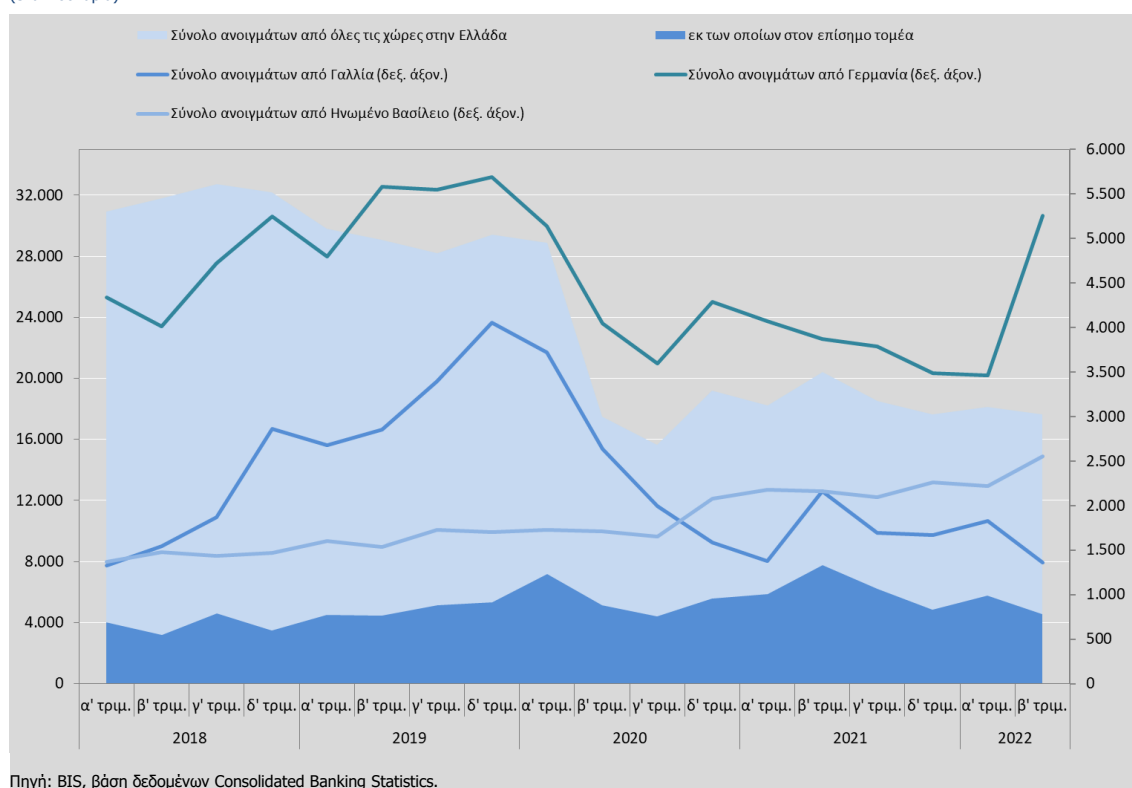
⁶³ Επισημαίνεται ότι η μείωση αυτή είναι μικρότερη σε ευρώ από ότι σε δολάρια λόγω της μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου η οποία επιταχύνθηκε μετά το α' τρίμηνο του 2022.

το 2018 αντανακλά την εξέλιξη των ισολογισμών των ξένων τραπεζών με αναδιανομή της ρευστότητας στις παγκόσμιες δραστηριότητές τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ενώ ένα μέρος της μείωσης εξηγείται από τη στροφή τους σε εγχώριες τοποθετήσεις⁶⁴.

Ωστόσο, τα συνολικά ανοίγματα στον επίσημο τομέα⁶⁵ έδειξαν μεγαλύτερη μεταβλητότητα την τελευταία διετία και διαμορφώθηκαν τελικά σε 4,6 δισεκ. δολάρια τον Ιούνιο του 2022 από 4,4 δισεκ. δολάρια το Σεπτέμβριο του 2020 (βλ. Διάγραμμα III.26). Οι μεταβολές που παρατηρήθηκαν οφείλονται στη διεύρυνση των συνολικών απαιτήσεων των ξένων τραπεζών έναντι του επίσημου τομέα, σε συνδυασμό με τις διακυμάνσεις στις αποτιμήσεις των περιουσιακών τους στοιχείων την ίδια χρονική περίοδο.⁶⁶

Διάγραμμα III. 26 Σύνολο ανοιγμάτων των τραπεζών όλων των χωρών στην Ελλάδα με βάση τον τελικό κίνδυνο (ultimate risk basis) - (α' τρίμηνο του 2018 – β' τρίμηνο 2022)

(εκατ. δολάρια)

Αντίστοιχα, παρατηρήθηκε σταθεροποίηση στα ανοίγματα των ελληνικών τραπεζών στην Αναπτυσσόμενη Ευρώπη,⁶⁷ τα οποία ανήλθαν στα 15,7 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, από 15,6 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Ειδικότερα, το α' εξάμηνο του 2022, παρατηρήθηκε μικρή αύξηση των ανοιγμάτων στη Ρουμανία τα οποία ανήλθαν σε 5 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 από

⁶⁴ [Statistical release: BIS international banking statistics at end-September 2020](#) ; [Statistical release: BIS international banking statistics at end-June 2020](#)

⁶⁵ <https://www.bis.org/statistics/glossary.htm?&selection=272&scope=Statistics&c=a&base=term> Επίσημος Τομέας: Ταξινόμηση της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που χρησιμοποιείται στο Consolidated Banking Statistics (CBS) και αναφέρεται συλλογικά σε γενική κυβέρνηση, κεντρικές τράπεζες και διεθνείς οργανισμούς.

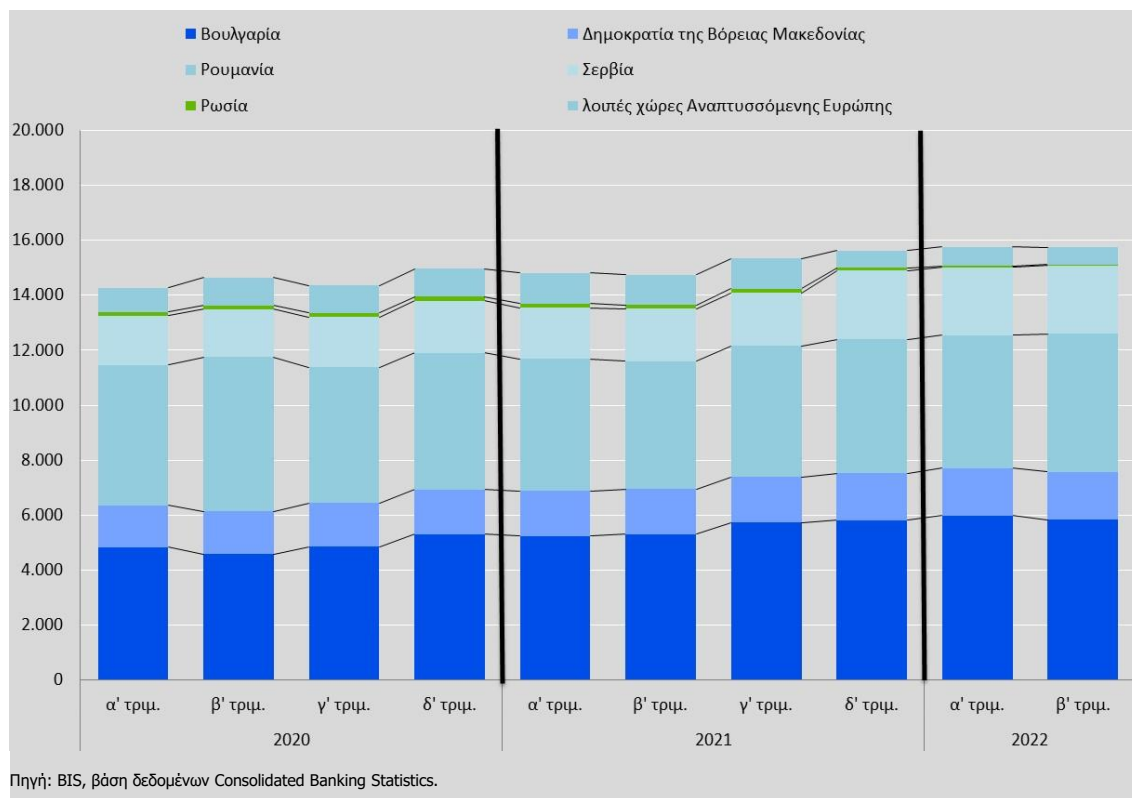
⁶⁶ [Statistical release: BIS international banking statistics at end-March 2020](#)

⁶⁷ Αλβανία, Λευκορωσία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία, Τουρκία και Ουκρανία.

4,9 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2021, ενώ σταθερά παρέμειναν τα ανοίγματα στη Βουλγαρία σε 5,8 δισεκ. ευρώ και στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας σε 1,7 δισεκ. ευρώ. Χρήζει αναφοράς, ότι παρατηρείται περαιτέρω πτώση στα ήδη αμελητέα ανοίγματα των ελληνικών τραπεζών προς τη Ρωσία στα 35,1 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 από 94,4 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021 (βλ. Διάγραμμα III.27).

Διάγραμμα III. 27 Εξέλιξη των ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών προς την Αναπτυσσόμενη Ευρώπη (2019 - β' τρίμηνο 2022)

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: BIS, βάση δεδομένων Consolidated Banking Statistics.

Αναφορικά με τα ανοίγματα των ελληνικών τραπεζών στην Ανεπτυγμένη Ευρώπη,⁶⁸ αυτά σημείωσαν μείωση σε 43,1 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022 από 44,6 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Το γεγονός αυτό προήλθε από τη μείωση των ανοιγμάτων στη Γερμανία σε 2,4 δισεκ. ευρώ, από 3,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021, και στη μείωση των ανοιγμάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο σε 4 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, από 5,2 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021. Αντίθετα, σημαντική αύξηση εμφάνισαν τα ανοίγματα στην Ιρλανδία, από 3,8 δισεκ. ευρώ το 2020 σε 8,4 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2022, κυρίως μέσω συναλλαγών των ελληνικών τραπεζών που αξιοποίησαν το πρόγραμμα παροχής κρατικών εγγυήσεων σε τιτλοποιήσεις δανείων πιστωτικών ιδρυμάτων (γνωστό με την ονομασία “Ηρακλής”).

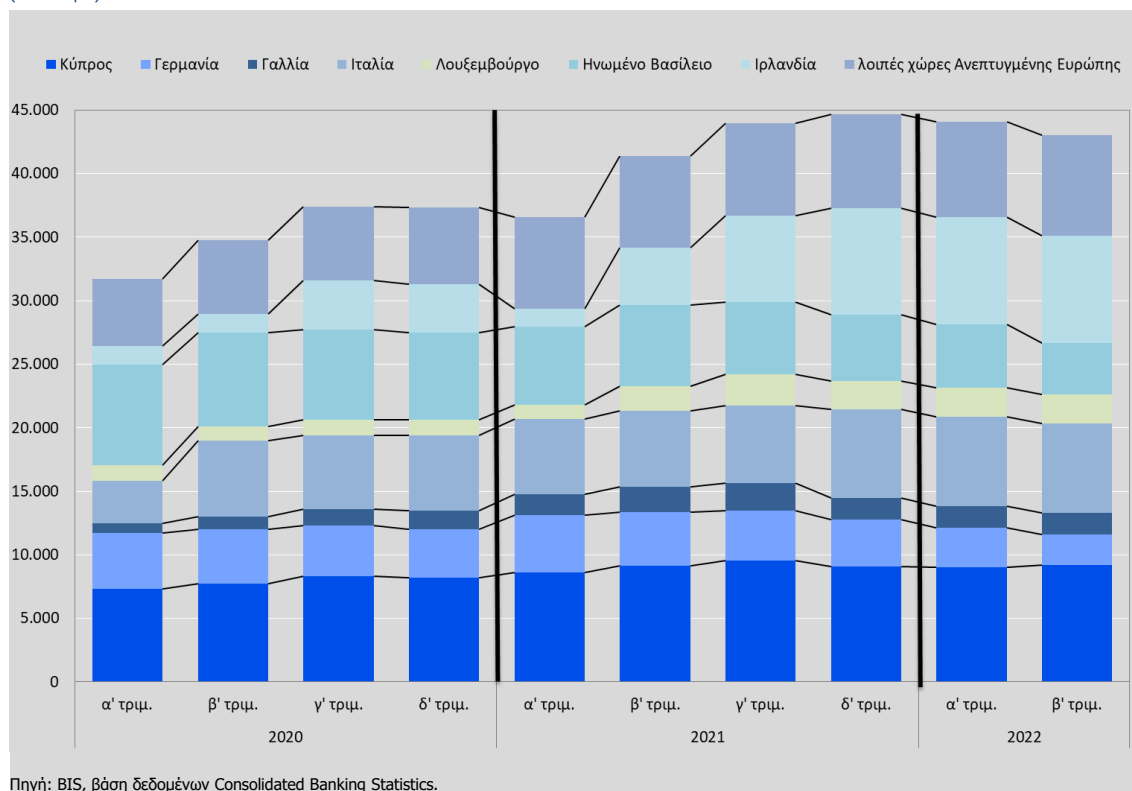
Διευκρινίζεται πως δεδομένου ότι δεν έχει παρατηρηθεί μείωση των χορηγήσεων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα στη Γερμανία, η μείωση των ανοιγμάτων υποδηλώνει μείωση σε άλλες τοποθετήσεις, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς κρατικών χρεογράφων. Αντίθετα, η μείωση των

⁶⁸ Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία (συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ), Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία (συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών) και Ηνωμένο Βασίλειο.

συνολικών ανοιγμάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο συμβαδίζει με τη μείωση των χορηγήσεων των ελληνικών τραπεζών, γεγονός που πιστοποιεί τη γενικότερη απομόχλευση από τη χώρα. Ως εκ τούτου, μπορεί να διαπιστωθεί αύξηση της δραστηριότητας σε άλλα χρηματοοικονομικά κέντρα και κυρίως στην αγορά της Ιρλανδίας (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.28).

Διάγραμμα ΙΙΙ. 28 Εξέλιξη των ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών προς την Ανεπτυγμένη Ευρώπη (2019 – β' τρίμηνο 2022)

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: BIS, βάση δεδομένων Consolidated Banking Statistics.

IV. ΜΑΚΡΟΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των εποπτικών αρμοδιοτήτων της, παρακολουθεί τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και εντοπίζει πιθανούς συστημικούς κινδύνους. Στη συνέχεια σχεδιάζει και εφαρμόζει μέτρα για τη μείωση της συσσώρευσης των συστημικών κινδύνων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το σύνολο αυτών των μέτρων αποτελεί τη μακροπροληπτική πολιτική, η οποία έχει ως στόχο τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Τα μακροπροληπτικά μέτρα αφορούν το σύνολο ή σημαντικά τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, σε αντίθεση με τη μικροπροληπτική εποπτεία που στοχεύει σε επιμέρους χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Στο τρέχον μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον αναδεικνύεται σταδιακά η σημασία της εφαρμογής κατάλληλης μακροπροληπτικής πολιτικής για την αποφυγή συσσώρευσης συστημικών κινδύνων. Η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων μακροπροληπτικής πολιτικής, κυρίως με τη μορφή κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, θα συμβάλει στη δημιουργία επαρκούς μακροπροληπτικού χώρου που θα ενισχύσει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

1. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΤΙΚΥΚΛΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας αποβλέπει στην αντιμετώπιση της υπερκυκλικότητας (procyclicality) της πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης, δηλαδή στη διαμόρφωση κατάλληλου επιπέδου πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης τόσο στην ανοδική όσο και στην καθοδική φάση του οικονομικού κύκλου. Το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας κυμαίνεται μεταξύ 0% και 2,5%, βαθμονομημένο σε βήματα του 0,25% ή πολλαπλάσια του 0,25%.⁶⁹ Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας καλύπτεται από κεφάλαιο κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1 (CET1) και εκφράζεται ως ποσοστό του συνολικού ποσού ανοιγμάτων σε κίνδυνο των πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων που είναι εκτεθειμένα σε πιστωτικό κίνδυνο.⁷⁰

Στην ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου, ο καθορισμός του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 0% οδηγεί στη δημιουργία ενός αποθέματος κεφαλαίων, πέραν των ελάχιστων απαιτούμενων στο πλαίσιο της μικροπροληπτικής εποπτείας, επιτυγχάνοντας την πρόληψη και τον περιορισμό της υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης. Αντίθετα, στην καθοδική φάση του οικονομικού κύκλου, η μείωση του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας αποδεσμεύει μέρος του συσσωρευμένου αποθέματος ασφαλείας και κατά συνέπεια δύναται να ενθαρρύνει την παροχή πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία, αμβλύνοντας τις επιπτώσεις της ύφεσης.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 202/1/11.03.2022, αξιολογεί ανά τρίμηνο την ένταση του κυκλικού συστημικού κινδύνου και την καταλληλότητα του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για την Ελλάδα και καθορίζει

⁶⁹ Για τους σκοπούς της παραγράφου 2 του άρθρου 130 του ν. 4261/2014, η εντεταλμένη αρχή μπορεί να καθορίζει το ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 2,5% του συνολικού ποσού ανοιγμάτων σε κίνδυνο, εφόσον αυτό δικαιολογείται κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 127 του ν. 4261/2014.

⁷⁰ Το συνολικό ποσό ανοιγμάτων σε κίνδυνο υπολογίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 92 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013.

ή προσαρμόζει το ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο. Το ποσοστό αυτό καθορίστηκε για πρώτη φορά το α' τρίμηνο του 2016 και παραμένει μηδενικό έκτοτε.

Η αξιολόγηση αυτή λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, την τιμή του δείκτη “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, όπως αυτός ορίζεται στη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου ΕΣΣΚ/2014/1. Ο δείκτης αυτός εκφράζει την απόκλιση του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ από τη μακροπρόθεσμη τάση του. Αναλυτικότερα, σε πρώτη φάση υπολογίζεται ο λόγος των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων χρεογράφων και δανείων (δηλαδή των πιστώσεων), όπως προκύπτουν από τα χρηματοοικονομικά στοιχεία παθητικού του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα, προς το άθροισμα των τεσσάρων τελευταίων τριμηνιαίων παρατηρήσεων του ΑΕΠ (υπολογιζόμενου σε ονομαστική αξία, χωρίς εποχική διόρθωση). Σε δεύτερη φάση υπολογίζεται η μακροπρόθεσμη τάση του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ με την εφαρμογή του φίλτρου εξομάλυνσης Hodrick-Prescott. Η “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ” προκύπτει ως η διαφορά του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ από τη μακροπρόθεσμη τάση του. Υψηλή θετική τιμή της “τυποποιημένης διαφοράς των πιστώσεων προς το ΑΕΠ” δηλώνει υπερβολική πιστωτική επέκταση σε σχέση με την αύξηση του ΑΕΠ, η οποία δημιουργεί αυξημένους κινδύνους για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, συντείνοντας στον καθορισμό του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 0%.

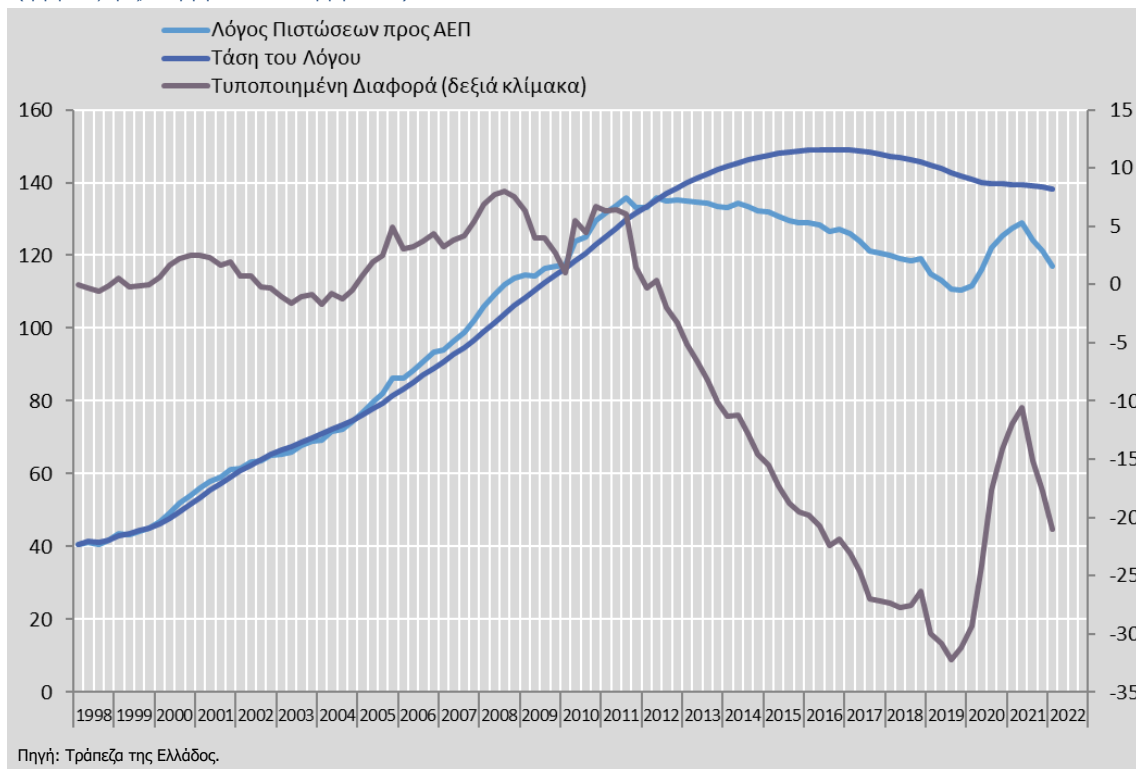
Πέραν της “τυποποιημένης διαφοράς των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, η Τράπεζα της Ελλάδος εξετάζει συμπληρωματικά πρόσθετους δείκτες για την παρακολούθηση της δημιουργίας και συσσώρευσης του κυκλικού συστημικού κινδύνου.⁷¹ Οι δείκτες αυτοί ομαδοποιούνται σε έξι περιοχές:

- Πιστωτικές εξελίξεις, όπου παρακολουθούνται η εξέλιξη της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα και ο λόγος του υπολοίπου της χρηματοδότησης προς το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, η εξέλιξη των δανείων προς νοικοκυριά και η εξέλιξη της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων.
- Δανειακή επιβάρυνση του ιδιωτικού τομέα, όπου παρακολουθούνται ο λόγος του υπολοίπου της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων προς το ΑΕΠ, ο λόγος του υπολοίπου των δανείων σε νοικοκυριά προς το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημά τους και ο δείκτης εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έγκριση για τα δάνεια που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα.
- Δυνητική υπερτίμηση των ακινήτων, όπου παρακολουθείται η εξέλιξη των τιμών των οικιστικών και επαγγελματικών ακινήτων (γραφείων και καταστημάτων).
- Ευρωστία των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπου παρακολουθείται το καθαρό περιθώριο επιτοκίου, η εξέλιξη των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού, ο δείκτης μόγλευσης και ο λόγος δανείων προς καταθέσεις.
- Εξωτερικές ανισοροπίες, όπως αντανακλώνται στην εξέλιξη του λόγου του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προς το ΑΕΠ.
- Τιμολόγηση του κινδύνου, όπου παρακολουθείται η εξέλιξη του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών, καθώς και του κλαδικού δείκτη των τραπεζών.

⁷¹ Για αναλυτικούς ορισμούς, βλ. ΠΕΕ 202/1/11.3.2022.

Διάγραμμα IV.1 Τυποποιημένη διαφορά πιστώσεων προς το ΑΕΠ, λόγος πιστώσεων προς ΑΕΠ (ΑΕΠ μη εποχικά διορθωμένο) και μακροχρόνια τάση του λόγου πιστώσεων προς το ΑΕΠ (Hodrick Prescott one-sided filter)

(τριμηνιαίες τιμές, α' τρίμηνο 1998 – α' τρίμηνο 2022)

Στην Ελλάδα, η “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ” παραμένει σε αρνητικό έδαφος από το 2012. Το α' τρίμηνο του 2022 διαμορφώθηκε σε -21 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι -17,7 το προηγούμενο τρίμηνο (βλ. Διάγραμμα IV.1), γεγονός που οφείλεται κυρίως στην αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ. Επισημαίνεται ότι το α' τρίμηνο του 2022 είναι το τελευταίο διαθέσιμο τρίμηνο των χρηματοοικονομικών στοιχείων παθητικού του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα πριν από τον καθορισμό του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για το δ' τρίμηνο του 2022. Για την εν λόγω τιμή της “τυποποιημένης διαφοράς των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, το σημείο αναφοράς αποθέματος ασφαλείας (οδηγός αποθέματος ασφαλείας), όπως αυτό ορίζεται στη σύσταση Β παράγραφος 3α της Σύστασης ΕΣΣΚ/2014/1, είναι μηδέν. Η ανάλυση των πρόσθετων δεικτών που εξετάζει η Τράπεζα της Ελλάδος επιβεβαιώνει την εκτίμηση περί της απουσίας υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης.

Κατά συνέπεια, η Τράπεζα της Ελλάδος διατήρησε το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στο “μηδέν τοις εκατό” (0%) κατά τη διάρκεια του 2022. Με το δελτίο τύπου της 28.9.2022, η Τράπεζα της Ελλάδος ανακοίνωσε ότι το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας παρέμεινε αμετάβλητο σε μηδενικό επίπεδο το δ' τρίμηνο του 2022 και δημοσιοποίησε τα στοιχεία που αιτιολογούν την αξιολόγησή της. Δεδομένου ότι το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας διατηρήθηκε στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, δεν επηρεάζονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.

2. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (O-SII) ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ O-SII

Η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει του ν. 4261/2014 (άρθρο 124), είναι αρμόδια για τον προσδιορισμό των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων (Other Systemically Important Institutions – O-SIIs)⁷² μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα. Ο προσδιορισμός των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων διενεργείται σε ετήσια βάση, προκειμένου να εξεταστεί αν είναι σκόπιμη η εφαρμογή σε αυτά αποθέματος ασφαλείας O-SII καθώς και να καθοριστεί το ύψος του εν λόγω αποθέματος.

Η εφαρμογή του αποθέματος ασφαλείας O-SII αποσκοπεί στη μείωση του ηθικού κινδύνου (moral hazard) και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων. Ο ηθικός κίνδυνος συνίσταται στην προσδοκία του πιστωτικού ιδρύματος ότι, λόγω της συστημικής του σημασίας, δεν θα αφεθεί να καταρρεύσει. Η δημιουργία αποθέματος ασφαλείας O-SII περιορίζει την υπερβολική ανάληψη κινδύνων από το συστημικά σημαντικό ίδρυμα μέσω των υψηλότερων κεφαλαιακών απαιτήσεων, με σκοπό τη μείωση του ηθικού κινδύνου. Επιπροσθέτως, μειώνει τις συστημικές επιπτώσεις των εσφαλμένων κινήτρων μέσω της ενίσχυσης των αποθεμάτων κεφαλαίου του συστημικά σημαντικού ιδρύματος για την απορρόφηση ενδεχόμενων ζημιών και κατά συνέπεια τον περιορισμό του κινδύνου μετάδοσης της διαταραχής στον υπόλοιπο τραπεζικό τομέα.

Το απόθεμα ασφαλείας O-SII συνίσταται σε κεφάλαιο κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1 (CET1) και το ποσοστό του καθορίζεται σε ύψος έως 3% επί του συνολικού ποσού ανοίγματος σε κίνδυνο.⁷³ Το εν λόγω απόθεμα ασφαλείας τίθεται σε ενοποιημένη, υποενοποιημένη ή ατομική βάση, ανάλογα με την περίπτωση, και το ύψος του επανεξετάζεται τουλάχιστον ετησίως.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, για τον προσδιορισμό των O-SIIs, εφαρμόζει τη μεθοδολογία που περιλαμβάνεται στις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT – EBA/GL/2014/10),⁷⁴ όπως αυτές υιοθετήθηκαν με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 56/18.12.2015. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία αυτή, οι αρμόδιες αρχές υπολογίζουν βαθμολογία που υποδηλώνει τη σημαντική σημασία κάθε τράπεζας βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά αφορούν το μέγεθος, τη σημασία για την οικονομία της Ελλάδας, την πολυπλοκότητα και το βαθμό διασύνδεσης του ιδρύματος με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στα τέσσερα αυτά κριτήρια αντιστοιχούν υποχρεωτικοί δείκτες, οι οποίοι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κατ' ελάχιστον από τις αρμόδιες αρχές κατά τον υπολογισμό της βαθμολογίας κάθε πιστωτικού ιδρύματος. Η βαθμολογία κάθε πιστωτικού ιδρύματος εκφράζεται σε μονάδες βάσης (μ.β.). Κάθε αρμόδια αρχή ορίζει ένα κατώφλι σε μ.β., το οποίο όσα πιστωτικά ιδρύματα υπερβαίνουν θεωρούνται ως O-SII. Το κατώφλι αυτό δύναται να οριστεί από τις 275 μ.β. έως τις 425 μ.β., προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες του τραπεζικού τομέα κάθε κράτους-

⁷² Τα λοιπά συστημικά σημαντικά ιδρύματα αντιδιαστέλλονται προς εκείνα τα οποία χαρακτηρίζονται ως παγκοσμίως συστημικά σημαντικά ιδρύματα (Global Systemically Important Institutions – G-SIIs).

⁷³ Επισημαίνεται, πως το απόθεμα ασφαλείας O-SII δύναται να υπερβαίνει το 3% κατόπιν έγκρισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁷⁴ EAT, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζονται οι όροι εφαρμογής του άρθρου 131 παράγραφος 3 της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ (CRD IV) σχετικά με τον προσδιορισμό των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων (O-SII), 16 Δεκεμβρίου 2014.

μέλους και να διασφαλιστεί ομοιογένεια στα O-SIIs που προσδιορίζονται με αυτό τον τρόπο βάσει της συστημικής τους σημασίας. Ως ενδεικτικό κατώφλι προτείνονται οι 350 μονάδες βάσης. Επίσης, παρέχεται στις αρμόδιες αρχές η δυνατότητα να προσδιορίζουν ως O-SIIs και επιπλέον οντότητες βάσει πρόσθετων ποιοτικών ή/και ποσοτικών δεικτών συστημικού κινδύνου.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, για τον υπολογισμό της βαθμολογίας των ελληνικών τραπεζών ως προς τη συστημική τους σημασία, χρησιμοποίησε αποκλειστικά τους υποχρεωτικούς δείκτες βαθμολόγησης (βλ. Πίνακα IV.1) και επέλεξε ως κατώφλι τις 350 μονάδες βάσης.

Πίνακας IV.1 Υποχρεωτικοί δείκτες για τη βαθμολόγηση των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα		
ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΔΕΙΚΤΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ
Μέγεθος	Σύνολο στοιχείων ενεργητικού	25%
Σημασία	Αξία εγχώριων πράξεων πληρωμής	8,33%
	Καταθέσεις ιδιωτικού τομέα από καταθέτες εντός ΕΕ	8,33%
	Δάνεια ιδιωτικού τομέα σε δανειολήπτες εντός ΕΕ	8,33%
Πολυπλοκότητα/ Δια-συνοριακή δραστηριότητα	Αξία εξωχρηματοπιστηριακών παραγώγων (ονομαστική)	8,33%
	Διακρατικές υποχρεώσεις	8,33%
	Διακρατικές απαιτήσεις	8,33%
Διασύνδεση	Υποχρεώσεις εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος	8,33%
	Στοιχεία ενεργητικού εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος	8,33%
	Χρεωστικοί τίτλοι	8,33%

Με βάση τα παραπάνω, για το έτος 2022 προσδιορίστηκαν ως O-SIIs τα ακόλουθα ιδρύματα:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
- Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε.
- Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.
- Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.

Με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 212/21.09.2022, η Τράπεζα της Ελλάδος αποφάσισε να καθορίσει το απόθεμα ασφαλείας O-SII για το έτος 2023 σε ποσοστό 1,0% (από 0,75% το 2022) για όλα τα O-SIIs, όπως αυτά έχουν προσδιοριστεί σε ενοποιημένη βάση παραπάνω και σε ατομική βάση στα πιστωτικά ιδρύματα:

- Άλφα Τράπεζα Α.Ε.
- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
- Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.
- Τράπεζα Eurobank Α.Ε.

Τα τέσσερα πιστωτικά ιδρύματα που προσδιορίστηκαν ως O-SII αντιπροσωπεύουν περίπου το 95% του ενεργητικού του εγχώριου τραπεζικού τομέα.

3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η συνολική απαίτηση αποθεμάτων ασφαλείας στην Ελλάδα για τα τέσσερα σημαντικά ιδρύματα ανέρχεται σε 3,25% επί του σταθμισμένου για τον κίνδυνο ενεργητικού το 2022 και θα αυξηθεί σε 3,5% από τον Ιανουάριο του 2023 (βλ. Πίνακα IV.2), ενώ για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες παραμένει σε 2,5%.⁷⁵

Πίνακας IV.2 Κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας των τεσσάρων σημαντικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα

(ποσοστά %)

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	2022	2023
Απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου (CCoB)	2,5	2,5
Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας (CCyB) ¹	0	0
Απόθεμα ασφαλείας λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων (O-SII)		
<i>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.</i>	0,75	1,00
<i>Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε.</i>	0,75	1,00
<i>Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.</i>	0,75	1,00
<i>Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.</i>	0,75	1,00
Συνολική απαίτηση αποθεμάτων ασφαλείας	3,25	3,5

¹ Για τις δραστηριότητες στην Ελλάδα.

Πλαίσιο IV.1 Προειδοποίηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου σχετικά με τις ευπάθειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της ΕΕ

Στις 22 Σεπτεμβρίου 2022, το Γενικό Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ) υιοθέτησε την Προειδοποίηση ΕΣΣΚ/2022/7, η οποία εφιστά την προσοχή των κρατών-μελών στις ευπάθειες του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ειδικότερα, μέχρι στιγμής το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ένωσης έχει αποδειχθεί ανθεκτικό στις γεωπολιτικές εντάσεις και την οικονομική αβεβαιότητα που αυξάνονται. Πάντως, το ΕΣΣΚ έχει εντοπίσει ορισμένους σοβαρούς κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Οι κίνδυνοι αυτοί μπορούν να επέλθουν ταυτόχρονα, με αποτέλεσμα την αλληλεπίδρασή τους και την αμοιβαία ενίσχυση του αντίκτυπού τους. Η πιθανότητα υλοποίησης ακραίων σεναρίων κινδύνου με χαμηλή πιθανότητα επέλευσης (tail risk scenarios) έχει αυξηθεί από τις αρχές του 2022 και έχει ενταθεί λόγω των πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων. Αυτές οι γεωπολιτικές εξελίξεις επηρεάζουν τις τιμές και την προσφορά ενέργειας, γεγονός που συνεπάγεται νέα αύξηση των πιέσεων στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Επιπλέον, ο υψηλότερος του αναμενόμενου πληθωρισμός συσφίγγει τις συνθήκες χρηματοδότησης, γεγονός που μπορεί να εντείνει τις πιέσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Μια οξεία επιδείνωση της οικονομικής δραστηριότητας θα μπορούσε να οδηγήσει σε νέα αύξηση του πιστωτικού κινδύνου σε μια περίοδο κατά την οποία ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα εξακολουθούν να βρίσκονται σε διαδικασία αντιμετώπισης προβλημάτων ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού, τα οποία σχετίζονται με την πανδημία και τα οποία μέχρι πρότινος ήταν

⁷⁵ Επισημαίνεται ότι το απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου (SyRB) δεν έχει ενεργοποιηθεί στην Ελλάδα.

περιορισμένα λόγω των εκτεταμένων μέτρων δημόσιας στήριξης. Οι κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα που απορρέουν από την απότομη πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων παραμένουν και αυτοί σοβαροί. Η αύξηση των επιτοκίων ενυπόθηκου δανεισμού και η επιδείνωση της ικανότητας εξυπηρέτησης του χρέους λόγω της μείωσης του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών θα μπορούσαν να ασκήσουν καθοδική πίεση στις τιμές των κατοικιών. Αυτό, με τη σειρά του, θα μπορούσε να προκαλέσει την επέλευση των συσσωρευμένων κυκλικών κινδύνων στις αγορές ακινήτων. Επιπλέον, έχει αυξηθεί η πιθανότητα επέλευσης μεγάλης κλίμακας συμβάντων στον κυβερνοχώρο που δύνανται να επηρεάσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Λόγω της αύξησης των συστημικών κινδύνων για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, το ΕΣΣΚ θεωρεί αναγκαίο τα ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα, οι συμμετέχοντες στην αγορά και οι οικείες αρχές να συνεχίσουν να προετοιμάζονται για την υλοποίηση ακραίων σεναρίων κινδύνου με χαμηλή πιθανότητα επέλευσης. Η διατήρηση ή ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα της Ένωσης παραμένει ζωτικής σημασίας ώστε το χρηματοπιστωτικό σύστημα να εξακολουθήσει να στηρίζει την πραγματική οικονομία, όταν και εφόσον εκδηλωθούν κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ο στενός συντονισμός μεταξύ των οικείων αρχών και οι πρακτικές συνετής διαχείρισης κινδύνων σε όλους τους τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τους συμμετέχοντες στην αγορά παραμένουν καίριας σημασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ευπαθειών, αποτρέποντας παράλληλα τον κατακερματισμό της αγοράς και τις αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις για άλλα κράτη-μέλη.

Τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να λειτουργήσουν ως πρώτη γραμμή άμυνας, διασφαλίζοντας ότι οι πρακτικές σχηματισμού προβλέψεων και ο κεφαλαιακός προγραμματισμός τους λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις αναμενόμενες και μη αναμενόμενες ζημίες που μπορεί να προκαλέσει η επιδείνωση των παραμέτρων κινδύνου. Εν προκειμένω περιλαμβάνεται η προορατική και τακτική προσαρμογή των κεφαλαιακών τους προβλέψεων σύμφωνα με βασικά και δυσμενή σενάρια. Οι εν λόγω προβλέψεις θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν επαρκώς συντηρητικά και επικαιροποιημένα μακροοικονομικά σενάρια με βάση παραδοχές για την εκδήλωση σοβαρών, αλλά αληθοφανών γεγονότων ακραίων καταστάσεων για παρατεταμένες περιόδους. Επιπλέον, προβλέποντας έγκαιρα και προετοιμαζόμενα για τους βραχυπρόθεσμους κινδύνους ρευστότητας, τα πιστωτικά ιδρύματα διασφαλίζουν την άμεση ανθεκτικότητά τους σε περίπτωση επέλευσης οποιουδήποτε από τους προαναφερθέντες κινδύνους.

Η ύπαρξη μικροπροληπτικών και μακροπροληπτικών κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας που συνάδουν με το εκάστοτε επίπεδο κινδύνου συμβάλλει στη διασφάλιση της ανθεκτικότητας του τραπεζικού τομέα, λειτουργώντας συμπληρωματικά προς τις πρακτικές συνετής διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Η διατήρηση ή περαιτέρω ενίσχυση των μακροπροληπτικών αποθεμάτων ασφαλείας θα στήριζε την ανθεκτικότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων και θα επέτρεπε στις αρχές να αποδεσμεύσουν αυτά τα αποθέματα, όταν και εφόσον επέλθουν κίνδυνοι που θα επηρεάσουν αρνητικά τους ισολογισμούς των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ταυτόχρονα, οι αποφάσεις μακροπροληπτικής πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνονται κατόπιν εξέτασης των ειδικότερων μακροοικονομικών προοπτικών και συνθηκών του τραπεζικού τομέα κάθε κράτους-μέλους, προκειμένου να περιορίζεται ο κίνδυνος υπερκυκλικότητας.

Θα πρέπει ακόμη να αντιμετωπιστούν κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα που εκτείνονται πέραν του τραπεζικού τομέα. Αυτό απαιτεί την αντιμετώπιση των ευπαθειών και

την αύξηση της ανθεκτικότητας των μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των πηγών χρηματοδότησης που βασίζονται στην αγορά. Όταν δεν είναι διαθέσιμα μακροπροληπτικά εργαλεία, οι αρχές ενδέχεται να χρειαστεί να ασκήσουν τις εποπτικές εξουσίες τους για να μετριάσουν τις συνέπειες της επέλευσης κινδύνων για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να διασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών. Οι οικείες αρχές θα πρέπει επίσης να συνεχίσουν να παρακολουθούν στενά τους κινδύνους και να ενισχύουν τον εποπτικό διάλογο με εποπτευόμενα μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπου απαιτείται. Διασφαλίζοντας ότι οι πρακτικές διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζουν αποτυπώνουν επαρκώς τους αυξημένους κινδύνους και λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την καθοδήγηση και τις προσδοκίες των εποπτικών αρχών, τα μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν από μόνα τους να ενισχύσουν περαιτέρω την ανθεκτικότητά τους.

Πέρα από τον χρηματοπιστωτικό τομέα, πρέπει να αντιμετωπιστούν επίσης και οι πιέσεις ρευστότητας για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις που συμμετέχουν στις αγορές ενεργειακών παραγώγων. Πάντως, αυτό δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε χαλάρωση των απαιτήσεων προληπτικής εποπτείας για τα συστήματα κεντρικής εκκαθάρισης.

Υ. ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα παραμένει τραπεζοκεντρικό, καθώς το ενεργητικό των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελεί το 88,7% του συνολικού ενεργητικού του συστήματος και η διάρθρωσή του δεν παρουσίασε αξιοσημείωτες μεταβολές εντός του α' εξαμήνου του 2022 (βλ. Πίνακα V.1). Κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες, το ενεργητικό των οποίων αντιπροσώπευε το 86,7% του συνολικού ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ οι συνεταιριστικές τράπεζες και τα υποκαταστήματα ξένων τραπεζών αντιπροσωπεύουν το 0,5% και 1,5%, αντίστοιχα. Επιπροσθέτως, ο τραπεζικός τομέας χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο συγκέντρωσης, με τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες να αντιπροσωπεύουν περίπου το 93% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα.

Οι θεσμικοί επενδυτές αποτελούν το δεύτερο σημαντικότερο τομέα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι ασφαλιστικές εταιρίες, τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων. Το ενεργητικό τους αντιπροσώπευε το 8,8% του συνόλου το α' εξάμηνο του 2022. Σε αυτόν τον τομέα κυρίαρχο ρόλο κατέχουν οι ασφαλιστικές εταιρίες με ενεργητικό 18,8 δισεκ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022 (5,4% επί του συνόλου), καθώς και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων με ενεργητικό 10 δισεκ. ευρώ (2,9% επί του συνόλου).

Μικρό μερίδιο αγοράς εξακολουθούν να καταλαμβάνουν από κοινού οι λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις (χρηματοστηριακές εταιρίες, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης – leasing, πρακτόρευσης απαιτήσεων – factoring, παροχής πιστώσεων – credit και εταιρίες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών), το οποίο ανήλθε το α' εξάμηνο του 2022 σε 2% του συνόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Τέλος, η συμμετοχή του κλάδου των εταιριών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις στο σύνολο του ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος παραμένει μικρή (0,4% του συνόλου), αν και οι εν λόγω εταιρίες διαχειρίζονται απαιτήσεις από μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα σημαντικού ύψους.

Πίνακας V.1 Η διάρθρωση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Ενεργητικό	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		α' εξάμηνο 2022	
		%		%		%		%		%		%		%		%		%		%
Πιστωτικά ιδρύματα	341,829	91.6%	329,036	91.7%	311,644	91.1%	279,750	90.3%	244,739	88.6%	240,102	88.4%	247,267	87.3%	277,335	87.9%	302,678	88.0%	308,343	88.7%
Ελληνικές εμπορικές τράπεζες ¹	326,370	87.5%	315,183	87.8%	303,713	88.8%	271,698	87.7%	236,894	85.7%	232,130	85.5%	240,691	85.0%	271,791	86.2%	296,403	86.2%	301,353	86.7%
Συνεταιριστικές τράπεζες	3,157	0.8%	3,200	0.9%	2,544	0.7%	2,508	0.8%	2,629	1.0%	2,814	1.0%	3,160	1.1%	1,727	0.5%	1,786	0.5%	1,818	0.5%
Υποκαταστήματα ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων	12,302	3.3%	10,653	3.0%	5,387	1.6%	5,544	1.8%	5,216	1.9%	5,157	1.9%	3,417	1.2%	3,818	1.2%	4,490	1.3%	5,172	1.5%
Θεσμικοί επενδυτές	21,909	5.9%	21,009	5.9%	21,219	6.2%	21,477	6.9%	22,956	8.3%	23,099	8.5%	27,750	9.8%	29,251	9.3%	32,516	9.5%	30,628	8.8%
Ασφαλιστικές εταιρίες	16,205	4.3%	15,085	4.2%	15,611	4.6%	15,975	5.2%	16,920	6.1%	17,038	6.3%	18,882	6.7%	19,976	6.3%	20,468	6.0%	18,849	5.4%
Ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης και ιδρύματα επαγγελματικών συνταξοδοτικών παροχών													1,612	0.6%	1,698	0.5%	1,887	0.5%	1,764	0.5%
Οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων	5,704	1.5%	5,924	1.7%	5,608	1.6%	5,502	1.8%	6,036	2.2%	6,061	2.2%	7,256	2.6%	7,577	2.4%	10,160	3.0%	10,016	2.9%
<i>Αμοιβαία κεφάλαια</i>	<i>3,798</i>	<i>1.0%</i>	<i>3,346</i>	<i>0.9%</i>	<i>3,141</i>	<i>0.9%</i>	<i>2,932</i>	<i>0.9%</i>	<i>3,189</i>	<i>1.2%</i>	<i>2,954</i>	<i>1.1%</i>	<i>4,297</i>	<i>1.5%</i>	<i>4,438</i>	<i>1.4%</i>	<i>6,247</i>	<i>1.8%</i>	<i>5,875</i>	<i>1.7%</i>
<i>Εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία</i>	<i>1,906</i>	<i>0.5%</i>	<i>2,578</i>	<i>0.7%</i>	<i>2,467</i>	<i>0.7%</i>	<i>2,570</i>	<i>0.8%</i>	<i>2,847</i>	<i>1.0%</i>	<i>3,107</i>	<i>1.1%</i>	<i>2,959</i>	<i>1.0%</i>	<i>3,139</i>	<i>1.0%</i>	<i>3,913</i>	<i>1.1%</i>	<i>4,141</i>	<i>1.2%</i>
Λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις	9,311	2.5%	8,914	2.5%	9,099	2.7%	8,492	2.7%	8,552	3.1%	8,396	3.1%	7,770	2.7%	7,528	2.4%	7,184	2.1%	7,036	2.0%
Χρηματοπιστωτικές εταιρίες	1,084	0.3%	951	0.3%	927	0.3%	675	0.2%	681	0.2%	603	0.2%	739	0.3%	753	0.2%	807	0.2%	907	0.3%
Εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και πρακτορείας απαιτήσεων	7,417	2.0%	7,397	2.1%	7,781	2.3%	7,434	2.4%	7,504	2.7%	7,461	2.7%	6,746	2.4%	6,522	2.1%	6,186	1.8%	5,938	1.7%
Εταιρίες παροχής πιστώσεων και εταιρίες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών	810	0.2%	566	0.2%	391	0.1%	383	0.1%	367	0.1%	332	0.1%	285	0.1%	253	0.1%	191	0.1%	191	0.1%
Εταιρίες διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις									39	0.0%	51	0.0%	484	0.2%	1,223	0.4%	1,535	0.4%	1,496	0.4%
Σύνολο	373,049	100%	358,959	100%	341,962	100%	309,718	100%	276,287	100%	271,648	100%	283,272	100%	315,338	100%	343,913	100%	347,504	100%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η δομή του πίνακα βασίζεται στην έκθεση IMF (2006) Greece, Financial System Stability Assessment.

¹ Από το Δεκέμβριο του 2016, το ενεργητικό του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων δεν περιλαμβάνεται στα στοιχεία, λόγω αναταξινόμησής του από το χρηματοπιστωτικό τομέα στον τομέα της Γενικής Κυβέρνησης.

2. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

2.1 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ⁷⁶

Κατά τη διάρκεια του α΄ εξαμήνου του 2022 δεν παρατηρήθηκαν αξιόλογες μεταβολές στη διάρθρωση της ελληνικής αγοράς ιδιωτικής ασφάλισης. Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2022 δραστηριοποιούνταν 36 ασφαλιστικές επιχειρήσεις,⁷⁷ αριθμός αμετάβλητος σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021, οι οποίες κατηγοριοποιούνται βάσει της άδειας λειτουργίας και των ασφαλιστικών τους εργασιών ως εξής:

- 2 επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής,
- 18 επιχειρήσεις ασφαλίσεων κατά ζημιών και
- 16 επιχειρήσεις που ασκούν ταυτόχρονα δραστηριότητες ασφαλίσεων ζωής και ασφαλίσεων κατά ζημιών (συμπεριλαμβάνονται επιχειρήσεις του κλάδου ζωής που, εκ των ασφαλίσεων κατά ζημιών, ασκούν αποκλειστικά αυτές των κλάδων “Ατυχήματα” και “Ασθένειες”) (βλ. Πίνακα V.2).

Από τις παραπάνω 36 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, 34 λειτουργούν και εποπτεύονται σύμφωνα με την ευρωπαϊκή οδηγία “Φερεγγυότητα II”, που εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) από 01.01.2016, ενώ δύο επιχειρήσεις εξαιρούνται, λόγω μεγέθους, από την εφαρμογή πλήθους απαιτήσεων που αφορούν και τους τρεις βασικούς πυλώνες της Φερεγγυότητας II (Solvency II).⁷⁸ Εκ των 34 ασφαλιστικών επιχειρήσεων που υπόκεινται στις διατάξεις της Φερεγγυότητας II, οι 12 ανήκουν σε ασφαλιστικούς ομίλους με έδρα στο εξωτερικό και πέντε σε ασφαλιστικούς ομίλους που υπόκεινται στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Επίσης, τέσσερις ασφαλιστικές επιχειρήσεις με έδρα στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες της ΕΕ με καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΑΑΕΣ – ΕΙΟΡΑ), το Δεκέμβριο του 2021 ασκούσαν δραστηριότητα στην Ελλάδα, με καθεστώς είτε ελεύθερης εγκατάστασης (υποκατάστημα) είτε ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, 212 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ,⁷⁹ οι οποίες εποπτεύονται, ως προς τη χρηματοοικονομική τους κατάσταση, από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές των χωρών καταγωγής τους. Η παραγωγή των επιχειρήσεων αυτών το 2021 ανερχόταν σε 266 εκατ. ευρώ για τα υποκαταστήματα και 709 εκατ. ευρώ για δραστηριότητα μέσω ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, ποσά που αντιστοιχούν στο 5% και 13% επί του συνόλου της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς, αντίστοιχα. Ειδικότερα, όσον αφορά την αγορά των ασφαλίσεων αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων, εντός του α΄ εξαμήνου του 2022 αυξήθηκε το μερίδιο των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, σε πλήθος οχημάτων, με έδρα σε άλλο

⁷⁶ Στο κεφάλαιο αυτό έχουν ληφθεί υπόψη πληροφορίες και στοιχεία που υποβλήθηκαν έως τις 01.09.2022.

⁷⁷ Εξαιρουμένων των αλληλασφαλιστικών συνεταιρισμών του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 7 του ν. 4364/2016.

⁷⁸ Η Τράπεζα της Ελλάδος, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, έχει επιτρέψει σε 2 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια μεγέθους και εργασιών να εξαιρεθούν από ορισμένες διατάξεις της Φερεγγυότητας II σχετικά με τις απαιτήσεις για τη φερεγγυότητα, το σύστημα διακυβέρνησης και τη δημοσιοποίηση εκθέσεων και αναφορών.

⁷⁹ Αφορά τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα με καθεστώς είτε ελεύθερης εγκατάστασης είτε ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και δηλώνουν την παραγωγή αυτή στην ΕΑΑΕΣ.

κράτος-μέλος με ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ή καθεστώς ελεύθερης εγκατάστασης και ανήλθε σε 19% (από 18% το 2021).

Πίνακας V.2 Αριθμός ασφαλιστικών επιχειρήσεων με δραστηριότητα στην Ελλάδα					
	2018	2019	2020	2021	Ιούνιος 2022
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής	2	2	2	2	2
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων κατά ζημιών	19	19	18	18	18
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής και κατά ζημιών	17	17	17	16	16
Σύνολο	38	38	37	36	36
<i>Εκ των οποίων εποπτεύονται σύμφωνα με τη Φερεγγυότητα II</i>	<i>36</i>	<i>36</i>	<i>35</i>	<i>34</i>	<i>34</i>
Υποκαταστήματα ασφαλιστικών επιχειρήσεων με έδρα σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ	23	23	23	21	21
Ασφαλιστικές επιχειρήσεις με καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών ή ελεύθερης εγκατάστασης	231	244	253	212	Μ.Δ.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η εγχώρια ασφαλιστική αγορά χαρακτηρίζεται από σημαντική συγκέντρωση, ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις που ασκούν εργασίες ασφαλίσεων ζωής και στις επιχειρήσεις που ασκούν ταυτοχρόνως ασφαλίσεις ζωής και κατά ζημιών, καθώς οι πέντε μεγαλύτερες εξ αυτών κατέχουν το 81% της σχετικής αγοράς,⁸⁰ σε όρους τεχνικών προβλέψεων, ενώ οι πέντε μεγαλύτερες ασφαλιστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, σε όρους ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών, κατέχουν μερίδιο που ανέρχεται σε 51% της σχετικής αγοράς.⁸¹

Η συνολική παραγωγή ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθε σε 2,2 δισεκ. ευρώ παραμένοντας στο ίδιο επίπεδο με το α' εξάμηνο του 2021 (βλ. Διάγραμμα V.1). Ειδικότερα, η παραγωγή ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών στις ασφαλίσεις ζωής⁸² το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθε σε 1,1 δισεκ. ευρώ, μειωμένη κατά 6% συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Αξίζει να επισημανθεί ότι 0,5 δισεκ. ευρώ εξ αυτών αφορά σε συμβόλαια που συνδέονται με επενδύσεις, τα οποία αυξήθηκαν κατά 5% έναντι του α' εξαμήνου του 2021 και αντιπροσωπεύουν το 42% επί των συνολικών ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών δραστηριοτήτων ζωής. Τα ασφάλιστρα των δραστηριοτήτων ασφαλίσεων κατά ζημιών⁸³ ανήλθαν την ίδια περίοδο σε 1,1 δισεκ. ευρώ, αυξημένα κατά 7% συγκριτικά με το α' εξάμηνο του 2021. Σημαντικό μερίδιο αγοράς κατέχουν οι ασφαλίσεις αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων (33%), οι ασφαλίσεις πυρός (19%) και οι ασφαλίσεις νοσοκομειακών εξόδων (17%), με αυξημένη παραγωγή ασφαλιστρών έναντι του α' εξαμήνου του 2021 κατά 2%, 9% και 8% αντιστοίχως.

Το α' εξάμηνο του 2022, οι επισυμβάσεις αποζημιώσεις ανήλθαν σε 0,9 δισεκ. ευρώ για τις ασφαλίσεις ζωής και σε 0,4 δισεκ. ευρώ για τις ασφαλίσεις κατά ζημιών, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 16% και 29% αντίστοιχα (βλ. Διάγραμμα V.2). Στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, ο δείκτης

⁸⁰ Αφορά τεχνικές προβλέψεις ασφαλιστικών επιχειρήσεων ζωής και μικτής δραστηριότητας.

⁸¹ Τα οικονομικά και εποπτικά στοιχεία που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή αφορούν μόνο τις 34 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην εγχώρια ασφαλιστική αγορά και υπόκεινται στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος σύμφωνα με τη Φερεγγυότητα II.

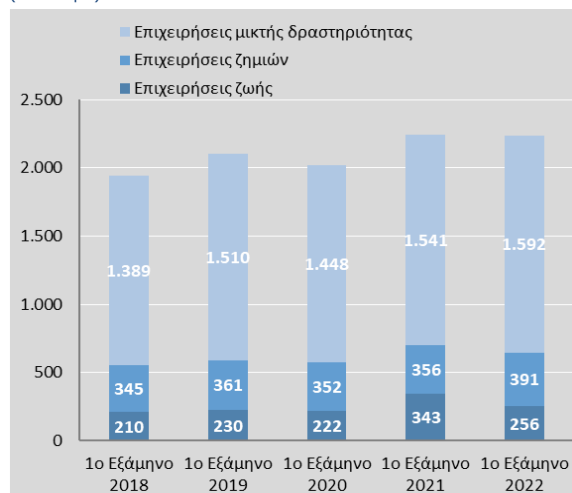
⁸² Περιλαμβάνει την παραγωγή των επιχειρήσεων μικτής δραστηριότητας, ζωής και ζημιών.

⁸³ Βλ. προηγούμενη υποσημείωση.

ζημιών (loss ratio) της αγοράς το α' εξάμηνο του 2022 ανήλθε στο 46% των αντίστοιχων δεδουλευμένων ασφαλιστρών της ίδιας περιόδου (έναντι 43% το 2021), ενώ ο δείκτης εξόδων (διαχείρισης και προμηθειών) παρέμεινε αμετάβλητος στο 46%.

Διάγραμμα V.1 Ακαθάριστα εγγεγραμμένα ασφάλιστρα ανά είδος ασφαλιστικής επιχείρησης

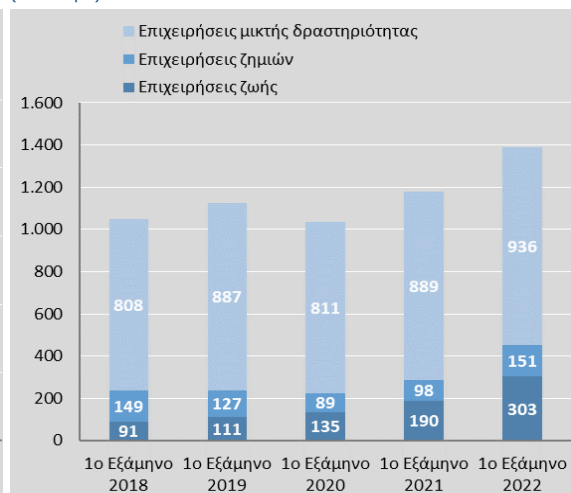
(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.2 Επισυμβάσεις αποζημιώσεων ανά είδος ασφαλιστικής επιχείρησης

(εκατ. ευρώ)

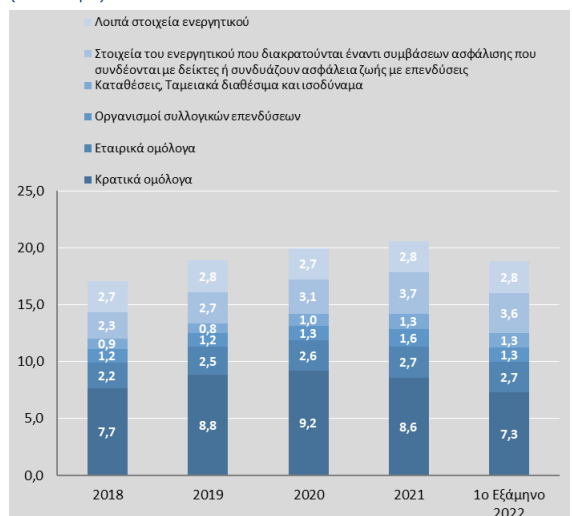

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Το σύνολο του ενεργητικού των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος ασφαλιστικών επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε 18,8 δισεκ. ευρώ στις 30.06.2022, μειωμένο κατά 9% συγκριτικά με τις 31.12.2021 (βλ. Διάγραμμα V.3). Από το σύνολο του ενεργητικού, 7,3 δισεκ. ευρώ (39%) ήταν τοποθετημένα σε κρατικά ομόλογα και 2,7 δισεκ. ευρώ (14%) σε εταιρικά ομόλογα. Όσον αφορά την πιστοληπτική τους διαβάθμιση, το 94% των κρατικών ομολόγων και το 87% των εταιρικών ομολόγων ήταν πιστοληπτικής διαβάθμισης BB- και πάνω. Επιπλέον, ποσό 3,6 δισεκ. ευρώ (19%) αφορούσε επενδύσεις για ασφαλίσεις των οποίων τον επενδυτικό κίνδυνο φέρουν οι ασφαλισμένοι.

Διάγραμμα V.3 Διάρθρωση του ενεργητικού των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

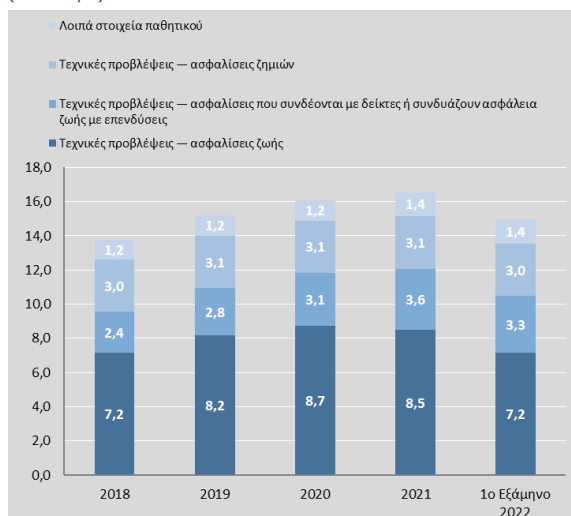
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.4 Διάρθρωση υποχρεώσεων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι συνολικές υποχρεώσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ανήλθαν σε 15,0 δισεκ. ευρώ στις 30.06.2022 (από 16,5 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2021), με το σύνολο των τεχνικών προβλέψεων να διαμορφώνονται σε 13,5 δισεκ. ευρώ για την ίδια περίοδο (από 15,2 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2021), εκ των οποίων 10,5 δισεκ. ευρώ αφορούσαν ασφαλίσεις ζωής και 3,0 δισεκ. ευρώ ασφαλίσεις κατά ζημιών (βλ. Διάγραμμα V.4). Από τις τεχνικές προβλέψεις ζωής, το 32% αφορά ασφαλίσεις ζωής που συνδέονται με επενδύσεις (έναντι 30% στις 31.12.2021).

Τα ίδια κεφάλαια των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ανήλθαν σε 3,9 δισεκ. ευρώ, μειωμένα κατά 5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (βλ. Πίνακα V.2). Η συνολική Κεφαλαιακή Απαιτήση Φερεγγυότητας (Solvency Capital Requirement - SCR)⁸⁴ ανήλθε σε 1,9 δισεκ. ευρώ, με συνολικά επιλέξιμα ίδια κεφάλαια 3,9 δισεκ. ευρώ. Όσον αφορά την ποιότητα των επιλέξιμων κεφαλαίων της ασφαλιστικής αγοράς, αυτά ταξινομούνται στην υψηλότερη κατηγορία ποιότητας (Κατηγορία 1) σε ποσοστό 92%. Παράλληλα, όλες οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις διαθέτουν δείκτη κάλυψης κεφαλαιακής απαίτησης φερεγγυότητας (SCR ratio) σε επίπεδο σημαντικά υψηλότερο του 100%.

Η Ελάχιστη Κεφαλαιακή Απαιτήση (Minimum Capital Requirement - MCR)⁸⁵ στο σύνολο της ασφαλιστικής αγοράς διαμορφώθηκε σε 0,7 δισεκ. ευρώ, με τα αντίστοιχα συνολικά επιλέξιμα ίδια κεφάλαια να ανέρχονται σε 3,6 δισεκ. ευρώ.

Πίνακας V.2 Κεφαλαιακές Απαιτήσεις, Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια και Δείκτες Φερεγγυότητας					
ποσά σε εκατ. ευρώ	2018	2019	2020	2021	Ιούνιος 2022
Συνολική Κεφαλαιακή Απαιτήση Φερεγγυότητας (SCR)	1.717	1.899	1.940	2.094	1.907
Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του SCR	2.987	3.403	3.602	3.984	3.856
Δείκτης κάλυψης του SCR	174,0%	179,2%	185,7%	190,3%	202,2%
Ελάχιστη Κεφαλαιακή Απαιτήση (MCR)	648	691	703	714	659
Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του MCR	2.813	3.257	3.441	3.718	3.557
Δείκτης κάλυψης του MCR	433,8%	471,1%	489,5%	521,0%	539,5%

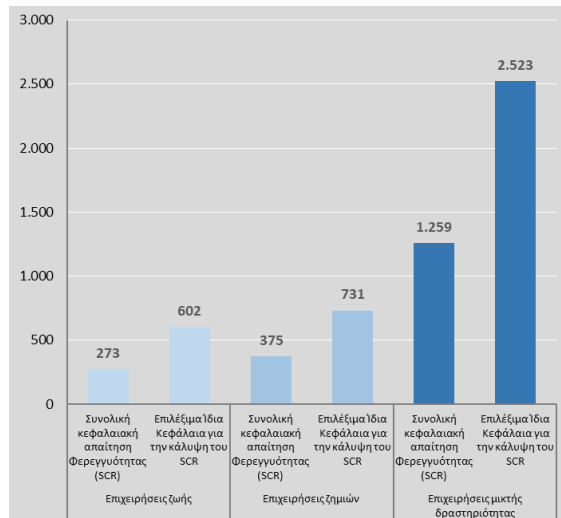
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

⁸⁴ Ο υπολογισμός της Κεφαλαιακής Απαιτήσης Φερεγγυότητας (Solvency Capital Requirement) απεικονίζει την επάρκεια σε κεφάλαια ώστε η ασφαλιστική επιχείρηση να έχει τη δυνατότητα να απορροφά ζημίες σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99,5% και με ορίζοντα ενός έτους.

⁸⁵ Η Ελάχιστη Απαιτήση Φερεγγυότητας (Minimum Capital Requirement) απεικονίζει την επάρκεια σε κεφάλαια ώστε η ασφαλιστική επιχείρηση να έχει τη δυνατότητα να απορροφά ζημίες σε επίπεδο εμπιστοσύνης 85% και με ορίζοντα ενός έτους και αντιπροσωπεύει ένα επίπεδο κεφαλαίου κάτω από το οποίο τα συμφέροντα των κατόχων ασφαλιστηρίων συμβολαίων θα μπορούσαν να τεθούν σε σοβαρό κίνδυνο, εάν επιτρεπόταν στην επιχείρηση να συνεχίσει να λειτουργεί.

Διάγραμμα V.5 Συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας και Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του SCR ανά κλάδο ασφαλιστικής επιχειρήσεως

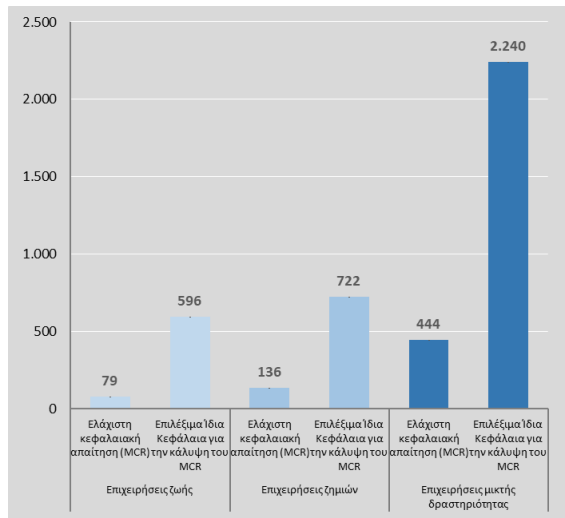
(Ιούνιος 2022, εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.6 Συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας και Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του MCR ανά κλάδο ασφαλιστικής επιχειρήσεως

(Ιούνιος 2022, εκατ. ευρώ)

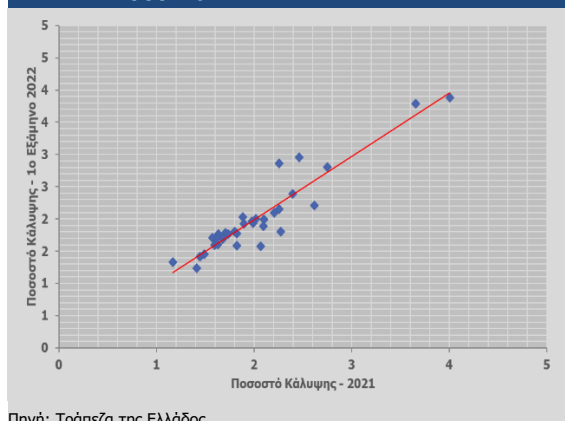

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Στο Διάγραμμα V.7 παρατίθεται η σύγκριση του ποσοστού κάλυψης του SCR τον Ιούνιο του 2022 σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2021.

Οι επιχειρήσεις που εμφανίζονται στο Διάγραμμα V.7 πάνω από την κόκκινη ευθεία παρουσιάζουν βελτίωση του ποσοστού κάλυψης του SCR κατά το α' εξάμηνο του 2022 (58% του συνόλου των ασφαλιστικών επιχειρήσεων), ενώ οι επιχειρήσεις που βρίσκονται κάτω εμφανίζουν επιδείνωση. Ωστόσο, όλες οι επιχειρήσεις παραμένουν φερέγγυες.

Διάγραμμα V.7 Ποσοστό κάλυψης SCR Ιούνιος 2022/ Δεκέμβριος 2021

3. ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

3.1 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΜΙΣΘΩΣΗΣ – ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ – ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Το ενεργητικό των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης συνέχισε την πτωτική πορεία που ακολουθεί τα τελευταία χρόνια, σημειώνοντας μείωση 6,4% κατά το α' εξάμηνο του 2022 και διαμορφώθηκε σε 3,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 3,3 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2021 (βλ. Διάγραμμα V.8). Η εν λόγω μείωση προέκυψε κυρίως από το σχηματισμό προβλέψεων ενόψει και της συνεχιζόμενης αναδιάρθρωσης του ενεργητικού μέσω της πώλησης ΜΕΔ.

Αντίθετα, το ενεργητικό των εταιριών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) αυξήθηκε εκ νέου και ανήλθε τον Ιούνιο του 2022 σε 2,6 δισεκ. ευρώ, αυξημένο κατά 7,1% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021 (2,5 δισεκ. ευρώ) κυρίως λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης των δανείων και απαιτήσεων κατά λοιπών πελατών (εξαιρουμένων των πιστωτικών ιδρυμάτων).

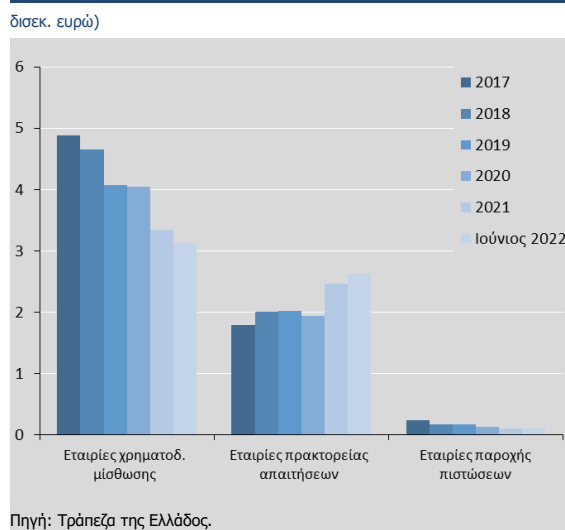
Όσον αφορά τις εταιρίες παροχής πιστώσεων (credit companies), το ενεργητικό τους παρουσίασε μικρή αύξηση και ανήλθε τον Ιούνιο του 2022 στα 107,1 εκατ. ευρώ, έναντι 105,7 εκατ. ευρώ στο τέλος Δεκεμβρίου του 2021.

Αναφορικά με τη διασύνδεση των λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα με τα πιστωτικά ιδρύματα, αξίζει να σημειωθεί ότι οι υποχρεώσεις τους προς τα πιστωτικά ιδρύματα, που αφορούν κυρίως δανεισμό από τους μητρικούς ομίλους, αυξήθηκαν περαιτέρω εντός του α' εξαμήνου του 2022 και ανήλθαν στο 20,9% του παθητικού τους, έναντι 18,7% το Δεκέμβριο του 2021.

Ταυτόχρονα, οι απαιτήσεις των λοιπών επιχειρήσεων κατά πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκαν σημαντικά (Ιούνιος 2022: 275 εκατ. ευρώ, Δεκέμβριος 2021: 167 εκατ. ευρώ) ως αποτέλεσμα εταιρικών μετασχηματισμών που έλαβαν χώρα εντός του τρέχοντος έτους, και αποτελούν το 4,7% του ενεργητικού τους τον Ιούνιο του 2022, έναντι 2,8% το Δεκέμβριο του 2021.

Αναφορικά με τα αποτελέσματα χρήσεως, το α' εξάμηνο του 2022 οι εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης συνέχισαν τη ζημιογόνο πορεία τους καταγράφοντας ζημίες ύψους 52,1 εκατ. ευρώ, έναντι 7,4 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2021, οι οποίες οφείλονται πρωτίστως σε αύξηση των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο και συνδέονται με την αναμενόμενη πώληση ΜΕΔ.

Διάγραμμα V.8 Ενεργητικό λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα

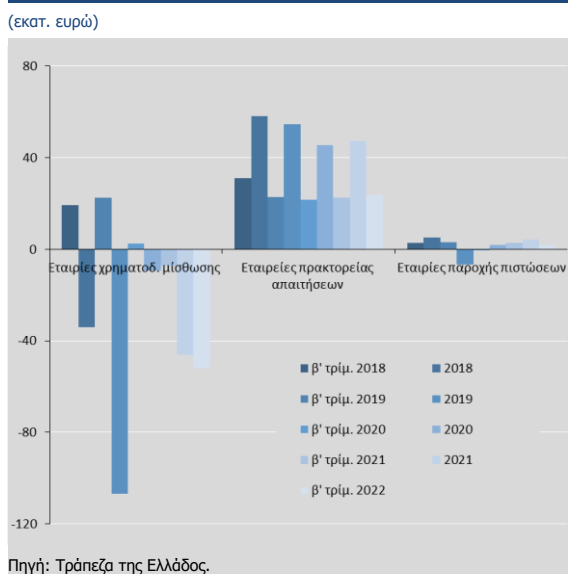

Από την άλλη πλευρά, κέρδη παρουσίασαν οι εταιρίες πρακτόρευσης επιχειρηματικών απαιτήσεων, χωρίς αξιόλογη μεταβολή, τα οποία ανήλθαν σε 23,8 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, έναντι 22,4 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2021.

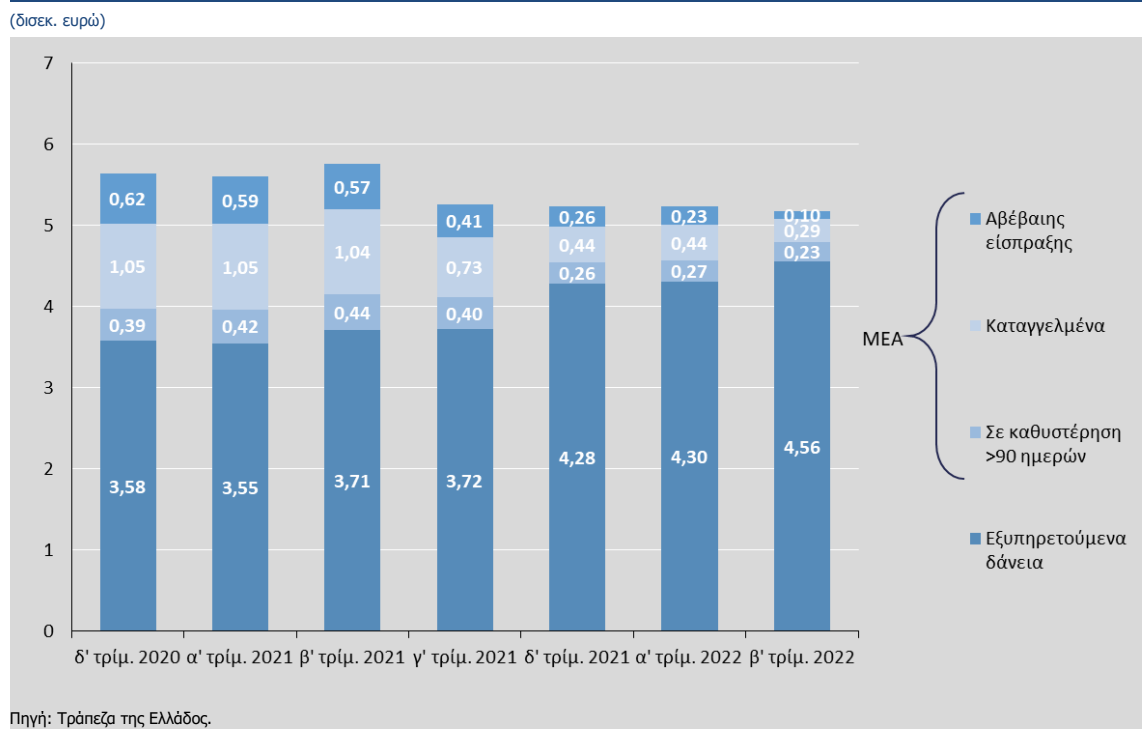
Μειωμένα κέρδη 1,8 εκατ. ευρώ κατέγραψαν το α' εξάμηνο του 2022 και οι εταιρίες παροχής πιστώσεων, έναντι 2,8 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους (βλ. Διάγραμμα V.9).

Τέλος, τα ΜΕΔ (εντός ισολογισμού), συγκεντρωτικά για τους τρεις κλάδους εταιριών (leasing, factoring και credit), μειώθηκαν κατά 35% και ανήλθαν σε 620 εκατ. ευρώ στο τέλος Ιουνίου του 2022 (955 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους) με αποτέλεσμα τη μείωση και του ποσοστού ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων (12% τον Ιούνιο του 2022 έναντι 18,2% το Δεκέμβριο του 2021) (βλ. Διάγραμμα V.10). Η εν λόγω μείωση οφείλεται κυρίως σε επικείμενη πώληση ΜΕΔ στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης προσπάθειας εξυγίανσης του ισολογισμού των σημαντικών τραπεζών.

Διάγραμμα V.9 Αποτελέσματα χρήσεως λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα

Διάγραμμα V.10 Λοιπές επιχειρήσεις - Εξυηρητούμενα και μη εξυηρητούμενα δάνεια

3.2 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ (ΕΔΑΔΠ)

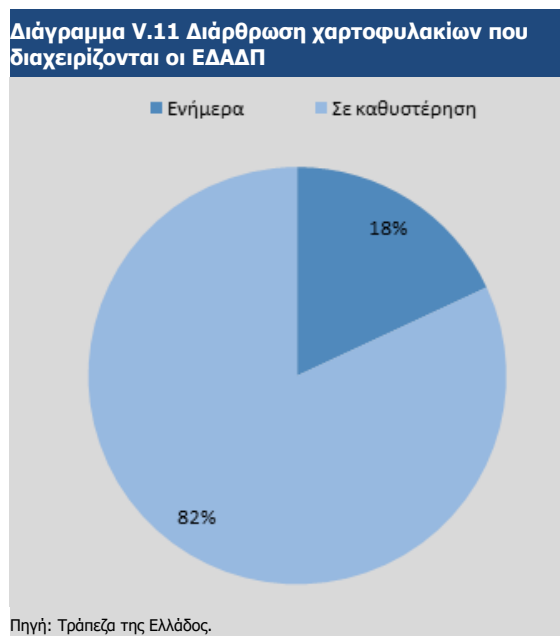
Βάσει του ν. 4354/2015 και της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 118/19.05.2017, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε συνολικά 26 Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ), με αντικείμενο τη διαχείριση απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, εκ των οποίων 23 εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται. Μέχρι σήμερα, καμία ΕΔΑΔΠ δεν έχει αιτηθεί να λάβει άδεια για την αναχρηματοδότηση απαιτήσεων. Ο βαθμός δραστηριοποίησης των υφιστάμενων εταιριών διαφοροποιείται σημαντικά: 15 εταιρίες παρουσιάζουν ελάχιστη έως μηδαμινή δραστηριότητα, ενώ 3 εταιρίες κατέχουν μερίδιο αγοράς 83% με βάση τη συνολική αξία των υπό διαχείριση ανοιγμάτων.

Συγκεντρωτικά στοιχεία ΕΔΑΔΠ

Με στοιχεία Ιουνίου 2022⁸⁶, το συνολικό ενεργητικό των ΕΔΑΔΠ ανέρχεται σε 1,49 δισεκ. ευρώ. Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων, περιλαμβανομένων των προβλέψεων, καθώς και των υποχρεώσεων των ΕΔΑΔΠ ανέρχεται σε 798 εκατ. ευρώ και 635 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα. Τέλος τα κέρδη των ΕΔΑΔΠ ανέρχονται σε 65 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, ενώ το σύνολο των αμοιβών και εξόδων προσωπικού και διοίκησης των ΕΔΑΔΠ αποτελούν το 42% του συνόλου του κύκλου των εργασιών τους.

Το χαρτοφυλάκιο των ανοιγμάτων υπό διαχείριση διακρίνεται σε ανοίγματα τα οποία οι ΕΔΑΔΠ διαχειρίζονται για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων και ανοίγματα τα οποία διαχειρίζονται για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις. Με στοιχεία Ιουνίου 2022, η συνολική αξία των υπό διαχείριση ανοιγμάτων⁸⁷ ανήλθε σε 92,7 δισεκ. ευρώ εκ των οποίων ποσοστό 27% αφορά ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων και ποσοστό 73% ανοίγματα για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις.

Κατά πλειονότητα τα εν λόγω ανοίγματα έχουν ανατεθεί στις ΕΔΑΔΠ τα τελευταία δύο έτη στο πλαίσιο της υλοποίησης στρατηγικών για τη μείωση των ΜΕΔ. Τέλος, τα υπό διαχείριση ανοίγματα το β' εξάμηνο του 2022 εξακολουθούσαν να αφορούν κυρίως μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (σε ποσοστό 82%) και σε μικρότερο ποσοστό εξυπηρετούμενα ανοίγματα (18%) (βλ. Διάγραμμα V.11).

⁸⁶ Τα στοιχεία με ημερομηνία αναφοράς 30.6.2022 είναι προσωρινά και δεν έχουν ελεγχθεί από Ορκωτό Ελεγκτή.

⁸⁷ Ως ανοίγματα εμφανίζονται όλα τα χρεωστικά μέσα (δάνεια και προκαταβολές και χρεωστικοί τίτλοι), μη συμπεριλαμβανομένων των μη λογιστικοποιημένων τόκων και διαγραφών. Σημειώνεται ότι με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 206/1/3.6.2022 τροποποιήθηκαν τα στοιχεία που οφείλουν να υποβάλλουν, μεταξύ άλλων, οι ΕΔΑΔΠ στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις

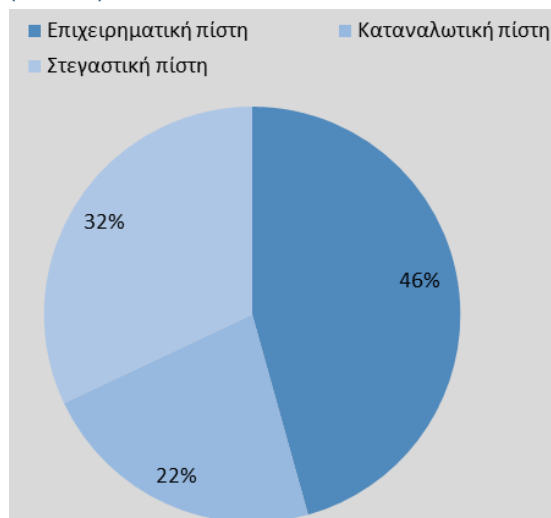
Η συνολική αξία των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις ανέρχεται σε 67,8 δισεκ. ευρώ με στοιχεία Ιουνίου 2022. Η συνολική αξία ανοιγμάτων έχει αυξηθεί σε σχέση με τα στοιχεία του προηγούμενου εξαμήνου, λόγω πρόσθετων συναλλαγών τιτλοποιήσεων και την πώληση χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων πιστωτικών ιδρυμάτων.

Το μεγαλύτερο μέρος του χαρτοφυλακίου που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις αφορά χαρτοφυλάκιο επιχειρηματικής πίστης (46%), ενώ ακολουθούν το χαρτοφυλάκιο στεγαστικής πίστης (32%) και το χαρτοφυλάκιο καταναλωτικής πίστης (22%) (βλ. Διάγραμμα V.12).

Τα υπό διαχείριση ανοίγματα είναι χαμηλής ποιότητας, με το 92% αυτών να αφορά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα. Από τα υπό διαχείριση μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, η πλειοψηφία είναι καταγεγραμμένα ανοίγματα (72,7%), ενώ ποσοστό 17,7% αφορά ανοίγματα σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών και ποσοστό 9,6% ανοίγματα κατηγοριοποιημένα ως αβέβαιης είσπραξης (unlikely to pay) (βλ. Διάγραμμα V.13).

Διάγραμμα V.12 Υπόλοιπα ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό ΕΑΑΔΠ ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου

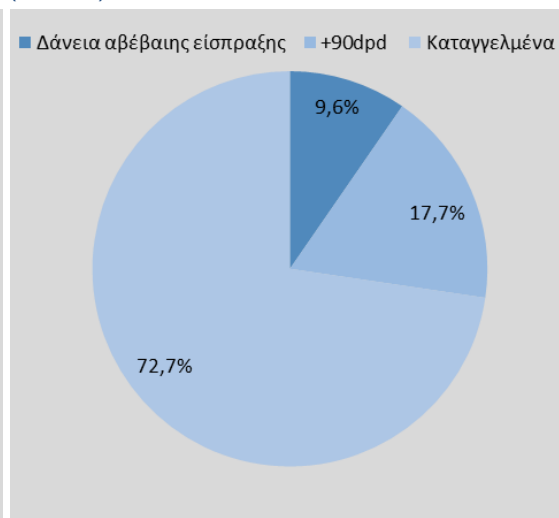
(ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.13 Ανάλυση καθυστερούμενων ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό ΕΑΑΔΠ (ανά κατηγορία καθυστέρησης)

(ποσοστά %)

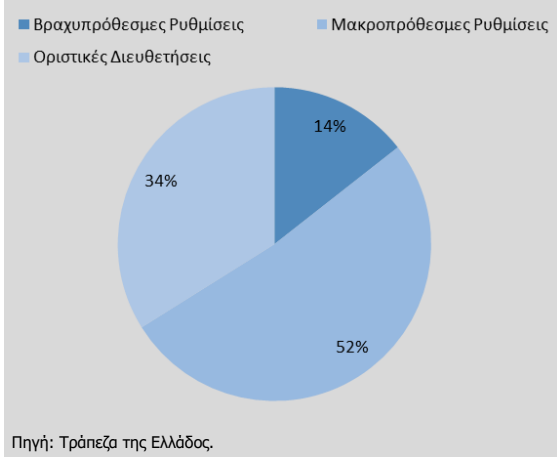

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι αποπληρωμές, ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων και διαγραφές ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των εν λόγω εταιριών εμφανίζονται σημαντικά αυξημένες έναντι του β' εξαμήνου του 2021 και διαμορφώθηκαν σε 1,70 δισεκ. ευρώ για το α' εξάμηνο του 2022. Σημειώνεται ότι οι αποπληρωμές ανοιγμάτων, οι ρευστοποιήσεις υφιστάμενων εξασφαλίσεων και οι διαγραφές ανοιγμάτων που διενεργήθηκαν το α' εξάμηνο του 2022 ανέρχονται σε 820 εκατ. ευρώ, 298,5 εκατ. ευρώ και 581 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

Τέλος, οι ρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν μέχρι το α΄ εξάμηνο 2022 αφορούν το 29,6% του συνολικού υπό διαχείριση χαρτοφυλακίου, για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις. Με στοιχεία Ιουνίου του 2022, το μεγαλύτερο ποσοστό των ρυθμισμένων ανοιγμάτων αφορά μακροπρόθεσμες λύσεις ρύθμισης⁸⁸ (52%) και ακολουθούν οι ρυθμίσεις οριστικής διευθέτησης (34%) και οι ρυθμίσεις βραχυχρόνιας διάρκειας (14%) (βλ. Διάγραμμα V.14). Σημειώνεται ότι με στοιχεία Ιουνίου 2022, οι οριστικές διευθετήσεις ανήλθαν σε 6,8 δισεκ. ευρώ, οι βραχυπρόθεσμες ρυθμίσεις⁸⁹ σε 2,9 δισεκ. ευρώ και οι μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις σε 10,4 δισεκ. ευρώ.

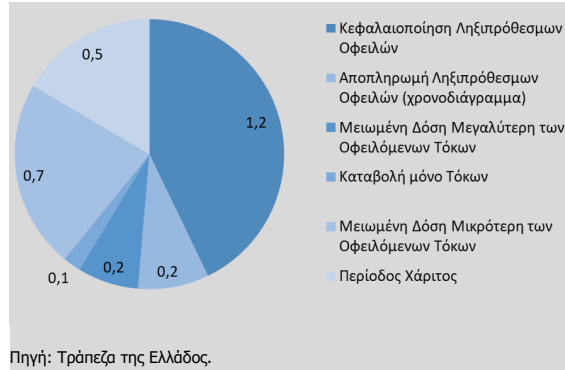
Διάγραμμα V.14 Ανάλυση ανοιγμάτων υπό διαχείριση που ρυθμίστηκαν

Με στοιχεία Ιουνίου 2022, το μεγαλύτερο ποσοστό (43%) των βραχυπρόθεσμων ρυθμίσεων αφορά λύσεις κεφαλαιοποίησης ληξιπρόθεσμων οφειλών (βλ. Διάγραμμα V.15α), ενώ πιο συνήθεις τύποι μακροπρόθεσμων ρυθμίσεων είναι οι λύσεις παράτασης διάρκειας, μερικής διαγραφής οφειλής και διαχωρισμός οφειλής, με ποσοστό 30%, 30% και 28% αντίστοιχα (βλ. Διάγραμμα V.15β).

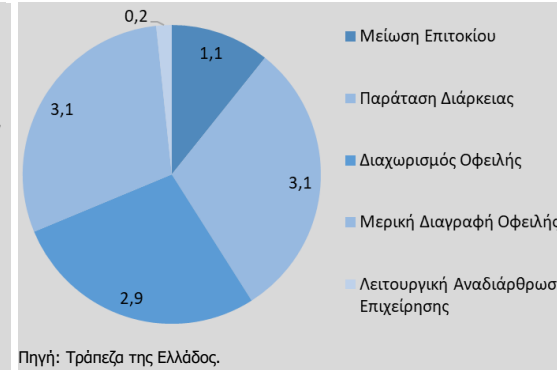
Διάγραμμα V.15α Βραχυπρόθεσμες Ρυθμίσεις

(δισεκ. ευρώ)

Διάγραμμα V.15β Μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις

(δισεκ. ευρώ)

⁸⁸ Στις μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις κατατάσσονται τύποι ρυθμίσεων με διάρκεια μεγαλύτερη των δύο ετών, λαμβάνοντας υπόψη συντηρητικές παραδοχές για την εκτιμώμενη μελλοντική ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη μέχρι τη λήξη του προγράμματος αποπληρωμής.

⁸⁹ Ως βραχυπρόθεσμοι τύποι ρυθμίσεων θεωρούνται οι τύποι ρύθμισης με διάρκεια μικρότερη των δύο ετών που αφορούν περιπτώσεις όπου οι δυσκολίες αποπληρωμής κρίνονται, βάσιμα, προσωρινές.

Με στοιχεία Ιουνίου 2022, στις λύσεις οριστικής διευθέτησης⁹⁰, οι ρυθμίσεις που υπόκεινται σε Νομική Προστασία με ποσοστό 54% και οι λύσεις Διακανονισμού Απαιτήσεων με ποσοστό 28% (βλ. Διάγραμμα V.15γ) αποτελούν τους πιο συνήθεις τύπους ρυθμίσεων.

Διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων

Η συνολική αξία των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων ανέρχεται σε 24,9 δισεκ. ευρώ. Το ποσό αυτό είναι ελάχιστα μειωμένο σε σχέση με το β' εξάμηνο του 2021, λόγω της πώλησης χαρτοφυλακίων από πιστωτικά ιδρύματα σε Εταιρίες Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις. Σημειώνεται ότι τα ανοίγματα αυτά σε ποσοστό 54% αφορούν μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα.

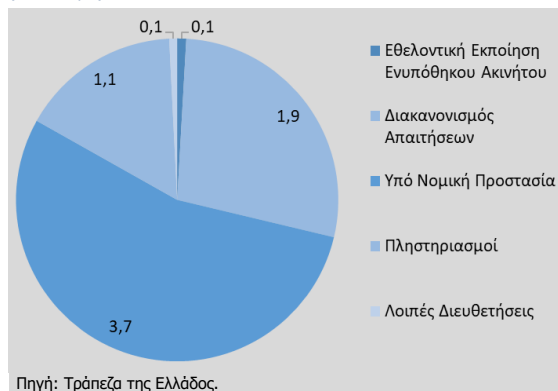
Το μεγαλύτερο μέρος του χαρτοφυλακίου που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων αφορά χαρτοφυλάκιο επιχειρηματικής πίστης (49%), ενώ ακολουθούν το χαρτοφυλάκιο στεγαστικής πίστης (41%) και το χαρτοφυλάκιο καταναλωτικής πίστης (10%) (βλ. Διάγραμμα V.16).

Οι αποπληρωμές και ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων εμφανίζονται σημαντικά μειωμένες σε ποσό 868 εκατ. ευρώ για το α' εξάμηνο του 2022 έναντι του β' εξαμήνου του 2021. Σημειώνεται ότι οι αποπληρωμές ανοιγμάτων και οι ρευστοποιήσεις υφιστάμενων εξασφαλίσεων που διενεργήθηκαν το α' εξάμηνο του 2022 ανέρχονται σε 807 εκατ. ευρώ και 61,4 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

Κατά το διάστημα 2019 έως και Ιούνιο 2022 πωλήθηκαν στη δευτερογενή αγορά δανειακά χαρτοφυλάκια συνολικής αξίας 1,15 δισεκ. ευρώ και αφορούν κυρίως χαρτοφυλάκια επιχειρηματικής πίστης. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, η πώληση δανειακών χαρτοφυλακίων δεν περιλαμβάνονταν στο αρχικό επιχειρηματικό σχέδιο⁹¹ των εν λόγω εταιριών και στην ουσία αφορά αλλαγή της κυριότητας του δανείου χωρίς πάντοτε να επιφέρει κάποια ρύθμιση της δανειακής

Διάγραμμα V.15γ Οριστικές Διευθετήσεις

(δισεκ. ευρώ)

Διάγραμμα V.16 Υπόλοιπα ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου

(ποσοστά %)

⁹⁰ Στις λύσεις οριστικής διευθέτησης περιλαμβάνονται οποιοσδήποτε μεταβολές του είδους της συμβατικής σχέσης ή ο τερματισμός αυτής.

⁹¹ Βλ. Διάγραμμα 6 του Πλαισίου VI. "Οι τιτλοποιήσεις ως εργαλείο μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) των τραπεζών", Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Μάιος 2022.

σύμβασης για τον οφειλέτη. Σημειώνεται ότι η εν λόγω δραστηριότητα εμφανίζεται αυξημένη τον τελευταίο χρόνο και αναμένεται να ενταθεί περισσότερο.

Εν κατακλείδι, παρατηρείται αύξηση της συνολικής αξίας του χαρτοφυλακίου των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ και ενίσχυση της δραστηριότητας στη δευτερογενή αγορά δανείων. Η ικανότητα των εν λόγω εταιριών να διαχειριστούν τα δάνεια για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις και των Πιστωτικών Ιδρυμάτων δυσχεραίνεται από την πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου 822/2022 και τις σχετικές εφευετικές αποφάσεις αναφορικά με την νομιμοποίησή τους να προβούν σε δικαστικές ενέργειες και κυρίως να συμμετέχουν σε διαδικασίες πλειστηριασμών. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των ΕΔΑΔΠ αναμένεται να διαφανεί τους επόμενους μήνες με την άρση των παραπάνω περιορισμών σε συνδυασμό με την πρόσφατη έναρξη (Σεπτέμβριος 2022) της λειτουργίας της ψηφιακής πλατφόρμας για την πρώτη κατοικία των ευάλωτων νοικοκυριών, η οποία θα είναι σε ισχύ μέχρι τη μεταβίβασή της στο Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων.

3.3 ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ, ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ

Βασικά μεγέθη

(α) Ιδρύματα Πληρωμών (Π)

Βάσει του ν. 4537/2018⁹² και της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 164/2/13.12.2019,⁹³ η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε 14 ιδρύματα πληρωμών (Π) και έναν πάροχο υπηρεσιών πληροφοριών λογαριασμού (ΠΥΠΛ). Σημειώνεται ότι τρία Π ανέλαβαν εντός του 2022 τον αποσχισθέντα κλάδο αποδοχής πράξεων πληρωμής (merchant acquiring)⁹⁴ τριών σημαντικών τραπεζών. Κατά συνέπεια, διαμορφώνεται ένα νέο τοπίο στον κλάδο των ηλεκτρονικών πληρωμών, όσον αφορά τις υπηρεσίες merchant acquiring, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό θα παρέχονται από Π αδειοδοτημένα από την Τράπεζα της Ελλάδος. Στο πλαίσιο αυτό, στο εγγύς μέλλον αναμένεται ραγδαία αύξηση των όγκων πληρωμών, που πρόκειται να διακανονίζεται από τα Π.

Η συνολική αξία των πράξεων πληρωμών που έχει πραγματοποιηθεί την περίοδο αναφοράς έτους 2022⁹⁵ από τα Π ανέρχεται σε 5,5 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 208,8% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς έτους 2021⁹⁶ (1,8 δισεκ. ευρώ, βλ. Διάγραμμα V.17)). Η προαναφερθείσα σημαντική αύξηση του όγκου πληρωμών οφείλεται κυρίως στην έναρξη λειτουργίας, κατά το α' εξάμηνο του 2022, ενός μόνο εκ των τριών προαναφερθέντων ιδρυμάτων πληρωμών που αναλαμβάνουν τον αποσχισθέντα κλάδο αποδοχής πράξεων πληρωμής των σημαντικών τραπε-

⁹² Με το ν. 4537/2018 ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2015/2366/ΕΕ (Payment Service Directive II - PSDII), θεσπίζοντας το κανονιστικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά.

⁹³ Όπως ισχύει με την τροποποίηση της ΠΕΕ 178/5/02.10.2020.

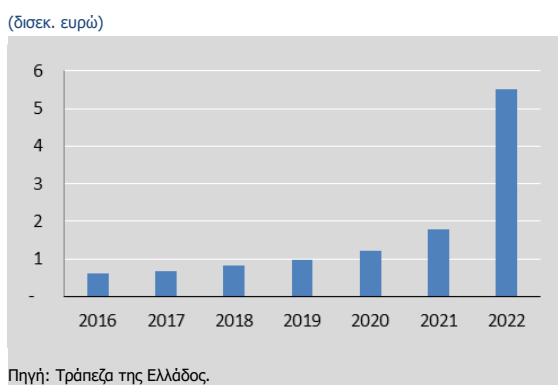
⁹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 4537/2018, η «αποδοχή πράξεων πληρωμής (acquiring of payment transactions or merchant acquiring)» αφορά την υπηρεσία πληρωμών που παρέχεται από πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, ο οποίος συνάπτει σύμβαση με έναν δικαιούχο για την αποδοχή και επεξεργασία πράξεων πληρωμής, η οποία καταλήγει σε μεταφορά χρηματικών ποσών στο δικαιούχο.

⁹⁵ Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, η συνολική αξία πράξεων πληρωμών αφορά δωδεκάμηνη περίοδο. Συγκεκριμένα, η περίοδος αναφοράς έτους 2022 περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1.7.2021 έως 30.6.2022.

⁹⁶ Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, η συνολική αξία πράξεων πληρωμών αφορά δωδεκάμηνη περίοδο. Συγκεκριμένα, η περίοδος αναφοράς έτους 2021 περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1.1.2021 έως 31.12.2022.

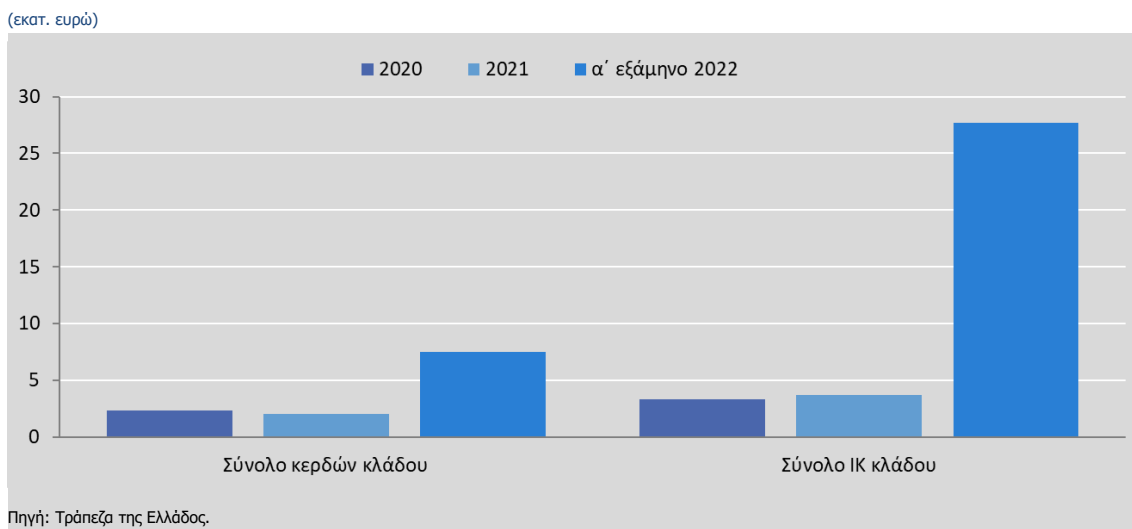
ζών και δευτερευόντως στην αύξηση της αξίας των εκτελεσθέντων εμβασμάτων και της αποδοχής πράξεων πληρωμής με κάρτα στις ηλεκτρονικές πλατφόρμες (e-marketplace).⁹⁷ Επισημαίνεται, ότι το 91% της αξίας των πληρωμών των ΠΠ για το έτος 2021 είχε πραγματοποιηθεί από τρία ΠΠ. Επίσης, είναι αξιοσημείωτο ότι ένα ΠΠ έχει προβεί στην παροχή πιστώσεων – σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4537/2018 – ως επικουρική υπηρεσία στην παροχή merchant acquiring (υπόλοιπο πιστώσεων στις 30.6.2022: 2,4 εκατ. ευρώ).

Διάγραμμα V.17 Ετήσια αξία πράξεων πληρωμών από ΠΠ

Κατά την 30.6.2022 το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων των ΠΠ παρουσιάζει σημαντική αύξηση ποσού 24,0 εκατ. ευρώ και ανέρχεται σε 27,7 εκατ. ευρώ (έναντι 3,7 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2021), καθώς επίσης τα κέρδη του α' εξαμήνου του 2022 ανέρχονται σε 7,5 εκατ. ευρώ έναντι κερδών 2,0 εκατ. ευρώ για το σύνολο του έτους 2021 (βλ. Διάγραμμα V.17). Οι αυξήσεις στα συνολικά ίδια κεφάλαια και στα κέρδη των ΠΠ οφείλονται στους προαναφερθέντες λόγους που οδήγησαν στην αύξηση του όγκου πληρωμών.

Διάγραμμα V.18 Κέρδη και ίδια κεφάλαια των Ιδρυμάτων Πληρωμών

⁹⁷ Με τον όρο e-marketplace νοείται ο διαδικτυακός τόπος που αναπτύσσει και διαχειρίζεται μία εταιρία και στον οποίο εγγράφονται έμποροι προκειμένου να διαθέτουν τα αγαθά τους με ηλεκτρονικό τρόπο στο καταναλωτικό κοινό. Η τυπική λειτουργία ενός e-marketplace περιλαμβάνει τη σύναψη συνεργασίας των εμπόρων με την εταιρία διαχείρισης του e-marketplace, την προώθηση των αγαθών τους στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του e-marketplace (ιστοσελίδα/εφαρμογή), την παραγγελία των αγαθών από τους καταναλωτές (χρήστες της πλατφόρμας) και την πληρωμή μέσω κάποιου παρόχου υπηρεσιών πληρωμών, με μεθόδους που ποικίλλουν αναλόγως με την υλοποίηση των υπηρεσιών και των διαθέσιμων επιλογών που παρέχονται στους καταναλωτές.

(β) Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΙΗΧ)

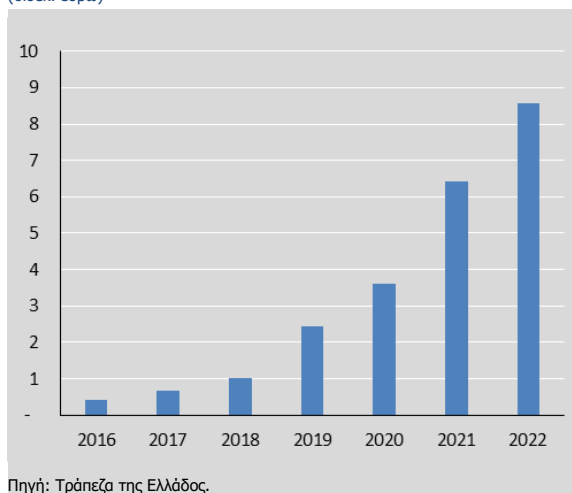
Περαιτέρω, βάσει του ν. 4021/2011⁹⁸ και της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 164/2/13.12.2019, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε τρία ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος (ΙΗΧ).

Η συνολική ετήσια αξία πράξεων πληρωμών που έχει πραγματοποιηθεί την περίοδο αναφοράς έτους 2022⁹⁹ από τα ΙΗΧ ανέρχεται σε 8,6 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 34,4% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς έτους 2021¹⁰⁰ (6,4 δισεκ. ευρώ, βλ. Διάγραμμα V.18). Η προαναφερθείσα σημαντική αύξηση του όγκου πληρωμών οφείλεται ιδίως στην επέκταση των δραστηριοτήτων ενός ΙΗΧ στο εξωτερικό (με χρήση κοινοτικού διαβατηρίου), το οποίο επίσης πραγματοποιεί το 79% του συνόλου της ετήσιας αξίας πληρωμών των ΙΗΧ. Ωστόσο, σημαντική είναι η ανάπτυξη των εργασιών και του δεύτερου ΙΗΧ, αφενός με την παροχή υπηρεσιών merchant acquiring, αφετέρου με την εισαγωγή στην ελληνική αγορά ηλεκτρονικού πορτοφολιού.¹⁰¹

Το α' εξάμηνο του 2022 το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων των ΙΗΧ ανήλθε σε 13,4 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1,9 εκατ. ευρώ σε σχέση με το τέλος του 2021 (Δεκέμβριος 2021: 15,3 εκατ. ευρώ). Επιπρόσθετα, το α' εξάμηνο τα ΙΗΧ κατέγραψαν ζημιές ύψους 2,3 εκατ. ευρώ, έναντι ζημιών 2,7 εκατ. ευρώ για το σύνολο του 2021 (βλ. Διάγραμμα V.19). Τα ζημιογόνα αποτελέσματα του κλάδου είναι αποτέλεσμα κυρίως των επενδυτικών τοποθετήσεων, ιδίως σε τομείς πληροφορικής και τεχνολογίας, αλλά και της επέκτασης που πραγματοποιείται σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές.

Διάγραμμα V.19 Ετήσια αξία πράξεων πληρωμών από ΙΗΧ

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

⁹⁸ Ο ν. 4021/2011 ενσωμάτωσε στην ελληνική νομοθεσία τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/110/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη, άσκηση και προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ηλεκτρονικού χρήματος.

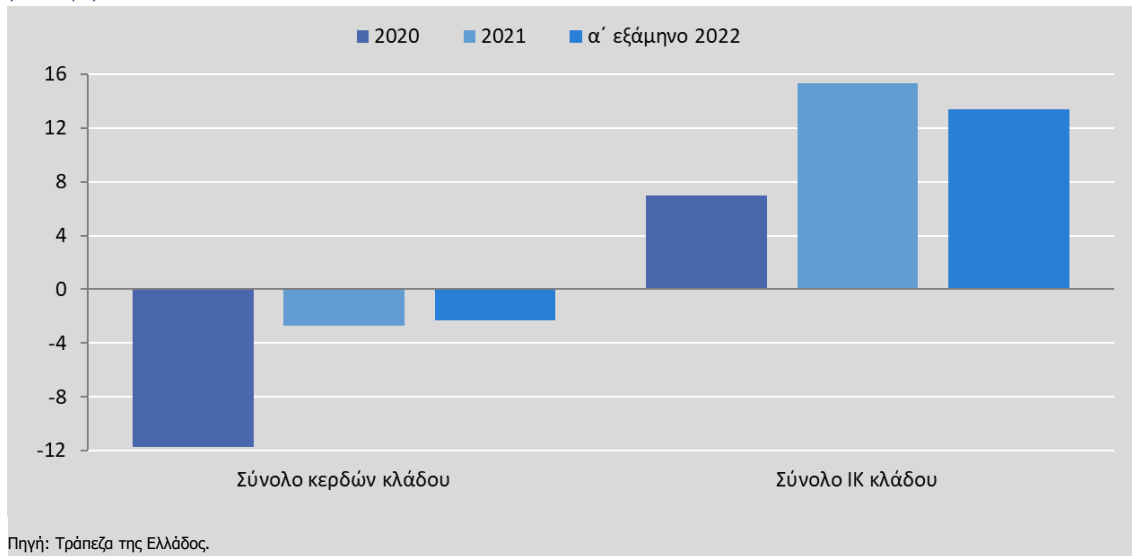
⁹⁹ Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, η συνολική αξία πράξεων πληρωμών αφορά δωδεκάμηνη περίοδο. Συγκεκριμένα, η περίοδος αναφοράς έτους 2022 περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1.7.2021 έως 30.6.2022.

¹⁰⁰ Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, η συνολική αξία πράξεων πληρωμών αφορά δωδεκάμηνη περίοδο. Συγκεκριμένα, η περίοδος αναφοράς έτους 2021 περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1.1.2021 έως 31.12.2022.

¹⁰¹ Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν. 4021/2011, ως ηλεκτρονικό χρήμα ορίζεται οποιαδήποτε νομισματική αξία αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα («ηλεκτρονικό πορτοφόλι»), που εμφανίζεται ως απαίτηση έναντι του εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος, η οποία έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού για το σκοπό της πραγματοποίησης πράξεων πληρωμών και γίνεται δεκτή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν του εκδότη.

Διάγραμμα V.20 Κέρδη και ίδια κεφάλαια των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι έχουν κοινοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος την πρόθεσή τους να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών με κοινοτικό διαβατήριο¹⁰² 257 ΠΙ και 187 ΙΗΧ, η πλειοψηφία των οποίων ασκεί το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση. Ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες πληρωμών, σημειώνεται ότι η πλειονότητα των ως άνω ιδρυμάτων δραστηριοποιείται στην έκδοση μέσων πληρωμής ή/και αποδοχή πράξεων πληρωμής, στη μεταφορά κεφαλαίων και στην εκτέλεση εμβασμάτων.

Τέλος, χρήζει αναφοράς ότι σε περιπτώσεις πράξεων πληρωμής που τυγχάνουν εξαιρέσεως από τις διατάξεις του άρθρου 3 του ν. 4537/2018,¹⁰³ έχουν ενταχθεί στο δημόσιο μητρώο¹⁰⁴ που καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος, δύο εταιρίες που παρέχουν αντιστοίχως υπηρεσίες αγοράς ψηφιακού περιεχομένου για διαδικτυακά παιχνίδια και υπηρεσίες κλειστού τύπου ψηφιακού πορτοφολιού.

¹⁰² Ο όρος «κοινοτικό διαβατήριο» αναφέρεται στη δυνατότητα των ΠΙ και ΙΗΧ, με έδρα σε άλλο κράτος-μέλος, να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών και ηλεκτρονικού χρήματος στην ημεδαπή, ασκώντας είτε το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης είτε το δικαίωμα ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, εφόσον οι εν λόγω υπηρεσίες καλύπτονται από την άδεια λειτουργίας των ιδρυμάτων στο κράτος-μέλος προέλευσης και με την προϋπόθεση της κοινοποίησης στην Τράπεζα της Ελλάδος, από τις αρμόδιες αρχές του κράτους-μέλους προέλευσης των απαιτούμενων πληροφοριών.

¹⁰³ Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών εξέδωσε το Φεβρουάριο του 2022 κατευθυντήριες γραμμές (EBA/GL/2022/02) σχετικά με την εξαιρέση του περιορισμένου δικτύου στο πλαίσιο της PSDII, με εφαρμογή από 1 Ιουνίου 2022.

¹⁰⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4537/2018, η Τράπεζα της Ελλάδος καταρτίζει στον επίσημο διαδικτυακό της τόπο δημόσιο μητρώο, στο οποίο καταχωρίζονται τα αδειοδοτημένα ΠΙ/ΙΗΧ/ΠΥΠΛ με έδρα στην Ελλάδα, καθώς επίσης και οι εξαιρούμενες από το ν. 4537/2028 δραστηριότητες, οι οποίες γνωστοποιούνται στην Τράπεζα και ασκούνται νομίμως από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, σύμφωνα με τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 37 του ν. 4537/2018.

VI. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

1. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

1.1 ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Αριθμός καρτών πληρωμών

Συνεχίζοντας την αυξητική τάση έκδοσής τους οι ενεργές κάρτες¹⁰⁵ πληρωμών σε κυκλοφορία ανήλθαν σε 20,4 εκατ. το α΄ εξάμηνο του 2022, παρουσιάζοντας αύξηση 4% σε σχέση με το β΄ εξάμηνο του 2021 (βλ. Διάγραμμα VI.1). Στις επιμέρους μεταβολές ανά κατηγορία καρτών καταγράφεται αύξηση στις χρεωστικές κάρτες κατά 4% και στις πιστωτικές κάρτες κατά 2%. Σημειώνεται ότι, το ποσοστό συμμετοχής των χρεωστικών και πιστωτικών καρτών επί του συνόλου των καρτών πληρωμών εξακολούθησε να παραμένει σταθερό στο 85% και 15%, αντίστοιχα.

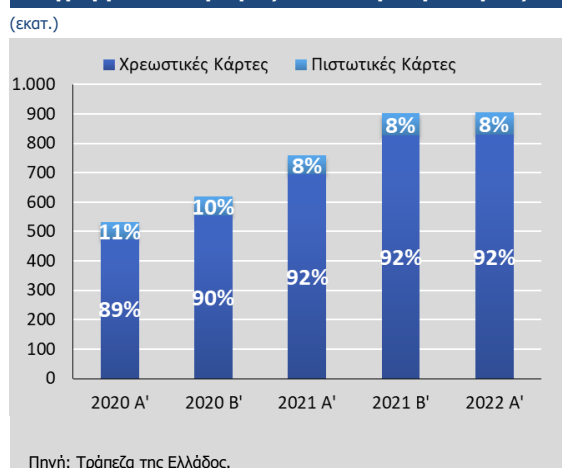
Διάγραμμα VI.1 Αριθμός καρτών ανά κατηγορία κάρτας (εκατ.)

Συναλλαγές με κάρτες πληρωμών

Ο συνολικός αριθμός και η συνολική αξία των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν με κάρτες πληρωμών το α΄ εξάμηνο του 2022 παρουσίασαν μικρές μεταβολές σε σχέση με το β΄ εξάμηνο του 2021. Συγκεκριμένα, ο όγκος των συναλλαγών με κάρτες ανήλθε σε 904 εκατ., παρουσιάζοντας οριακή αύξηση 0,4% (βλ. Διάγραμμα VI.2) ενώ η αναλογούσα αξία διαμορφώθηκε στα 44 δισεκ. ευρώ καταγράφοντας μείωση 3% (βλ. Διάγραμμα VI.3).

Διάγραμμα VI.2 Αριθμός συναλλαγών με κάρτες (εκατ.)

Διάγραμμα VI.3 Αξία συναλλαγών με κάρτες (δισεκ. ευρώ)

¹⁰⁵ Για τους σκοπούς της Έκθεσης, στις χρεωστικές κάρτες συμπεριλαμβάνονται οι προπληρωμένες κάρτες και οι κάρτες ανάληψης μετρητών χωρίς τη δυνατότητα διενέργειας αγορών. Στις πιστωτικές κάρτες συμπεριλαμβάνονται οι εικονικές κάρτες και οι κάρτες μεταγενέστερης χρέωσης.

Ο μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κάρτα εμφανίστηκε μειωμένος στις 44, από 46 το προηγούμενο εξάμηνο. Οι χρεωστικές κάρτες συνεχίζουν να αποτελούν το κύριο υποκατάστατο των μετρητών, με το μέσο αριθμό συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα να ανέρχεται σε 48 συναλλαγές, από 49 το προηγούμενο εξάμηνο. Ο μέσος αριθμός συναλλαγών ανά πιστωτική κάρτα διατηρήθηκε όπως και το προηγούμενο εξάμηνο στις 25 συναλλαγές (βλ. Διάγραμμα VI.4).

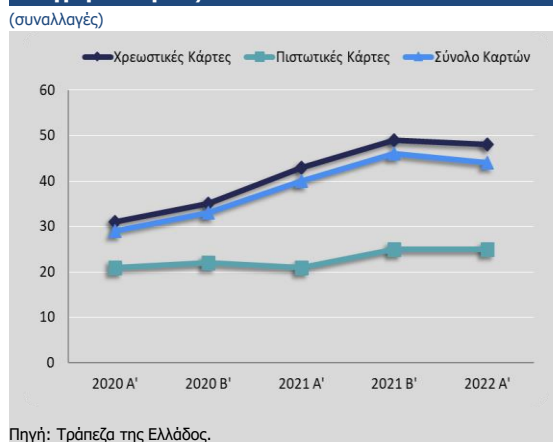
Η μέση αξία συναλλαγών ανά κάρτα παρουσίασε μείωση για πρώτη φορά από το α' εξάμηνο του 2020. Συγκεκριμένα, η μέση αξία συναλλαγών ανά κάρτα ανήλθε σε 2.145 ευρώ σημειώνοντας μείωση 6% συγκριτικά με το προηγούμενο εξάμηνο (βλ. Διάγραμμα VI.5). Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στη πτώση της μέσης αξίας συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα κατά 6%, η οποία διαμορφώθηκε σε 2.312 ευρώ. Η μέση αξία συναλλαγών ανά πιστωτική κάρτα αυξήθηκε οριακά κατά 0,57% και διαμορφώθηκε σε 1.165 ευρώ.

Η μέση αξία ανά συναλλαγή για το σύνολο των καρτών μειώθηκε σε σχέση με το β' εξάμηνο του 2021 και ανήλθε σε 48 ευρώ (βλ. Διάγραμμα VI.6).

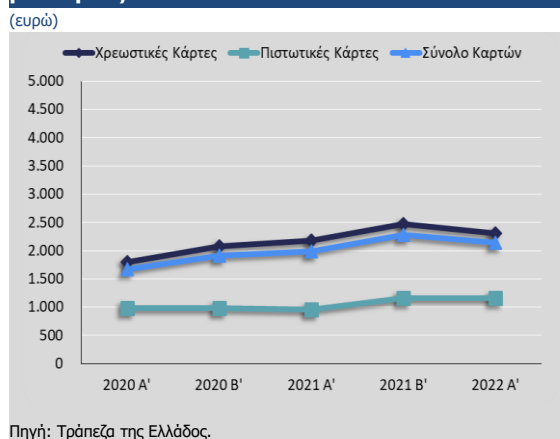
Στις επιμέρους κατηγορίες καρτών, η μέση αξία ανά συναλλαγή με χρήση χρεωστικής κάρτας ανήλθε σε 48 ευρώ παρουσιάζοντας μείωση 3%, ενώ η μέση αξία ανά συναλλαγή με χρήση πιστωτικής κάρτας αυξήθηκε σε 47 ευρώ από 46 το προηγούμενο εξάμηνο.

Η τάση χρήσης των χρεωστικών καρτών για συναλλαγές μικρότερης αξίας συνεχίστηκε και το α' εξάμηνο του 2022.

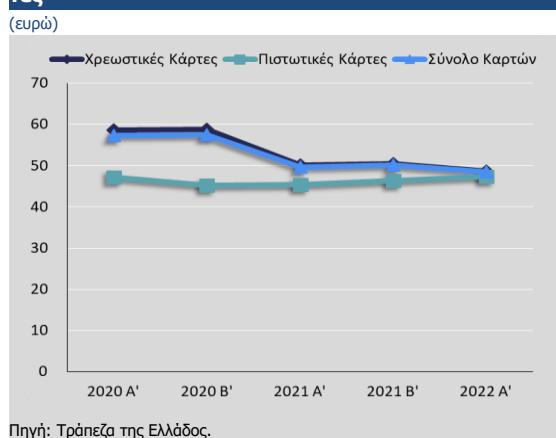
Διάγραμμα VI.4 Μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας

Διάγραμμα VI.5 Μέση αξία συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας

Διάγραμμα VI.6 Μέση αξία ανά συναλλαγή με κάρτες

Περιστατικά απάτης στις συναλλαγές με κάρτες πληρωμών

Οι αντιπροσωπευτικοί δείκτες σχετικά με την ένταση της απάτης αφορούν την αναλογία των περιστατικών απάτης και της αντίστοιχης αξίας τους προς τον αριθμό και την αξία των συναλλαγών με κάρτες. Σε όρους περιστατικών απάτης, ο δείκτης κυμάνθηκε το α' εξάμηνο του 2022 στο επίπεδο του 0,02% (βλ. Πίνακα VI.1) και αναλογεί σε μία συναλλαγή απάτης ανά 6,6 χιλ. συναλλαγές.

Πίνακας VI.1 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης ως προς το συνολικό αριθμό συναλλαγών

Χρονική Περίοδος	Αριθμός συναλλαγών	Αριθμός συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
A' 2022	904.213.583	136.153	0,02%
B' 2021	930.811.199	183.009	0,02%
A' 2021	756.938.020	209.381	0,03%
B' 2020	617.921.296	284.543	0,05%
A' 2020	531.939.549	157.691	0,03%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σε όρους αξίας των περιστατικών απάτης, ο δείκτης κυμάνθηκε στο επίπεδο του 0,01% (βλ. Πίνακα VI.2) και αναλογεί σε 1 ευρώ αξία απάτης ανά 7 χιλ. ευρώ αξία συναλλαγών.

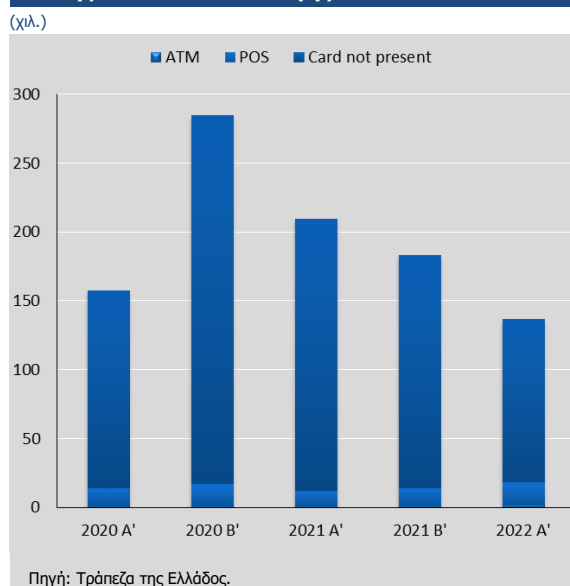
Πίνακας VI.2 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης ως προς τη συνολική αξία συναλλαγών

Χρονική Περίοδος	Αξία συναλλαγών	Αξία συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
A' 2022	43.899.493.109	6.241.816	0,01%
B' 2021	49.673.218.509	7.338.362	0,01%
A' 2021	37.614.253.430	6.103.487	0,02%
B' 2020	35.501.144.457	7.030.409	0,02%
A' 2020	30.526.569.005	5.853.697	0,02%

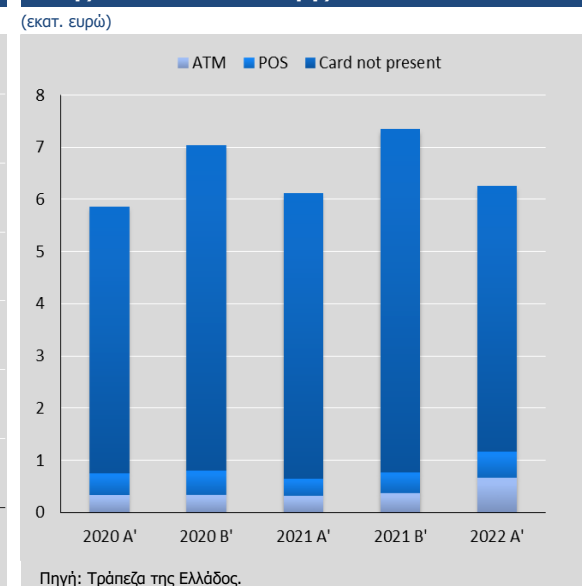
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Από την ανάλυση των περιστατικών απάτης ανά δίαυλο συναλλαγής με κάρτες πληρωμών, δηλαδή α) συναλλαγές σε τερματικά ATM, β) πληρωμές σε τερματικά POS και γ) εξ αποστάσεως συναλλαγές χωρίς την φυσική παρουσία της κάρτας (card not present - CNP), προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό απάτης αφορά τις εξ αποστάσεως συναλλαγές (βλ. Διαγράμματα VI.7 και VI.8).

Διάγραμμα VI.7 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

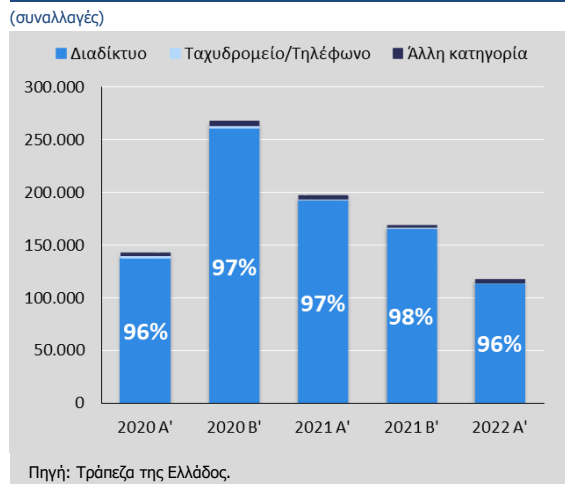
Διάγραμμα VI.8 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

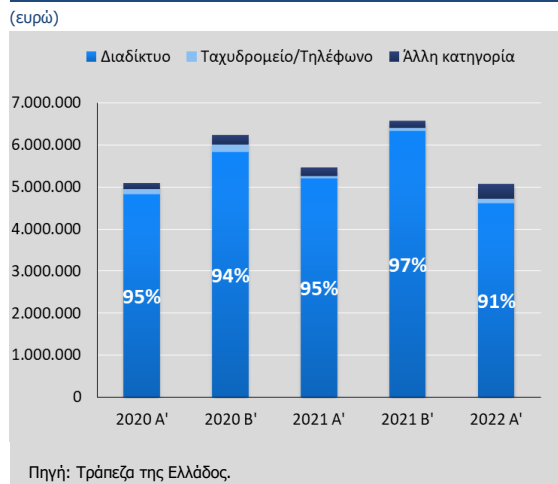
Συγκεκριμένα, το α' εξάμηνο του 2022, ο αριθμός των περιστατικών απάτης που καταγράφηκε ανά δίαυλο συναλλαγής ανήλθε σε 1.476 στις συναλλαγές ATM, σε 17 χιλ. στις πληρωμές POS

και σε 117 χιλ. στις CNP συναλλαγές. Η αντίστοιχη αξία των περιστατικών απάτης διαμορφώθηκε σε 679 χιλ. ευρώ στις συναλλαγές ATM, σε 490 χιλ. ευρώ στις πληρωμές POS και σε 5 εκατ. ευρώ στις CNP συναλλαγές. Εξετάζοντας περαιτέρω την απάτη που διενεργήθηκε στις εξ αποστάσεως συναλλαγές μέσω διαδικτύου ή ταχυδρομείου/τηλεφώνου διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες περιπτώσεις απάτης αφορούν τις συναλλαγές μέσω διαδικτύου (βλ. Διαγράμματα VI.9 και VI.10).

Διάγραμμα VI.9 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης σε συναλλαγές CNP.

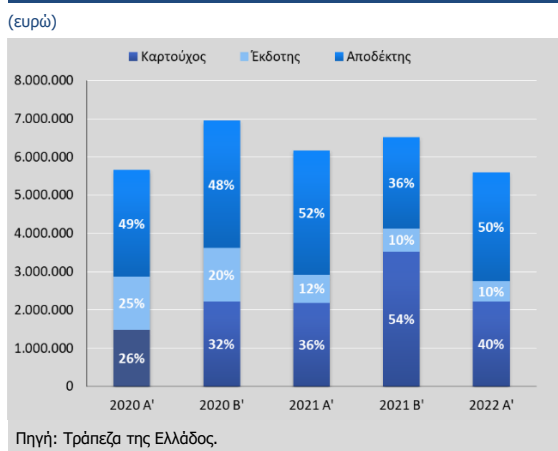
Διάγραμμα VI.10 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης σε συναλλαγές CNP.

Σημειώνεται ότι και στο εξάμηνο αναφοράς τα περιστατικά απάτης αφορούν κυρίως διαδικτυακές συναλλαγές αγορών σε εμπόρους του εξωτερικού με κάρτες που έχουν εκδοθεί στην Ελλάδα, όπως συνέβαινε και κατά τα προηγούμενα εξάμηνα. Τα υψηλότερα ποσοστά απάτης στις διασυνοριακές συναλλαγές μέσω διαδικτύου οφείλονται κυρίως στην εκτενέστερη χρήση του διεθνούς τεχνικού προτύπου ασφαλών συναλλαγών 3D Secure από παρόχους υπηρεσιών πληρωμών στην Ελλάδα σε σχέση με τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών του εξωτερικού.

Οι οικονομικές ζημιές που προκύπτουν από τις συναλλαγές απάτης και οι οποίες επιμερίζονται στα συμβαλλόμενα μέρη της συναλλαγής ανάλογα με την υπαιτιότητά τους, ανήλθαν σε 5,6 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2022, μειωμένες κατά 14% συγκριτικά με το β' εξάμηνο του 2021 και κατά 9% σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2021. Σε ό,τι αφορά τον επιμερισμό τους, διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της ζημίας επιβαρύνει τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών που αποδέχονται συναλλαγές καρτών και ο οποίος, κατά το α' εξάμηνο του 2022, επωμίστηκαν το 50% της συνολικής ζημίας. Αντίστοιχα, οι πάροχοι-εκδότες καρτών πληρωμών επιβαρύνθηκαν σε ποσοστό 40%. Οι κάτοχοι-χρήστες καρτών επιβαρύνθηκαν σε ποσοστό 10% (βλ. Διάγραμμα VI.11).

Διάγραμμα VI.11 Κατανομή ζημίας από συναλλαγές περιστατικών απάτης.

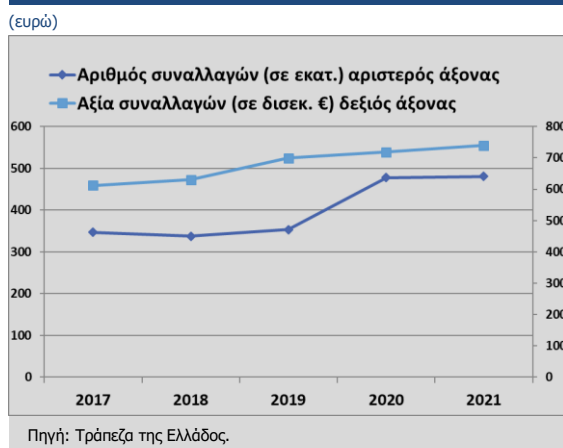

1.2 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

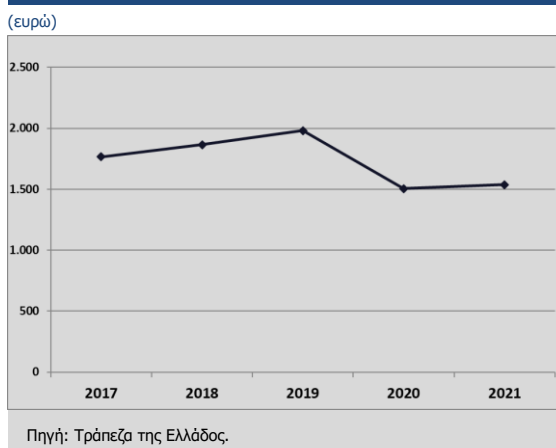
Συναλλαγές με μεταφορές πιστώσεων

Το έτος 2021 διενεργήθηκαν 481 εκατ. πελατειακές συναλλαγές με τη χρήση μεταφοράς πίστωσης αξίας 739 δισεκ. ευρώ. Σε σχέση με το έτος 2020, παρατηρείται αύξηση του αριθμού των συναλλαγών κατά 1% και αύξηση της αναλογούσας αξίας κατά 3% (βλ. Διάγραμμα VI.12). Η μέση αξία ανά συναλλαγή αυξήθηκε κατά 2% και διαμορφώθηκε σε 1.537 ευρώ το 2021, από 1.504 ευρώ το 2020. (βλ. Διάγραμμα VI.13).

Διάγραμμα VI.12 Διαχρονική εξέλιξη μεταφορών πιστώσεων σε αριθμό και αξία συναλλαγών

Διάγραμμα VI.13 Μεταφορές πιστώσεων - Διαχρονική εξέλιξη μέσης αξίας ανά συναλλαγή

Απάτη στις συναλλαγές με μεταφορές πιστώσεων

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (Κατευθυντήριες Γραμμές EBA/GL/2018/05) για τη συλλογή στατιστικών στοιχείων περιστατικών απάτης, το έτος 2021 καταγράφηκε αύξηση κατά 609% των περιστατικών απάτης στις μεταφορές πιστώσεων και κατά 320% στην αναλογούσα αξία τους. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 8.365 περιστατικά απάτης συνολικής αξίας 26,3 εκατ. ευρώ σε σχέση με τα 1.179 περιστατικά απάτης συνολικής αξίας 6,2 εκατ. ευρώ το έτος 2020. Οι δείκτες της αναλογίας των περιστατικών και της αξίας της απάτης προς τον αριθμό και την αξία των συναλλαγών με μεταφορά πίστωσης κυμάνθησαν στο επίπεδο του 0,00199% και 0,00406%, αντίστοιχα, και αντιστοιχούν σε μία συναλλαγή απάτης ανά 50 χιλ. συναλλαγές μεταφοράς πίστωσης με 1 ευρώ αξία απάτης ανά 25 χιλ. ευρώ αξία συναλλαγών.

Από την ανάλυση των στοιχείων προκύπτει ότι η πλειονότητα των τεχνικών διενέργειας της απάτης αφορά τις μεθόδους της (α) έκδοσης εντολής πληρωμής από τον απατεώνα καθώς και (β) της χειραγώγησης του πληρωτή από τον απατεώνα. Βάσει της (α) μεθόδου ο απατεώνας εκδίδει πλαστική εντολή πληρωμής αφού αποκτήσει τα ευαίσθητα δεδομένα πληρωμής του πληρωτή ή του δικαιούχου με δόλια μέσα, ενώ βάσει της (β) μεθόδου ο πληρωτής παρέχει καλή τη πίστει τη συγκατάθεσή του στην εκτέλεση εντολής πληρωμής προς λογαριασμό πληρωμών τρίτου θεωρώντας ότι ανήκει σε νόμιμο δικαιούχο.

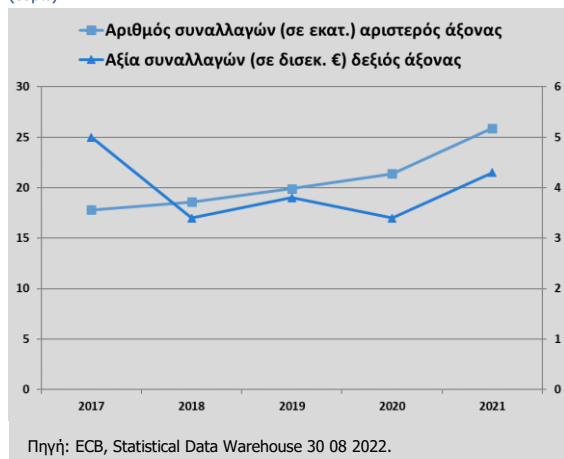
1.3 ΑΜΕΣΕΣ ΧΡΕΩΣΕΙΣ

Συναλλαγές με άμεσες χρεώσεις

Σε ετήσια βάση, οι πελατειακές συναλλαγές με τη χρήση άμεσων χρεώσεων παρουσίασαν το 2021 αύξηση κατά 21% συγκριτικά με το 2020 και διαμορφώθηκαν στις 25,9 εκατ. συναλλαγές. Η αντίστοιχη αξία των συναλλαγών παρουσίασε αύξηση κατά 26% στα 4,3 δισεκ. ευρώ (βλ. Διάγραμμα VI.14). Η μέση αξία ανά συναλλαγή διαμορφώθηκε στα 166 ευρώ παρουσιάζοντας αύξηση κατά 4% σε σχέση με το 2020 (βλ. Διάγραμμα VI.15).

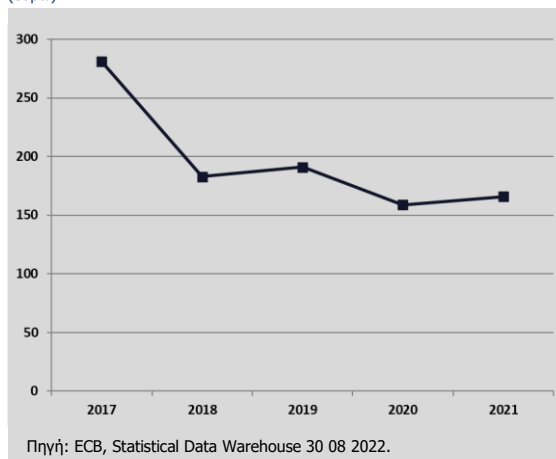
Διάγραμμα VI.14 Διαχρονική εξέλιξη άμεσων χρεώσεων σε αριθμό και αξία συναλλαγών

(ευρώ)

Διάγραμμα VI.15 Μεταφορές άμεσων χρεώσεων - Διαχρονική εξέλιξη μέσης αξίας ανά συναλλαγή

(ευρώ)

Απάτη στις συναλλαγές άμεσων χρεώσεων

Οι άμεσες χρεώσεις συνεχίζουν να αποτελούν το πλέον ασφαλές μέσο πληρωμής δεδομένου ότι και το έτος 2021 δεν καταγράφηκαν περιστατικά απάτης από τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών.

2. ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΑΝΤΙΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΟΙ

2.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

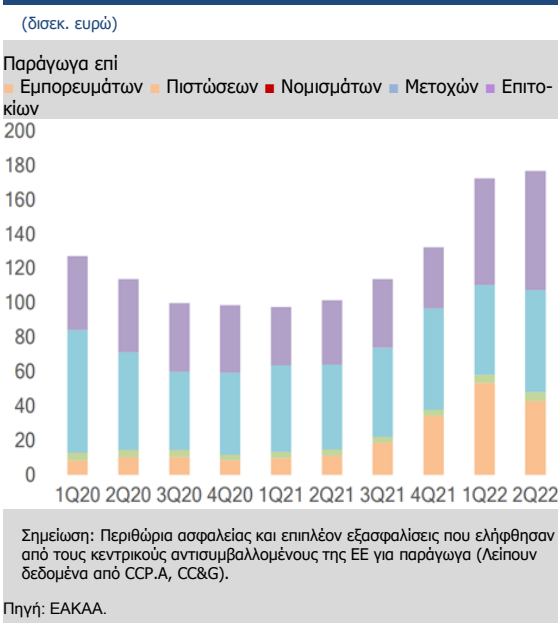
Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία είχε ισχυρό αντίκτυπο στις χρηματοπιστωτικές αγορές και οδήγησε σε ακραίες μεταβολές, ιδίως στις αγορές εμπορευμάτων συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό, οι τιμές των εμπορευμάτων και των σχετικών παραγώγων τους εκτινάχθηκαν και έκτοτε παραμένουν ασταθείς. Παράλληλα, σημειώθηκε αύξηση της συναλλακτικής δραστηριότητας, συνδεδεμένη με αυτή την αστάθεια.

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τα περιθώρια ασφαλείας να αυξηθούν σε ιστορικά υψηλό επίπεδο στην αγορά των παραγώγων επί εμπορευμάτων και ειδικότερα σε αυτών της ενέργειας. Σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε επίσης στα περιθώρια ασφαλείας για παράγωγα επί επιτοκίων (interest rate derivatives), ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης συναλλακτικής δραστηριότητας εξαιτίας των πληθωριστικών πιέσεων και των αναμενόμενων μεταβολών των επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες τόσο εντός όσο και εκτός ΕΕ (Διάγραμμα VI.16).

Αν και οι αγορές παραγώγων επί εμπορευμάτων στην ΕΕ είναι περιορισμένου μεγέθους συγκριτικά με το σύνολο των αγορών παραγώγων, η αύξηση των περιθωρίων ασφαλείας από τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους μπορεί να δημιουργήσει πιέσεις στη ρευστότητα των εκκαθαριστικών μελών και των πελατών τους και να οδηγήσει σε ευρύτερες επιπτώσεις, δεδομένης της υψηλής συγκέντρωσης και διασύνδεσης μεταξύ των εταιριών του κλάδου, των τραπεζών, των κεντρικών αντισυμβαλλομένων και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, εγείρει ανησυχίες ότι οι συμμετέχοντες στην αγορά ενδέχεται να περιορίσουν τις συναλλαγές τους σε παράγωγα που χρησιμοποιούνται για αντιστάθμιση κινδύνου ή να στραφούν σε εξωχρηματιστηριακές συναλλαγές (εκτός κεντρικής εκκαθάρισης), γεγονός το οποίο μειώνει τη διαφάνεια των συναλλαγών και μπορεί να αυξήσει τον πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου με πιθανές επιπτώσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ΕΑΚΑΑ), σε συντονισμό με τις εθνικές αρμόδιες αρχές, παρακολουθεί στενά τις οικονομικές επιπτώσεις που έχει η πρόσφατη κρίση στους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους, οι οποίοι ωστόσο παρέμειναν ανθεκτικοί κατά τη διάρκεια της κρίσης, παρά τις ακραίες τιμές και την αυξημένη αστάθεια της αγοράς.

Διάγραμμα VI.16 Περιθώρια ασφαλείας που συλλέγονται από τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους της ΕΕ ανά κατηγορία παραγώγου

Η ΕΑΚΑΑ δημοσίευσε, στις 5 Ιουλίου 2022, τα αποτελέσματα της τέταρτης άσκησης προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress test) για τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους με άδεια παροχής υπηρεσιών στην ΕΕ – κεντρικοί αντισυμβαλλόμενοι της ΕΕ, καθώς και τρίτων χωρών που έχουν αξιολογηθεί ως συστημικά σημαντικοί για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της ΕΕ ή των κρατών-μελών της (Tier 2). Συνολικά 15 κεντρικοί αντισυμβαλλόμενοι συμμετείχαν στην άσκηση, συμπεριλαμβανομένων δύο από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα αποτελέσματα της άσκησης επιβεβαιώνουν τη συνολική ανθεκτικότητα των κεντρικών αντισυμβαλλομένων στον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο συγκέντρωσης και το λειτουργικό κίνδυνο, με βάση τα σενάρια που εξετάστηκαν. Ωστόσο επισημαίνεται ότι όσον αφορά τις μεταβολές στην αγορά παραγώγων ενέργειας, το θεωρούμενο σενάριο αποδείχθηκε λιγότερο ακραίο από τις μεταβολές που παρατηρήθηκαν στην αγορά μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

Σημειώνεται ότι η άσκηση αυτή για πρώτη φορά συμπεριέλαβε μια νέα πτυχή λειτουργικού κινδύνου με σκοπό την αξιολόγηση της ανθεκτικότητας των κεντρικών αντισυμβαλλομένων σε λειτουργικά συμβάντα και αστοχίες στην παροχή υπηρεσιών από τρίτους.

Η άσκηση εντόπισε τομείς όπου χρειάζεται ενίσχυση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων. Για παράδειγμα, όσον αφορά τον κίνδυνο συγκέντρωσης, σε ορισμένους κεντρικούς αντισυμβαλλόμενους εντοπίστηκαν αποκλίσεις μεταξύ των απαραίτητων και των διαθέσιμων αποθεμάτων ασφαλείας, ιδίως στις αγορές παραγώγων επί εμπορευμάτων.

Όσον αφορά το λειτουργικό κίνδυνο, παρατηρήθηκε ότι τα περισσότερα από τα συμβάντα λειτουργικού κινδύνου προέρχονται από υπηρεσίες τρίτων, ενώ αρκετοί κρίσιμοι πάροχοι υπηρεσιών έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τις κρίσιμες λειτουργίες πολλαπλών κεντρικών αντισυμβαλλομένων με συσχετισμένο τρόπο. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν διαφορές μεταξύ των κεντρικών αντισυμβαλλομένων ως προς τις πηγές κινδύνου, τα ανοίγματα και τα εργαλεία μετριάσμού του κινδύνου, οι οποίες πρέπει να αξιολογηθούν περαιτέρω από τις αρμόδιες αρχές σε ατομική βάση.

Συνολικά πάντως, όπως αποδείχθηκε από την άσκηση, οι κεντρικοί αντισυμβαλλόμενοι διαθέτουν επαρκή αποθέματα ασφαλείας για να αντέξουν δυσμενείς εξελίξεις της αγοράς σε συνδυασμό με την αθέτηση υποχρεώσεων των δύο εκκαθαριστικών μελών με τα μεγαλύτερα ανοίγματα και παρέμειναν συνολικά ανθεκτικοί, παρά την αυξημένη αστάθεια στις αγορές στον απόηχο της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία.

2.2 ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ (ΕΤΕΚ)

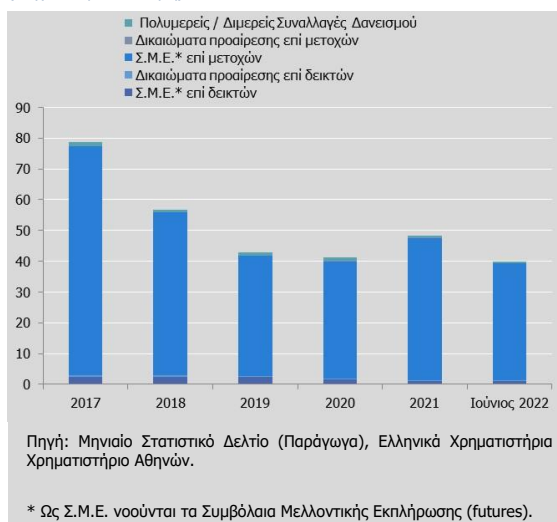
Η Εταιρία Εκκαθάρισης Συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών Α.Ε. (ΕΤ.ΕΚ.) παρέχει υπηρεσίες εκκαθάρισης και λειτουργεί ως κεντρικός αντισυμβαλλόμενος για την εκκαθάριση των συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών (αγορές αξιών και παραγώγων, καθώς και μηχανισμό δανεισμού τίτλων) καθώς και των συναλλαγών σε παράγωγα του Χρηματιστηρίου Ενέργειας, ο όγκος των οποίων κινείται σε χαμηλά επίπεδα.

Κατά το α' εξάμηνο του 2022 οι συναλλαγές παραγώγων και δανεισμού τίτλων που εκκαθαρίζονται από την ΕΤ.ΕΚ. υποχώρησαν σε σχέση με το προηγούμενο έτος όσον αφορά το μέσο ημερήσιο όγκο τους, αυξήθηκαν ωστόσο ως προς τη μέση ημερήσια αξία τους.

Αναλυτικότερα, ο μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών συνολικά στην αγορά παραγώγων και στο μηχανισμό δανεισμού τίτλων ανήλθε, κατά το υπό εξέταση χρονικό διάστημα, σε 39.828 συναλλαγές, όντας μειωμένος κατά 17,4% έναντι του προηγούμενου έτους (2021: 48.233 συναλλαγές) και κατά 42,8% έναντι του αντίστοιχου χρονικού διαστήματος του προηγούμενου έτους (Ιανουάριος – Ιούνιος 2021: 69.668 συναλλαγές) – όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα VI.3 και στο Διάγραμμα VI.17 – μεταβολή που οφείλεται κατά βάση στη μείωση που παρατηρήθηκε στα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (Σ.Μ.Ε.) επί μετοχών.

Διάγραμμα VI.17 Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών στην αγορά παραγώγων ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος, καθώς και στο Μηχανισμό Δανεισμού Τίτλων του Χρηματιστηρίου Αθηνών

(σε χιλιάδες συναλλαγές)

Πίνακας VI.3 Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών στην αγορά παραγώγων ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος και στο Μηχανισμό Δανεισμού Τίτλων

	Σ.Μ.Ε.* επί δεικτών	Δικαιώματα προαίρεσης επί δεικτών	Σ.Μ.Ε. επί μετοχών	Δικαιώματα προαίρεσης επί μετοχών	Πολυμερείς/Διμερείς Συναλλαγές Δανεισμού	Γενικό σύνολο
2017	2.508	379	74.494	98	1.226	78.705
2018	2.573	326	53.063	47	670	56.679
2019	2.461	255	39.093	85	872	42.767
2020	1.698	147	38.154	62	1.121	41.182
2021	1.205	152	46.238	71	567	48.233
Ιούνιος 2022	1.158	90	37.975	45	559	39.828

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.
* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures).

Αντίθετα, η μέση ημερήσια αξία συναλλαγών ανήλθε κατά το α' εξάμηνο του 2022 σε 15 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 7% έναντι του προηγούμενου έτους (14 εκατ. ευρώ το 2021), αλλά μείωση 10,9% έναντι του αντίστοιχου περυσινού χρονικού διαστήματος (Ιανουάριος-Ιούνιος 2021: 16,78 εκατ. ευρώ) (βλ. Πίνακα VI.4 και Διάγραμμα VI.18).

Πίνακας VI.4 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην αγορά παραγώγων του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος

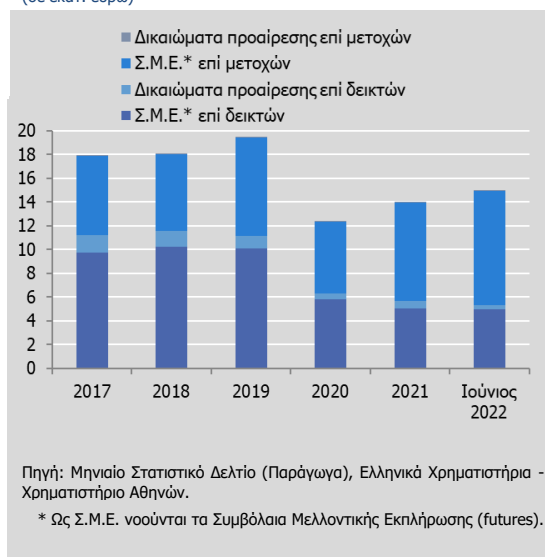
(σε εκατ. ευρώ)

	Σ.Μ.Ε.* επί δεικτών	Δικαιώματα προαίρεσης επί δεικτών	Σ.Μ.Ε.* επί μετοχών	Δικαιώματα προαίρεσης επί μετοχών	Γενικό σύνολο
2017	9,73	1,49	6,66	0,04	17,93
2018	10,23	1,30	6,48	0,01	18,03
2019	10,11	1,04	8,24	0,03	19,42
2020	5,81	0,51	6,02	0,03	12,37
2021	5,02	0,64	8,32	0,06	14,03
Ιούνιος 2022	4,95	0,39	9,57	0,04	14,95

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.
* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures).

Διάγραμμα VI.18 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην αγορά παραγώγων του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος

(σε εκατ. ευρώ)

3. ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΑ ΤΙΤΛΩΝ

3.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στις 2 Ιουνίου 2022 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τον Κανονισμό 2022/858 (DLT Pilot regime), με τον οποίο εισάγεται ένα πιλοτικό καθεστώς για υποδομές της αγοράς που βασίζονται σε τεχνολογία κατανεμημένου καθολικού (Distributed Ledger Technology – DLT¹⁰⁶). Ο κανονισμός αυτός θα εφαρμοστεί από τις 23 Μαρτίου 2023.

Στόχος του πιλοτικού καθεστώτος είναι να καταστήσει δυνατή τη χρήση της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού για την έκδοση, τη διαπραγμάτευση και το διακανονισμό κρυπτοστοιχείων που χαρακτηρίζονται ως χρηματοπιστωτικά μέσα,¹⁰⁷ ώστε να διασφαλιστεί ότι το κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες είναι φιλικό προς την καινοτομία και δεν θέτει εμπόδια στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών. Ταυτόχρονα, στόχος του πιλοτικού καθεστώτος

¹⁰⁶ Σύμφωνα με τους ορισμούς του DLT Pilot regime: «Τεχνολογία κατανεμημένου καθολικού» ή «τεχνολογία DLT»: είναι η τεχνολογία που καθιστά δυνατή τη λειτουργία και τη χρήση κατανεμημένων καθολικών.

«Κατανεμημένο καθολικό»: είναι το αποθετήριο πληροφοριών που τηρεί αρχεία συναλλαγών και το οποίο διαμοιράζεται και συγχρονίζεται μεταξύ ενός συνόλου κόμβων δικτύου DLT, με τη χρήση μηχανισμού συναίνεσης.

«Μηχανισμός συναίνεσης»: είναι οι κανόνες και διαδικασίες μέσω των οποίων επιτυγχάνεται συμφωνία, μεταξύ κόμβων δικτύου DLT, για την επικύρωση συναλλαγής.

¹⁰⁷ Τα κρυπτοστοιχεία συνιστούν μία από τις σημαντικότερες εφαρμογές της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Κάποια κρυπτοστοιχεία χαρακτηρίζονται ως χρηματοπιστωτικά μέσα κατά την έννοια της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (MiFID II) και για αυτά, για τους εκδότες τους και για τις εταιρίες που ασκούν δραστηριότητες σχετικές με αυτά, ισχύει δυνητικά ένα πλήρες σύνολο νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Για τα κρυπτοστοιχεία που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των χρηματοπιστωτικών μέσων (stablecoins, e-money tokens, utility tokens) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε στις 24.9.2020 μία πρόταση νέου Κανονισμού σχετικά με τις αγορές κρυπτοστοιχείων (MiCA), επί της οποίας υπήρξε τον Ιούνιο του 2022 συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

είναι να διασφαλιστούν η προστασία των επενδυτών, η ακεραιότητα της αγοράς, η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και η διαφάνεια και να αποφευχθούν το κανονιστικό αρμπιτράζ και τα ρυθμιστικά κενά.

Το πιλοτικό αυτό καθεστώς θα δώσει τη δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ΕΑΚΑΑ) και στις αρμόδιες αρχές να αποκομίσουν συμπεράσματα για τις ευκαιρίες αλλά και τους ειδικούς κινδύνους που σχετίζονται με τα κρυπτοστοιχεία που χαρακτηρίζονται ως χρηματοπιστωτικά μέσα, και με τις υποκείμενες τεχνολογίες τους. Επιπλέον, η γνώση και η εμπειρία που θα αποκτηθεί θα συμβάλει στη διαμόρφωση πρακτικών προτάσεων για την προσαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας της Ένωσης στις νέες τεχνολογίες έκδοσης, φύλαξης και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και στις τεχνολογίες διαπραγμάτευσης και διακανονισμού DLT χρηματοπιστωτικών μέσων.

Το DLT Pilot regime εισάγει τρεις κατηγορίες υποδομών με τεχνολογία DLT: τους πολυμερείς μηχανισμούς διαπραγμάτευσης DLT (DLT MTF), τα συστήματα συναλλαγών και διακανονισμού DLT (DLT TSS) και τα συστήματα διακανονισμού DLT (DLT SS). Έναντι αυτών των υποδομών και των διαχειριστών τους, ο κανονισμός θεσπίζει απαιτήσεις σχετικά με: α) τη χορήγηση και την ανάκληση αδειών λειτουργίας, β) τη λειτουργία τους, γ) την εποπτεία τους και δ) τη συνεργασία μεταξύ των διαχειριστών, των αρμόδιων αρχών και της ΕΑΚΑΑ. Από την άλλη πλευρά, το DLT Pilot regime συμπεριλαμβάνει διατάξεις σχετικά με την προσωρινή εξαίρεση των υποδομών αυτών από συγκεκριμένες απαιτήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, οι οποίες θα μπορούσαν να εμποδίσουν τους διαχειριστές να αναπτύξουν λύσεις για τη διαπραγμάτευση και το διακανονισμό συναλλαγών σε κρυπτοστοιχεία. Στην περίπτωση των εξαιρέσεων όμως πρέπει να διασφαλιστεί ότι δεν αποδυναμώνονται οι υφιστάμενες απαιτήσεις για την προστασία των επενδυτών και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Όπως προβλέπει το DLT Pilot regime, το αργότερο μετά από περίοδο τριών ετών η ΕΑΚΑΑ υποχρεούται να υποβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολόγηση σχετικά με το πιλοτικό καθεστώς, βάσει της οποίας η Επιτροπή θα εξετάσει τη διατήρηση του πιλοτικού καθεστώτος ως έχει ή την τροποποίησή του ώστε να περιλαμβάνει νέες κατηγορίες χρηματοπιστωτικών μέσων ή τον τερματισμό του.

3.2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΙΤΛΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η λειτουργία του Συστήματος Διακανονισμού Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος (“Σύστημα Παρακολούθησης Συναλλαγών επί Τίτλων με Λογιστική Μορφή”, στο εξής “Σύστημα”) το α’ εξάμηνο του 2022 ήταν συνεχής και αδιάλειπτη, ενώ η ασφάλεια και η αποδοτικότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών διατηρήθηκαν σε υψηλό επίπεδο.

Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών που διακανονίστηκαν στο Σύστημα το α’ εξάμηνο του 2022 (αγοραπωλησίες, συναλλαγές repos, εσωτερικές μεταφορές κ.λπ.) ανήλθε σε 10,28 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων 604 εκατ. ευρώ ήταν οι αγοραπωλησίες τίτλων. Επιπλέον, ο μέσος ημερήσιος όγκος των συναλλαγών τους πρώτους έξι μήνες του έτους έφθασε στις 233 συναλλαγές, εκ των οποίων 107 ήταν οι αγοραπωλησίες (βλ. Πίνακα VI.5 και Διάγραμμα VI.19). Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα του 2021, καθώς από τον Ιανουάριο του 2022 στα στοιχεία των συναλλαγών συμπεριλαμβάνονται οι συναλλαγές επί του εντόκου γραμματίου ειδικού σκοπού του Ελληνικού Δημοσίου (ν. 4254/14, άρθρο 1, υποπαρ. Γ.4).

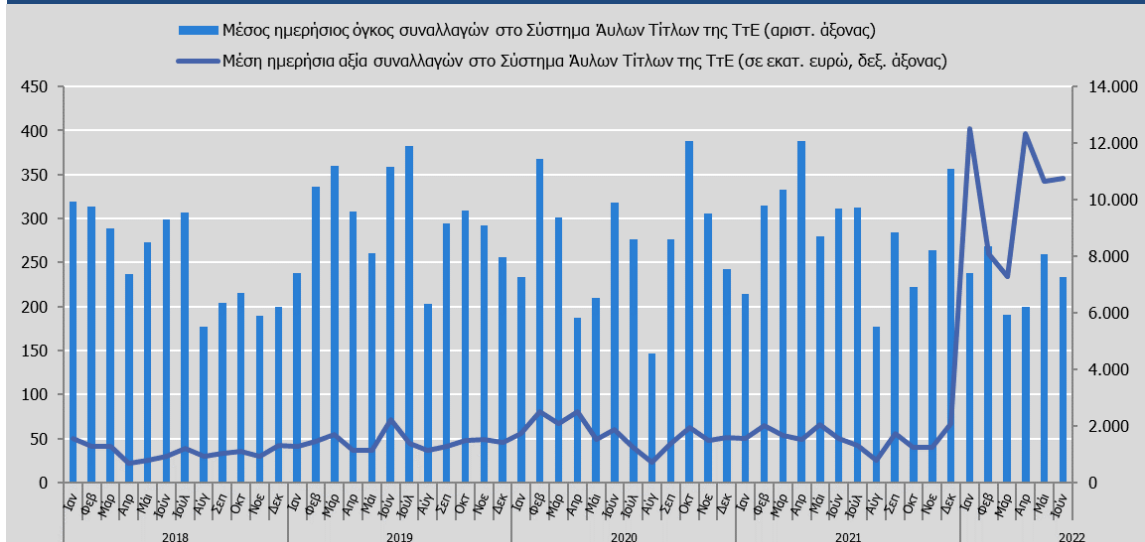
Πίνακας VI.5 Μέση ημερήσια αξία και μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος

	Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)					Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών				
	2018	2019	2020	2021	2022*	2018	2019	2020	2021	2022*
Ιανουάριος	1.548,34	1.260,33	1.733,54	1.544,38	12.516,03	319,41	237,45	233,41	214,00	238,00
Φεβρουάριος	1.277,22	1.438,64	2.519,11	2.009,14	8.091,21	313,90	336,65	367,75	315,00	268,00
Μάρτιος	1.294,59	1.703,39	2.069,01	1.663,07	7.294,69	288,76	360,10	300,73	333,00	191,00
Απρίλιος	697,84	1.146,08	2.506,32	1.518,04	12.348,19	236,50	307,60	186,85	388,00	200,00
Μάιος	772,86	1.139,99	1.529,67	2.061,32	10.653,34	273,45	260,17	209,24	280,00	259,00
Ιούνιος	919,38	2.236,98	1.881,47	1.575,82	10.755,71	298,38	359,00	318,55	311,00	233,00
Ιούλιος	1.219,55	1.375,03	1.252,75	1.322,85		306,45	382,39	276,00	313,00	
Αύγουστος	909,41	1.143,18	726,86	799,06		177,39	203,36	147,00	177,00	
Σεπτέμβριος	1.017,99	1.279,68	1.394,42	1.719,40		204,50	293,90	276,00	284,00	
Οκτώβριος	1.087,59	1.503,12	1.957,54	1.255,66		215,13	308,83	388,00	222,00	
Νοέμβριος	943,20	1.525,55	1.483,11	1.252,64		189,73	292,00	306,00	264,00	
Δεκέμβριος	1.317,13	1.429,29	1.606,98	2.080,48		200,16	256,60	243,00	357,00	
Μέσες μην- ναιίες τιμές	1.083,76	1.431,77	1.721,73	1.566,82	10.276,53	252,00	300,00	271,00	288,00	231,50

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Από τον Ιανουάριο του 2022 στα στοιχεία συμπεριλαμβάνονται οι συναλλαγές επί του εντόκου γραμματίου ειδικού σκοπού του Ελληνικού Δημοσίου (ν. 4254/14, άρθρο 1, υποπαράγ. Γ4).

Διάγραμμα VI.19 Μέσος ημερήσιος όγκος και μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος (2018-Ιουν. 2022)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

3.3 ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΨΛΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΤΙΤΛΩΝ”

Η εταιρία Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων (ΕΛΚΑΤ) έχει λάβει από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς άδεια λειτουργίας Κεντρικού Αποθετηρίου Τίτλων (ΚΑΤ) σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τα Κεντρικά Αποθετήρια Τίτλων (CSDR).¹⁰⁸ Όπως προβλέπεται από αυτόν τον κανονισμό, μετά την αρχική αδειοδότησή τους, τα ΚΑΤ υπόκεινται σε τακτική επαναξιολόγηση, στην οποία για την ΕΛΚΑΤ συμμετέχει και η Τράπεζα της Ελλάδος ως μέλος του Ευρωσυστήματος, με την ιδιότητα της σχετικής αρχής, δηλαδή της κεντρικής τράπεζας που εκδίδει το νόμισμα στο οποίο πραγματοποιείται ο διακανονισμός, αλλά και της κεντρικής τράπεζας στα βιβλία της οποίας διακανονίζεται το χρηματικό σκέλος των συναλλαγών.

Η δραστηριότητα διακανονισμού στο Σύστημα Άυλων Τίτλων (Σ.Α.Τ.) που διαχειρίζεται η ΕΛΚΑΤ παρουσίασε αύξηση ως προς τον αριθμό και την αξία των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών.

Πιο συγκεκριμένα, ο μέσος ημερήσιος αριθμός των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών το α΄ εξάμηνο του 2022 ανήλθε στις 35.745, παρουσιάζοντας μικρή αύξηση 1% έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2021 (35.361 συναλλαγές) (βλ. Πίνακα VI.6 και Διάγραμμα VI.20).

Παράλληλα, η μέση ημερήσια αξία των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών το α΄ εξάμηνο του 2022 αυξήθηκε κατά 11% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2021 και ανήλθε στα 92,64 εκατ. ευρώ, έναντι 82,02 εκατ. ευρώ το α΄ εξάμηνο του 2021 (βλ. Πίνακα VI.6 και Διάγραμμα VI.20).

Πίνακας VI.6 Μέσος ημερήσιος αριθμός και μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών¹ στο Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων

	Μετοχές	Δικαιώματα προαίρεσως	Εταιρικά ομόλογα	Διαπραγματεύσιμα αμοιβαία κεφάλαια	Κρατικά ομόλογα	Εναλλακτική αγορά (μετοχών)	Σύνολο
Μέσος ημερήσιος αριθμός διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών							
2018	20.324	7	41	2	0	11	20.385
2019	27.383	40	64	3	0,49	32	27.523
2020	32.700	7	64	3	0,21	206	32.982
2021	29.939	56	75	2	2	312	30.386
Ιαν-Ιουν 2022	35.149	14	122	3	0	456	35.745
Μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών (σε χιλ. ευρώ)							
2018	54.962,4	0,7	657,4	47,5	0,0	6,9	55.674,9
2019	66.273,4	23,3	959,4	44,1	39,8	20,8	67.360,8
2020	64.474,5	2,4	760,8	40,0	10,2	119,7	65.407,7
2021	70.247,6	23,5	985,6	17,0	84,7	296,8	71.655,0
Ιαν-Ιουν 2022	91.107,0	25,2	1.142,0	13,6	0,0	349,5	92.637,3

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο AxiaNumbers, Ελληνικά Χρηματιστήρια – Χρηματιστήριο Αθηνών.

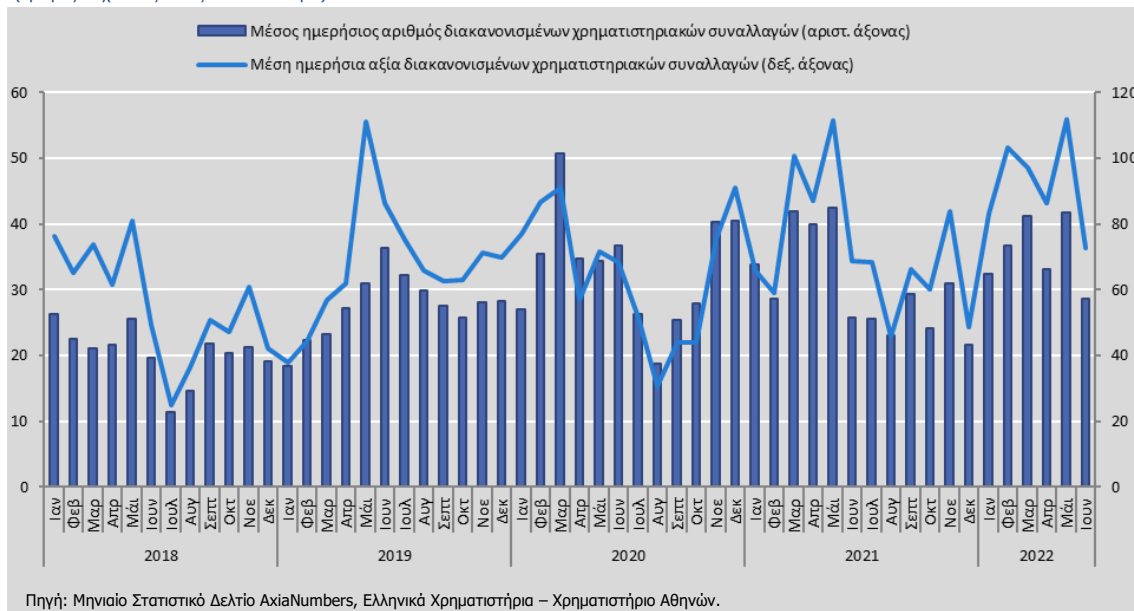
¹ Ως χρηματιστηριακές συναλλαγές νοούνται οι συναλλαγές του Χρηματιστηρίου Αθηνών που διακανονίστηκαν στο Σύστημα Άυλων Τίτλων, υπολογισμένες με τη μέθοδο single count (μόνο αγορές).

¹⁰⁸ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 909/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 2014 σχετικά με τη βελτίωση του διακανονισμού αξιογράφων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων και για την τροποποίηση των οδηγιών 98/26/ΕΚ και 2014/65/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 236/2012.

Αισθητή αύξηση των συναλλαγών σε εταιρικά ομόλογα παρατηρήθηκε κατά το α΄ εξάμηνο του 2022. Ο μέσος ημερήσιος αριθμός των συναλλαγών ανήλθε σε 122, έναντι 65 το αντίστοιχο διάστημα του 2021 (αύξηση κατά 87%) και η μέση ημερήσια αξία τους έφθασε τα 1,14 εκατ. ευρώ (α΄ εξάμηνο 2021: 0,82 εκατ. ευρώ, αύξηση κατά 39%).

Διάγραμμα VI.20 Μέσος ημερήσιος αριθμός και μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματοπιστωτικών συναλλαγών (2018-Ιουν. 2022)

(αριθμός σε χιλιάδες και αξία σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο AxiaNumbers, Ελληνικά Χρηματιστήρια – Χρηματιστήριο Αθηνών.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 2010-2020

Δημήτριος Η. Χαλαμανδάρης¹⁰⁹

Άννα Τσούνια

Ευγενία Γκαργκάνα

Εισαγωγή

Για περισσότερο από μια δεκαετία, κατά την περίοδο 2008-2020, η ελληνική οικονομία βρέθηκε αντιμέτωπη με σημαντικές προκλήσεις, όπως η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η κρίση χρέους, η επιβολή πλαισίου περιορισμών στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων των απαγορεύσεων στις διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων (capital controls), και, πιο πρόσφατα, η πανδημία του κορωνοϊού (COVID-19). Μετά το 2008 η ελληνική οικονομία εισήλθε σε βαθιά κρίση, με αποτέλεσμα τη μετέπειτα ένταξή της σε τρία διαδοχικά προγράμματα οικονομικής προσαρμογής και την ενεργοποίηση του μηχανισμού χρηματοδοτικής στήριξης της χώρας από την ΕΕ, την ΕΚΤ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το εν λόγω διάστημα, η διάρθρωση τόσο του χρηματοπιστωτικού συστήματος όσο και της οικονομίας στο σύνολό της μεταβλήθηκε σημαντικά και επιτεύχθηκε η απαραίτητη προσαρμογή σε νέα δεδομένα.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να καταγράψει και να αναλύσει τη συνεισφορά των επιμέρους κλάδων της οικονομίας στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και των τραπεζικών πιστώσεων, κατά την επισκοπούμενη περίοδο. Προς το σκοπό αυτό εξετάζει από κοινού την εξέλιξη και τη διάρθρωση των μεγεθών του ΑΕΠ, των συνολικών τραπεζικών πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Αρχικά αναλύει την ποσοστιαία συμμετοχή των επιμέρους κλάδων στην προστιθέμενη αξία της οικονομίας κατά τη δεκαετία 2010-2020. Εν συνεχεία, εξετάζει την τάση των επιχειρηματικών χορηγήσεων και τη συσχετίσι τους με συγκεκριμένους τραπεζικούς δείκτες (δείκτες επισφαλειών, κάλυψης από προβλέψεις κ.λπ.) ανά κλάδο, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του κλάδου στην προστιθέμενη αξία, κατά την υπο-περίοδο 2015-2020.

Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ)

Η ελληνική οικονομία και η διάρθρωση αυτής μεταβλήθηκαν σημαντικά τη δεκαετία 2010-2020, τόσο στο πλαίσιο της εξέλιξης και του εκσυγχρονισμού της όσο και ως συνέπεια των προκλήσεων με τις οποίες βρέθηκε αντιμέτωπη την εν λόγω περίοδο. Προκειμένου να αναδειχθεί η κατεύθυνση και η έκταση της μεταβολής που συντελέστηκε στη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, αναλύεται η διαχρονική εξέλιξη της ποσοστιαίας συμμετοχής κάθε κλάδου οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στο ΑΕΠ.

¹⁰⁹ Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στους συναδέλφους Η. Βορίδη, Κ. Κοτσώνη, Γ. Παύλου, Μ. Φλεβοτόμου και Κ. Κανελλόπουλο για τα πολύτιμα σχόλια και παρατηρήσεις τους, καθώς και στην κα Α. Κατσικά (Ελληνική Στατιστική Αρχή) για τις χρήσιμες διευκρινίσεις που μας παρείχε σχετικά με τα στοιχεία για την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά κλάδο.

Η προσέγγιση μέτρησης του ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής ορίζει το ΑΕΠ ως το άθροισμα των προστιθέμενων αξιών όλων των δραστηριοτήτων που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες, συν τους φόρους και μείον τις επιδοτήσεις προϊόντων. Η προστιθέμενη αξία ισούται με την αξία του παραγόμενου προϊόντος (από οποιαδήποτε μονάδα επιδίδεται σε παραγωγική δραστηριότητα), αφού αφαιρεθεί το κόστος παραγωγής, δηλ. η αξία της ενδιάμεσης κατανάλωσης των αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιήθηκαν ως εισροές κατά τη διαδικασία παραγωγής.¹¹⁰

Εξετάζοντας τη διαχρονική εξέλιξη της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, την περίοδο 2010-2020, διαπιστώνουμε αξιολογή μεταβολή στη διάρθρωση της συνολικής ΑΠΑ¹¹¹ (βλ. Διάγραμμα 1). Συγκεκριμένα, από συνολικά 14 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η ποσοστιαία συμμετοχή στην ΑΠΑ 6 κλάδων υποχώρησε («Κατασκευές», «Εμπόριο», «Ναυτιλία», «Καταλύματα και Εστίαση»¹¹², «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας», «Υγεία» και «Λοιποί κλάδοι») και άλλων 8 ενισχύθηκε («Μεταποίηση», «Αγροτικές δραστηριότητες», «Ενέργεια και Πετρελαιοειδή», «Μεταφορές (πλην ναυτιλίας) και Αποθήκευση», «Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις», «Τηλεπικοινωνίες, Πληροφορική και Ενημέρωση» και «Δημόσια διοίκηση»).

Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου «Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας» στην ΑΠΑ, αν και υποχωρεί στο 16% περίπου για το 2020 από 17% το 2010 είναι διαχρονικά το υψηλότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους.¹¹³ Παρομοίως, το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου «Εμπόριο», αν και υποχωρεί από 12,6% το 2010 σε 11,9% το 2020, παραμένει από τα υψηλότερα μεταξύ των κλάδων, όπως και εκείνο του κλάδου «Δημόσια Διοίκηση», το οποίο αυξάνεται σε περίπου 11% το 2020 από 10% το 2010, αν και παραμένει σχεδόν σταθερό τη δεκαετία πριν το 2020.¹¹⁴

¹¹⁰ Η προστιθέμενη αξία υπολογίζεται πριν ή μετά την ανάλωση πάγιου κεφαλαίου, δηλαδή «ακαθάριστη» ή «καθαρή» αντίστοιχα, και υποδιαιρείται κατά θεσμικό τομέα (π.χ. μη χρηματοοικονομικές εταιρίες ιδιωτικές ή δημόσιες, εγχώριες ή ελεγχόμενες από την αλλοδαπή κλπ.) και κατά είδος δραστηριότητας ή κλάδο που συμβάλλει στο σύνολο, π.χ. γεωργία, μεταποίηση, κατασκευές, υπηρεσίες κ.λπ. Οι θεσμικοί τομείς καθορίζονται στην Ενότητα 1 του Παραρτήματος του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 549/2013.

¹¹¹ Ακολουθείται η κατηγοριοποίηση των κλάδων που εφαρμόζεται στην κλαδική ανάλυση των επιχειρηματικών δανείων σύμφωνα με την [ΠΕΕ 47/9.2.2015](#) της Τράπεζας της Ελλάδος.

¹¹² Για τον κλάδο «Καταλύματα και Εστίαση» η οικονομική δραστηριότητα φαίνεται να υποχωρεί μόνο μεταξύ 2018-2020, ενώ την προηγούμενη περίοδο η τάση ήταν ανοδική.

¹¹³ Ο κλάδος «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και το προϊόν των υπηρεσιών λόγω ιδιοκατοίκησης (τεκμαρτό εισόδημα από ιδιοκατοίκηση – imputed rents). Δεδομένου ότι στην Ελλάδα το ποσοστό της ιδιοκατοίκησης είναι πολύ υψηλό, είναι λογικό ο εν λόγω κλάδος να καταγράφει διαχρονικά υψηλή ΑΠΑ. Επισημαίνεται ακόμη ότι, παρόλο που οι ξένες άμεσες επενδύσεις σε δραστηριότητες ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα αυξήθηκαν σημαντικά τα τελευταία τέσσερα έτη, η άνοδος αυτή ενδέχεται να μην έχει ενσωματωθεί πλήρως στα ετήσια στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, καθώς τα στοιχεία για τα έτη 2019 και 2020 είναι υπό αναθεώρηση.

¹¹⁴ Αξιοσημείωτη αύξηση παρατηρείται στην τελική καταναλωτική δαπάνη της γενικής κυβέρνησης το 2009. Η εν λόγω αύξηση εντοπίζεται κυρίως στις δαπάνες για αποδοχές. Και αυτό γιατί το έτος 2009, παρά την αυστηρή εισοδηματική πολιτική που ανακοινώθηκε το Μάρτιο (πάγωμα μισθών και συντάξεων της κεντρικής κυβέρνησης), η μισθολογική δαπάνη αυξήθηκε από παράγοντες όπως (α) η ενσωμάτωση των πρόσθετων παροχών των καταργηθέντων Ειδικών Λογαριασμών στα μεγέθη του 2009, (β) η ενίσχυση που δόθηκε στους χαμηλόμισθους και χαμηλοσυνταξιούχους του Δημοσίου με τη μορφή εφάπαξ αφορολόγητου επιδόματος και (γ) ειδικές μισθολογικές ρυθμίσεις για τους δικαστικούς και τους γιατρούς του ΕΣΥ, οι οποίες εφαρμόστηκαν πριν από το πάγωμα των αυξήσεων και τη χορήγηση μόνο του εφάπαξ βοηθήματος.

Διάγραμμα 1 Εξέλιξη της ποσοστιαίας συμμετοχής κάθε κλάδου στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (2010-2020) ανά διατρία

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Σημείωση: Με μπλε και κόκκινο σημειώνονται τα ποσοστά για τα έτη 2010 και 2020 αντίστοιχα. Στο κάτω γράφημα παρουσιάζονται αναλυτικά οι υποκλάδοι της μεταποίησης.

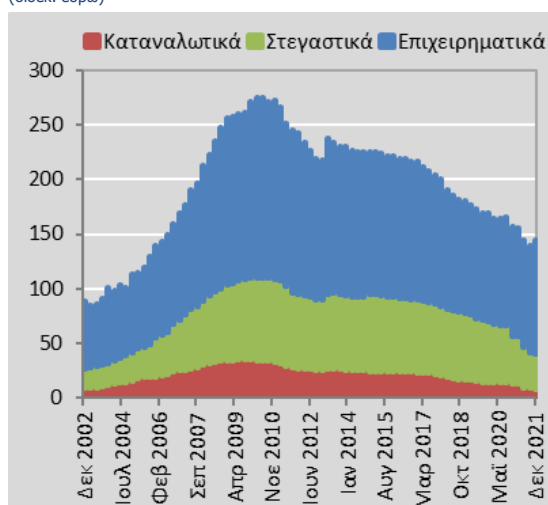
Η «Μεταποίηση» παραμένει μεταξύ των κλάδων που έχουν σημαντική συνεισφορά στην ΑΠΑ, η οποία ενισχύεται περαιτέρω κατά τη διάρκεια της δεκαετίας. Από τους υποκλάδους της μεταποίησης – όπως έχουν ομαδοποιηθεί για την παρούσα ανάλυση – μόνο οι κλάδοι «Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού» και «Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία» ενίσχυσαν το ποσοστό συμμετοχής στην ΑΠΑ σε σχέση με το 2010, ενώ τα ποσοστά όλων των λοιπών κλάδων – έστω και οριακά κάποιων – υποχώρησαν.

Εξέλιξη δανείων ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου – εποπτικά στοιχεία

Κατά την τελευταία εικοσαετία – σύμφωνα με τα εποπτικά στοιχεία, η διάρθρωση του χαρτοφυλακίου δανείων των ελληνικών τραπεζών δεν έχει αλλάξει σημαντικά, με τα επιχειρηματικά δάνεια να αποτελούν διαχρονικά το μεγαλύτερο μέρος αυτού (βλ. Διαγράμματα 2α και 2β). Ειδικότερα, με στοιχεία Δεκεμβρίου 2021, το μερίδιο των επιχειρηματικών δανείων στο σύνολο του δανειακού χαρτοφυλακίου ανέρχεται στο 72%, ενώ ακολουθούν τα στεγαστικά δάνεια με ποσοστό 22%. Το υπόλοιπο των επιχειρηματικών δανείων, με στοιχεία Δεκεμβρίου 2021, ανέρχεται σε 104,3 δισεκ. ευρώ, ποσό ωστόσο σημαντικά μειωμένο σε σχέση με την υψηλότερη τιμή που κατέγραψε τον Ιούνιο του 2010 (165 δισεκ. ευρώ).¹¹⁵

Διάγραμμα 2α Υπόλοιπα δανείων (εποπτικά στοιχεία, προ προβλέψεων

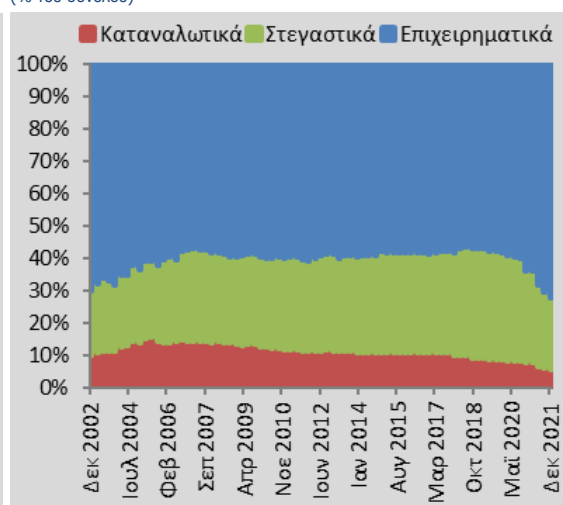
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

Διάγραμμα 2β Υπόλοιπα δανείων – μερίδια (προ προβλέψεων

(% του συνόλου)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

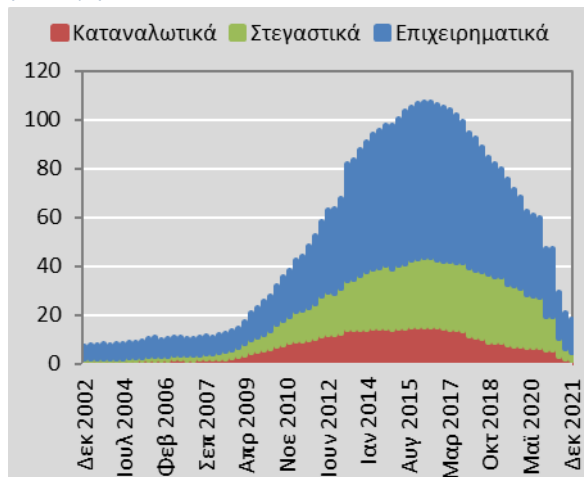
Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του χαρτοφυλακίου αποτελείται από τα επιχειρηματικά δάνεια αντανακλάται και στη διάρθρωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών. Ειδικότερα, ποσοστό 74% των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αφορά επιχειρηματικά δάνεια, με την αξία των μη εξυπηρετούμενων επιχειρηματικών δανείων το Δεκέμβριο του 2021

¹¹⁵ Σημειώνεται ότι τα εποπτικά στοιχεία διαφέρουν από εκείνα των Συγκεντρωτικών Λογιστικών Καταστάσεων των εγχώριων Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (πλην της Τράπεζας της Ελλάδος) βάσει των οποίων εκτιμάται η χρηματοδότηση της οικονομίας. Γενικότερα, η μεταβολή του υπολοίπου των δανείων ισούται με τη διαφορά μεταξύ των εκταμιεύσεων νέων δανείων και του ύψους των πληρωμών χρεολυσίων σε εξόφληση υφιστάμενων δανείων, κατά την περίοδο αναφοράς. Προκειμένου η μεταβολή του υπολοίπου των δανείων να αντανακλά την πραγματική εξέλιξη της πιστωτικής επέκτασης εκ μέρους των τραπεζών προς τον ιδιωτικό τομέα, πρέπει να αναπροσαρμόζεται ως προς τις διαγραφές δανείων, τις πωλήσεις και μεταβιβάσεις δανείων, καθώς και διάφορες αναταξινομήσεις τους και, τέλος, τιτλοποιημένες απαιτήσεις οι οποίες έχουν αποαναγνωρισθεί από το ενεργητικό των τραπεζών. Επομένως, τα δάνεια τα οποία έχουν αρχικά π.χ. διαγραφεί από το υπόλοιπο ή μεταβιβαστεί εκτός ισολογισμού, κατά την προσαρμογή αυτή ενσωματώνονται εκ νέου στη μεταβολή του υπολοίπου των δανείων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, με βάση αυτές τις προσαρμογές, ο ρυθμός συρρίκνωσης των τραπεζικών δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις μεταξύ Ιουνίου 2010 και Δεκεμβρίου 2021 ήταν κατά προσέγγιση -4,2%, πολύ μικρότερος έναντι της απλής μεταβολής του υπολοίπου κατά -52,0% (στεγαστικά δάνεια: -28,3% έναντι -62,1%, καταναλωτικά δάνεια: -24,1% έναντι -75,2%). Ο εν λόγω προσαρμοσμένος ρυθμός μεταβολής προσεγγίζεται με τα στοιχεία των Συγκεντρωτικών Λογιστικών Καταστάσεων των εγχώριων Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων πλην της Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς οι μεταβολές αυτές δεν καταγράφονται όλες χωριστά στα εποπτικά στοιχεία. Τέλος, σημαντικές μεταβιβάσεις δανείων περιόρισαν το υπόλοιπο που καταγράφηκε ορισμένου μήνες το 2020-2021 λόγω των εταιρικών μετασχηματισμών των εμπορικών τραπεζών (βλ. Πλαίσιο 1, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Ιανουάριος 2021).

να ανέρχεται σε 13,5 δισεκ ευρώ (βλ. Διάγραμμα 3), σημαντικά μειωμένη (κατά 79%) σε σχέση με την υψηλότερη τιμή που κατέγραψε το Μάρτιο του 2010 (63,5 δισεκ ευρώ). Η αξιοσημείωτη μείωση είναι αποτέλεσμα των ενεργειών των τραπεζών για την αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων, κυρίως μέσω των τιτλοποιήσεων δανείων με τη χρήση του προγράμματος παροχής εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου, γνωστού με την ονομασία “Ηρακλής”. Επισημαίνεται ότι, παρά τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η οποία οδηγεί στη μείωση του συνολικού επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου, οι ελληνικές τράπεζες προχώρησαν σε περαιτέρω χορηγήσεις επιχειρηματικών δανείων (καθώς η συνολική αξία των επιχειρηματικών δανείων με στοιχεία Δεκεμβρίου 2021 είναι αυξημένη ελάχιστα σε σχέση με την αξία με στοιχεία Σεπτεμβρίου 2021), αξιοποιώντας μεταξύ άλλων και τις εγγυήσεις που παρασχέθηκαν λόγω της πανδημίας μέσω του προγράμματος του «Ταμείου Εγγύησης Επιχειρήσεων COVID-19» (το οποίο διαχειρίζεται η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα). Όπως έχει καταγραφεί σε σχετική βιβλιογραφία, ενδεχομένως θα ήταν ενδιαφέρον σε μεταγενέστερο στάδιο να εξεταστεί αν και κατά πόσον τα επισφαλή δάνεια υποκαταστάθηκαν από νέα δάνεια τα οποία υπόκεινται σε καθεστώς εγγυήσεων.¹¹⁶

Διάγραμμα 3α Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (προ προβλέψεων)

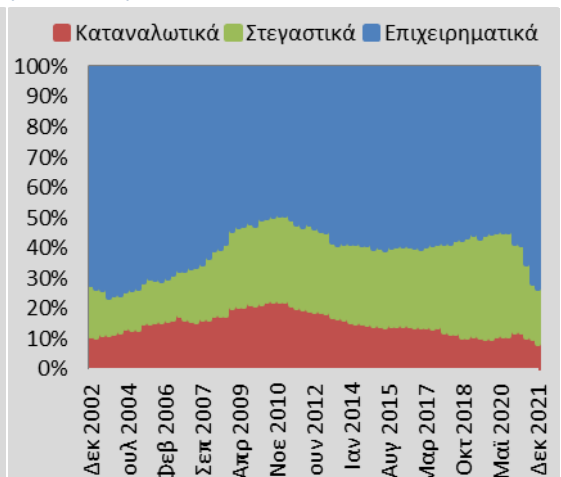
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

Διάγραμμα 3β Μη εξυπηρετούμενα δάνεια – μερίδια (προ προβλέψεων)

(% του συνόλου)

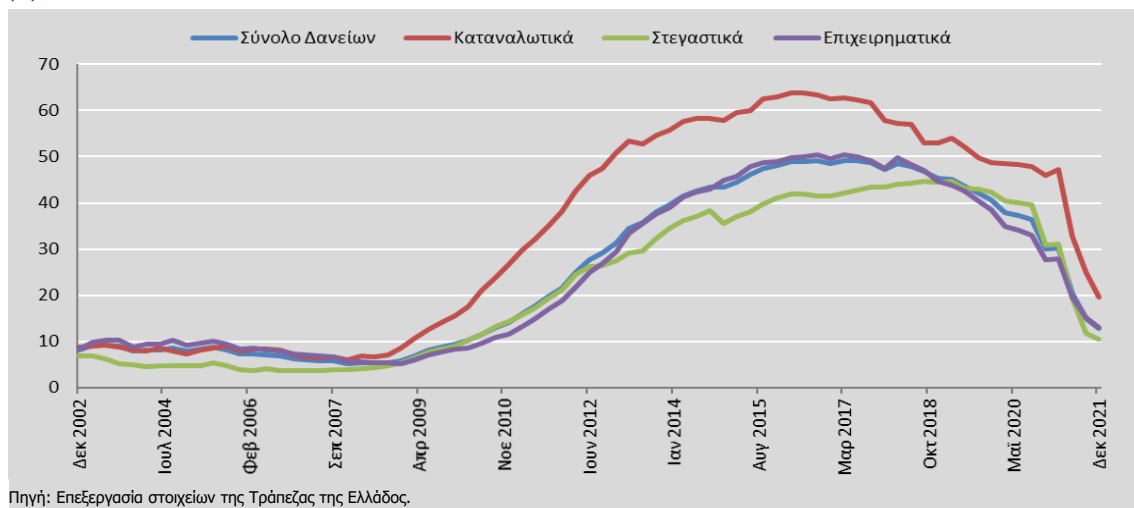
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

Επιπλέον, αξίζει να επισημανθεί ότι ο δείκτης ΜΕΔ για την κατηγορία επιχειρηματικών δανείων είναι σχεδόν ταυτόσημος με το γενικότερο δείκτη ΜΕΔ για το σύνολο του δανειακού χαρτοφυλακίου (βλ. Διάγραμμα 4).

¹¹⁶ Βλ. [Altavila C., Ellul A., Pagano M., Polo A., Vlassopoulos T. \(2021\), “Loan Guarantees, Bank Lending and Credit Risk Reallocation”, 3rd Biennial Banca d’Italia and Bocconi University Conference on Financial Stability and Regulation.](#)

Διάγραμμα 4 Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (προ προβλέψεων)

(%)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος.

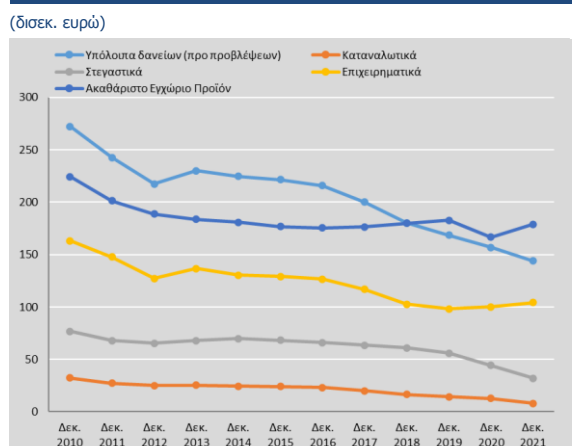
Από την ανωτέρω ανάλυση καταδεικνύεται ότι τα επιχειρηματικά δάνεια επηρεάζουν τόσο την τάση όσο και την τιμή του δείκτη ΜΕΔ για το σύνολο των δανείων και ως εκ τούτου είναι σημαντικό να εξεταστεί ακολούθως πώς συσχετίζεται και με την αντίστοιχη πορεία του ΑΕΠ τόσο σε συνολικό όσο και σε κλαδικό επίπεδο.

Εξέλιξη χορηγήσεων έναντι ΑΕΠ

Το ΑΕΠ ακολούθησε πορεία σημαντικής μείωσης κατά την περίοδο της κρίσης μέχρι και το 2013, ενώ την περίοδο 2014-2016 υπάρχει μια σταθεροποίηση, η οποία άρχισε να αντιστρέφεται την τριετία 2017-2019, πριν από την εμφάνιση της πανδημίας. Κατά το ίδιο διάστημα, η συνολική χρηματοδότηση από τα πιστωτικά ιδρύματα μετά την αρχική μείωση που καταγράφει μεταξύ των ετών 2010-2012, εμφανίζει προσωρινή ανάκαμψη το 2013, στη συνέχεια όμως ακολουθεί, αδιάλειπτα πλέον, πτωτική πορεία. Συνολικά, τόσο το ΑΕΠ όσο και τα τραπεζικά δάνεια σημείωσαν αρνητική μεταβολή τα έτη 2010-2020. Δεδομένης και της ανωτέρω σημαντικής αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η μείωση της χρηματοδότησης – σύμφωνα με τα εποπτικά στοιχεία για τα υπόλοιπα δανείων – συνδέεται κυρίως: (α) με τη χειροτέρευση των οικονομικών συνθηκών, (β) το γεγονός ότι πολλοί υποψήφιοι δανειολήπτες δεν πληρούν τα κριτήρια παροχής πιστώσεων, (γ) τη διαγραφή και πώληση μη εξυπηρετούμενων δανείων, (δ) τη μείωση των δανειακών χαρτοφυλακίων στο σύστημα λόγω της εφαρμογής μέτρων εξυγίανσης – και την συνακόλουθη διατήρηση δανείων εκτός λειτουργουσών τραπεζών σε ιδρύματα υπό εκκαθάριση, (ε) την έλλειψη ρευστότητας των τραπεζών λόγω αδυναμίας πρόσβασης στη διατραπεζική αγορά και σημαντικών εκροών καταθέσεων και (στ) την προσπάθεια των τραπεζών να διατηρήσουν κεφάλαια και να περιορίσουν την αύξηση του κινδύνου από νέες χρηματοδοτήσεις, παρότι η σημαντική κρατική ενίσχυση που δόθηκε στις ελληνικές τράπεζες (βλ. παρακάτω, Πλαίσιο – Ανακεφαλαίωση των ελληνικών τραπεζών μέσω παροχής κρατικής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια της κρίσης) φαίνεται να οδήγησε σε πιο ήπια μείωση των τραπεζικών πιστώσεων μετά το 2013, συμβάλλοντας στην εξομάλυνση σημαντικών επιπτώσεων στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και αποτρέποντας μια απότομη συρρίκνωση της χρηματοδότησης της οικονομίας η οποία θα τροφοδοτούσε μια ακόμη βαθύτερη ύφεση. Τέλος, παρά την ελαφρά ανάκαμψη του ΑΕΠ από το 2017,

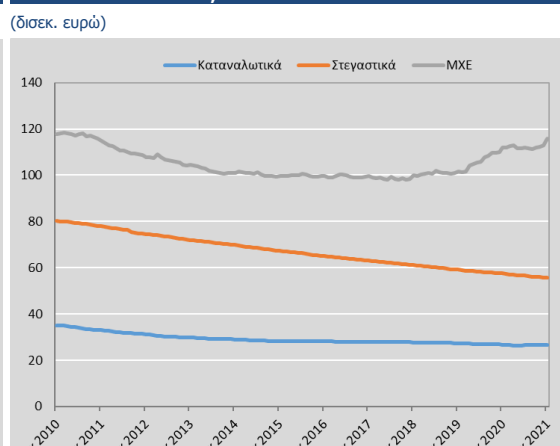
οι τραπεζικές χορηγήσεις εξακολουθούν να παρουσιάζουν πτωτική τάση σύμφωνα με τα εποπτικά στοιχεία¹¹⁷ (βλ. Διάγραμμα 5). Η εικόνα διαφέρει βάσει του προσαρμοσμένου υπολοίπου δανείων, καθώς αυτό δεν επηρεάζεται από ορισμένες από τις μεταβολές οι οποίες προαναφέρθηκαν (π.χ. τις διαγραφές δανείων, βλ. υποσημείωση 115 παραπάνω).

Διάγραμμα 5α Εξέλιξη χορηγήσεων και ΑΕΠ (υπόλοιπα δανείων - εποπτικά στοιχεία, 2010-2021

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζας της Ελλάδος.

Διάγραμμα 5β Προσαρμοσμένο υπόλοιπο δανείων, (στοιχεία Συγκεντρωτικών Λογιστικών Καταστάσεων εγχώριων ΝΧΙ πλην της ΤΤΕ, Notional Stock, Δεκ 2010=actual stock, 2010-2021

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων SDW, υπολογισμοί σειρών ΤΤΕ.

Πλαίσιο – Ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών μέσω παροχής κρατικής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια της κρίσης

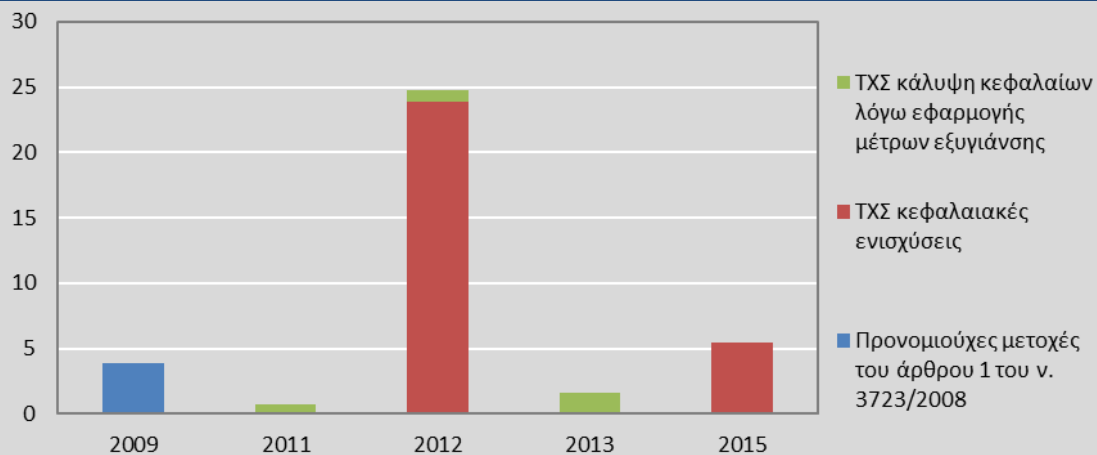
Κατά την περίοδο της κρίσης από το 2008 έως και το 2015, τα πιστωτικά ιδρύματα ενισχύθηκαν κεφαλαιακά από το Ελληνικό Δημόσιο (μέσω και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας – ΤΧΣ) με συνολικό ποσό ύψους 36,32 δισεκ. ευρώ. Επιπρόσθετα, έλαβαν και 14,35 δισεκ. ευρώ για την κάλυψη της διαφοράς αξίας στοιχείων παθητικού και ενεργητικού κατά την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης σε πιστωτικά ιδρύματα.

Το πρώτο ποσό που αφορά τις κεφαλαιακές ενισχύσεις παρασχέθηκε:

- α. βάσει του ν. 3723/2008, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης,
- β. βάσει του ν. 3864/2010, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης,
- γ. βάσει του ν. 3864/2010 και του ν. 3601/2007,¹ στο πλαίσιο της εφαρμογής μέτρων εξυγίανσης και παροχής ενίσχυσης στα αποκτώντα πιστωτικά ιδρύματα για την τήρηση των ελάχιστων εποπτικών απαιτήσεων.

¹¹⁷ Σημειώνεται ότι το 2020 οι τράπεζες άρχισαν να συμμετέχουν στο σχέδιο “Ηρακλής” και ως εκ τούτου η μείωση της χρηματοδότησης αντιπροσωπεύει την τιτλοποίηση και πώληση σημαντικού μέρους των ΜΕΔ.

Ύψος ανακεφαλαιοποίησης ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω παροχής κρατικής ενίσχυσης ανά έτος

Πηγή: Εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

α. Έκδοση προνομιούχων μετοχών βάσει του ν. 3723/2008

Με αφορμή την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το 2008, θεσπίστηκε ο ν. 3723/2008 «Ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και άλλες διατάξεις». Το 2009, το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα άρχισε να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ρευστότητας, καθώς οι υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας περιόρισαν την πρόσβαση των τραπεζών στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων.

Ειδικότερα, με το άρθρο 1 του εν λόγω νόμου καθορίστηκαν οι όροι για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος, με την έκδοση προνομιούχων μετοχών, τις οποίες θα αναλάμβανε το Ελληνικό Δημόσιο. Το ανώτατο ποσό που είχε οριστεί για τις εν λόγω μετοχές ήταν 5 δισεκ. ευρώ. Τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούσαν να εξαγοράσουν τις προνομιούχες μετοχές στην τιμή διάθεσης, μετά την πάροδο πέντε ετών ή και σε προγενέστερο χρόνο, με έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος. Εφόσον δεν ήταν δυνατή η εξαγορά λόγω του ότι δεν καλυπτόταν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας που έθετε η Τράπεζα της Ελλάδος, με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, μετά από εισήγηση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, οι προνομιούχες μετοχές μετατρέπονταν σε κοινές ή μετοχές άλλης υφιστάμενης κατά το χρόνο της μετατροπής κατηγορίας. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα εξέδωσαν προνομιούχες μετοχές βάσει του άρθρου 1 του ν. 3723/2008 συνολικής αξίας 3,8 δισεκ. ευρώ² το 2009, τις οποίες απέκτησε το Ελληνικό Δημόσιο.

¹Ισχύων τραπεζικός νόμος εκείνη την περίοδο.

²Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Ιούλιος 2010, σελ. 67.

β. Ανακεφαλαιοποίηση μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ν. 3864/2010)³

Οι επιπτώσεις της παρατεταμένης και εντεινόμενης ύφεσης στα μεγέθη των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και κυρίως η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημόσιου χρέους (Private Sector Involvement – PSI) είχαν ως αποτέλεσμα την επιδείνωση της κεφαλαιακής τους βάσης και κατέστησαν αναγκαία την εκπόνηση σχεδίου για την ανακεφαλαιοποίησή τους. Το Μάιο του 2012 η Τράπεζα της Ελλάδος εκπόνησε άσκηση για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών κάθε ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος και την αξιολόγηση της βιωσιμότητάς τους. Οι κεφαλαιακές ανάγκες για το σύνολο των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων εκτιμήθηκαν σε 40,5 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων τα 27,5 δισεκ. ευρώ αντιστοιχούσαν στα τέσσερα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα. Το πρόγραμμα στήριξης της ελληνικής οικονομίας προέβλεπε τη διάθεση συνολικά 50 δισεκ. ευρώ για την κάλυψη του κόστους ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάταξης του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Η κεφαλαιακή ενίσχυση μέσω της συμμετοχής του ΤΧΣ σε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος πραγματοποιείται με την έκδοση προνομιούχων μετοχών. Σε περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα δεν πληρούσε τις υποχρεώσεις κεφαλαιακής επάρκειας του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, τότε η αύξηση πραγματοποιείται με την έκδοση κοινών μετοχών. Οι αυξήσεις αυτές καλύπτονταν εξ ολοκλήρου με καταβολή μετρητών και δεν ίσχυε τυχόν δικαίωμα προτίμησης των παλαιών μετόχων στην απόκτηση των νέων μετοχών.

Το Μάιο και το Δεκέμβριο του 2012, τα τέσσερα πιστωτικά ιδρύματα που αξιολογήθηκαν ως βιώσιμα έλαβαν προκαταβολή από το ΤΧΣ με εισφορά χρεογράφων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) ύψους 24,3 δισεκ. ευρώ⁴. Κατά τη διάρκεια του 2013, μετά την ολοκλήρωση των αυξήσεων των μετοχικών κεφαλαίων των τεσσάρων πιστωτικών ιδρυμάτων, το ΤΧΣ κατέβαλε τελικά συνολικά 23,9 δισεκ. ευρώ.⁵

Το Δεκέμβριο του 2015 ολοκληρώθηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων με αυξημένη ιδιωτική συμμετοχή. Τα πρόσθετα κεφάλαια για τα δύο πιστωτικά ιδρύματα που δεν κάλυψαν τις κεφαλαιακές ανάγκες του δυσμενούς σεναρίου από ιδιωτικές πηγές (περίπου 5,4 δισεκ. ευρώ⁶) προήλθαν από το ΤΧΣ.

³ Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάταξη του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα, Δεκέμβριος 2012.

⁴ Ετήσια Έκθεση Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας για το έτος 2012

⁵ Ετήσια Έκθεση Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας για το έτος 2013. Σημειώνεται ότι στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται ποσά 524 εκατ. και 570 εκατ. ευρώ που κατέβαλε το ΤΧΣ για την ανακεφαλαιοποίηση ως προς την απόκτηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των κυπριακών υποκαταστημάτων στην Ελλάδα και της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος αντίστοιχα. Αυτά τα ποσά περιλαμβάνονται στα ποσά της ανακεφαλαιοποίησης λόγω εξυγίανσης.

⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2015.

γ. Ανακεφαλαιοποίηση μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στο πλαίσιο της εφαρμογής μέτρων εξυγίανσης από την Τράπεζα της Ελλάδος

Κατά την περίοδο 2011-2013, το ΤΧΣ κατέβαλε: α) το ποσό του αρχικού κεφαλαίου και τυχόν μετέπειτα αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου των μεταβατικών πιστωτικών ιδρυμάτων με την επωνυμία «Νέα Proton Bank» και «Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο», β) το ποσό των κεφαλαίων που χρειαζόταν ο ανάδοχος από την απόκτηση στοιχείων ενεργητικού και παθητικού κατά την διαδικασία εφαρμογής μέτρων εξυγίανσης προκειμένου να τηρεί τους σχετικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, καθώς και γ) το ποσό που αντιστοιχεί στη διαφορά αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων παθητικού και ενεργητικού. Ειδικότερα, για την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης, το ΤΧΣ κατέβαλε συνολικά 17,51 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων ποσό 1,41 δισεκ. ευρώ αφορά την καταβολή μετοχικού κεφαλαίου για μεταβατικά πιστωτικά ιδρύματα, ποσό 1,75 δισεκ. ευρώ αφορά την ανακεφαλαιοποίηση της τράπεζας που αποκτούσε τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού της υπό εξυγίανσης τράπεζας και ποσό 14,35 δισεκ. ευρώ⁷ αφορά την κάλυψη της διαφοράς μεταβιβαζόμενων στοιχείων παθητικού και ενεργητικού.

⁷ Τα εν λόγω ποσά δεν περιλαμβάνουν: α) μέρος της διαφοράς αξίας για την «Proton Bank A.E.» και την «T Bank A.E.», καθώς ένα μέρος αυτής είχε καταβληθεί από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ και β) τα ποσά που αφορούσαν την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης στα πιστωτικά ιδρύματα «Πανελλήνια Τράπεζα Α.Ε.» και «Συνεταιριστική Τράπεζα Πελοποννήσου Συν.Π.Ε.», καθώς αυτά καλύφθηκαν από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ.

Εξέλιξη επιχειρηματικών δανείων και ποσοστιαία συμμετοχή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά κλάδο

Στη συνέχεια η ανάλυση εστιάζεται στην περίοδο 2015-2020, αντί της περιόδου 2010-2020 όπως στα προηγούμενα τμήματα (για λόγους τόσο διαθεσιμότητας όσο και συνέπειας/ συγκρισιμότητας των δεδομένων, λαμβάνοντας υπόψη και τη μεταφορά μεγάλου μέρους των δανείων εκτός των ισολογισμών των τραπεζών, μέσω τιτλοποιήσεων δανείων οι οποίες αξιοποίησαν το πρόγραμμα παροχής εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου, γνωστό ως σχέδιο “Ηρακλής”). Συγκεκριμένα, για την περίοδο 2015-2020 υπολογίζονται – ανά κλάδο – οι μέσες τιμές (i) της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ΑΠΑ, (ii) της ποσοστιαίας συμμετοχής στο σύνολο των τραπεζικών επιχειρηματικών ανοιγμάτων, (iii) του δείκτη ΜΕΔ και (iv) του δείκτη κάλυψης δανείων από προβλέψεις (βλ. Πίνακα Α).

Για τις προαναφερθείσες μεταβλητές, προκειμένου να αναδειχθεί η τάση, υπολογίζονται οι δείκτες *z-score*, εκτιμώντας τη διαφορά της τελευταίας παρατήρησης (2020) σε σχέση με τη μέση τιμή της περιόδου 2015-2020 ως προς την τυπική απόκλιση του δείγματος. Ως εκ τούτου, εάν η παρατήρηση για το 2020 είναι μεγαλύτερη (μικρότερη) από τη μέση τιμή που εκτιμήθηκε για την εξαετία, τότε η τιμή του *z-score* θα είναι θετική (αρνητική) και θα αναγράφεται σε πράσινο (κόκκινο) φόντο στις στήλες των *z-scores*. Όσο περισσότερο απέχει από το μηδέν η τιμή του *z-score* τόσο μεγαλύτερη ή μικρότερη θα είναι η παρατήρηση για το 2020 σε σχέση με τη μέση τιμή της εξαετίας. Εξυπακούεται ότι η ανάγνωση του πίνακα χρήζει προσοχής, καθώς μια ενδεχόμενη υποχώρηση ή αύξηση μπορεί να αποτελεί θετική ή αρνητική εξέλιξη ανάλογα με τη φύση του δείκτη (π.χ. η μείωση του δείκτη ΜΕΔ, όπως και η αύξηση του δείκτη κάλυψης συνιστά θετική εξέλιξη). Για το λόγο αυτό, ενδεχόμενη αρνητική ή θετική εξέλιξη καταδεικνύεται σε κόκκινο

και πράσινο φόντο αντίστοιχα. Επιπλέον, για τις μεταβλητές «δείκτης ΜΕΔ» και «δείκτης κάλυψης δανείων από προβλέψεις» εκτιμήθηκε η μέση τιμή για το σύνολο των επιχειρηματικών δανείων για την εξαετία 2015-2020 (σε παρένθεση ο μέσος όρος – Μ.Ο.). Για τις κατηγορίες αυτές, οι μέσες τιμές των δεικτών ανά κλάδο, οι οποίες είναι καλύτερες ή χειρότερες σε σχέση με τις αντίστοιχες μέσες τιμές για το σύνολο των επιχειρηματικών δανείων, αναγράφονται σε πράσινο ή κόκκινο φόντο, εφαρμόζοντας την ίδια προσέγγιση με την καταγραφή της θετικής ή αρνητικής εξέλιξης, όπως ανωτέρω.

Πίνακας Α Ποσοστιαία συμμετοχή των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία και βασικοί δείκτες χρηματοδότησης των τραπεζών

(%, μέση τιμή κατά την εξαετία 2015-2020)

Κλάδος επιχειρηματικής δραστηριότητας	Ποσοστιαία συμμετοχή κλάδου στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του ΑΕΠ		Διάρθρωση της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης προς επιχειρήσεις ανά κλάδο		Δείκτης ΜΕΔ ανά κλάδο (Μ.Ο. 37,3)		Δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από προβλέψεις ανά κλάδο (Μ.Ο. 51,4)	
	Μέση τιμή	Μεταβολή (z-score)***	Μέση τιμή	Μεταβολή (z-score)***	Μέση τιμή	Μεταβολή (z-score)***	Μέση τιμή	Μεταβολή (z-score)***
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	16,9	-1,3	4,5	0,4	46,4	-1,7	47,0	-1,2
Λοιποί Κλάδοι	14,4	0,6	9,8	1,2	38,6	-2,0	58,1	-1,2
Εμπόριο	12,0	-0,8	19,7	-1,1	48,8	-1,8	55,3	-0,7
Δημόσια Διοίκηση	10,4	1,7	3,1	-0,6	1,4	-0,8	91,4	0,7
Μεταποίηση	8,7	2,2	16,5	0,7	40,9	-1,7	52,0	-0,7
Καταλύματα**	6,4	-1,9	6,1	1,4	37,0	-1,6	31,0	-0,8
Εστίαση			1,0	-2,1	67,7	-1,6	47,9	1,0
Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις	5,3	-0,9	9,6	2,2	19,5	-1,5	58,5	-1,5
Υγεία	4,5	2,0	1,4	1,2	38,3	-1,6	53,3	-1,2
Αγροτικές Δραστηριότητες	4,4	1,9	1,7	0,4	48,9	-1,7	43,7	-0,3
Μεταφορές (πλην ναυτιλίας) και Αποθήκευ	4,2	-0,1	2,2	1,6	32,1	-1,6	52,7	1,7
Ενέργεια & Πετρελαιοειδή	4,1	-0,3	5,0	0,9	3,6	-1,1	71,0	0,4
*Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού	3,4	2,1	4,5	0,7	37,0	-1,8	50,2	-0,8
Τηλεπικοινωνίες, Πληροφορική & Ενημέρωσ	3,3	1,9	1,9	-1,6	54,6	-1,9	63,5	0,0
Ναυτιλία	2,8	1,5	6,4	1,3	30,0	-1,5	41,4	-0,7
Κατασκευές	2,7	0,3	11,1	-2,1	46,8	-1,7	47,7	-1,8
*Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία	1,5	2,1	1,7	0,8	32,9	-1,7	51,7	-0,7
*Μεταλλουργία	1,3	1,8	3,1	-0,3	43,9	-1,7	55,3	0,2
*Ηλεκτρονικά Προϊόντα και Μηχανήματα	0,9	-0,8	1,2	0,2	40,4	-1,6	55,9	-1,2
*Λοιπές Μεταποιητικές Δραστηριότητες	0,8	1,3	1,8	-0,8	56,4	-1,3	49,1	-0,1
*Βιομηχανία Χάρτου, Ξύλου και Επίπλων	0,5	2,1	1,3	-2,0	63,8	-1,8	49,9	0,1
Κλωστοϋφαντουργία	0,3	-1,0	1,2	-1,7	65,6	-1,9	51,4	-0,2

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζας της Ελλάδος.

*Σε μπλε φόντο οι κλάδοι της μεταποίησης.

**Το ποσοστό του κλάδου «Καταλύματα» στην ΑΠΑ περιλαμβάνει και τον κλάδο της «Εστίασης».

***Διαφορά της τελευταίας παρατήρησης (2020) από τη μέση τιμή για την περίοδο 2015-2020, σε όρους τυπικής απόκλισης, z-score= (X-μ)/st.dev.

Οι πέντε κλάδοι με τη μεγαλύτερη μέση ποσοστιαία συμμετοχή στην ΑΠΑ την περίοδο 2015-2020 («Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας», «Λοιποί Κλάδοι», «Εμπόριο», «Δημόσια Διοίκηση» και «Μεταποίηση») ξεπερνούν αθροιστικά το 62%. Από αυτούς, μόνο για δύο («Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας και «Εμπόριο») φαίνεται να υποχωρεί η τάση της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ΑΠΑ (δηλ. καταγράφει αρνητικό z-score, καθώς η τελευταία παρατήρηση (2020) είναι μικρότερη από τη μέση τιμή της περιόδου 2015-2020 ως προς την τυπική απόκλιση του δείγματος). Ιδίως για το «Εμπόριο», αυτό το εύρημα συνάδει με το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 2020 ο εν λόγω κλάδος, μαζί με άλλους όπως «Καταλύματα και Εστίαση», υπέστησαν σημαντικές ζημιές λόγω της επιβολής καραντίνας (lockdown) και αναγκαστικής αναστολής λειτουργίας αυτών. Αντίστοιχα, η μέση ποσοστιαία συμμετοχή των συγκεκριμένων κλάδων στο σύνολο της τραπεζικής χρηματοδότησης προς επιχειρήσεις ξεπερνά αθροιστικά το 53%, με δύο από αυτούς («Εμπόριο» και «Δημόσια Διοίκηση») να καταγράφουν πτωτική τάση στο σύνολο της χρηματοδότησης. Ιδιαίτερη σημασία έχει η παρατήρηση ότι, ενώ οι δείκτες ΜΕΔ υποχωρούν για όλους τους κλάδους, για τους κλάδους «Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας», «Λοιποί Κλάδοι», «Εμπόριο» και

«Μεταποίηση», οι δείκτες ΜΕΔ παραμένουν σε υψηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο μέσο όρο για το σύνολο των επιχειρηματικών δανείων για την εξαετία 2015-2020. Αντίθετα, η μέση τιμή του δείκτη κάλυψης των εν λόγω κλάδων, την ίδια περίοδο, είναι υψηλότερη από το μέσο όρο για τους «Λοιπούς Κλάδους», το «Εμπόριο», τη «Δημόσια Διοίκηση» και τη «Μεταποίηση», καταδεικνύοντας τη συνολικά συνετή πολιτική των τραπεζών. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι οι όποιες διαφορές εντοπίζονται στην τραπεζική χρηματοδότηση ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην παρούσα μελέτη σε σχέση με προηγούμενες αναλύσεις (βλ.π.χ. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2021, τμήμα VI.2) οφείλονται κυρίως στις διαφορές ως προς τον υπολογισμό της μεταβολής με βάση το προσαρμοσμένο μερίδιο με τα στοιχεία των Συγκεντρωτικών Λογιστικών Καταστάσεων των εγχώριων Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων πλην της Τράπεζας της Ελλάδος, και την απλή μεταβολή με εποπτικά στοιχεία τραπεζών.

Κατ' αντιστοιχία, οι 10 κλάδοι με τη μικρότερη μέση ποσοστιαία συμμετοχή στην ΑΠΑ την περίοδο 2015-2020 («Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού», «Τηλεπικοινωνίες, Πληροφορική & Ενημέρωση», «Ναυτιλία», «Κατασκευές», «Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία», «Μεταλλουργία», «Ηλεκτρονικά Προϊόντα και Μηχανήματα», «Λοιπές Μεταποιητικές Δραστηριότητες», «Βιομηχανία Χάρτου, Ξύλου και Επίπλων» και «Κλωστοϋφαντουργία») περιλαμβάνουν και τους 7 υποκλάδους της μεταποίησης και δεν ξεπερνούν αθροιστικά το 18%. Από αυτούς, μόνο για 2 («Ηλεκτρονικά Προϊόντα και Μηχανήματα» και «Κλωστοϋφαντουργία») φαίνεται να υποχωρεί η τάση της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ΑΠΑ. Η μέση ποσοστιαία συμμετοχή των συγκεκριμένων κλάδων στο σύνολο της τραπεζικής χρηματοδότησης προς επιχειρήσεις ξεπερνά σωρευτικά το 34%, με 4 από αυτούς («Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού», «Ναυτιλία», «Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία» και «Ηλεκτρονικά Προϊόντα και Μηχανήματα») να καταγράφουν ανοδική τάση στο σύνολο της χρηματοδότησης. Ιδιαίτερη σημασία έχει η παρατήρηση ότι, ενώ οι δείκτες ΜΕΔ υποχωρούν για όλους τους κλάδους, μόλις για 3 από τους 10 συγκεκριμένους κλάδους («Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού», «Ναυτιλία» και «Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία»), οι δείκτες ΜΕΔ είναι μικρότεροι από τον αντίστοιχο μέσο όρο για το σύνολο των επιχειρηματικών δανείων για την εξαετία 2015-2020. Η μέση τιμή του δείκτη κάλυψης των εν λόγω κλάδων, την ίδια περίοδο, είναι υψηλότερη από το μέσο όρο για 5 από αυτούς.

Στη συνέχεια, εφαρμόζεται η ίδια ανάλυση για τον υπολογισμό του *z-score*, συγκρίνοντας την τελευταία παρατήρηση (δηλ. του 2020 όπως και προηγούμενως), έχοντας όμως εκτιμήσει τη μέση τιμή και την τυπική απόκλιση για την πενταετία 2015-2019 (σε αντίθεση με το διάστημα 2015-2020 που χρησιμοποιήθηκε στη μέχρι τώρα ανάλυση). Οι τιμές *z-score* που προκύπτουν είναι μεγαλύτερες (δηλ. απέχουν περισσότερο από το μηδέν) για όλους τους κλάδους και όλες τις μεταβλητές, καταγράφοντας ωστόσο αξιόλογες διακυμάνσεις (από οριακά μεγαλύτερες μέχρι πολλαπλάσιες τιμές *z-score* σε σχέση με την ανάλυση για την εξαετία 2015-2020). Ουσιαστικά, επιβεβαιώνεται η αρχική προσδοκία ότι το έτος 2020 αποτελεί μια ιδιαίτερη χρονιά, καθώς καταγράφεται σημαντική επίδραση τόσο από την πανδημία καθ' εαυτήν όσο και από τα μέτρα στήριξης της οικονομίας, ενώ αποτυπώνονται ξεκάθαρα οι σημαντικές μεταβολές του δείκτη ΜΕΔ το 2020, στο πλαίσιο της εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Επιγραμματικά, διαπιστώνονται τα εξής:

- Όσον αφορά την ποσοστιαία συμμετοχή στην ΑΠΑ, ιδιαίτερα έντονη εμφανίζεται η μεταβολή (αύξηση/μείωση) της παρατηρηθείσας τιμής για το 2020 σε σχέση με την περίοδο

2015-2019 για τους κλάδους «Εμπόριο», «Δημόσια Διοίκηση», «Καταλύματα», «Υγεία», «Αγροτικές δραστηριότητες», «Τηλεπικοινωνίες, Πληροφορική & Ενημέρωση», «Μεταποίηση» (καθώς και τους υποκλάδους αυτής «Βιομηχανία Τροφίμων, Ποτών και Καπνού», «Χημική και Φαρμακευτική Βιομηχανία», «Μεταλλουργία» και «Βιομηχανία Χάρτου, Ξύλου και Επίπλων»).

- Η μεταβολή της ποσοστιαίας συμμετοχής στο σύνολο των τραπεζικών επιχειρηματικών ανοιγμάτων είναι ιδιαίτερα αισθητή (μεγαλύτερη τιμή z-score) για τους κλάδους της «Εστίασης», των «Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων», των «Κατασκευών», της «Βιομηχανίας Χάρτου, Ξύλου και Επίπλων» και της «Κλωστοϋφαντουργίας».
- Ο δείκτης ΜΕΔ υποχωρεί σημαντικά το 2020 σε σχέση με την περίοδο 2015-2019 για το σύνολο των κλάδων, καταγράφοντας αρκετά μεγαλύτερες τιμές z-score για τους περισσότερους κλάδους, γεγονός που οφείλεται κυρίως στις ενέργειες των τραπεζών για την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω του σχεδίου “Ηρακλής”.
- Η μεταβολή της τιμής z-score του 2020 σε σχέση με την πενταετία 2015-2019 είναι αρκετά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη τιμή z-score που εκτιμήθηκε για την εξαετία 2015-2020 για το δείκτη κάλυψης δανείων από προβλέψεις για τρεις κλάδους («Κατασκευές», «Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες» και «Μεταφορές (πλην ναυτιλίας) και αποθήκευση»).

Επισημαίνεται ότι στο παρόν τμήμα επιχειρείται μια απλουστευμένη προσέγγιση συγκριτικής ανάλυσης της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ΑΠΑ ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με την τραπεζική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των στοιχείων ποιότητας χαρτοφυλακίου. Ειδικότερα, επιδιώκεται να τεθεί το γενικότερο πλαίσιο για την αναγνώριση και τον εντοπισμό κλάδων της οικονομίας οι οποίοι επιδεικνύουν ιδιαίτερη ευαισθησία σε συγκεκριμένους κινδύνους και ως εκ τούτου χρειάζονται περαιτέρω ανάλυση και αυξημένη επαγρύπνηση ή ενίσχυση, και σε καμία περίπτωση η διατύπωση συγκεκριμένων εκτιμήσεων ανά κλάδο. Για την ολοκληρωμένη και εμπεριστατωμένη αξιολόγηση της διάρθρωσης της οικονομίας και της τραπεζικής χρηματοδότησης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σημαντικοί παράγοντες που δεν εξετάζονται στην παρούσα μελέτη – και ενδεχομένως χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης. Ειδικότερα, η ανάγνωση και αξιολόγηση των ευρημάτων θα πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς το πλαίσιο της ανάλυσης δεν λαμβάνει υπόψη σημαντικές διαστάσεις και παραμέτρους όπως είναι (α) η απασχόληση, (β) η σημασία ορισμένων κλάδων στην τοπική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη, (γ) οι προοπτικές ανάπτυξης και συμβολής στην οικονομική δραστηριότητα συγκεκριμένων κλάδων, (δ) η αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών κλάδων και η προοπτική δημιουργίας συνεργειών και οικονομιών κλίμακας, (ε) η ταχύτητα μετασχηματισμού της οικονομίας (της κατανάλωσης και της παραγωγής), των επενδύσεων, της τεχνολογικής αναβάθμισης, της ενεργειακής πολιτικής, (στ) οι ιδιαιτερότητες κάποιων κλάδων σχετικά με την πολιτική των εξασφαλίσεων, (ζ) η χρονική υστέρηση μεταξύ εισπράξεων και πληρωμών, (η) ο χαρακτηρισμός του παραγωγικού μοντέλου κάποιων κλάδων (ως εντάσεως κεφαλαίου, εργασίας κ.λπ.) κ.ο.κ.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καθώς και τους προαναφερθέντες περιορισμούς, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί ιδίως στους κλάδους που επηρεάζονται περισσότερο από τους κινδύνους που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή, όπως είναι η αγροτική παραγωγή, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας και ο τουρισμός, και ιδίως η χρηματοδότησή τους από το τραπεζικό σύστημα και η εξέλιξη της ποιότητας του εν λόγω χαρτοφυλακίου. Συνολικά, για συγκεκριμένους

κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, παρατηρείται σχετική αναντιστοιχία μεταξύ της ποσοστιαίας συμμετοχής στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και της διάρθρωσης της συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης προς επιχειρήσεις ανά κλάδο, ενώ μικτή είναι η εικόνα της ποιότητας χαρτοφυλακίου (πιστωτικού κινδύνου).

Συμπεράσματα

Δεδομένης της σημασίας των επιχειρηματικών δανείων στο σύνολο της τραπεζικής χρηματοδότησης και της οικονομίας, αναλύθηκε η ποσοστιαία συνεισφορά των επιμέρους κλάδων στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της οικονομίας από το 2010 μέχρι το 2020. Από την ανωτέρω ανάλυση προέκυψε ότι: α) οι τράπεζες έχουν στηρίξει την ελληνική οικονομία με τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων καθ' όλο το υπό εξέταση διάστημα, ακόμη και σε περιόδους κρίσης, αξιοποιώντας τυχόν μέτρα στήριξής τους (τόσο κρατικών κεφαλαιοποιήσεων όσο και κρατικών εγγυήσεων) και β) οι κλάδοι που έχουν σημαντική συμμετοχή στην ΑΠΑ ως επί το πλείστον συμπίπτουν με τους κλάδους στους οποίους παρέχουν χρηματοδότηση οι τράπεζες, με μερικές εξαιρέσεις.

Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι, παρά το γενικότερο πλαίσιο για την αναγνώριση και τον εντοπισμό συγκεκριμένων κλάδων της οικονομίας που περιγράφεται στο παρόν Ειδικό θέμα, συνιστάται η περαιτέρω ανάλυση και ενίσχυση της κατανόησης των κινδύνων και της σημαντικότητας των ανωτέρω κλάδων (π.χ. κλάδοι έντασης κεφαλαίου, εργασίας, τεχνολογίας, σε σχέση με την κλιματική αλλαγή, κλάδοι με αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο, κλάδοι ευαίσθητοι στην εποχικότητα κ.λπ.).

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις της σύγχρονης συγκυρίας, η βέλτιστη κατανομή των διαθέσιμων πόρων μέσω της παροχής επιχειρηματικής χρηματοδότησης από τις τράπεζες και η αποτελεσματική διαχείριση των κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης – σε συνδυασμό με άλλες δράσεις (π.χ. αποτελεσματική διαχείριση μη εξυπηρετούμενων δανείων) – διαφαίνονται ως μοναδική ευκαιρία που θα συμβάλει στην ανάκαμψη και το μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας προς ένα διατηρήσιμο αναπτυξιακό υπόδειγμα με υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Στέφανος Ζήσης

Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει εισέλθει στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού (digital transformation), όπου ιδρύματα, υπηρεσίες, προϊόντα και πελάτες αλληλοσυνδέονται στον κυβερνοχώρο, αυξάνοντας ταυτόχρονα την πολυπλοκότητα στη διαχείριση χρηστών, δεδομένων και εφαρμογών. Καταλυτικό ρόλο στην επιτάχυνση της διαδικασίας ψηφιακού μετασχηματισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων διαδραμάτισε η πανδημία του κορωνοϊού (COVID-19). Συγκεκριμένα, τα μέτρα για τον περιορισμό της πανδημίας συνέβαλαν ώστε να γεφυρωθεί σε ελάχιστο χρονικό διάστημα το ψηφιακό χάσμα που υπήρχε για δεκαετίες στον τρόπο που τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παρείχαν υπηρεσίες στους πελάτες τους, δεδομένων των διαθέσιμων τεχνολογιών. Έτσι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως εκμεταλλεύτηκαν τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και στράφηκαν σε τεχνολογικά καινοτόμες λύσεις όπως η μηχανική μάθηση (machine learning), η τεχνητή νοημοσύνη (artificial intelligence - AI), τα μεγάλα δεδομένα (big data), και το υπολογιστικό νέφος (cloud), ώστε να συνεχίσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες στους πελάτες τους και να διατηρήσουν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα.

Η στροφή όμως των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό ενώ βελτίωσε την αποδοτικότητα και την παραγωγικότητά τους ταυτόχρονα εισήγαγε πολυπλοκότητα και υπερσυνδεσιμότητα ¹¹⁸στις λειτουργίες τους, με αποτέλεσμα την αύξηση της έκθεσής τους σε κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων από κυβερνοεπιθέσεις (cyberattacks).¹¹⁹ Σημειώνεται πως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διαθέτουν και διαχειρίζονται πληθώρα ευαίσθητων και προσωπικών δεδομένων, καθώς και οικονομικών στοιχείων (π.χ. στοιχεία τραπεζικών λογαριασμών, στοιχεία επενδύσεων, στοιχεία ασφάλισης, κ.λπ.), τα οποία αποτελούν συχνό στόχο κυβερνοεπιθέσεων.

Οι συνέπειες μιας κυβερνοεπίθεσης μπορεί να είναι οικονομικές, αλλά και να συνδέονται με τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των επενδυτών/πελατών και την υπονόμηση της συνολικής φήμης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες είναι εξ ορισμού συνδεδεμένες με την εμπιστοσύνη των πελατών και ως εκ τούτου, παραμένει ισχυρή η ανάγκη διασφάλισής της, όσον αφορά τις νέες ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι η διατήρηση της ασφάλειας και της επιχειρησιακής ανθεκτικότητας των ιδρυμάτων που παρέχουν νέες ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες είναι πιο σημαντική από ποτέ. Για

¹¹⁸ Η υπερσυνδεσιμότητα προκύπτει από την ταυτόχρονη χρήση πολλών συστημάτων, συσκευών και μέσω επικοινωνίας ώστε οι οργανισμοί και οι χρήστες να είναι πάντα συνδεδεμένοι μέσα από email, ανταλλαγή άμεσων μηνυμάτων, τηλέφωνο και πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία.

¹¹⁹ Σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΕ ως «κυβερνοεπίθεση» ορίζεται το κακόβουλο συμβάν που σχετίζεται με τη ΤΠΕ και προκαλείται μέσω απόπειρας καταστροφής, έκθεσης, μεταβολής, απενεργοποίησης, υποκλοπής ή απόκτησης μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης ή μη εξουσιοδοτημένης χρήσης πόρου, η οποία τελείται από οποιονδήποτε παράγοντα απειλής.

το σκοπό αυτό απαιτείται ένα ισχυρό κανονιστικό πλαίσιο που θα επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να ανταποκρίνονται επαρκώς στις προκλήσεις και τους κινδύνους της εποχής του ψηφιακού μετασχηματισμού.

Η διαχρονική εξέλιξη του κανονιστικού πλαισίου διαχείρισης κινδύνων συστημάτων πληροφορικής

Το κανονιστικό πλαίσιο για τη διαχείριση κινδύνων συστημάτων πληροφορικής ξεκίνησε να αναπτύσσεται στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Με επίκεντρο την ασφάλεια των συστημάτων πληροφορικής, θεσμοθετήθηκαν τα πρώτα σημαντικά κανονιστικά πρότυπα με σκοπό να τεθούν ελάχιστες απαιτήσεις, αλλά και να καθοδηγηθούν τα ιδρύματα στην καλύτερη κατανόηση και αντιμετώπιση των κινδύνων. Η Τράπεζα της Ελλάδος, έχοντας αναγνωρίσει τους κινδύνους που εντοπίζονται στα συστήματα πληροφορικής, συμπεριέλαβε αρχικά τις σχετικές απαιτήσεις στην Πράξη Διοικητή (ΠΔ/ΤΕ) αριθ. 2438/6.8.1998.¹²⁰ Στη συνέχεια, με το Παράρτημα II της ΠΔ/ΤΕ αριθ. 2577/9.3.2006,¹²¹ θεσμοθετήθηκαν αναλυτικότερες προϋποθέσεις και κανόνες για την ασφαλή και αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων πληροφορικής στο πλαίσιο της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Δέκα χρόνια μετά, παρατηρήθηκε αύξηση στα καταγεγραμμένα σημαντικά περιστατικά κυβερνοεπιθέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, με σπουδαιότερο την επίθεση στην Κεντρική Τράπεζα του Μπαγκλαντές το Φεβρουάριο του 2016.¹²² Η επίθεση αυτή ανέδειξε το γεγονός ότι οι κίνδυνοι στον κυβερνοχώρο όσον αφορά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είχαν σοβαρά υποτιμηθεί. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άρχισαν να κατανοούν ότι όλοι είναι ευάλωτοι και ότι το ζήτημα πλέον δεν ήταν το “αν” θα δεχθούν οποιαδήποτε μορφή κυβερνοεπίθεσης, αλλά το “πότε”. Καθώς η συχνότητα και η πολυπλοκότητα των κυβερνοεπιθέσεων ολοένα αυξάνονταν και οι επιτιθέμενοι εφάρμοζαν έξυπνες τεχνικές για την επίτευξη των στόχων τους, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χρειάστηκε να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις νέες προκλήσεις. Αφενός δόθηκε έμφαση στη δημιουργία πλαισίων διαχείρισης κινδύνων συστημάτων πληροφορικής και αφετέρου αυξήθηκαν οι επενδύσεις σε εξειδικευμένο τεχνολογικό εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό. Σκοπός ήταν να διασφαλιστεί η ανθεκτικότητά τους κατανοώντας ότι η ασφάλεια των συστημάτων πληροφορικής επηρεάζει άμεσα την απρόσκοπτη λειτουργία τους και την εν γένει βιωσιμότητά τους.

Τα τελευταία πέντε χρόνια η εδραίωση τεχνολογικών καινοτομιών, όπως το υπολογιστικό νέφος (cloud), η τεχνητή νοημοσύνη (AI) και η επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων (big data analytics), μετέβαλε εκ νέου το πλαίσιο αναγνώρισης και διαχείρισης των κινδύνων. Υπήρξαν αρκετές περιπτώσεις κατά τις οποίες τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μη έχοντας επαρκή τεχνογνωσία για να υιοθετήσουν εσωτερικά τις νέες τεχνολογίες ώστε να συμβαδίσουν με τους νέους ψηφιακούς ανταγωνιστές (εταιρίες τεχνολογίας που παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες – FinTechs), στράφηκαν σε τρίτους παρόχους, δηλαδή εταιρίες τεχνολογίας αλλά και τεχνολογικούς κολοσσούς (big techs), προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις αυξημένες ανάγκες που δημιουργεί το νέο ψηφιακό περιβάλλον. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι με αυτό τον τρόπο ο κίνδυνος

¹²⁰ ΦΕΚ Α' 195/21.8.1998.

¹²¹ ΦΕΚ Α' 59/20.3.2006.

¹²² [Bangladesh hack explained](#)

επανακαθορίζεται και επεκτείνεται εκτός της περιοχής άμεσου ελέγχου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αυξάνοντας αντίστοιχα το βαθμό πολυπλοκότητας της διαχείρισης των κινδύνων.

Επισημαίνεται ότι οι ρυθμιστικές αρχές είχαν εξ αρχής αναγνωρίσει ότι η εμφάνιση τεχνολογικών καινοτομιών τροποποιεί συνεχώς τη μορφή των κινδύνων και καθιστά επιτακτική την ανάγκη για ένα ισχυρό κανονιστικό πλαίσιο το οποίο θα μπορεί να ανταπεξέλθει στις τρέχουσες και στις μελλοντικές απαιτήσεις της εποχής του ψηφιακού μετασχηματισμού. Ταυτόχρονα, έχει καταστεί σαφές ότι οι υπερβολικά περιοριστικές ρυθμιστικές προσεγγίσεις θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ανασταλτικά ως προς τη μελλοντική καινοτομία και την οικονομική ανάπτυξη και συνεπώς χρειάζεται να διαφυλαχθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην καινοτομία και το κανονιστικό πλαίσιο, που θα επιτρέπει μεν τα πολλαπλά οφέλη από τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την υιοθέτηση καινοτόμων λύσεων, αλλά ταυτόχρονα θα μετριάξει – και ιδανικά θα εξαλείφει – τους πιθανούς κινδύνους.

Για να διασφαλιστεί η διαχρονικότητα του κανονιστικού πλαισίου, εν μέσω των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, προτιμήθηκε από τις περισσότερες ρυθμιστικές αρχές παγκοσμίως ένα ρυθμιστικό μοντέλο το οποίο είναι “βασισμένο σε αρχές” (principles-based) και καλύπτει κυρίως τη διακυβέρνηση και στρατηγική πληροφορικής, την ασφάλεια, την προμήθεια υπηρεσιών και την ανάπτυξη λογισμικού, καθώς επίσης και την επιχειρησιακή συνέχεια. Ένα τέτοιο μοντέλο κανονιστικού πλαισίου παρέχει στις ρυθμιστικές αρχές μεγαλύτερο περιθώριο ελιγμών ώστε να προσαρμόζουν τις απαιτήσεις τους σύμφωνα με το προφίλ κινδύνου των ιδρυμάτων, ακολουθώντας πάντοτε την αρχή της αναλογικότητας. Ταυτόχρονα, παρέχει και στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα την ευκαιρία να στραφούν προς την καινοτομία, έχοντας διασφαλίσει, ότι με βάση ένα σταθερό και ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο μπορούν να αναπτύξουν τα επιχειρηματικά τους μοντέλα επί ίσοις όροις σε σχέση με άλλους παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών όσον αφορά τις απαιτήσεις για τη διαχείριση κινδύνων συστημάτων πληροφορικής και ασφάλειας.

Η ευρωπαϊκή και εθνική προσέγγιση στο καθορισμό κανονιστικού πλαισίου με έμφαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT) ήταν από τις πρώτες αρχές που αναγνώρισαν την ανάγκη ύπαρξης ενός κοινού κανονιστικού πλαισίου για τη διαχείριση κινδύνων Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και Ασφάλειας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Για τον λόγο αυτό συστάθηκε τον Ιούνιο του 2015 ειδική επιτροπή με τη συμμετοχή εθνικών εποπτικών αρχών (μεταξύ των οποίων και η Τράπεζα της Ελλάδος), η οποία εξέδωσε το Μάιο του 2017 κατευθυντήριες γραμμές¹²³ προς τις εθνικές αρμόδιες αρχές σχετικά με την αξιολόγηση κινδύνων ΤΠΕ σύμφωνα με τη διαδικασία εποπτικού ελέγχου και αξιολόγησης (Supervisory Review and Evaluation Process – SREP). Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη μηχανισμών εποπτείας των κινδύνων συστημάτων πληροφορικής από τα κράτη-μέλη και τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (Single Supervisory Mechanism – SSM).

Λίγους μήνες αργότερα, με έναυσμα τη στροφή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε υπηρεσίες υπολογιστικού νέφους και τους κινδύνους που αυτή ενέχει, η EAT εξέδωσε συστάσεις σχετικά

¹²³ [EBA-GL-2017-05](#)

με την εξωτερική ανάθεση δραστηριοτήτων (outsourcing) σε παρόχους υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους (cloud service providers – CSPs).¹²⁴ Οι συστάσεις αυτές με τη σειρά τους ενσωματώθηκαν στις γενικότερες κατευθυντήριες γραμμές της ΕΑΤ σχετικά με την εξωτερική ανάθεση δραστηριοτήτων,¹²⁵ οι οποίες υιοθετήθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 178/5/2.10.2020¹²⁶ για το πλαίσιο εξωτερικής ανάθεσης λειτουργιών. Στη συνέχεια, η ΕΑΤ, απευθυνόμενη προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, έκρινε ότι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που θα δώσουν τη δυνατότητα στα εποπτευόμενα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να στραφούν με ασφάλεια προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό είναι η ύπαρξη ενός ισχυρού κανονιστικού πλαισίου για τη διαχείριση κινδύνων ΤΠΕ και Ασφάλειας. Με αυτό το πνεύμα, εξέδωσε το Νοέμβριο του 2019 τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές (EBA/GL/2019/04)¹²⁷.

Με τη σειρά της, η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΑΑΕΣ/ΕΙΟΡΑ), στοχεύοντας στη διατήρηση ενός κοινού πλαισίου κανόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές επιχειρήσεις, προσάρμοσε τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΑΤ και εξέδωσε αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εξωτερική ανάθεση δραστηριοτήτων σε παρόχους υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους,¹²⁸ και με την ασφάλεια και τη διακυβέρνηση των τεχνολογιών πληροφοριών και των επικοινωνιών.¹²⁹

Δυστυχώς, το ανωτέρω ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων συστημάτων πληροφορικής δεν ενσωματώθηκε πλήρως και ομοιόμορφα από τα κράτη-μέλη, με αποτέλεσμα το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής να επιφέρει πολυπλοκότητα και ανισότητα στους ισχύοντες κανόνες. Συνεπώς, κατέστη προφανής η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα ενιαίο και ισχυρό πλαίσιο κανόνων για το σύνολο της ΕΕ, με στόχο τη μείωση τυχόν κινδύνων που προέρχονται από τον ψηφιακό μετασχηματισμό, προκειμένου η τεχνολογία να μπορεί να προσφέρει με ασφάλεια περισσότερα οφέλη και υπηρεσίες στους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις.

Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε στις 24 Σεπτεμβρίου 2020 πρόταση Κανονισμού γενικής και άμεσης ισχύος, σχετικά με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα (Digital Operational Resilience Act – DORA)¹³⁰ στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για το ψηφιακό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στόχος είναι όλοι οι συμμετέχοντες στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα (εποπτευόμενοι ή μη) να διαθέτουν τις απαραίτητες δικλίδες ασφάλειας για το μετριασμό των κυβερνοεπιθέσεων και λοιπών κινδύνων, ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέρχονται επιτυχώς σε όλα τα είδη διαταραχών και απειλών ΤΠΕ. Η πρόταση Κανονισμού αναμένεται να εκδοθεί το πρώτο τρίμηνο του 2023 και να τεθεί σε ισχύ στις αρχές του 2025.

Το 2021 η Τράπεζα της Ελλάδος, ως αρμόδια εποπτική αρχή, λαμβάνοντας υπόψη τη στροφή προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τις τεχνολογικές εξελίξεις, αντικατέστησε τις αρχές του Παραρτήματος ΙΙ της προαναφερθείσας ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 με την ΠΕΕ 190/2/16.6.2021.¹³¹ Η ΠΕΕ αυτή ουσιαστικά κατήργησε τις προϋπάρχουσες διατάξεις υιοθετώντας τις κατευθυντήριες

¹²⁴ [EBA-Rec-2017-03](#)

¹²⁵ [EBA/GL/2019/02](#).

¹²⁶ [ΠΕΕ 178/5/2.10.2020](#)

¹²⁷ [EBA/GL/2019/04](#)

¹²⁸ [ΕΙΟΡΑ-BoS-20-002](#).

¹²⁹ [ΕΙΟΡΑ-BoS-20-600](#).

¹³⁰ [Digital Operational Resilience Act – DORA](#)

¹³¹ ΦΕΚ Β΄ 2893/5.7.2021.

γραμμές της ΕΑΤ σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας.¹³² Στο πλαίσιο αυτό, διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής, καθώς πλέον οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται όχι μόνο στα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά μεταξύ άλλων και σε παρόχους υπηρεσιών πληρωμών, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) και εταιρίες παροχής πιστώσεων. Ταυτόχρονα, το κανονιστικό πλαίσιο ενσωματώνει νέες απαιτήσεις, ώστε να συμβαδίζει με τις τεχνολογικές εξελίξεις και να προάγει την ασφάλεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αντίστοιχα, με στόχο την κάλυψη των σχετικών κινδύνων που αφορούν τις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές εταιρίες, η Τράπεζα της Ελλάδος εξέδωσε την ΠΕΕ 195/4/29.11.2021,¹³³ με την οποία υιοθετούνται οι προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές της ΕΑΑΕΣ σχετικά με την ασφάλεια και τη διακυβέρνηση των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών των ασφαλιστικών και αντασφαλιστικών επιχειρήσεων και των επαγγελματικών ταμείων.

Συνοπτική παρουσίαση του κανονιστικού πλαισίου της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και Ασφάλειας

Σύμφωνα με την ΠΕΕ 190/2/16.6.2021,¹³⁴ τα ιδρύματα πρέπει να συμμορφώνονται με το κανονιστικό πλαίσιο με τρόπο αναλογικό, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθός τους, την εσωτερική τους οργάνωση, καθώς και τη φύση, την κλίμακα, την πολυπλοκότητα και τον βαθμό επικινδυνότητας των υπηρεσιών και των προϊόντων που παρέχουν ή προτίθενται να παρέχουν προς τους πελάτες ή τους συνεργάτες τους. Η πλήρης συμμόρφωση με το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο προϋποθέτει την ανάπτυξη ισχυρών πρακτικών διαχείρισης κινδύνων Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) .

Σκοπός αυτού του κανονιστικού πλαισίου είναι ο καθορισμός απαιτήσεων για τη διαχείριση των κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας και η εναρμόνιση των πρακτικών αντιμετώπισης της διαχείρισης κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος ιδρυμάτων που ανήκουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω ΠΕΕ. Το πλαίσιο περιλαμβάνει απαιτήσεις για την ασφάλεια πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, στο βαθμό που οι πληροφορίες διατηρούνται και διακινούνται σε συστήματα ΤΠΕ. Ειδικότερα, οι απαιτήσεις του πλαισίου ανά θεματικό τομέα είναι οι εξής:

Διακυβέρνηση και στρατηγική: Τα ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν επαρκές πλαίσιο εσωτερικής διακυβέρνησης και εσωτερικού ελέγχου το οποίο να στοχεύει στη διαχείριση και τη μείωση των κινδύνων ΤΠΕ και Ασφάλειας. Θα πρέπει επίσης να διαθέτουν μια στρατηγική ΤΠΕ που να παρέχει σαφείς στόχους για την ασφάλεια των πληροφοριών και να καταρτίζουν σχέδια δράσης που θα περιέχουν μέτρα για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής. Επίσης τα ιδρύματα θα πρέπει να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων μείωσης του κινδύνου κατά την εξωτερική ανάθεση σε άλλες οντότητες του ομίλου τους ή κατά τη χρήση τρίτων παρόχων.

Πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας: Τα ιδρύματα θα πρέπει να προσδιορίζουν και να διαχειρίζονται τους κινδύνους ΤΠΕ και ασφάλειας αναθέτοντας τη διαχείριση και την επίβλεψή τους σε μία ανεξάρτητη και αντικειμενική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου. Θα πρέπει να ορίζουν και να αναθέτουν τους κύριους ρόλους και αρμοδιότητες, μεταξύ των οποίων και του υπεύθυνου ασφάλειας πληροφοριών, καθώς και τις σχετικές γραμμές αναφοράς που απαιτούνται

¹³² [EBA/GL/2019/04](#).

¹³³ ΦΕΚ Β' 5672/3.12.2021.

¹³⁴ [ΠΕΕ 190/2/16.6.2021](#)

για να είναι αποτελεσματικό το πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας. Θα πρέπει επίσης να διατηρούν επικαιροποιημένη χαρτογράφηση των επιχειρηματικών τους λειτουργιών, ρόλων και υποστηρικτικών διεργασιών, καθώς και των πληροφοριακών πόρων που υποστηρίζουν τις επιχειρηματικές τους λειτουργίες και να κατηγοριοποιούν αυτές τις λειτουργίες βάσει της κρίσιμότητάς τους. Η αξιολόγηση κινδύνων θα πρέπει να διενεργείται και να καταγράφεται σε ετήσια βάση. Βάσει των αξιολογήσεων κινδύνων, τα ιδρύματα καθορίζουν τα μέτρα που απαιτούνται για τη μείωση των προσδιορισθέντων κινδύνων ΤΠΕ και ασφάλειας σε αποδεκτά επίπεδα ενώ καλούνται να υποβάλλουν εγκαίρως στο Διοικητικό Συμβούλιο σαφείς αναφορές σχετικά με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης κινδύνων.

Ασφάλεια πληροφοριών: Τα ιδρύματα θα πρέπει να αναπτύσσουν και να τεκμηριώνουν πολιτική ασφάλειας πληροφοριών στην οποία θα καθορίζονται οι γενικές αρχές και κανόνες για την προστασία της εμπιστευτικότητας, της ακεραιότητας και της διαθεσιμότητας των δεδομένων και των πληροφοριών των ιδρυμάτων και των πελατών τους. Με βάση αυτή την πολιτική, τα ιδρύματα θα πρέπει να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν μέτρα ασφάλειας, μεταξύ άλλων, για την οργάνωση και τη διακυβέρνηση, τη λογική και τη φυσική ασφάλεια, την ασφάλεια των λειτουργιών ΤΠΕ, την παρακολούθηση της ασφάλειας, τις επανεξετάσεις, αξιολογήσεις και την κατάρτιση και ευαισθητοποίηση σε θέματα ασφάλειας πληροφοριών, καθώς και δοκιμές των μέτρων ασφάλειας πληροφοριών οι οποίες θα πρέπει να διενεργούνται τουλάχιστον σε ετήσια βάση για το σύνολο των κρίσιμων συστημάτων ΤΠΕ.

Διαχείριση λειτουργιών ΤΠΕ: Τα ιδρύματα θα πρέπει να διαχειρίζονται τις λειτουργίες ΤΠΕ τους βάσει τεκμηριωμένων και εφαρμοζόμενων διεργασιών και διαδικασιών και να μεριμνούν ώστε οι επιδόσεις αυτών των λειτουργιών να συνάδουν με τις απαιτήσεις των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους. Θα πρέπει να εφαρμόζουν διαδικασίες καταγραφής και παρακολούθησης για τις κρίσιμες λειτουργίες ΤΠΕ, ώστε να είναι εφικτή η ανίχνευση, η ανάλυση και η διόρθωση σφαλμάτων, ενώ θα πρέπει επίσης να τηρούν πλήρη και ενήμερο κατάλογο των πόρων ΤΠΕ τους. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να διαθέτουν διαδικασία καταγραφής και διαχείρισης περιστατικών λειτουργικού κινδύνου και ασφάλειας.

Διαχείριση έργων και αλλαγών ΤΠΕ: Κατά τη διαχείριση έργων ΤΠΕ, τα ιδρύματα θα πρέπει να εφαρμόζουν διαδικασία διακυβέρνησης έργων που να ορίζει, μεταξύ άλλων, τους στόχους του έργου, τους ρόλους και τις αρμοδιότητες, την αξιολόγηση κινδύνων του έργου, αλλά και τις απαιτήσεις ασφάλειας πληροφοριών οι οποίες θα αναλύονται και θα εγκρίνονται από αρμόδια λειτουργία. Τα ιδρύματα θα πρέπει επίσης να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν διαδικασία η οποία θα διέπει την απόκτηση, ανάπτυξη και συντήρηση συστημάτων ΤΠΕ χρησιμοποιώντας μια προσέγγιση βάσει κινδύνου. Τέλος, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι όλες οι αλλαγές στα συστήματα ΤΠΕ καταγράφονται, υποβάλλονται σε δοκιμές, αξιολογούνται, εγκρίνονται, υλοποιούνται και επαληθεύονται με ελεγχόμενο τρόπο.

Διαχείριση επιχειρησιακής συνέχειας: Τα ιδρύματα θα πρέπει να διενεργούν ανάλυση των επιχειρηματικών επιπτώσεων (business impact analysis) ως βάση για την κατάρτιση των σχεδίων επιχειρησιακής συνέχειας (ΣΕΣ), καθώς και των σχεδίων αντιμετώπισης και ανάκαμψης από καταστροφή. Τα σχέδια θα πρέπει να υποβάλλονται σε δοκιμή τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, λαμβάνοντας υπόψη ένα επαρκές σύνολο ακραίων, αλλά εύλογων σεναρίων. Τα ιδρύματα θα πρέπει να διασφαλίζουν την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων επικοινωνίας σε καταστάσεις κρίσης, ώστε όλοι οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ενδιαφερόμενοι (ανάμεσά τους και η Τράπεζα της Ελλάδος) να μπορούν να ενημερώνονται εγκαίρως και με κατάλληλο τρόπο.

Διαχείριση σχέσεων με χρήστες υπηρεσιών πληρωμών: Οι πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών θα πρέπει να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν διεργασίες υποστήριξης και καθοδήγησης προς τους χρήστες υπηρεσιών πληρωμών. Σκοπός είναι η ενίσχυση της ευαισθητοποίησής τους σχετικά με τους κινδύνους ασφάλειας που συνδέονται με τις υπηρεσίες πληρωμών. Θα πρέπει επίσης να τηρούν ενήμερους τους χρήστες υπηρεσιών πληρωμών σχετικά με επικαιροποιήσεις των διαδικασιών ασφάλειας οι οποίες τους επηρεάζουν αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών πληρωμών.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙΙ

ΒΕΛΤΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΔΙΟΔΕΥΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Φυλλένια Γκλεζάκου¹³⁵

Νικολέττα Ταντούλου

Η αποτελεσματικότητα στη διακίνηση δημόσιου χρήματος μέσω του Συστήματος Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου¹³⁶ ενισχύθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 2021-2022, με τη χρήση ψηφιακών διαδικασιών και υπηρεσιών που παρέχονται μέσω της Τράπεζας της Ελλάδος προς τους Φορείς της Γενικής Κυβέρνησης (εφεξής «Φορείς»). Η σειρά θεσμικών μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησε το 2014 για την ουσιαστική παρακολούθηση των κρατικών διαθεσίμων και την ενίσχυση της διαφάνειας, οδήγησε, μεταξύ άλλων, στη δρομολόγηση της μετάπτωσης σημαντικών σε όγκο και αξία πληρωμών, όπως αυτές της μισθοδοσίας στελεχών 1.200 Φορέων, προκειμένου αυτές να διενεργούνται μέσω της Τράπεζας της Ελλάδος και με τη χρήση της τεχνικής υποδομής της ΔΙΑΣ Α.Ε., με απλοποιημένες και αποτελεσματικές διαδικασίες.

Εκ του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου περί Δημοσίου Λογιστικού, οι Φορείς υποχρεούνται πλέον να διοδεύουν τις κάθε είδους αμοιβές του προσωπικού τους μέσω της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών (εφεξής «ΕΑΠ») από λογαριασμούς ταμειακής διαχείρισης που τηρούν στην Τράπεζα της Ελλάδος. Το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω θεσμικού πλαισίου περιλαμβάνει το σύνολο των Φορέων, όπως αυτό αποτυπώνεται στο εκάστοτε ισχύον Μητρώο της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, καλύπτοντας τις υποχρεωτικές τους συναλλαγές, ήτοι τη μισθοδοσία, αλλά και τα διανεμόμενα μέσω των Φορέων κοινωνικά επιδόματα, όπως τα επιδόματα αρμοδιότητας των Φορέων ΕΦΚΑ και ΟΠΕΚΑ.¹³⁷ Πρόκειται περί μεταφοράς δημόσιου χρήματος από τον κρατικό προϋπολογισμό, σε συνεχή βάση και για συστημικώς σημαντικά μεγέθη, που μηνιαίως υπερβαίνουν σε αξία τα 4 δισεκ. ευρώ και σε πλήθος τα 7 εκατ. εμβάσματα, ενσωματώνοντας έτσι το 90% του συνόλου της αξίας των πληρωμών των Φορέων.

Η δρομολογηθείσα μετάπτωση των μισθοδοσιών των Φορέων αυτών εντάσσεται σε μία σειρά μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησαν το 2014, όταν θεσπίστηκε η υποχρέωση τήρησης των λογαριασμών της Κεντρικής Διοίκησης στην Τράπεζα της Ελλάδος και η ένταξή τους στον κεντρικό λογαριασμό του Δημοσίου, τον «Ενιαίο Λογαριασμό Θησαυροφυλακίου». Ακολούθησε η θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής μεταφοράς των ταμειακών διαθεσίμων των Φορέων σε λογαριασμούς

¹³⁵ Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στα στελέχη του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, της ΕΑΠ και της ΔΙΑΣ Α.Ε. η συμβολή των οποίων ήταν καθοριστική για την ακριβή αποτύπωση των διεργασιών και του θεσμικού τους υποβάθρου.

¹³⁶ Το Σύστημα Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου περιλαμβάνει τους Φορείς της Κεντρικής Διοίκησης (Ενιαίοι Λογαριασμοί Θησαυροφυλακίου – ΕΛΘ) συν τους λοιπούς Φορείς Γενικής Κυβέρνησης.

¹³⁷ Διάταξη του άρθρου 69Α του ν. 4270/2014 (ΦΕΚ Α' 143) και εφαρμοστική Απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών 2/45619/ΔΛΤΠ/2021 (ΦΕΚ Β' 604/15-02-2021), όπως ισχύουν, καθώς επίσης και η σχετική Εγκύκλιος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

ταμειακής διαχείρισης στην Τράπεζα της Ελλάδος, από τους οποίους οι Φορείς μεταφέρουν μέρος της ρευστότητάς τους στο εμπορικό τραπεζικό σύστημα για τη διευκόλυνση των συναλλαγών τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος, σε συνεργασία με τη ΔΙΑΣ Α.Ε., τον Ιούλιο 2019, έδωσε τη δυνατότητα στους Φορείς να ενταχθούν στο «ΔΙΑΣ Portal»,¹³⁸ μία ειδική διαδικτυακή εφαρμογή για την αποτελεσματική και ασφαλή μεταφορά κεφαλαίων του Δημοσίου. Περαιτέρω, μετά τις προτάσεις της Τεχνικής Βοήθειας των διεθνών Θεσμών, θεσπίστηκε το 2018 η υποχρεωτικότητα της κατάθεσης των κρατικών επιχορηγήσεων, εκ μέρους των αρμόδιων υπουργείων, στους διακριτούς λογαριασμούς ταμειακής διαχείρισης των Φορέων. Τέλος, με την υιοθέτηση ειδικού θεσμικού πλαισίου, καθιερώθηκε το 2021 η διόδευση των υποχρεωτικών τους συναλλαγών από τους εν λόγω λογαριασμούς στους τελικούς δικαιούχους.

Το νέο πλαίσιο, όπως περιγράφεται παραπάνω, απλουστεύει σημαντικά τις διαδικασίες καταβολής των πάσης φύσεως αμοιβών προσωπικού των Φορέων και επιφέρει διαφάνεια για το σύνολο των εμπλεκόμενων Φορέων και αρμόδιων κρατικών αρχών.¹³⁹ Η απλούστευση αυτή υλοποιήθηκε με τη χρήση τραπεζικής τεχνολογίας τύπου «RFA Online», η οποία προσαρμόστηκε στο Σύστημα Συναλλαγών της Τράπεζας της Ελλάδος με στόχο την αποτελεσματική διακίνηση δημόσιου χρήματος. Αποτέλεσμα της θεσμικής και τεχνικής αυτής καινοτομίας είναι:

(α) η απαλλαγή των Φορέων από διοικητικές και λογιστικές επιβαρύνσεις εκ της διακίνησης τιμολογίων, τα οποία καταργούνται συνολικά, μαζί με την αποφυγή κατάρτισης διμερών συμβάσεων των Φορέων με κάθε εμπορική τράπεζα,¹⁴⁰

(β) η αποτελεσματικότητα στη διενέργεια μισθοδοσίας και διανομής κοινωνικών επιδομάτων, δεδομένου ότι έπαυσε με ειδική θεσμική πρόβλεψη η ανάγκη υποβολής εξουσιοδοτήσεων εκ μέρους κάθε Φορέα προς την ΕΑΠ, τη ΔΙΑΣ Α.Ε. ή την Τράπεζα της Ελλάδος για το σκοπό αυτό.

Η προγενέστερη και η νέα διαδικασία για τη διόδευση της μισθοδοσίας των Φορέων απεικονίζονται σχηματικά στα Πλαίσια 1 και 2 που ακολουθούν. Με την προγενέστερη διαδικασία, οι Φορείς μετέφεραν κεφάλαια κρατικών επιχορηγήσεων από τους λογαριασμούς ταμειακής διαχείρισης, κατά κανόνα, με έγχαρτες εντολές μεταφοράς, προς τους λογαριασμούς που τηρούν σε πιστωτικά ιδρύματα ή σε τεχνικούς λογαριασμούς μισθοδοσίας στην Τράπεζα της Ελλάδος. Ακολουθούσε διαδικασία υποβολής αρχείων μισθοδοσίας στην ΕΑΠ και, μέσω των υποδομών της ΔΙΑΣ Α.Ε., οι αμοιβές προσωπικού πιστώνονταν στους λογαριασμούς των τελικών δικαιούχων (Πλαίσιο 1). Παράλληλα, οι Φορείς έπρεπε να αποστέλλουν ειδικές εξουσιοδοτήσεις, για τη χρέωση των λογαριασμών τους, προς την ΕΑΠ και τη ΔΙΑΣ Α.Ε., ενώ η ΔΙΑΣ Α.Ε. εξέδιδε τιμολόγια παροχής υπηρεσιών προς κάθε Φορέα.

Με τη νέα διαδικασία, η μισθοδοσία καταβάλλεται απευθείας από τους λογαριασμούς ταμειακής διαχείρισης των Φορέων στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθιστώντας περιττές χιλιάδες μεταφορές κεφαλαίων προς τα πιστωτικά ιδρύματα, την αποστολή εξουσιοδοτήσεων και την έκδοση τιμολογίων εκ μέρους των Φορέων και της ΔΙΑΣ Α.Ε. αντίστοιχα (Πλαίσιο 2).

¹³⁸ Απόφαση Υπουργείου Οικονομικών αριθ. οικ.2/54366/ΔΛΓΚ, ΦΕΚ Β' 2680/1.7.2019 και Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Οικονομική Έκθεση Χρήσεως 2021, σελ. 40-43 ("Διεύθυνση Εργασιών Δημοσίου").

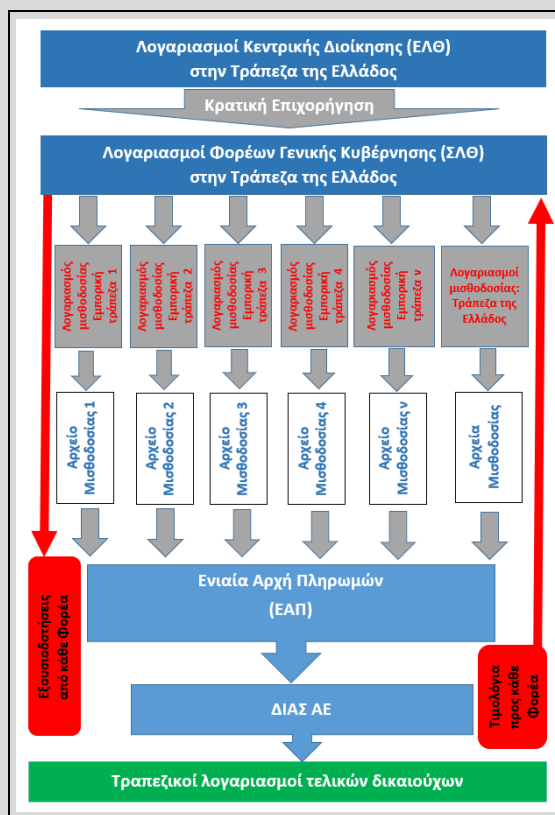
¹³⁹ Enhanced Surveillance Greece, Institutional Paper 127, May 2020.

¹⁴⁰ Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθ. 2/37345/0004, ΦΕΚ Β' 784/4.6.2010 «Απογραφή προσωπικού του δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού και σύσταση Ενιαίας Αρχής Πληρωμής», όπως ισχύει.

Η ένταξη των Φορέων στη νέα διαδικασία υλοποιείται σταδιακά από τον Ιούνιο του 2021, σε ομάδες Φορέων, οργανωμένες κυρίως ανά τομέα δραστηριότητας του ευρύτερου δημόσιου χώρου, μεταξύ των οποίων οι Δήμοι, οι Περιφέρειες, τα Νοσοκομεία και τα Πανεπιστήμια, οι οποίες καθορίζονται μετά από διαβούλευση μεταξύ του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ), της ΕΑΠ και της Τράπεζας της Ελλάδος. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2022 είχαν ενταχθεί στη νέα διαδικασία άνω των 1.000 Φορέων Γενικής Κυβέρνησης υπό το Σύστημα Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου, προσεγγίζοντας έτσι το σύνολο των 1.200 Φορέων που πληρούν τις θεσμικές προϋποθέσεις μετάπτωσης,¹⁴¹ με προβλεπόμενο ορίζοντα περάτωσης το Δεκέμβριο του 2022.

Πλαίσιο 1 Σχηματική απεικόνιση διενέργειας πληρωμών δημόσιου χρήματος μεγάλης αξίας πριν από τη θέσπιση της νέας διαδικασίας

Η προγενέστερη διαδικασία μεταφοράς κεφαλαίων μισθοδοσίας και κοινωνικών επιδομάτων των Φορέων διενεργείτο σε 3 βήματα. Στο 1ο βήμα, οι λογαριασμοί ταμειακής διαχείρισης των Φορέων τροφοδοτούνταν από τον Ενιαίο Λογαριασμό Θησαυροφυλακίου (ΕΛΘ) με κεφάλαια κρατικών επιχορηγήσεων. Στο 2ο βήμα, τα κεφάλαια μεταφέρονταν από τους ως άνω λογαριασμούς προς τις εμπορικές τράπεζες επιλογής των Φορέων. Στο 3ο βήμα, κάθε εμπορική τράπεζα διόδευε προς τους τελικούς αποδέκτες, μέσω της ΔΙΑΣ Α.Ε. και των άλλων μεσολαβουσών τραπεζών, τις τελικές πληρωμές. Επιπρόσθετα, κάθε Φορέας έπρεπε να εξουσιοδοτεί την ΕΑΠ και τη ΔΙΑΣ Α.Ε. για τη διενέργεια των πληρωμών από τον εκάστοτε ισχύοντα λογαριασμό της εμπορικής τράπεζας, ενώ παράλληλα η ΔΙΑΣ Α.Ε. παρείχε σε τακτική βάση προς κάθε Φορέα τα απαιτούμενα τιμολόγια για τη διμερώς προσυμφωνηθείσα παροχή υπηρεσιών.

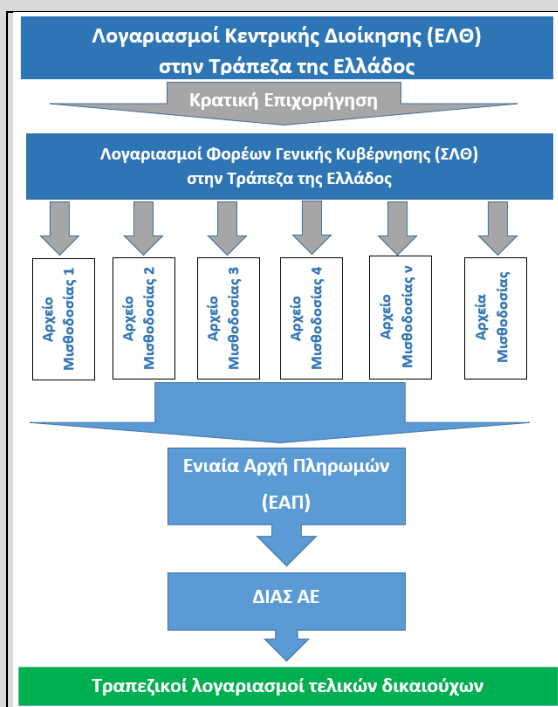
Κατά το μεταβατικό στάδιο, η διαδικασία μεταπτώσεων εξελίσσεται ομαλά, παρά την πολυπλοκότητα του εγχειρήματος και την ανάγκη συνεχούς παροχής διευκρινίσεων προς τους Φορείς για την προσαρμογή τους στο νέο καθεστώς μεταφοράς δημόσιου χρήματος. Επιπρόσθετα, σε συνεργασία με την ΕΑΠ και τη ΔΙΑΣ Α.Ε. αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η λειτουργική πολυπλοκότητα, η οποία προέρχεται από το γεγονός ότι, για ιστορικούς λόγους, μέρος των αμοιβών προσωπικού αρκετών Φορέων καταβάλλεται μέσω κονδυλίων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και όχι απευθείας από τον Τακτικό Προϋπολογισμό.

¹⁴¹ Το Μητρώο της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής περιλαμβάνει 1.700 Φορείς, ωστόσο η συμμόρφωση με το αναφερόμενο θεσμικό πλαίσιο παραμένει προαιρετική για 500 περίπου Φορείς με χαμηλά ταμειακά διαθέσιμα (Υπουργική Απόφαση υπ' αρ. οικ. 2/45619/ΔΛΤΠ, άρθρο 1).

Πλαίσιο 2 Σχηματική απεικόνιση νέας διαδικασίας διενέργειας πληρωμών δημοσίου χρήματος μεγάλης αξίας

Με τη νέα, απλουστευμένη διαδικασία καταβολής της μισθοδοσίας και των κοινωνικών επιδομάτων των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, οι πληρωμές διοδεύονται από τους λογαριασμούς των Φορέων στην Τράπεζα που ανήκουν στο Σύστημα Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου, απευθείας προς τους τραπεζικούς λογαριασμούς των τελικών δικαιούχων, μέσω ειδικών αρχείων πληρωμών με προδιαγραφές της ΔΙΑΣ Α.Ε. και υπό την επίβλεψη της ΕΑΠ.

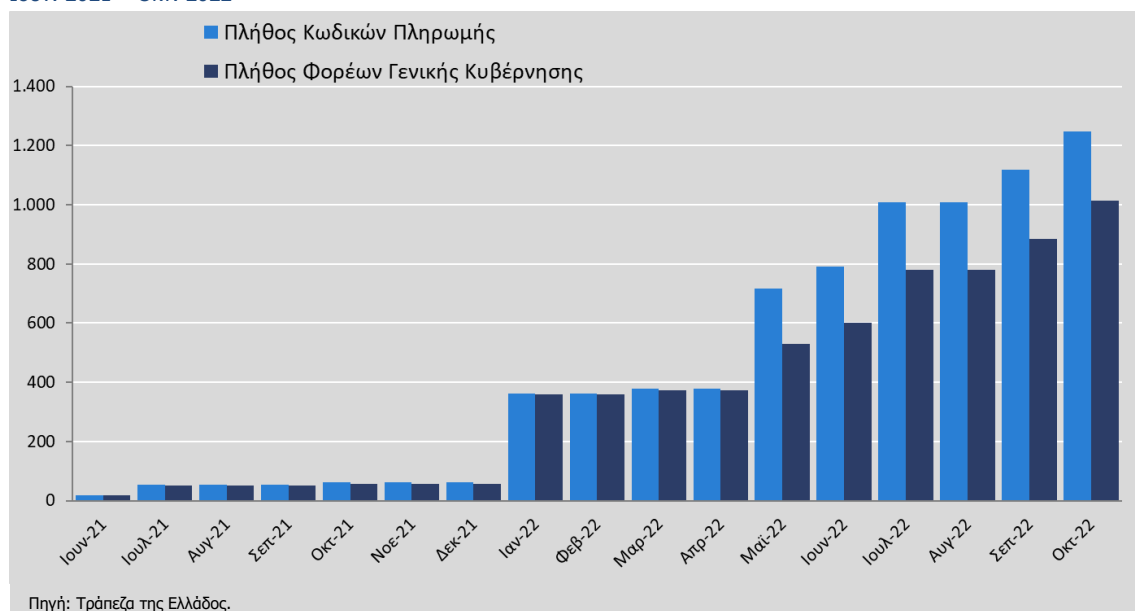
Η εκλογίκευση που επιφέρει η νέα διαδικασία ελαχιστοποιεί τις ενέργειες των εμπλεκόμενων μερών στις απολύτως απαραίτητες, καθώς καταργείται τόσο η διακίνηση τιμολογίων από τη ΔΙΑΣ Α.Ε. προς κάθε Φορέα όσο και η αποστολή έγχαρτων εξουσιοδοτήσεων εκ μέρους των Φορέων προς την ΕΑΠ.

Με τη θεσμική καθοδήγηση του ΓΛΚ και της ΕΑΠ, η Τράπεζα της Ελλάδος συντόνισε τη μετάπτωση της μισθοδοσίας των Φορέων και των διανεμόμενων μέσω αυτών κοινωνικών επιδομάτων, τηρώντας τον εκάστοτε ισχύοντα «Κατάλογο Αμοιβών και Παροχών» των εντασσόμενων Φορέων και καθοδηγώντας τους Φορείς έτσι ώστε να ευθυγραμμίζονται με το νέο κανονιστικό πλαίσιο.

Διάγραμμα 1 Διαχρονική εξέλιξη μετάπτωσης των φορέων του Δημοσίου στη νέα διαδικασία διακίνησης της μισθοδοσίας τους από τους λογαριασμούς τους στην Τράπεζα της Ελλάδος μέσω του Συστήματος Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου

Ιούν. 2021 – Οκτ. 2022

Το όλο εγχείρημα της μετάπτωσης των σημαντικών αυτών πληρωμών αποτελεί ένα ακόμη βήμα για την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του Ενιαίου Λογαριασμού Θησαυροφυλακίου, όπως αυτό σχεδιάστηκε με την παροχή ειδικής τεχνικής βοήθειας εκ μέρους των διεθνών Θεσμών προς την Ελλάδα.

Η νέα αυτοματοποιημένη διαδικασία διόδευσης αποδοχών και επιδομάτων του κρατικού μηχανισμού επιτυγχάνει οικονομίες κλίμακας με τη συγκέντρωση των πληρωμών σε μία κεντρική τραπεζική υποδομή, μειώνει το κόστος λειτουργίας του Συστήματος Λογαριασμών Θησαυροφυλακίου και αυξάνει την αποτελεσματικότητα της μεταφοράς του δημόσιου χρήματος με την κατάργηση έγχαρτων διαδικασιών και την αποφυγή της φυσικής παρουσίας των πολιτών για τις συναλλαγές τους με το Ελληνικό Δημόσιο.

